

गुलशन. ८

Gulshan. व. २३

अधिवसित—भाषा—५१.

Head office —NAVSARI	देव आशीर —नवसारी
Bombay office—c/o Manak Printing Press	मुंबई —डॉ. मोर भा. शिंदे
Grant Road,	प्रिंटिंग प्रेस ऑफ देव
London Agent—Messrs E. W. Harwood &	लंडन अजेंट —मेसर्स ई. एच. वुड
Co; 21 Warwick Lane,	हारवुड स्ट्रीट नं० २१, वारविक लेन,
London, E. C.	लंडन, ई. सी.

[पुस्तक ४ पु. १११] गुलशन १९१३ [१११] पृ. ६.

संकेत.

विषय.	लेखक.	पान.
बोर्ड हाईंगिना नन्म दिवसानी भूषण...	गजेश्वर नन्मभाष	१०
२ Lord Hardinge's Birthday...	T J Desai. Bar-at law	१०
३ सार रश्मिंत सार...	डॉ० अ० नारायणरावभा.	१२
४ धर्म नदी धुनी...	अधिवसित	१३
५ इति इतिगानो अदाम...	"	१६
६ मेरी गैरी—(वाली)...	भाषणभा.	१७
७ Science, Philosophy & Religion	S. H. Jariwala B. A.	२५
८ हाथरेश्वरीरेपी...	जे. पी. भाषन	२६
९ इतरनी मार—(वाली)...	भाष ३ भाषाई दे. २ भाडी	३२
१० पुस्तक दिवसपेशगर...	जे. डी. तारापेशरवाभा	४३
११ मन तु विवेका ध्यान पर...	डॉ० सो० भा. भा.	४२
१२ अदम के भाषा...	इतिवसितरी.	४३
१३ गुलशन वाचन भाषा...	डॉ० अ० संभावा	४७
१४ She...	Nazook	४८
१५ Lost Heart...	Chauhan	४८
१६ अदम भाष—(वाली)...	सोभा	५१
१७ भाषा भाषा...	अदम डी० अदम भा. भा.	५५
१८ भाषा भाषा...	इतिवसितरी	५७
१९ भाषा भाषा—(वाली)	भाषा भाषा भाषा	५९

નામદાર વાઘસરાયના જન્મ દિવસની ખૂશાળી

Lord Hardinge's Birthday

હિંદી તખ્ત પધારતાં દુષ્ટે સાંધ્યો દાવ;
 બોમ્બ ફેંકીઓ બળ કરી, હરતી હોદા માંધ.
 વાઘો વાઘસરાયને, શુદ્ધ ન રહી શરીર;
 અડગ નીતિને અનુસરી, હિંમત ધારી ધીર.
 રસ્તામાં રોક્યા પિના, સ્વારી મઈ દરબાર;
 કરી ક્રિયા મન માનતી, મોગલ મહેલ મોઝાર.
 લોર્ડ હાર્ડિંગ હાજર રહ્યા, ગાંઠરો દશ વિશ;
 સુખેથી સાગ થયા, પામી પ્રભુ આશિશ.
 નિરપરાધી કોઇ પર, જુલમ થયો ન લેશ;
 ડોકો બ્રિટીશ નીતિનો, વાઘો દેશ વિદેશ.
 ધર્મ નીતિ વર્તન જહાં, તહાં પ્રભુની સદાય;
 સર્વ ધર્મ સિદ્ધાંત એ, વાળ ન વાંકો થાય.
 લોક દિત હૃદયે જહાં, ધારા ધોરણ ન્યાય;
 કદે કૃપા ફરિતાર ત્યાં, વાળ ન વાંકો થાય.
 વાઘ અગ્ન સરખાવણે, નિર્મળ જેનો ન્યાય;
 રક્ષક બને ત્યાં રાગજી, વાળ ન વાંકો થાય.
 પાણે પોરે રાત દિન, કરી પ્રભુ દિત કાર્ય;
 કેમ ન રીઝે જગપતિ, વાળ ન વાંકો થાય.
 હિંદ હૈયાના હારને, વિશેષ જીવન પ્રાણ;
 વાઘસરાય બચાવીયા, બધું ક્યું બગવાન.
 આ સમયે અમ ઉપરે, કીધો બહુ ઉપદ્રવ;
 “ધમ તહાં જય” સૂચનો, ક્યોં યોગ્ય સત્કાર.
 ખીર્દ પોતાનું પાણીયું, પરચો પુરોં રયામ;
 વખાણુ વહીએ શું અમે, રાજ હિંદ તમામ.
 મંગળ વરતો મુલકમાં, જુન વીશમી દિન;
 દત્તિહારો એ ઓપરો, રાજ ટેક અવિચ્છિન.
 સત્તનો બેલી સર્વદા, જગત નિષંતા નાય;
 હેવટ મુખથી માગીએ, જોડીને બે હાથ.
 લેડી ને લોર્ડ હારડીંગ, ધરે હિંદ પર હેત;
 વધતું આયુષ્ય યા વળી, આપો કુટુંબ સમેત.
 દીનદીન ચાલું ચંદ્રસમ, દિલ્લ ચંપાઈ મહારાજ;
 બ્રિટીશનું આમ ઉપરે, તપો અવિચળ રાજ.

ગણેશજી જેઠાભાઈ

While the Viceroy entereth the Delhi
 Loh a bomb some miscreant
 And, though wounded, to his Duty,
 Brave Lord Hardinge nobly clings.
 March on! cries the valiant Viceroy,
 And our Statesmen, stout and tall,
 Lead the Grand Imperial Swaree
 To the Mogul Durbar Hall.
 They perform the Stately functions,
 With a true and loyal heart,
 And the Viceroy, cured by doctors,
 Takes a new and nobler start.
 Blessed by India's loyal subjects,
 Stronger than before he feels,
 Yet, in hunting 'out the culprit
 He with boundless Mercy deals.
 Rule Britannia! rule the waves,
 And rule the hearts of countless men!
 "Yato Dharmah tato Jayah"
 Scribes each Scripture with its pen.
 Who can harm the Righteous Ruler,
 Bent on Duty's glorious course,
 Ceaseless doing equal Justice,
 Resting on Almighty's force?
 Humbly pray, O Mighty Godhead!
 We, three hundred millions, ten,
 Of dear India's loyal subjects—
 Faithful women, children, men—
 Thanking Thee with deep emotions,
 For the Rescue of our Lord,
 Just at India's crucial Crisis,
 With Thine Merce's Mighty Sword.
 May the King, and Queen, & Viceroy
 And our Viceroy's Consort brave,
 Ever thrive in Peace and Plenty,
 And our Empire's Honour save!

T. J. Desai.

Bar-at-law

સુસગન.

પેઈન કીલર.

Pain Killer.

પેરીડેવીસ તું પેઈન કીલર દુન્યાનો સૌથી શ્રેષ્ઠ અક-
સીર ઇલાજ છે. આજ સી-નેર વર્ષ થયાં દુન્યાના દરેક ભાગમાં
તે વપરાય છે. આજે તેનો ખુદો ખપ હોઈ તે આગેવાન જગ્યા છે.

દુન્યાના દરેક ભાગમાં દરેક જગ્યાએ વાપરે છે
મધરાતના એકએક તખતે આકરો થઈ આવે ત્યારે ક-
કર ને બોલાવવાની દોડ દોડ કરી દુખ ખમવાની જરૂર નથી.

ગરમ પાણીના અડધાં ગ્લાસમાં પેઈન કીલર એક ચમચો ભરી નાંખવું અને જરા ખાંડ
યા સાકર નાંખી પી જવું. જોખમે તો ફરી અનમાવવું; પણ ઉપાય તદ્દન સમજાણ્ય છે.

મરડાથી દુખી થતા લોકો રહીક! નહોતો કં દેરાત થાય છે? તારે માટે
અકસીર ઇલાજ તૈયાર છે. બસ શા માટે લીધ કરે છે? બાટલી સાથે આપેલી સુચના
મુજબ પેઈન કીલરનો ઉપયોગ કર ને પડી જો કે તમે થોડા નેપા ધાઓછ કે નહિ?

અકસમાત જેવા કે જખમ, મીઠા, સોજા, ચાકાં, લચક વગેરે પર પેઈન
કીલર સૌથી ઉત્તમ ઉપાય છે.

દુન્યાના દરેક ભાગમાંથી હજારો સરસીરીકિટ વગર માંગવે આવી આ
પેઈન કીલરની ફતેહ અચુક સામેન કરી આપે છે.

મી. કે. એસ. ઇવાન્સ, લોન્ડન બમાંથી લખે છે કે:—

“પેઈન કીલર વગર મારું માથું સહજ પણ ગળે તેમ નથી. મારી નિશાળમાં તાત્કા-
લિક ઉપયોગ માટે હું એક બાટલી હમેશાં રાખું છું. જેવાં બચ્ચાંના લોહી હુલામું આંગળી
કે પગ થઈ આવે છે કે તરત પેઈન કીલર તેમને આરામ કરી દે છે. એક બીજી બાટલી
મારા બોરડામાં છે ને ત્રીજી મારી મુસાફરીની બેગમાં છે. હજી વીસ વરસ થયાં હજારોએ
પેઈન કીલર ફતેહમંદીથી વાપરું છે.”

ફિલિપ્સ ટ્રિફુરનાન ખાતેના બોનજોલથી મી. એચ. હર્ડસોંગ લખે છે કે “દમાની બો-
રડામાં પેરી ડેવીસનું પેઈન કીલર સૌથી ઉત્તમ દવા થઈ પડે છે. આજ કાંઈ વરસો થયાં
હવે તે વાપરે છો અને આંતરરાંના ડુખારા, આંકરો અને મરડા પર તો આ પેઈન
કીલર અચુક ફતેહમંદ છે.

ફેકે દવા વેચનારને ત્યાંથી મળશે.

નડલીઆઓથી સાવચેત રહેજો.

એકજ પેઈન કીલર દુન્યામાં ઉત્તમ છે

અને તે.

પેરીડેવીસનું.

પામઆલા શું છે?—જોલિયાનો ફુરમત.

કાંઈ નવી જુની.

દીન્દી ખાતે ભલા નામદાર વાઈસરોય લોર્ડ હાર્ડિંગ પર ગુનરેલી બયાનક આદતમાં થી તે મહાન રહેખી આપે આખાં હિંદની ભલી દુવા કયુજ રાખી તેમને સુકત કર્યા છે તેની ખુશાખીમાં ગાંધ તારીખ ૨૦મી એ નામદાર વાઈસરોયની સાલચેહનો દિવસ, બહાદુર અને દિલસોત્તર લેડી હાર્ડિંગની સુચ્ચતથી આખાં હિંદમાં 'બચ્ચાંઓના તહેવાર'ના દિવસ તરીકે ઉજવવામાં આવ્યો હતો. લાખોની સંખ્યામાં નિશાળમાં શીખતા બાળકોએ આ ઉત્સવ ઉજાહથી પાળ્યો છે. હમો માન્યે છીએ કે લોર્ડ હાર્ડિંગની યશસ્વી કાર્કિર્દિની યાદ આ દિવસથી બાળકોના દિલમાં જળવાઈ રહેશે અને જે હુક્ટે આ હીયકાર પગલું ભર્યું હતું તે કંગાળ કોરના પર ફીટકાર નાંખવાની હરદમ યાદ આ નિર્દોષ છગરોમાં ચલા કરશે.

x x x x

ગુનરતે માસમાં કાઠિયાવાડ ખાતે ચપલાં ભારે તુકસાનની યાદ ચતાં છગર કંપે છે. જે-ધરાજની અનજ પત્નીહારી છે. 'પલકમાં દર્ખોવ' તે એમનું કામ છે. ગયે સાંઝ બાપડું કાઠિયાવાડ ગેઝ રાજની ગેરહાજરીમાં રડરોળ કરી રહ્યું હતું ત્યારે આ વર્ષ રૂઝઆતમાં તેની રેલ છેલ્લી ભારે આદત અને નિરાશામાં ગરકાવ થઈ ગયું છે. છેલ્લા તોફાની વરસાદે ભારે તુકસાન કર્યું છે અને કિમતી જનોની ખુદારી થઈ છે. સૌથી મોટી આદતમાં પાલીતાણા સપડાયું છે. પાંચસોથી વધુની સંખ્યામાં નિર્દોષ જનો ત્યાં ચડેલી આદતજનક રેલમાં સપડાઈ માર્યા ગયા છે, અને લાખો

રૂપાનું તુકસાન થયું છે. ના, એટલુંજ નહિ પણ કેટલાંક કુટુંબો એકદમ નાશ થયાં છે. પાલીતાણા ઉપરાંત મહુવા, અને કુંડળા ખાતે પણ ભારે તુકસાન થયું છે. આદતમાં સપડાવમાં આ કમનસીમો તરફ દયાનો હાથ લંબાવવાની કોરારીશ થાય છે. હમો છપ્પીએ છીએ કે સખી નર નારીઓ આવાં જરૂરી કામમાં પોતાનો અદના હિસ્સો આપ્યા વિના જરૂર સુકશે નહિ.

x x x x

ગયા અંકમાં પ્રગટ થયેલાં ચિત્રો બાબે એ જોડ લખવાના રહી ગયા હતા તે વ્યંચક વર્ગની દર ગુનર યાદી અત્રે જણાવીશું, કેમકે ચિત્રો છેક છેવટે નક્કી થયાથી તેઓ માટે કાંઈ પણ લખી શકાયું ન હતું.

ગયા અંકમાં ક્વર પરનો ફોટો કંસમીર ના કુમાર શ્રી હરીસીંહજીનો છે કે જેમનાં લગ્ન રાજકોટ ખાતે ધરમપોસ્તા મહારાણાશ્રીનાં સમયપલ્લમાં થયાં હતાં. આ યુવરાજ બાહોશ તથા કેળવણી છે અને કંસમીરની પ્રજામાં લોકપ્રિય છે.

ખીજું ચિત્ર શેર ખમ્તરના રાગ જવા ગણાતા જણીતા, બાહોશ નાણાં શાસ્ત્રી સર શાપુરજી ખી. બચ્ચાનું છે. સર શાપુરજીનું જીવન વર્તાત બહુજ અમ્મો ધડો લેવા લાયક છે. ગરીબાઈમાંથી આગળ વધી હિંદમાં પોતાની નામનાનો ડોકો વગડાવનાર આ વિરલો અનજ બેજુ યજ્ઞે છે. નાણાં શાસ્ત્ર સંબંધીની તેમની સલાહ સન્તા સમજ લેખાય છે. ગયે વર્ષે

એમને નાછડેનો ખેતાય આપી બ્રિટિશ સરકારે તેમની યોગ્ય કદર જીજી છે. આ બાહોશ વેપારી બચ્ચો કસાંખી ધોળકકા વગરના પિના પોતા તું કામ ચુપ ચુપ કર્યો જાય છે. એમની છૂપી સખાવતો પુષ્કળ છે. હાલમાં તેઓ બ્રિટિશ સરકારે નેમેલી દિંદી ચળણ કમિટીમાં જોડાવા ફરિયાદ ગયા છે કે જ્યાં નાણાં શાસ્ત્રીઓ વિચાર ચલાવે છે. પરમાત્મા એમની પર લાંબી છંદગી ને ઉત્તમ સુખની વૃદ્ધિ કરે.

ખીલાં જે ચિત્રો વડોદરા રાજ્યમાં આલેસા દુષ્કાળ પ્રસંગે લેવાયલાં છે. આ દુષ્કાળ સંબંધી હમો માસ એપ્રિલ અને મે અકેમાં પુરતું બોલી ગયા છીએ એટલે ફરી ફરીથી તે આખે કાંઇ જણાવવાની જરૂર નથી.

ગયા અંકમાં તેમજ આ અંકમાં પ્રગટ થયેલી નામદાર વાપસરોષ, લેડી હાર્ડિંગ અને કુકુબની છળીઓ માટે અત્રે વધુ જણાવતું જરૂરી નથી. આપણે અંતરજીવ પૂરક એટલી જ દુવા ચાહીશું કે હિંદના આ દીવસોજ હા-કેમ, સહકુટુંબ લાંબી છંદગી ચુલરી ઉત્તમ સુખ પામે.

આજનાં અંકનાં કવરપરતું ચિત્ર જાણીતા મુસલમાન આગેવાન ઔલદેબસ સર ફાજલખાન ફરીમખાનું છે. આ બાહોશ વેપારી જાળીના છરણમી ખાનદાના તખીરા છે અને મુસલમાન કામના મોટા આગેવાન છે. વેપારની કુનેહ સાથે દેશ સેવા ખમતવાના કાર્યમાં એઓ ઉત્સાહ ભર્યો ભાગ ભજવે છે. હિંદુસ્થાનની વડીલેજા સવેદી-કોંસીમના એઓ મુસલમાન પ્રતિનિધિ છે તથા મુબરકનાં દરેક જાહેર કામમાં એઓ આગેવાની ભર્યો ભાગ લે છે. મુસલમાન પ્રગતિ કોમિશન કામમાં એઓ તન, મન અને ધનથી મદદ કરે છે. આ બાહોશ વેપારીને માનવંત શહેરવાહ જોગર્ પાંચમાંની સાલગ્રેહની ખુશાળીમાં સરનો ખેતાય મળ્યો છે તે ગોચર છે. આ જૂનાજીને

એઓ તદન લાયક છે. એમની કાર્કિદિં વશસ્ત્રી છે અને ભવિષ્ય ઉજવળ છે. એમને મળતી મુબારક બાદીમાં હમો હમરો અદના હિરસો આપે છીએ અને ઉમ્મીએ છીએ કે પરમાત્મા એમને સુખ, છંદગી અને કિર્તિથી આગ્રાદ કરે.

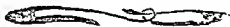
જાણીતા બાહોશ લેખક અને અભ્યાસ મી. છજીભાઈ મીસ્ત્રીનું મરણ ખચ્ચિત ખેદ કારક હતું. આ અગમ અભ્યાસી પારસીકામન જાહેર સવાસો ધણો આગેવાન ભાગ લેતા હતા. એમનાં મરણથી સાહિત્યે પોતાનો એક સરસ લેખક ગુમાવ્યો છે. મરહુમ જ. ન. પીટીટ અને કાકા કર્દાનના લખાનો એમણે એકીત કરેલાં છે અને તે ઉપરાંત એમણે ચોતે કેટલાંક પુસ્તકો રચેલા છે. પરમાત્મા એમના આત્માને શાંતિ બક્ષે !

મરહુમ ગાંધર લાલકાકાનું ચિત્ર તે ગમખવાર કદાહી આપણી સમક્ષ પાછી રજી કરે છે કે જેમાં એક ચરકેલે કરેલાં કર્ષિણ ખુનમાં સર કર્જન વાપસીતો જન જાયાવવા, બચ્ચે જતાં, મરહુમે પોનાનો પ્રાણ ખોલેા હતો. મોન દરેકને સરજીત છે પણ હમર અને માણસ જનત તરફની ફરજ ખમતવાં આવતું ચોત દરેકને માટે નથી. ધન્ય હોજો તારાંમાત પિના ખર, ગાંધર લાલકાકા, કે તારાંજેતુ' રત્ન પેદા કરી હિંદને લાગતા કલકેમાંથી તેને તે બચાવી લીધી છે. ઉત્તમમાં ઉત્તમ બાહોશની અમગં શાંતિ તને હોજો !

“સ્વતંત્ર” મંગલચશીશ.

“ સાર રહિત સંસાર ”

રચનાર મી દાઠ એ તારાપોરવાળો.

દોહરા.

જગનની માયા બૂઠે સો, પેટા કે પરીવાર;
 એ પજનો જાગર છે, સાર રહિત સંસાર.
 ધનવતોનું ધન જગે, ટકી નથી શકનાર;
 રાય રખડિયા કેંકેલાં, સાર રહિત સંસાર,
 તનની માયા તુચ્છ છે, ધન ફેરી પણુ ધાર;
 અકળિત ઇશ્વર એક તે, સાર રહિત સંસાર.
 કોબી જન કોબાધને, કરે જગે બદકાર;
 પરિણામે પાપે પડે, સાર રહિત સંસાર.
 પરમેશ્વરનો પ્રેમ ધર, વિધ વિધ તથા વિચાર;
 એજ ઉમેદે આવશે, સાર રહિત સંસાર.
 માન-તાત-પુત્ર-માનને, ખેશ—દેશ—ધરનાર;
 એક દિવસ તજ્યું થશે, સાર રહિત સંસાર.
 મોટા મોટા મહિપતી, મોત સમે મુરદાર;
 કરે ન અક્લ કામ ત્યાં, સાર રહિત સંસાર.
 વિક્રમ જેવા વિર પર, પડ્યો મોતનો માર;
 આડે નવ કે આવિયું, સાર રહિત સંસાર.
 રાજ તાજ કે દ્રવ્ય જળ, શું સેના-સરદાર;
 મિથ્યા માયા સર્વની, સાર રહિત સંસાર.
 હોય સખી કે સુમ નર, ગરીબ કે જરદાર;
 કાળ ન મૂકે કેછને, સાર રહિત સંસાર.
 અજગ જોછને અવનિર્મા, નર સખળા નાચાર;
 કાળા ન લાગે કામ ત્યાં, સાર રહિત સંસાર.
 રણુ વિરલા રણુધીર જે, જગન બધું જિતનાર;
 જમ તેને છતી મથા, સાર રહિત સંસાર.
 શાહ તથા મુલ્કનાનનાં, દેશાં પામ્યાં હાર;
 જમ વશ થયો ન કોછને, સાર રહિત સંસાર.
 અકળિત લીલા છત્રી દાદી તજ તકદાર;

મેલીન્સ ફૂડ

Mellin's Food

હાથે લગાડ્યા વિના તૈયાર કરેલો

બચ્ચાં અને અશક્તો માટે

રામબાણુ ઇલાજ

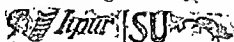
બચ્ચપણથી તે ઘડપણ સુધી ઉપયોગી થઈ પડે અને તંદરોસ્તી ને મજબુત રાખે એવી સંપૂર્ણ રીતે તૈયાર કરેલા ખોરાકમાંથી આ બંનાવવામાં આવ્યું છે.

મેલીન્સ ફૂડની ખનાવટ આખાં દિવસ, બરમા અને શીલોનમાં ફરેક દુકાનદારને ત્યાંથી વેચાતી મળે છે.

જ્યાંજ્યાંના આડત્યાં

મેસરસ લેધમ એન્ડર ફોર્મથી એન્ડ કો—મુંબાઈ.

નક્કર સોનાનું ઘડયાલ સુદત.

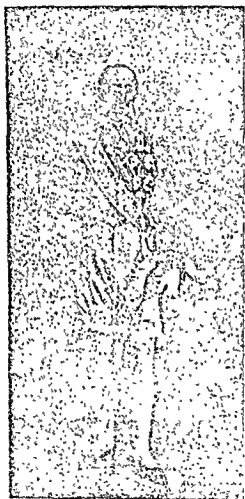
એક સદ્દર પેઢીની ખાસ માંગણી અજમાવવામાં તમને કરશે ખર્ચ થનાર નથી.

ચિત્રમાં જણાવેલાં દિવસનાં આ બે શરૂઆતનાં ખાસ નામો જેઓ લખી મોકલશે અને દમારી કરતો કયુલસે તેમને હમો બેટ તરીકે ફર્સ્ટ ક્લાસ સરકારે આપેલાં સાથનું તકકર સોનાનું ટપ રૂપાનું ખાનુઓનું ઘડયાલ સુદત આપીશું અહરથોને રૂપાનું ઘડયાલ મળશે.

એક કાગળ પર તમે ઉપલાં નામો લખી તમારાં સરનામાં વાળુ પરથીકુ એક આનાનાં ટીકીટ સાથનું બીકી મેસરસ લેધમ એન્ડ કો ૧૦, ગ્રાસવેતાર બીલ્ડીંગ, રીડિંગ હાઉસ લેહન, બર્મિંગહામ, ઇંગ્લેન્ડ તરફ મોકલજો. ઘડયાલ રાધે પહેરવા ધનિતમ છતનારે સંકળી ખરીદી પડશે. કાગળ લખતી વખતે “સુલશન” નું નામ ખાસ જણાવશે. ગણ વખતે હનામ છતનારાના નામો—
મીસ જી ગ્રેગ ડેર એફ પી. ડબ્લ્યુ. આઈ. દીનાથિર. આરા એસ. ઇડયા. મી. આર. એસ. પસતાકયા. ૨૯, હાઈબર્થ હાઇબાઈ રોડ, મુંબાઈ.

કવીનીનના થીયારા શા માટે લેજો છે ?— પામઆસા વાપરશે.

Long live H. E. Lord Hardinge

ਬਝੁ ਅੰਬੇ ਫੋਰਿ ਹਾਰੀਯ.

મોતી ગોરી

ચાને

મારવાડતું માણેક.

(ઐતિહાસિક આલુ વાર્તા.)

લખનાર—સાગરજી

“નહિ, બેશ તું શીમસુરીના કરે તારી બુદ્ધ છે. આને તને એકથી જવા દેવા મારો હવ માનતો નથી,” શાહનવી જહાંનારાએ શીમસથી કહ્યું. ‘મારી ઝાળી આંખ ફડકે છે એટલે રજે તું એકથી જતાં કાંઈ આપતમાં આવી પડે તે ની ગને ધારતી છે. તારા ને મારા દુશ્મનો દાઢ એટલા બધા મગોર બની રહેલા છે કે તેમના રસના વચ્ચે નહી તું જેવી નડતલ દૂર કરવા તેઓ આપમાન અને પાતાળ એક કર્યા વિના રહેનાર નથી. મારે કંતું માન ! એમાં મોટાઈ કે મગરૂરીનો સવાલ છે નહિ.”

“એ આઈથી માફ છે, હુજુર” રંબા નમનતાઢ થી બોલી. “પણ વ્યાં મારાપર કબિરની મહેર છે અને તમો જેવાં બળવાન શાહનવીનું શિરહવ મારે માથે છે તો પછી મારે શા માટે યિંના રાખવી ! આટ્ટે ને હમરોદુશ્મનો મારી આરાપાસ ફરી વગે પછુ હું તો તેમની, તમારી બદલે, ટ્યાગડી બાર પછુ દરમર કર્યા વિના સફાઈથી સલામત નીકળી જાઉં.”

“હીક, તારી જે એવી મરજ છે તો પછી તને તેમ કરવા દીધા વિના ખીન્ને કશો કપાલ નથી. પછુ તું જરી ને પહેલાં હું ભોંયરાંવાળે રતને મોદરાને મોકલી તપાસ કરાવીશ કે જેથી કોઈથી જ્વનની ધાત્તી મને રહેશે નહિ; પણ જે મોદરાને કોઈથી શકમંદ હીજવાલ જાણશે તો હુ તને પાતળીમાં મારમરતીએ બેસાડીને મોકલ્યા વિના રહીશ નહિ તે ખ્યાનમાં રાખતો !”

‘જે હુકુમ, હુજુર,’ રંબા તાઢમતવાગેથી સર નમાવની બોલી. ‘તમારો હુકુમ મને સરોયરમથી કણુમ છે. હું કોણ એરી બેઆબ લોડી છું કે આવી આપણી મહેરબાનીને જતાય ખીજ રીને વાગી શકુ !’

હજ રંબા કાંઈ વધુ બોલે તેપહેલાં મોદરા તે મોદરામાં દાખલ થઈ અને જાણું ધનું સબળથી બંધ કરી તેપર જગે પડે નાંખ્યા પછીજ તેણી શાહનવી જહાંનારા આગળ આવી; નમનતાઢથી પોતાનું સર નમાવી હમી.

શાહનવીએ તેના તરફ મગઢાને બેનાં માંબેથી કહ્યું, ‘મોદરા, હાં આર. મારી પાંસે

She.

'But shall I match thee to? The lily fair?
 es, fair in form it is, but then its life
 draws from off the mould'ring culture there!
 ! vain for glory is the flower's strife!
 or cankered are its leaves, though smooth to feel
 re hideous worms entwine its roots unseen.
 fair impostor! these do go to seal
 y judgment of what all in thee is mean!
 But She? so plain, in plainness richly pure,
 Untinctured, free from all deceitful art,
 She blooms in grace, from envy's tooth secure,
 Within the sylvan bowers of my heart.
 Perfumes and makes her lover's home and hearth
 Like unto Eden on this mortal Earth.

Nazook.

Lost Heart.

Sagacious my dear heart, Abandonment you made my;
 Keen thou wast too much, Relentless heart did fly.
 Image your unable to remove, Paragon can not have your;
 Abrogated you have me why Unable to say you more.
 Lay is reprimand of mine And pray God to bless her I;
 Repose God give you may Relict mother your do cry.

Chaman.

ચુલકશનેદી-

A TRIAL SOLICITED.

ઝગઝગીત મંશીન પોલીશ.

છેલ્લામાં છેલ્લી ફેશનના ચોખ્ખાં સોનાં ચાંદી અને ઝવેરાતના ઉત્તમ
દાગીના કયાં બનાવશે ?

બસા ત્યારે અત્યાર સુધી શાને વિચાર કરે છે ?

ચોખ્ખાં સોનાં ચાંદી અને ઝવેરાતના નમુનેદાર દાગીના ખરીદવાનું

આ બુંદું અને બાણીતું મથકે તમે નથી બાણતા ?

માસે અમારે ત્યાં દરેક પ્રકારના દાગીનાનાં નવા નવા નમુનાઓ
તૈયાર થાય છે.

એકજ વખત પધારો. બીજી વખત તમને કંઈ જવા ગમશેજ નહિ.
લેટ આપવા લાયક અકેકથી સરસ ચીજો છે.

ઉત્તમ કામ મધ્યમ દાંમ એકજ વાચદો
સોનાનાં ગરંટી

અમારી આ જાહેર સરટીફિકેટ છે.

સતીય નોંધતી હોયતો જરૂર પધારો.

તમારી સેવામાં

જી. મહેતાની કું.

ઝવેરીઓ, કારનર પાયધોણી, ખારીયા બીલડીંગ—મુંબઈ.

રેકૉર્ડિંગ નંબર ૧૩૮૮

ગુલશન.

નોકરીના ઢંકેલા ! તકદીરની તાસીર ! અને ભરપુર ખજાનો
ક્યાંથી મેળવશો ? !

વાંચક વાંચ ! અને શેઠનતનો ખજાનો
મેળવવા માટે નીચલાં લખાણ તરફ તારું
ધ્યાન યુગાડ, થોડું પૈસે મોટો વેપાર ! સુ-
ખવાસી ધધો અને હિંદુસ્તાનની દિલ્લખુશ
સેહેલલાહ તે શું **સીનેમેટોગ્રાફ**

ખસ હવે જલ્દીજ બહુ જ છે, અને આખાં હિંદુસ્તાનમાં
સૌથી વધુ જાતના સીનેમેટોગ્રાફ ત્યાં ફીલ્મોનો મોટો
જરૂરો રાખનારને મળવું છે.

પણ ક્યાં ?

**કાલબાદેવી,
કે.એ. શેઠનાની કંપની.**

હિંદમાંથી હજારો રૂપા કમાઈ આપનાર ઉચ્ચ સીનેમેટોગ્રાફ ૧૦૦૦૦ શીટ સાદી તથા
ગ્રીન ફીલ્મો, હાઇ પ્રેશરની લાઇમ-લાઇટ સાથેના કંપલીટ સીનેમેટોગ્રાફ, ૩૦ ૧૨૦૦ સુધીનો
“ જાત્રાણુ સીનેમેટોગ્રાફ ” “ એમ્પાયર મશીન ” ૫૦૦૦ શીટ સાદી તથા રંગી
લમો, ૩૦૦૦ કેન્ડલ પાવરની હાઇ પ્રેશરની લાઇમ લાઇટ સાથે, કંપલીટ ૩૦ ૫૦૦ સુધી
વીજળીક બત્તીથી થીએટરમાં ચાલતો સીનેમેટોગ્રાફ, એમ્પાયર મેલ્ટેસ કોસ સીનેમેટોગ્રાફ
યા પાયે સીનેમેટોગ્રાફ, ૨૫૦૦૦ શીટ સાદી, કેમીક તથા રંગીન ફીલ્મો, હાઇ પાવર આર્ક લેમ્પ
સ્ટીમચુઇન, બોર્ડ, ફાયરપ્રુફ, લેટર-રટાઇલની કેબીન, તથા તેનો બીજાં સંપૂર્ણ ચીજો સાથે
કંપલીટ ૩૦ ૨૫૦૦ સુધી.

તે ઉપરાંત જાત જાતના સીનેમેટોગ્રાફ, રેકૉર્ડસ, હારમોનીયમ, હાઇ પાવર લાઇમ-લાઇટ, ઇલે.
ક આર્ક લેમ્પો, ફોનોગ્રાફ તથા તેને લગતો દરેક સામાન.

છેલ્લી શોધના અને નવી રચાયેલા કોરોસીન ઓઇલ તેલથી વર્ક કરતા પંખાઓ, જેમ
ક કલાઈ માન ૧૦ પાઈનું તેજ બળે છે વાસ મુદ્દલ નથી, બીજા સાધનોની જરૂર નથી,
કે મીનીટમાં ૩૦૫ રેવોલ્યુશન ફરે તે જેવા માટે ખુલ્લા રાખ્યા છે.

હમો શાદી, પારટીઓ, મેલાવડામાં સીનેમેટોગ્રાફના ખેલો રંગીન ફીલ્મોથી થોડી શીમાં
જવી તમારા તમારાગીનોને ખરેખર ખુશ કરશું.

તે માટે મળો અથવા લખો,

ટેલીગ્રાફ એડ્રેસ.

તા. ૧૪૩ કાલબાદેવી રોડ—મુંબાઇ.

ઇભરાહીમ અબ્બુલકાદર

જનરલ પેપર મરચ ટ

સુતાર ચાલ નં. ૪૭ મુંબઈ

જાણીતા વેપારીની એલતમાસ.

રફ અને ગલેઝ પ્રિન્ટિંગ

ડબલ અને સીંગલ કુલીસકેપ

સાદા તથા છુકના મારબલ,

પ્રાકિત પેપર, છુકતુ કપડું,

સોનરી રૂપેરી પાકિડર

દરેક જાતની છાપવાની સાહી

વગેરે વેચનાર.

બહારગામના ઓરડે ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવેછે.

એક ખરો ઇલાજ

બાદશાહી ચાકુતી.

ખરી “બાદશાહી ચાકુતી” નો રજીસ્ટર નં. ૨૨૦ છે

અવિચારથી કે બીજા ગમે તેવાં કારણથી થયેલા ધાતુ રાખ્યાના દરેક જાતના રોગો દૂર કરી નામરદાઈનો જડ મુળથી નાશ કરી જીવાનીમાંજ થયેલા ધડપણના ચિન્હો દૂર કરી સંસારનું સુખ ભોગવવાને પુરતા લાભ જનાવનાર જાણીતી ડોક્ટર ચાંદલીઆ કૃત “બાદશાહી ચાકુતી” છે. જીવાનીનો ખરો જીરસો ઉત્પન્ન કરી જાણીતે માટે ટકારી રાખનાર અને સ્ત્રી પુરુષોથી દરેક રૂબાં પરેહજ વગર લઈ શકાય તેવી આ ૧-તેજ મંદ ચાકુતી છે. કિંમત ૪૦ ગોળાની ડબી ૧ના રૂ. ૧૦.

કમળેર નસો માટે અકસીર “પુરુષાર્થ હોષ” કી. રૂ. ૨૫
ગરમી માટે રજીસ્ટર્ડ “અભેદાંતક”

પીસાબમાં અગન, રસી, ચરકા અને દુખાવા સાથેનું જીનું મા નવું દરદ તરતજ સાફ કરવું હોય નો જે દવાથી દબરો દરદિઓ સારા થયા છે. તે દવા જરૂર વાપરો, કી. રૂ. ૨ દરેક દવાનું પોરટેજ જુદું.

ચાંદલીઆની કું. કાલબાદેવી રોડ, પોપટવાડીને નકિ, અખખ.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ

તાવની રામખાણ દવા.

આ દવાથી કોઈ પણ જાતનો તાવ ના ઉતરતો લીધેલા પછલા પાછા આપીશું. આ દવાથી ચોથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપીશું જોણા ૪૨ ની ડબીની કી. રૂ. ૧-૦-૦. ખાસ પરજ નથી.

શકતીની દવા.

શકતી સજીવનમાં શકિત લાવવાનો શુભ નથી એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ મળશે. દરેક જાતની નબળાઈ દૂર કરી પુરુષત્વ વધારે છે. જુદાવરચાથી અખર બીજાં કારણોથી કમી થયેલી શકિત વધારે છે. નામરદાઈના દરદો અને નસોની નબળાઈ દૂર કરે છે. જોણા ૭૫ ની ડબી ૧ ની કી. રૂ. ૨-૮-૦.

ધાતુ વિકાર—નામનું પુરતક એક કાંઈ લખનારને મહત્ત્વ મોકલવામાં આવશે.

વૈદ શા. ગીરીધરલાલ કહાનજી.

ગીરીધર આપાલમ.

હેઠ્ઠા ઝોરીસ—ધોળકા, ગુજરાત.
આંચ ઝોરીસ—અંબ, મારકીટ છીપી સાથ બી.
પશુરસીવાસની કું.

કાળજી પત્રનો વ્યવહાર હેઠ્ઠા ઝોરીસ કરવે.

શું ઉ ?

હાલા માણસ બજારમાંથી એવો એખરો શું કરવા
ઉંચકી લાવે છે? હાથે કરીને કાં હેરાન થાય છે?

ફાટક કંપનીના

બાલનાં તેલ

વાપર્યાં છે કે? એકજ વાર અજમાવો અને તમાર ખાત્રી
કરો. તમારી સેવા બંભવવા હમાં તૈયાર છીએ.

જરા નીચે નજર ફેંકશોજી

કેશરબન	ખાટલી	એકનો	રાં	૧-૦-૦
જળા કુસુમ	૧-૦-૦
મોધરધ	૧-૦-૦
કાશીર આગતી...	૧-૦-૦
કાગીનીઆ...	૧-૦-૦
દીલ્લપદાર...	૧-૦-૦
ધુલધુલ	૦-૧૨-૦
જેસમીન	૦-૧૨-૦
પુષ્પ માલતી	૦-૧૨-૦
નવિ નવાઇ	૦-૧૨-૦
દીલ્લિ દરબાર	૧-૦-૦

આ ઉપરાંત દરેક જાતનાં અન્તરો; દવા; ચાહ; કાફી; ઉપરાંત
હરરાજની લિપયોગી ચીજો હમારે ત્યાંથી મળશે.

એકજ વખત ખાત્રી કરશો.

કેં. આર. ફાટક.

જનરલ મરચંડ એન્ડ પાર્સલમર,
કોલેરદાર રોડ, સુબર્ષ નં-૨.

એક ભૂલ-અંદગીભર ધૂળ.

(એક દુકી વાર્તા.)

સુવર્ણ માટે ખાસ.

(લખનાર—સોલન.)

ખાન બહાદુર ખરશેઠ પટેલ ગંબીર માંદગીને બીજાને પડ્યા હતા. તેમની ખીલ્લનમાં એક નર્સ રહી હતી, જે તેમની રાત દીવસ ખરે પરે મારજત કરતી હતી.

“હાં આપ ! કાંઈ ગણ ?” ખરશેઠએ બીજાનાપરથી એક તારોત્રાકપો, “ચરી કંઘાઈ મળી કે ?”

ચેતી નર્સ તુરતજ બીજાના તરફ દોડી.

“જરાક મને ઉંચાંને બેસાડ” ખુદાએ ફરમાવ્યું. “ધડીઆળમાં જે કેડસા વાગ્યા ?”

“પાંચમાં પાંચ કમ છેલ્લું, નર્સે ધડીઆળ જેલ ઉતાર વાળ્યો.

“લેટ ! હમેશની એની આદત ગદગદ નહી. બધા ચકાતો એવાજ ! એને ખજર છે કે હું કદાચ આજની રાતખી નહી કહાડું, નો બી એને હરકાર કાંઈ છે ? એથી મારી મામે થયા બધા સામે મગા ગયો લાગે છે. બસ બધે મધ દુરમતોજ !”

નર્સે દવાઓ એક ટોચ લઈ તેમની આગળ આવી.

“ખરશેઠજી, આપ જરાક પી જાઓ. તમારું ઉરકેડાયું મગજ તમારા શાંત થશે ને મનને સહન મળશે.”

“મારાં ભેજાં પર હું હમણા દવાની અસર કરવા માંગતો નથી. મને હમણું ધણું અગત્યું કામ છે. જે કામને સારું મારે જે શું તદ્દન સામેલ રાખવું જોઈશે. જા, કોઈને પૂછની કે વીકો આવી મુવોલ કે નહી.”

નર્સે બટન દાખ્યું જેના જવાબમાં એક નોકર તરતજ ત્યાં આવ્યો.

“સીકાઈ વડીલ આવ્યાલ કે રાગા ?” નર્સે પુછ્યું.

“નકીલ. હજુર નહી આવેલા.”

“હા હા હા” ખુદાઈ બખાલ્યા. “હું ધારંજ કે એ બી મારી સામે તામડો રચવામાં સામેલ થયેલો છે. મને પીગળાવવા માંગેલ ની ? પણ આ તરફ હું છેલ્લું. વરસો યયાં મેં મારી છાની ધાડી કીવીલ- એ વીકો હજુ કેમ નહી આવી મુવો ?”

ખુદા વીકાઈ વડીલ તેમના કુટુંબનો વ કીલ થતો હતો. વીકાઈ ધણાજ માયાળુ અને નરમ હૃદયના હતા. ધણી વખતે તેમને ફરત મની- (ખરશેઠના ભેરા) પદા બેઠી હતી અને તેમ કરી ખુદાઈની ખરેખરી વડીલ પોતા તરફ ખેંચી લીધી હતી.

“મેદરાં છાં આવ.”

મેદરાં (નર્સ) તુરતજ ત્યાં ખીજાનાં આગળ આવી.

“બીકાછને આજે શાને વરે ખોસાવ્યોછ તે તું જાણેછ કે? કાકર કેદછ કે હવે મારાં પાણી બરાબ ચુકાંછ. પણ એને ખબર નથી કે અમારા કુટુંબમાં એમ જલદીથી કોઈ મરી જતું. નથી હજુથી તું ચોકાં વરસ છવસ. તો બી કાકાને બરસો નથી ની, તેથી પકકે પાથે કામ કરી રાખવા માંછ. હું તો જાણું કે પેસો દુકતો પડતાશે, ને તેનેજ ઈધે હું એટલો વખ ત યોમ્યોખી ! પણ હટ, મારે એનો વિચારખી શાનો કરવો જોઈએ ? મારે મનસે એ હવે મારો દોકરોજ નથી. એ પોતાનીજ છદને વળ ગી રજોછ — હજારતી પોર્થો. તું એની વાત જાણેછ કે નહીં ?

“મારો ડોકરો મને નાશ્રમાન નીકળ્યો ! અમારી પાસે જોખીસનવાળાં રહેછ તેની છેક રી પેરીન સાથે એવું બધું નકરી થયલું. કેવી મનહની અમારી બન્ને એસાટરો જોડાઈ ને એક થને ! તો એ રુપીડ જોવો તેને તરછો ડીને નજરડી ગીયો ને કોઈ ગરીબ ગમાર ને બી દુકતી સાથે પરણ્યો. પછી છાં આવ્યો ને મને બધી વાત કહી. એમજ જાણીને કે હું એને માફ કરશ ને એની પેલી કેદવાની બી ખારડી બેઠીને છાં ખુલ્લો દીલે આવકાર આપ્યો ! કેદને પેરીનને હું આદતો તો નહીં ! જુદાં ખ્યાર સાથે મને શું કામ હતું ? ખ્યાર ! મારા મનમાં તો મનહની યોગના રમી રહેલી હતી. મનુસ કંઈ ખ્યારને ખાતર પરખુવા નથી—”

છાં તે જોસથી ઠંસવા લાગ્યો. ઠંસવાથી તેનું અંગ ધ્રુજવા લાગ્યું. મેદરાંએ તેને ત ક્યા આપીને વધારે તરો જોસારો.

“તમે દમખા પખી વાનખીન ના કરો, ખરોડછખા ! તમુને ઠંસો થઇ આવેછ. તમારે એમ ઉરકેશ નહીં જતું જોઈએ.”

“હું મારે મનસે તેમ કરશ. મારું માથું થણું હુખેછ.”

મહેરાંએ પોતાનો નાનુક દાથ ખુટ્ટાછનાં કપાળ પર ફેરવ્યો. જાણે તેણીના દાથમાં કંઈ જવડ હોય તેમ ખૂટ્ટાછ કાંઈક શાંત થયલા દેખાયા. અને તેમનો ઠંસો પણ લગાર દપડ પડ્યો.

“ખરું કેદુંછ એ દુકતો એક તદન નિર્ધન કુટુંબમાં પરણ્યો. ખાનદાન બી નહીં ને કંઈ ખુબસુરતી પર લોભાઈ ગયો. પેસા વગર ખુબસુરતીને શું કરે ? મેં એને મારાં ઘરમાં આ વકાર આપવાની સાધ ના પાડી.”

“જેવ આવ્યો તમે એને એક વખત જેવ તો પછી તમે જરૂર એને માફ કર્યા વગર રહેશો નહીં,” તે દુકતો મારી આગળ બોલ્યો. “જુદાં એ એમજ જાણે કે હું ખુબસુરતી જોઈને મારો દાથ ફેરવશ.”

“ઘણી વાત નાં કરોજ. તમેને પોતાને જુ કરાન થાયછ.”

“તેમાં તને શું છે ? તું એક પગારદાર નર્સ છે પણ હું મારું કે છતું તેની સાથે તું ને શું નીરખત ? તું તારું કામ કર. તું તો એમજ જોતી દરો કે તું વધારે દલાડા છતું તો તારો વધારે પગાર પાકે !”

“શું તમુને કોઈ માટે ખી મારો વિચાર તો છેજ નહીં કે ખરોડછ બા ? શું તમારી દુન્યા પેસાભાંજ સમાઈ ગઈછ ?”

“હા, હા. દરેક માણસનો દાથ મારી સામે છે ને મારો દાથ દરેકની સામે છે. હા, પણ હું શું કેદતો તો જો ! હા ! પેસા દુકતો રતમ વિધે હું વાન કરતો તો. શું થયું ? પેસા વકીલ આવી મરેછ કે નહીં ? કોણ જાણે છે મારે આવશે. નખોડ ગીયાંએ બધાંજ મને સતારેછ.”

છાં તેઓ જરાક યોમ્યા.

વા, શરદી, જખમ માટે પેનકીવર ઉત્તમ છે.

“મેં તેઓને સીધા રસ્તો બતાવ્યો. જા, તારી જીયરી પીયરી બીખારડી બૈરીની સાથે,” મેં કહ્યું. “ને તેની સાથે જીખમરામાં તારા દહાડા પુરા કરે ! અને કંઈ તારી દરકાર ન થી. ફરીથી મને તારું કાળું મોઢું બતાવવો ના. ખરું કહું, એ તો એક જૂઠ્ઠી માફક છેડાયો ને મારો સરો પરો રાખ્યા વગર જેમ ગમે તેમ બોલ્યો. નકરો જાણે બાપ ! મને તો એવી ચીઠ ચઠી કે એક લાત મારીને ઓર ડામાંથી બહાર કાઢી મુકયો. લાત ખી સજ્જડ ની પટેલી હં કે ! બેચુદ્ધ હાલતમાં નોકરોએ એને બોંયપરથી ઉંચકયો. ધણુંજ સરસ થયું ! એને તો એમજ જોઈએ. એ વરી તુને શું થઈ આવ્યું ? મારું માયું બધું ધમધમાવી મુકયું ની ?”

“હું ધારું કે તમે ધણીજ ઘાટકી વર્તણૂક ચલાવી. તમે ધણીજ ખરાબ છેઓ.”

“અપ, વધારે પડપટ નહીં જોઈએ. હું તારો શેઠ થાઉં છું. વધારે પતરાજ કીધીજ કે ની તો જાંધી ખરતી માપવી પડશે. મુંગી મુંગી હું ને બોલું તે સાંભળ્યા કર. મેં સોમંદ ખાખાજ કે જે દહાડે એ મારી મરજીની સામે થયો તે દહાડો એને ખરામર વાદ રખાઉં. મારો એણે હુણો કીધો ? મારી લેવ રી ઘનાદાન કીધી ! હું—હું ખાનબહાદુર ખરોડેજ પડેલ ! અરે મેં આપ પેરીન સાથે એના લગનના દહાડો ખી મુકરર કરેલો ! કેવી અમારી બે એસટેરો જોડાઈને એક થતે ! અને એણે ગધેડામાં બધાઓ. નકમાં હું જોમીસનપાળાંઓ સાથે અથડી પડ્યો. જમશેદ જ સાથે મને નાદનપણ્યની દેરતી તે આ મુંઝવું જોડવા દુકતાયી તુડી ! પણ મેં ખી એનો ખાર લીધાજ. હું ખી શું કામ મારો દાન છોડું ? એને એક અડધી ખી નથી આપી જવાની ! મને માત્રુમ પડ્યું કે દાવાગાંજ એનો અંતર એવો થઈ ગયોજ કે બોધવાની વાત નહીં કંઈ નહીં. એને તો

એવુંજ જોઈએ. હું ખી તો ખરાજ કે એને પછી પછતો મહોતાજ રાખું !”

“મને તમારી એવી વાત ના કહો.” મેહરાં બોલી. “તમારી એવી નિર્દય અને જન-નવરની ખારચતની વાત હું સાંભળવા માંગતી નથી.”

“હું હું હું ! જાને ખાખ લાખ ચાલીશ ની દીકરી ! અરે બેસ બેસ, મુંગી મુંગી. હું તને પગાર આપું કે તું મને આપેજ ? એ વાત લાગીજ તે ! તુને સાંભળવુંજ પડશે. પૈસા તુને શાના આપું ? કામને વરે ! ને આપ ખી કામનો એક ભાગજ છે. સમજ નાદાન દુકતી, મેં એ દુકતાને મારાં વીસ માંથી રદ ખાતલ કીધાજ, ને મારું બધું એના કામના છોકરા કાવસને આપ્યું. આર લાખ રૂપ્યા તો રોકડા છે ને વળી એસટેરો જોડી ! કેમ મોંનામાં પાણી છુટજ કે ! જ્યેષ્ઠ એ નાદાન દુકતાએ પેલી જીખરીખારસ છોકરીને પચણીને દેટું બોલું તે ? એ કાણ વીકા આપે કે ?”

“છેટ ને નામનો ટેરફાલ આવેલો” નોકરે આવી કહ્યું.

મેહરાં તુરતજ ટેરફાલ શાનો આવ્યો તે સાંભળવા ગઈ.

“મીં વીકાજ ટેરફાલ કરેજ કે તેવનની તખ્ત અગડેલી છે; પણ તે છતાં તેઓ આવરો, પણ આવતાં વખત લાગશેજ.”

“જલદી આવશે તો સારું, નહિ તો ગામમાં વકીતિનો કાંઈ ટોરો નથી. મારે ધણી ઉતાવળ છે. ને કરવા ધાયું તે જલદી કરવું જોઈએ. પોરી તું જાણું કે હું શું કરવાનો છેડ તે ? હું હમણાજ જરા વીચારમાંજ છેડ. એ કાવસ સાથે મને ખરપટ થયલી, તેથી એને મારા પૈસા આપી જવા કે નહિ તે વિચારમાં છેડ. મેં ખીજેન ખ્યાલ કીધો છે.

હું બીજું નહું વીસ બનાવવા માંગુ છ તેથીજ વીકાજ ક્યારે આવશે તેની હું વાર લેતું છ. "

બુદ્ધાજે તરીયા તમેથી એક મોટું એ- નરીસપ કદાચુ અને તે મેદરને આપતાં કહ્યું,

"એ આને બાળી નાંખ ! જલદી કર ! વીકો આપે તે અગાઉ જાણીને બરમ થવું નેહ્યો. "

ખરશેદજ સગડીમાં વીસ બળતાં તથા સતો ખેડે.

"આસો દીક થયું" વીસ બળી રહ્યા પછી બુદ્ધાજે બોલ્યા. "મારું જે કંઈ છે તે એક ઘણાંજ સરસ કામમાં વાપરવા આપી જલશ !, "

"મારું એમ ધારો કે આપ તમારો છો- ને ને-જે ભેરી સાથે પરણેાજ હો-તે ભેરી માર્ગમાંથી દુર થાય તો તમે તેને એટલે તમારા છોકરા મારકરો કે ? ફક્ત આપ ભેરીને ખબર નહીં હોય કે તેના વરનો આપ તેને એવી રીતની સજા કરશે. કદાચ તેણીએ એવું ધાર્યું હોય કે વખત જતાં તમે નરમ થશો. પણ જે તેણી હમણા મરી જાય-જે તેણી એના માર્ગમાં વધુચાર નહીં આવે તો હું તો અમથું પુણુંજ-તો તમે કંઈ તમારો વિચાર ફરવો કે ? "

"નહી, કદી નહીં," બુદ્ધાજે જુરસાભેર બોલી હાથા, "તું શું જોતી નહી કે એ દુકતી જે વચ્ચે નહીં આવી સુંધ હોતે તો આત્મા- રે તો એ પેરીન સાથે પરણેા હોતે ? હવે શું કામ લાગે ? પેરીન તો પદ્મીની મઠ. મારો તો એવો ખજાન હતો કે આ બેએસરેટ જોડાને એક ચાપ ને મને તેમાં લાભ થાય. એને હું કદી મારક કરવાનો નથી. એજે મારી સાથે સુનાદ કીધો. એને એની મુખાંજની કિ- મત આપીજ પડશે. એ લાં પોતાની બરીને મુવેલી કાંચ નહી મારી આગળ લાંચે, પણ હું કંઈ પીગમજનો નથી."

રસ્તમ પટેલ આપણી વાર્તાની આ નસ મેદરાં ગસાની સાથે પરણેા દેતો. તેઓનો મેદાપ એક અસામનને આત્મારી હતો. એક દીવસ મેદરાં પગે સાથની જતી હતી તેટલામાં

બચી મઠ. ત્યારપછી તેઓ રોજ ખરોજ એક- મેકને મળવા લાગ્યાં. અને પછી દોસ્તીએ પ્યારતું રૂપ પકડ્યું. અને અંતે તેઓ પરણ્યાં. પૈસાનો સવાલ તો હતોજ નહી, પણ વ્યારે તેણીએ જાણ્યું કે રસ્તમ સાથે પરણવાથી રસ્તમને તેના બાપે વારસા કિસ્સામાંથી આતેલ કીધો ત્યારે તેણી ખરે મને રસ્તમ માટે દલ- ગીર થઈ.

રસ્તમ એક વેપારીની એરીસમાં નોકરીએ રહ્યો, પણ તેની તખ્ત દીનપર દીન લયસવા લાગી એટલે નોકરી છોડી દેવી પડી. હવે મેદરાંએ નરસ તરીકે કહેવો નોકરીએ રહવા માંગ્યું અને તે માટે તેણીએ પોતાના ડાકટરને કહી રાખ્યું હવું જેથી ખરશેદજ પટેલ સીક પડવાથી ડા- કટરે તેણીની જે મરજ હોય તો ત્યાં જવા કહ્યું જે મેદરાંએ કમુલ કીધું. તેણીની એવી. મતલબ હતી કે બુદ્ધાજની સારી રીતે માવજત કરી, તેમને ખુશી કરવા, યાને તેણીની માવ- જતથી ખુશી થાય ત્યારે તેણી કાણુ હતી તે જલહર કરવું.

આવાક્યાં સુધી ખરે પગે મેદનત કરતાં રસ્તમને માટે અસેમસે તેણીએ વાત છોડી પણ દોકટ, બુદ્ધાજ તો પોતાનાં ગતને ગીવટા- ધથી વળગી રહ્યા હતા. હવે તો તેમજે મેદરાંને તેમની હાજરીમાં રસ્તમનું નામ સેવાની પણ મના કરી હતી. પણ આજે તેણીએ એક છેલ્લી કોશ કરી જોવાનો નિશ્ચય કર્યો, જેનું શું પરિણામ આવ્યું તે તો આપજે ઉપર જોઈ ગયા છીએ.

"ખરશેદજ બા, તમે ઘણાં સીક છેઓ તે તો તમે જાણોજ કેની ? "

"સીક ? હું સીક ! છટ, છટ, છોકરી ! હું તો સારી પેડે છેઝ એ તો ડાકટરોએ મસ- લન કરીને મને લાં સુવાડી રાખેાજ, અને એક આર્ગાં હું સીક હોઉં તોખી થયું શું ? અમે પટેલવાળાઓ કંઈ એટલા જલદી મરતા નથી."

"મારો કે આજે સતે તમે મરી જાઓ તો ખુદને તમારી સાથ માટે શું જવાબ દેશો ?

વાન કહી. મને એમ લાગેલ કે હું તેને એળખું છું—કદાચ તે હમણા બુખમશએ રીયાતો હશે. ને પૈસા તમે નાંખી દેઓ છો તેમાંના થોડાને માટે તે ટળવળતો હશે ! ”

“મર્યા કે તેને ! તેણે મને તરછોડ્યો કેની ? મને ગધેડો બનાવ્યો કેની ? જો હીમાય મંગિયામાં આવ્યો તો હું તે આપશ; જેમ હાં દુન્યામાં ઇન્સાફ છે તેમ ત્યાં ખેદસ્તમાંથી છે.”

પણ—પણ શું તમે તેને માફ નહી કરો ? ધણું મોડું થાય તે અગાઉ ? કદાચ એ પરતા તોથી હોય કદાચ એ તમારી આગળ માફ માંગતો આવે ! તે ચોતાની પરજોતરને હાંકી કદાચ વાને કબુલ થાય. જો તેણી એમ ધારતી હોય કે તેની અને તેના પૈસાની વચ્ચે તે હરફત સમાન છે તો તેણી ખુશીથી માફી જશે.”

“જરે, કંઈ બોલ્ય બોલ્ય કર. વળી એ છોડી એટલી સુમારી કેની તે હાથમાં આવેલો સિકાર જતો મુકે ! શું નરમ થી જોવી વાત લાગી છે ! ”

“પણ તમે કેમ ગણ્યું ? તમે તો નહી હમણાંજ કહ્યું કે તેણીને જોવાની તમે ના પાડી ? ”

“જાણે શું ? વરી બધાં ઐરાન એમાં ! હવે હું મુંગી રહેલ કે નહી ? તે કસરેવજ દહા તારી કોઈ જાળખાણની તો તો નથીની ? હું ત્યારની વાન ચર્ચ એની બીજ કેમ લેલ એવી છે ? ”

“હું કંઈ તે જોઈતો વીચાર નથી કરતી. હું તો તમારો દીકરો—તમારા એકપુરા દીકરોનો વીચાર કરું. ખરોદેલખા, એક તેને માંફ કરો ! ”

“હું પેલી કાવત્રાખાન દહાને ખરચવા સારું એને પૈસા આપી નેડ ? જરે લેતી, જો મારા કેલકામથી એના મોઢાંમાંથી અન પછુ જતું રહેલું હોય તો તે કામ હું ખુશીથી કરું અને વળી ઉપરથી ખમખડ હસ્યા કરું. એ આજે પેલો બૂટો મારસ આવેલ કે નથી આવતો ? નખોદગીયારને આજે શું થયું. ? ”

હજુ તો તેએ બોલી રહેલું તેટલામાં બારણાંપર કોણએ ટકોરા માર્યા.

“અંદર આવો કાણુ છેઓ, વીકાલ કે ? ”

“કેમ શું થયું વીકાલ તમને ? કેટલું મોડું કાંઈ ? ” બૂઠાલએ કહ્યું. “મારા જોવા આદમીને ખોટી રાખવાની તમારી મતલબ શું ? ”

“હું ઘણો દીકરીર છું મીં ખરોદેલ, પણ મારી તખ્તન આજે ફીક નથી. આજે સહવારનો મારો હપ ફર્યો કરેલ ને કંઈ સુઝતું નથી.”

“આલો વેકો, વખત મોહવાનો નથી. કામપર લાગો. મારે તમારું એક કામ છે ને તમને —”

હાં વીકાલ ધપ દેતા કે એક ખુશીપર પડી ગયા અને એક હાથ પોતાની છાતીપર મુક્યો. મેહરાં તેમની બાજુએ ઢોડી મઢ.

“ગીં વીકાલ. તમે સીક છેઓ. તમારી તખ્તન ફીક નથી, તમને કંઈ જોઈએલ ? ”

“નહી, દીકરી, કંઈ નથી જોઈએ” એ તો મારું દરદ એકાએક એમજ જોર કરી આવેલ મને તો એનો આશરમ પડી ગમ્યો છે. મારું હાર્દ લમાર વધારે તકલીફ આપેલ. આહ ! હવે તો હું તદન એક રાહલ છેલ. હું કંઈ ફીકર ના કર ! ”

“તમારી તખ્તન ફીક નહી હતી તો હોમીને કાંય નહી મોકલ્યો ? ” બૂઠાલએ પૂછ્યું.

હોમીને તો એકાએક બહારગામ ઉપડી જતું પડ્યું. મેં તમારું કામ હમેશ ફીચેલું છે. અમારે માટે એવું કહેવાયલ કે પદેલવાળા ખીદમતમાં મરતાં મરતાંથી હમે આવીશું. કેમ તમે શું કરવા માંગેલ ? ”

“કામ, મેહરાં જરાક જોરડામાંથી બહાર જા, અડધો કલાક પછી આવજો ને આવે ત્યારે સારી તરીકે એ મોકરોને લેતી આવજો. હવે વીકાલ—સખર એક મીનીટ નસ, પેલી નાની લખવાની રેખલ હાં લાવ.....

.....ચાન, બસ ઘણું થયું. હવે જા. ”

“મીં ખરોદેલ જોહાને ખાતર દયાળુ મને” ! મેહરાંએ જતાં જતાં કહ્યું.

“હું જા હવે, મુંગી મુંગી, એ જોટલો મારી તરફ દયાળુ છે તેટલો ઘુબી થવસ, જા મારી પીસતની હદ આવી રહી છે ! ”

અને ભારી પગને તેણી હુકળ ગઈ અને ઝોરમાં ફેરા ફરવા લાગી. “આ સઘળાનું મૂળ કારણ હું પોતેજ છું,” તેણી બચ્ચી. “હુંને વયમાં નહિ આવી હતે, તો રસ્તમ પરીન સાથે પરપો હતે, અને ત્યારે તો ખરોદછની પનાહમાં હતે. મારેજ લીધે તે બાપડા પરીખાઈમાં અકળાય છે. ઓ ખોદા ! હું શું કરું ? બુદ્ધાને મેં ઘણા સમજાવ્યા, પણ એઓ સમજતા નથી. અતે આજે વીલગી ફરવા બેઠા છું !”

ખરાખર અડધે કલાકે તેણી ઉપર ગઈ. મે તોફાને તેણી લેતી આવી હતી તેઓને અહારજ ઉભા રાખી તેણી ઝોરમાં ગઈ.

“આહાહા ! તું આવી કે ? મેં તુને યાક્ષિઓ લાવવા કહેલા તે ક્યાં છે ?”

“તેઓ આવેલા છેજ, પણ તેઓને અંદર બોલાડે તે અગાઉ તમે તમારા દીકરાને માફ નહીજ કરી શકો ?”

“નહી, કદી નહી, કદી નહી. ચાલ જલદી કર. બોલાવ તે લોકને અંદર ! વીકાજ મે તૈયાર છેઓની ? બધું ખરાખર છેની ?”

“હાજ બધું તૈયાર છે. પણ સાહેબ પછું મોટું ચાપ તે અગાઉ આ મિત્ર નસં જે અર્ગ ગુનરેજ તેમાં મનેખી સામેલ થવા દેઓ કે—”

“ચુપ રહે ! બોલાવ પેલાં. માણસોને અંદર.”

તેઓ અંદર આગળ અને પોતાના મોનને બીજાને પડેલા રોડની રૂખર બીહતા મુગ્ધતા ઉભા. ખરોદછએ બીજાના પરથી સહેજ ડીકીયું કઠાડ્યું, અને વડીલે સ્વીકૃતિ આપી તે હાથ લાંબો કરીને લાંબી અને કાગળને છેડે અક્કડ હાથે પોતાની મંડી કીધી. તે માણસોએ વડીલના ફરમાવ્યા મુગ્ધ પોતાના નામે સાક્ષિ નરીકે તે કાગળ પર લખ્યાં. વીકાજએ તે વીકાને એક મળખુન કવરમાં મુક્યું અને તેને સીલ કીધું.

“આમે હવે તમે લોકો બહાર જાઓ— સમજેજ કે ? બહાર જાઓ. નસં ચાલ બારણું લંકી દે. વીકાજ તું કે જે મારા પેલા કમિના દીકરાની હીમાયત કરતો તો ને તુંખી નસં—સમજ હું કેહુંજ તે મેં બધું નક્કી કીધુંજ. મારી એક બદામ એને મળશે નહી મારું મગજ તદેન હેકાણે છે. વીકાજ મને જવાબ આપ. હું હમણા મારી પૂર અક્કડ હુશ્યારીમાં છેડું કે નહિ ?”

“હાજ સાહેબ.”

“હીક. મેં એને વારસા હિસ્સામાંથી તદેન રદ બાતલ કીધી છે. હીહીહી !” લાં.તે હસી પડ્યો, પેલું વીલ લીધું અને છાતીએ દાખ્યું.

હસતાં હસતાં તેણે એક દ્યકું ખાધું, એકદમ હસવાનું બંધ થઈ ગયું અને તકવાપર દ્ય થઈને પડી ગયો, નસં તુરતજ દવાછની ટેબલ તરફ દોડી ગઈ. એક ડોઝ બ્રાન્કમાં નાખ્યો, અને તે લઈને હજી તેણી. આગળ બપજ તેટલામાં તો તેનો દમ આખર થઈ ગયો.

ગજરાટની મારી મેદરાં ડાહ્યાને ખરોદછનાં શય ગમ જતી હતી તેટલામાં એક બીજેજ બનાવ બન્યો. વીકાજ પોતાના પગપર ઉભા થયા અને એક મોટી ચીમ્ચારી પાડી. તેનોએક હાથ હાઈની ઉપર હોતો. ચીમ્ચારી પાડતાં સમેત તેઓ ખુરશીપર ડગલો થઈને પડ્યા અને પડતાં સમેત પોતાનો પ્રાણ છોડી દીધો. મેદરાં થી આ દેખાવ બેવાઈ શક્યો નહીં. તેણીની આંખે તમ્મર આવી ગયાં.

જરાક વારે તેણી શુદ્ધિમાં આવી. બે મરણ પામેલી લાસો વચ્ચે તેણી એકલી હતી. ચિત્તળીની પેરે તેણીના બેજાંમાંથી એક વિચાર પસાર થઈ ગયો.

પેલું આખરું કમખખત વીલ કે જેનેથી તેનો ધણી ચાલો રખડી જનાર હતો તે વીલ ત્યાં તેણીની આગળજ હતું. એક કલાક અગાઉ મરવારના દક માન આપીને એક વીલ જેમાં રસ્તમના કાકાના છોકરાને બધું મળનાર

માંદગીમાં ખડે પગે, અને ખરાં દીલે મારી
માવજત કરનાર નર્સ મેદરાંને કંઈ પણ શરત વ-
ગર આપી નહોતું.”

હયાં હોમી, વીસની બીજી ક્લસો વાંચવા
પડ્યો. પણ તેપર મેદરાંએ ધ્યાન આપ્યું નહી.
તેણી બેહોશ થવાની આણી પર આપી ગઈ. નહી
ધારેલો બનાવ બન્યો હતો. તેણી એકલી વારસ કરી
હતી કે જે વારસો તેણીનો અને તેણીના રસ્તમ
નો હતો.

અરે ખુદા ! તેણીએ જે લાલચને વશ
અંધને પેલું બીલ બાળી નાંખ્યું હોત તો !

તો શું થાત? કાલસ પટેલ જે તેણીની તરફ
એક ખુની ખવીશના જેવા ડોળા કંકડાવીને
જેતો હતો. તેને આ બધું મળતે !

“મરેરે, મુઠએ કંઈ જાણે ખરાબ ખબર
સાંભળી હોયની તેવું ડાચું કરી મરેરે! મોંનાખ-
રીએ સીપકી ચઢને મરનારના પેટમાં બસઢને
બધું પોતાલું હોજરે બધું.” કાલસની ઝેરીએ
બખાલો કહાડ્યો.

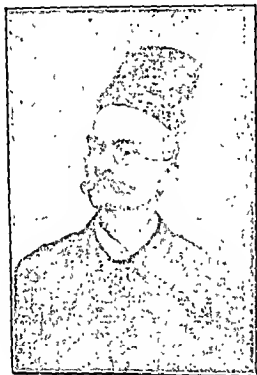
સમાપ્ત.

ગયું તે ના મળે પાછું.

કબ્લાલી.

હૃદય વ્હાલું રસીલીનું, ગયું ઉડી હડીલીનું;
પડે પણ કાણું ખીલીનું, ગયું તે ના મળે પાછું;
રડે માતા તૂજ વ્હાલી, રડી મન સહૂ થયાં ખાલી;
હૃદયમાં ગાંઠ એ વંળી, ગયું તે ના મળે પાછું.
અરેરે દહ આ મ્હારો, લાગે અતિ મ્હને ખારો;
બચાવો કોઈ તો યારો, ગયું તે ના મળે પાછું.
જગે જોયા નવિન જોલો, ખંટપટ મનની સહૂ મેલો;
બને છો પણ એ મેલો, ગયું તે ના મળે પાછું.
હૃદયે હૃદય સદા મળતાં, ખાંખ્યાં ન કોઈથી બળતાં;
વિના અગ્નિ બળી મરતાં, ગયું તે ના મળે પાછું.
જગતના રનેહ છે આરો, ઉડે આકારમાં લાવો;
ન હૃદયથી શાંત પણ ચારો, ગયું તે ના મળે પાછું.
મન આશા હતી જાડી, ગમતે આજ સહૂ ઉડી;
ગુમાવો પણ બધી મૂંડી, ગયું તે ના મળે પાછું.
અરે છે ત્યાગ આશાના, હૃદયે આશું નવ આણો;
અમન લે છાતી પર પ્હાણો, ગયું તે ના મળે પાછું.

The Late Mr. Jijibhai P. Mistry.'

મરહુમ મીંડ જીજીભાઈ પે. મીસ્ત્રી.

આ પણો વારસો.

ગુજરાત માટે ખાસ.

(લખનાર-એન. ડી. શેકના.)

આ લખનાર મકસદ શું છે તે પ્રથમ એકદમ કહી દેવા કરતાં હું તે પ્રિય વાંચક પરજ છોડું છું. આપણા આગળ કેટલાંક વરસો, દાયકાઓ, તેમજ સદીઓ એક પછી એક પાણીના ચલાની મીસાલ વહી ગયાં છે. અને આને વીસમી સદી ના પહેલા દાયકાનો લગભગ આખિરીમાં આપણથી આપણી જીવંતી ગુજરવાનું બહોળું ખેતર આપણી આસપાસ નીકળે છે, આપણો જમાના એટલી હદ સુધી આગળ વધેલો લાગે છે કે, તેમાં કુન્યાને મહાત્ત કરનાર અને એક વખત આખા યુરોપની સર જમીનને ધુળવનાર મહાન નર નેપોલ્યોન બોનાપાર્ટ, (કે જેનું નામ એલેક્ઝાન્ડર અને સીઝરની સાથે કુન્યાની તવારિખમાં સદાનું અમર રહેશે.) તેના બોલો "The word Impossible is found only in the Dictionary of fools" એટલે Impossible. "અશક્ય બોલ ફક્ત મૂર્ખોઓની જ ડિક્શનરીમાં મળી આવે છે. તેની અમત્યતા આને કોણ પોષાતો રાકે નહિ. જમીન, પાણી અને આગ જેવા તત્વો ઉપર હિત મેળવીને પોતાના કાળમાં લઈ ને કાળા માંથાનો માનવો આજે ઇસ્તેમક થોડું તત્વ હવા ઉપર સરસાઈ ભોગવવા ખાથે બીટી છે. આને વળી કેટલેક દરજ્જે જાણે

ફતેહમંદી સાથે બહાર નીકળવાનો હોય, તેમ પોતાના પ્રિય જાનની વટીક દરકાર ન કરતાં, તેનાં જીવનમાં અખતરાઓ તો એક બાજુએ રહ્યા પણ ઈનામની હરીફાઈનાં લખાણો બહાર પડી ચક્રાં છે. આને વળી એક ગોરો એક દિવસના શ્રમ માટે રૂ. ૧,૫૦,૦૦૦ બોલ ભાલતાં છૂટી ગયો છે. આને કરકું તે કહેવા જેટલું સહેલ થઈ ગયું છે. ભારે ઉત્સાહ અને ઉત્તેજનના પ્રવાહો હરેક બાજુએ થી ચાલુ અને ચાલુ વહ્યા કરે છે, અને "The survival of the fittest" જાણે એક પાસપોર્ટ થઈ પડ્યો છે વીસ સદીઓ અને તે પુર્વે કેટલાંક હજાર વરસોથી ઉતરી આવેલો, કુન્યાની દરેકે દરેક જીવંતીના વિભાગોને લગતો અનુભવનો ખજાનો તે આપણ સર્વે ભાઈ બેનોના એકજ સરખો વારસો હોય છે. કેટલાંકોને જીવંતીમાં મળેલો કેવો અનુભવ આપણને ઘણાજ સારા નીતિમાન શબ્દો શીખવાડે છે; અને one man's meat is another man's poison નહિ પણ one man's poison is another man's meat. ની માફક જે ઝેર એક માણસને જરૂર નહિ થયેથી તે માણસનો અંત આવે. તેજ ઝેર એકકક્ષ પ્રમાણમાં લેવાથી બીજા માણસનું વધન નિરોધી, સ્વચ્છ અને તનદુરસ્ત બનાવે છે. કુન્યાનો

મહાસાગર કાંઈ કોઈના આપના નથી. તે મજ દરિયાના પાણી કાંઈ ઘોડાઓને માટે હોયજ નહિ. ત્યારે હવે તે પર આપણુ સર્વેના હકક ઇલાકો એક સરખો લાગુ પડે. એમ માની સર્વેને તેઓની મરજ અને ખુદિ મુજબ કદરતા કાયદાની રહે છાંદગી ગુજરવી જોઈએ; અને તેમજ ગુજરવા દેવી, અને ગુજરવા કહેવું જોઈએ. આપણુ માણસ જાતને પેદા કરવાની નેમ એ છે કે, કેટલા આપણાઓની ખામીઓ અને દુર્ગુણો દુર કરી દુનીઆ અને સુધીનું જ્ઞાન અને અનુભવ મેળવી, મીનાઈ માર્ગ પર કુચ કરીને; આપણા સઘળાઓને હંમેશાગીના મોડે યા વહેલે મકાન મીનાઈ જહાંનમ સદાનો કરવા માટે જવું છે. આ એક નાના આર્ટીકલ રૂપે લખાણ હોવાથી અહીં ઉંડી ફીલસુફીનાં વિચારો ને આપવામાં આવ્યા નથી. દરેક માણસ દુન્યામાં ખુદી આજીવો ચાલે છે. અને આંધળાં ત્રિવાય કોઈથી આંખ બંધ કરીને ચાલતાં નહીં હશે. અને બંધ આંખે છાંદગી નહીં ગુજરતાં હશે. પણ એતો 'ફીઝીકલ' Physical આજીવ થઈ ગયે તેવડે ને જોયું અને અનુભવ્યું તે mental eyes એટલે મનની આંખો વડે પાણું ન નીકાળ્યું હોય, મનમાં તે બાબે વિચાર ન લાગ્યા હોય તે પર ઘોર ન કર્યો હોય અને ભવિષ્યમાં જે તે પ્રમાણે અમલ ન કર્યો હોય તો ખચ્ચીતજ દખલતા ખુદી આંખે આંખ બંધ કરીને ચાલવા જેવું છે. અનુભવ એ પ્રકારનો છે મીટ્ટા અને કડવો. કોઈનો અનુભવ કે જેનો પરથી આપણને થડા લેવા જોઈએ અને નેચીન યા તરીકાથી નુકશાન ઉપજ્યું હોય તે અને તેવી ચીજ અને તરીકાઓ આ પથને પરજેઠું રહેવું જોઈએ. અને ને ને ડીટીઓથી તેમને કાયદા, નફાઓ અને હાંસલ

થયા હોય તે સદા નિતિ રીતીઓ કાંઈ પણ અપવાદ વગર આપણને અખત્યાર કરવી જોઈએ. એ પારકાના અનુભવ કે જેનાથી આપણને સારી નિતિમાન અને ખુદાની શહ પર છાંદગી ગુજરવાનું ખતી આવે. તે ખરેખર મીટ્ટા સાકર જેવો અનુભવ કહેવાઈ શકાય તેમાં કાંઈ સંદેહ છેજ નહિ. આપણા પોતાનો અનુભવ તેને કડવો કહીએ એ કહેતી ખરેખર સચ્ચાઈથી ભરપૂર છે "પડેગો જળ ખુજેગી." જેમ એક દરદી કડવી ઝેર જેવી દવા પીય નહિ ત્યાં સુધી તે નિરોગી અને તનદુરસ્ત બનેજ નહિ. તેમ જો દુન્યામાં હાંદસાઓ, દુઃખ, દરદા, વિપત્તીઓ, આક્રોશ, અને નુકસાનીના વરસાદો આપણી પર વરસે નહિ તો આપણા મીનાઈ જહાંનનો માર્ગ કદી પણ સીધો અને સુતરો થઈ પડે નહિ. જેમ એક ઘણુંજ આગળ વધેલું જીવું અને ખીકટ દરદ આપરેશન કર્યાથીજ સાર થાય, અને ત્યારેજ અને તે પછીજ દર્દી દર્દથી મોકળો થાય છે. તેમ મીનાઈ જહાંનના ઉમેદવારે અનેક પ્રકારના દુઃખ, દર્દો, સંકટો, હાંદસાઓ, વિપત્તિઓ અને ગરદશીઓમાંથી પસાર થવુંજ જોઈએ. Happy the man who has endured much in this life." આપણા પોતાનાં કડવા અનુભવનું એક પ્યાલું પીધાથી આપણે આપણું મીનાઈ ખદન તનદુરસ્ત, નિરોગી અને સ્વચ્છ બનાવીએ છીએ. અને મીનાઈ છાંદગીના એક તખમકો આગળ વધીએ છીએ અને એ આપણી વૃદ્ધિ એટલે આગળ અને આગળ વધવું આપણા ઉપર લખેલા વારસાની ઝેરફાળરીમાં નેટલું હમાણું મેદલ છે. તેટલું થાય નહિ. —

મનુષ્યનું કર્તવ્ય.

(ગુજરાત માટે ખાસ.)

(લેખક દિવેદી જયરાંકર અલ્પાક્ષર.)

આ જમણ ઉપર આજ મુંઠામાં જેટલા વિષય કોટીના ધર્મ—સમઢાય થઈ ગયા છે. તેમાંના એક મહાત્મા ગૌતમ મુનિ અમારા ભારતવર્ષમાં થઈ ગયા છે. તેમના ધાર્મિક વિચારો અમારા ભારતના પ્રાચીન ધર્મને પ્રતિકુળ છે. તથાપિ તેમની નીતિના ફેટલાક અરા એવા છે કે જે પ્રાય. દરેક ધર્મો ઉપર એક સરખી રીતે લાગુ પડે છે. તેમજ નો તેનું સ્મરણ સ્મરણ કરવામાં આવે તો મને આશા છે કે પ્રત્યેક મનુષ્ય એટલેક અને પરમાર્થિક અન્નેમાં લાભ પામી શકે તેમ છે. તેમાં એવી સરળતા છે કે તે જલદી સમજાઈ જાય તેમ છે.

- (૪) તેમને સારી જગ્યાએ વિરાટ કરવો.
- (૫) તેમને પેતાની મિત્રતાના વારસ બનાવવા. સન્તાનોનું માના, પિતા પ્રતિ કર્તવ્ય.
- (૧) પેતાના પાળકોની રક્ષા કરવી.
- (૨) પેતાના માના, પિતા અને તેમની સાથે મંજરે રાખવાવાળા મનુષ્ય તરફ હેતુ થી વર્તવું.
- (૩) તેમની સાંપેદી મિત્રતાને માયતી રાખવા ની લાયકાત મેળવવી.
- (૪) તેમની સાંપેદી મિત્રતા સાચવી.
- (૫) તેમની પછવાડે તેમનું નામ અમર માલ નેવી રીતે પતવું.
- ૨) ગુરુ અને શિષ્યનું પરસ્પર

- (૨) તેમનામાં જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન કરવી.
- (૩) તેમને પોતાના જ્ઞાનનો બંધાર સોંપી દેવો.
- (૪) તેમના મિત્રોમાં પ્રસંસા કરવી.
- (૫) તેમને સમજા બબથી બચાવવા.

૩. પતિ અને પતિનું કર્તવ્ય.

પતિનું પતિ પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) તેમનો આદર સત્કાર કરવો.
- (૨) તેમનાપર પ્રેમ રાખવો.
- (૩) પતિનિષ્ઠ પાળવું.
- (૪) બીજાથી તેમનો સારો સત્કાર કરવો.
- (૫) તેને જોઈતાં વસ્ત્રાદિ આપવાં.

પતિનું પતિ પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) જેટલું કામ પતિને લાયક હોય તેટલું તેમને કરવાનું કરવું.
- (૨) પતિની નાતિનો, સગા વડાજાઓનો અને મિત્રોનો સત્કાર કરવો.
- (૩) પતિયના ધર્મનું પાલન કરવું.
- (૪) સંસાર સંબંધી બધાં કામો ઉત્સાદથી કરવાં.
- (૫) દરેક કામ ઉમંગ અને ચતુરાઈથી કરવું.

૮. મિત્રો અને ઓળખાણવાળા ઓળું પરસ્પર કર્તવ્ય.

સત્ય, પુરુષાર્થ, શિષ્ટિ, પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) તેમને નરહાર્યું આપવું.
- (૨) તેમની સાથે સત્તાથી વર્તવું.
- (૩) તેમને દરેક વસ્તુથી લાભ તેમ થાય કરવું.
- (૪) તેમની સાથે જરાજરીવાનો વહેવાર રાખવો.

(૫) પોતાના મુખના બામીસાર જનાવવા.
મિત્રોનું મુખ્ય પુરુષો પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) તેમની બહેન જનાવવી.
- (૨) તેમના કન્યાની રક્ષા કરવી.
- (૩) સંકેત સમયે સદાય કરવી.

- (૪) વિષાંતના સમયમાં સાથે રહી મદદગાર થવું.
- (૫) તેમના જાળ બચ્ચાં પર પ્રેમ રાખવો.

૫. માલીક અને નોકરનું પરસ્પર કર્તવ્ય.

માલીકનું નોકર પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) તેમની બુદ્ધિ ચતુરાદ કામ લેવું.
- (૨) તેમની યોગ્યતાનુંસાર ભોજન તથા પગાર આપવો.
- (૩) તેમના મંદવાઃ વખતે સજ્જા કરવી.
- (૪) તેમના જાવા પીવાનો યોગ્ય પ્રબંધ કરવો.
- (૫) યથાસમયે તેમનો દનામ આદિથી સત્કાર કરવો.

નોકરનું માલીક પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) સ્વામીના પદેસાં નિંદાનો ત્યાગ કરવો.
- (૨) બધાં કામોથી નિષ્ઠ યદ્ય નિદ્રા લેવી.
- (૩) માલીક પેતાની ખુશીથી જે કાંઈ આપે તે ઉપર સંતુષ્ટ રહેવું.
- (૪) નિયત કામ ઉત્સાદ અને ઉમંગથી કરવું.
- (૫) સ્વામીની સાથે કૃતજ્ઞતા-પૂર્વક વર્તવું.

સંસારિકોનું આશ્રિતોનું પરસ્પર કર્તવ્ય.

સંસારિકોનું આશ્રિતો પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) તેમની સાથે પ્રેમ પૂર્વક વર્તવું.
- (૨) તેમના ઉપર પ્રેમ રાખવો.
- (૩) તેમને પ્રેમ પૂર્વક મુશ્મલિ આપવી.
- (૪) તેમનો આદર સત્કાર કરવો.
- (૫) તેમની આવશ્યકતાઓ પૂરી કરવી.

આશ્રિતોનું સંસારિક પ્રતિ કર્તવ્ય.

- (૧) તેમના અંતઃકરુણા કૃત્યોને દર કશા વગર પ્રથમ કરવો.
- (૨) તેમને સદચરુણી શિક્ષા આપવી.
- (૩) તેમનાપર પ્રેમ રાખવો.
- (૪) તેમને ધર્મોપદેશ કરવો.
- (૫) તેમના બબને દર કરવો.

લ ન્યાય કરવા કહ્યું. આ ઉપરથી બીરબલ બોલ્યો કે “હા, તું કહે છે તે બરાબર છે. આ ઘણીએ તારી એક આંખ લીધી છે નો આવતી કાલે તે હું તને પાછી અપાવીશ. તું સહવારે મારી પાસે આવજે.”

આ સંજુનોથી રાજ ચમકે પેસે કાંચો પાછો ફર્યો. બીરબલે માણસ દોડાવીને ખાટકી ની દુકાનેથી થોડીક મેંદાંની આંખો મંગાવી, અને દરેકને જુદી જુદી નાનાં પેટિયાંમાં મુકી. સહવારે પેસે માણસ પાછો આવ્યો અને આંખ મંગી.

બીરબલે તેને પેસી આંખો દુરથી દેખાડીને કહ્યું કે “આ માણસ (પાદશાહ) કનેથી અનેક જાણની આંખો મળી આવી છે, પણ એઓમાં તારી કંઈ છે તે માત્રમ પડતું નથી. માટે તું જો તારી બીજી આંખ કદાકી આપે તો તેની સાથે સરખાવી જોઈને તારી અસલ આંખ શોધી આપવામાં આવે. બેડ આંખોને સરખાવવી જોઈએ, વજન કરવું જોઈએ, અને તે પછીજ તારી કંઈ છે તે કહી શકાય.”

પેસા કાંચાની લિમત ચાલી નહિ અને તે ત્યાંથી ચાલી ગયો.

* * * ૨ * *

દિશ્તીમાં એક ગરીબ વાણિયાની આઠ દરતની બાળક દીકરીને એક દરમખોર મીઠઈ અપાવવાની લાકડાથી બેંચી ગયેલ અને જહી તેણીને એક વેપાને ત્યાં ઘોરે રૂપિયે વેચી. વેપાએ તેણીને નાચનાં અને ગાનાં શિખવી, અને ઘણું વરસમાં તે જોવી દુશિવાર થઈ કે કોદેરમાં અમ્મી નાચનારી અને ગાનારી નરીકે તે પહેલાં મર.

એક દિને એક નાચવાદીમાં પત્નિવાએ પોતાની દીકરીને એલખી. તેણે ઘણી મજા ગ્રામ કરનાં ત્યાં તે મળી ન હતી ત્યારે આજે તે મેર બેઠી તેની નાચરે પડી. એકદમ ખુશ પાડવાથી કામ બિગડી જતો એમ નમકોને તે પાંદે દીને બીરબલને મળ્યો. અને ગરબી બિનથી તેને ચાહેક પ્રાપ્ત. અને કહ્યું કે “દેહરીનું નામ

લક્ષ્મી છે. બિરબલે તેને વિદાય કરી વેપાને પેસી છોડી સાથે તેડી મંગાવી. પરપુલ કરતાં ખુશાસો મળ્યો કે છોકરી કંઈ ફકીરની છે અને તેનું નામ કાશી છે, છેક બાળપણમાં ફકીર તેને વેચી ગયો હતો.

છોકરીને આગમજથી તાત્કીમ મળેલી હતી તેથી તે બોલી કે “મારા બાપને મેં જન્મમાં દીકા નથી; વેપાજ મારી મા છે.

બીરબલે આ સર્વ સાંભળી લઈ તેઓને બીજી સહવારે કચેરીમાં બોલાવ્યાં, ત્યાં છોકરીનો બાપ વાણિયો પણ હતો, તથા લોકોની દે જામરી મળેલી હતી. કચેરીનું કામ ચાલુ થાયતે આગમજ સર્વ જાણ બહાર બેઠાં હતાં. એટલામાં દરખાસ્તના માણસે આવી બૂમ મારી કે “લક્ષ્મી છોકરી કોણ છે ?”

આ નામ સાંભળતાંજ વેપા સાથ ત્યાં બેઠેલી પેસી છોકરી ઉઠીને ઉભી થઈ, અને તેને લઈ પેસે માણસ દરખાસ્તમાં હાજર થયો.

“છોકરી, તે કાલે તો મને એમ કહ્યું હતું કે તારું નામ કાશી છે; અને આજે તું લક્ષ્મી ક્યાંથી થઈ ?” પેસા માણસ સાથ નેહીને જોતાંજ બીરબલે પુછ્યું.

આ સવારથી છોકરી ગભરાઈ ખરી, તો પણ સાચુંજ બોલી કે “મારા બાપ મને લક્ષ્મી કરી બોલાવતો હતો.”

“પણ તે તો મને કાલે એમ કહ્યું હતું કે તારા બાપને પીઠાનની નથી. ત્યારે તારો બાપ તને ક્યાંથી સાંભર્યો ?

બીરબલે આ બીંને પ્રશ્ન પેસી છોકરીને વધારે ગભરાવનારો થઈ પડ્યો. તેણીથી જવાબ દેવાયો નહિ. ત્યારે તેણીએ વેપા તરફ જોયું તે સ્ત્રી દને મારે આવી અને વચ્ચે બોલવા નીકળી. પણ બીરબલે તેણી ઉપર છોકરીને દેવાવવા નથા વેચાતી વેચાના ચોંક મધી આદવા કરાડી. એક માણસ દિશાદત મળતાંજ સામુક લાખે આવ્યો, જેને વેંતાંજ વેચિાએ રડી દીધું. તાંકે આવી દીધો. અને ત્યાં મંડી. બીરબલે તેને ધરતી મળ દેખાવી પેસી બાળક દીને તેના બાપને રવાની કરી.

× ૩ ×

એક રૂપાળી સ્ત્રીએ આવી ફરિયાદ કરી કે હલાણા સાવકારે મારા ઉપર બળાત્કાર કર્યો. બીરબલે સાવકારને તેડાવી પરપુત્ર કરી. પણ તેણે તકસીર કબૂલ રાખવા ના પાડી. બીરબલે સ્ત્રીની વાત સાંભળી છે એમ કહી તેણીને પાંચ રૂપિયા દંડના આપવા ફરમાવ્યું. સાવકારે પોતાની આખરને ડાઘ લાગે છે એમ કહી બૂમ પાડી અને રૂપિયા ફેંટી દીધા, જે લઈ પેલી સ્ત્રી ખુશી થતી ધરે ચાલી.

તેના ગયા પછી બીરબલે સાવકારને ફરમાવ્યું કે “જો તને ખોટાજ દંડ થયો હોય તો જા, જમને તારા રૂપિયા તેની કનેથી પાછા લે. સાવકાર પેલી સ્ત્રીની પુઠે દોડ્યો અને રૂપિયા પાછા લેવા માટે બહુ મથ્યો, પણ તેમાં અંતે નિષ્ફળ થયો, અને વળી તેણીના નખોર્ખોથી સોડી લોહાણુ થયો ને તો જુદો.

તેની ફરિયાદ લઈને સ્ત્રી પાછી બીરબલ પાસે આવી, અને સાવકારને પણ ધસડી લાવી. બીરબલે આ તમાશો જોઈ કીધો. અને પછી પેલી સ્ત્રીને પુછ્યું કે “તું કહે છે તેમ તેને નખોર્ખોથી જખમી કર્યો નં તો ફીકજ કીધું, પણ તે રૂપિયા તેં તેને લેવા દીધા ખરા કે ?”

“નારે શાહુબ, રૂપિયા મેં ફરીને તેને લેવા દહસ ? એકવાર તે મારી કને આવેલા પાછા જવા દઉં કે ? જુઓ આ રજા તો !” આમ બોલીને તેણીએ તે બતાવ્યા.

× ૪ ×

એક નવાઈ જેવી ફરિયાદ આવી. દાકા ખાતેથી એક સોદાગર દોલતમંદ થઈને આવ્યો. ત્યાંથી પાદશાહને માટે એક રાજદંશ ખરીદી લાવ્યો. રાજદંશ સુંદર અને મોઢક હતું. પાદશાહને બેટ કંદવાની મતલબથી સોદાગરે તે ખરીદી કીધું અને તેના રૂ. ૧૦૦૦ આપ્યા. શહેરમાં આવી પોતાના ખાનગી દિવાનખાનામાં રાજદંશનું પાંચર ટાંગી સોદાગર શહેરમાં વધારે અગત્યનાં કામો બજાવવા ગયો. બીજે દિને તે પાંચરાં સુધાં રાજદંશ પાદશાહની જનાબમાં રજુ કરવાર હતો. સાંજે આવી જુએ છે તો રાજદંશ ઉડી ગયલું, અને પાંચર તો ખાકી ! પણ તે કાંઈ ખરે ખર ઉડી ગયલું હોય નહિ, કેમકે તેને પત્ર સોનાની સાંકળ વડે બાંધેલો હતો. કાંઈ પણ નોકરનું એ કામ છે એમ મમજી સોદાગર ફરિયાદ લાવ્યો.

હવે ખરા ચોરને શોધી કેમ કહાડવો ? નોકરોને પકડી લાવ્યા પણ એક પણ માણસ રાજદંશનો ચોર સાબીત થયો નહિ. પાદશાહે પોને તપાસ ચલાવી, અને પરિણામે તો સોદાગરને નાસિપારી મળી. આથી તે બખ્ષારો કે ચક્રવર્તી રાજ્યમાં વાજખી હનસાદ નથી. એવો તેનો પેકાર બીરબલે સાંભળ્યો નેજો પેલા નોકરોને ફરીથી તેમજા ફરીથી પરપુત્ર કરતાં દોહાં જાહેર માન્યો નહિ.

શહેરનો કોઠવાસ હાજર થયો. તે ચોતાની નેત્રે એ સોદાગરને લાગ્યો, એકનું નામ નામ શેરઅલી; બીજનું નસીબો. અને શેરની માફક બર-ચક્કે લક્ષ્યા. અને તેથી નસીબ સંતોગે અને ધાયત્ર થયા. લક્ષ્યતા સમજ એ કે અને એક એકને ગમે પડ્યા, શેરઅલી કહે “નસીબો ગારો ગુલામ છે.” નસીબો કહે “શેરઅલી ગુલામ મારો છે.”

આ એ માંથી ખરું કોણુ ? એ મુસ્કેલ સંવાદ થઈ પડ્યો.

શેરઅલી સોદાગર દિલ્લીમાં પંકાવશે હતો. તેને શહેરનાં ઘણાં બંદોબાંઓ પણ પિચાનવા અને માન આપતા હતા. એવા ઘણાંએ તેની તરફથી જાણની આપી.

પણ નસીબો કહે “આજ સાત વરસ ઉપર મારો કેટલો એક ખમતો મોટો મારો જે ગુલામ ધરાંથી નાસી દિલ્લિસ્તાન આવ્યો હતો તે શોધ કરતાં આજ મારે હાથ લાગ્યા. પુરંવા તો મારી પાસે શેના હોય ? હું તો પરદેશી સોદાગર છું; ધરાંન મારું વતન અને સોદાગરી છે. લાંબીજ મને રહારી આ નાસી આવેશો છે. એ ચોતાને શેરઅલી નામે જોળ ખાવે છે અને મને નસીબો કહે છે. પણ ખરો શેરઅલી તો હું જ છું; એ તો નસી બો છે.”

અકબર વિચારમાં પડ્યો. આખી દર આર ગુચવાળ. કોઈ કહે તાનસેન ઇનસાફ આગાદ આપશે; કોઈ કહે કવિ ગંગ તરત ગુલામને શોધી આપશે. સર્વ મુગાં રહ્યા, ત્યા રે ગંગે સચચુ કે “વાજાની ન્યાય તોલનાર બીરબજ ખરો એ તો આ બેમનો ગુલામ શોધી આપે—બીજનું તો કોઈએ નહિ.

અકબરે બીરબજ તરફ જોયું. બીરબજ હાથ બેડી કખૂત થયો. તેણે બંને શેરને એક પછી એક ખાનગીમાં બોલાવ્યાં. અને દરેકને કહ્યું કે “હું બહાદુર કે નુબંદ ખરો ગુલામ છે. મારે વાંક ઝટ કખૂત કરે. અગર નહિ તો ડોકું જશે.”

પણ તેમ ખરા સોદાગર તેમજ ખરા ગુલામે બી તરફીર કખૂત રાખવાની સ્વદ ના પાડી. હવે બીરબજ તેઓ બંનેને લઈ કચેરી

માં પાછો પોતાની જગ્યાએ બેઠો અને બદલા દને બોલાવ્યો. બને દરફિને તેણે પોતાની સામે ઉભા રાખ્યા અને બદલાદને તેમની પાંદે રાખી એકદમ આ રાખુનો રહી દીધા:—

“બદલાદા ઝટ આ ગુલામનું ડોકું ઉરાડી દે !”

આ રાખુન સાંભળતાંજ ખરેખરો ગુલામ ચરચર ધુગવા લાગ્યો. અને ખરેખરો સોદાગર તેની નજદીકી છોકીને બાજુએ ખસી ગયો. પાદશાહ અને દરજારે બેઠ લીધું કે ખરો ગુલામ ધુગતો હતો તે કોઈ જ નહિ પણ શેરઅલી નામ ધારણ કરી દિલ્લીમાં પંકાવશે સોદાગર હતો ! તેણે તક-મીર કખૂત કરીધી. પાદશાહે તને હવતદાન બધું, અને ખરા કરાની સોદાગરે તેને કરી પણ સખ કરવાની ખાદેશ દેખાડી નહિ.

આ રીતે નસીબો તે શેરઅલી થયો. અને શેરઅલી તે નસીબો સાબેત થયો— અને તે બીરબજનાં પરાક્રમથીજ !

× ૭ ×

દિલ્લીમાં એક દિને આગ લાગી અને કેટલાંક ઘરો બેડે એક ગરીબ જેવા દેખાતા ધણીનું કુપડાં જેવું તાર પણ બળી ગયું. પોતાના કુપડાંને બળતું જોઈ પેસો ધણી પોકેપોક રેવા લાગ્યો. આરોગી પારેશી એકાં મન્યાં; બની એટલી વસ્તુઓ અને કીમતી કામીતાઓ બચાવ્યા; પણ તોએ પેસો ધણી તો બીજકુલ પોષ્યો નહિ.

પુછ્યું કે “કેમ કેવું છે ? તારી હતસો તો રાધણી મળીને ?”

“નારે બાધ ના !” પેસા ધણીએ રેલાં રેતાં ઉત્તર દીધો, “મારી અવેરાંની પેડી ક્યાં મળી છે ?”

“અવેરાંની પેડી? અલ્યા લગાડતું આવે છેને તારી કને અવેરાં, ક્યાંથી આવ્યું ? તું જુદો છે” આમ કહી, સોદાગરે, તેનો નિરસ્કાર કરવા માંડ્યો.

“કેમ ? તારે મારાં કને તે અવેરાં ન હોય ?” મારા આટલાની કામી બાજુએ જમીન માં બોદેલા ખાણમાં પેડી છે તેમાં માદ બે લાખનું અવેરાં છે. તારી કેમ હોય ?” એમ બોલીને પેસો કમાલ પાડો રડવા મંડ્યો.

ત્યાં ઉભેલા શખ્સોમાં એક લુહાર હતો તે હિંમતવાન, મજબૂત બાંધાનો અને લાલચુ હતો. તેણે ઉપકી વાતો સાંભળી પેલા ગરીબને કહ્યું કે, 'ને તારી પેટી કોઈ નહિ બચાવશે તો આગમાં બળી જશે અને તારા હાથમાં કશુંએ આવશે નહિ; ખરું ની? વારં ને એ પેટી હું બચાવી લાવું તો તું મને શું આપશે?'

"હા, બાઈ, હા. તું જ ને તે ઉપાડી લાવ. તેમાંથી તારે ગમે તે તું લેજે, અને તને ને ગમે તે તું મને આપજે," પેલાએ રેતાં રેતાં ઉતાર દીધો.

"નેને બાઈઓ, તમે સાક્ષી છો. આ કહે છે કે પેટીમાંથી મારે ગમે તે લઉં. કબૂલ છે? ચાલો ત્યારે હું અંદર ચાલ્યો."

આમ બોલીને લુહાર બળતા ધરમાં ધસ્યો અને નિશાન આપી હતી ત્યાંથી પેટી બેચી કઢાડી બહાર લાવ્યો. બળતાંમાંથી તેને બમ્બે भरतમે પસાર થયું પડ્યું તેથી તેના વાળ ઝસરાઈ ગયા, અને કોઈકે ટેકાભેંચી તે દાઝ્યો પણ ખરો. પણ એ સર્વની દરકાર વિના તે પેટી લઈને બહાર આવ્યો, તેવું તાજું ભાંગ્યું, અને મોઢે ભેંચ્યું તો ખરેખર તમામ દારીના ભરેલા હતા. તે બેંધ પેલા માણસ રાજ થયો, રેતું ભૂકી ગયો અને હસવા લાગ્યો. પણ ત્યારે પેલા લુહારે ધાતત બિગાડીને પેટી મોઢેનું સર્વ ઝરિયાન પોતાની પિછેડીમાં બાંધી લીધું અને ખાત્રી પેટી પેલા માણસને આપવા માંડી ત્યારે પાછી રૂઝવિટ ચાલી. લુહાર તો આખું કહીને ચાલી ગયો કે "પેટી માંથી મેં મને ગમ્યું તે લીધું છે. હવે ચાંધો સેનો? ને સર્વ સાક્ષી છે."

પેલાં જવેરાતનો ધણી રડતો રડતો ફરિયાદ ગયો. પાદશાહની કચેરી બરાબરી હતી. બીરબજ દાગર ન હતો. પાદશાહે પોતાના દરબારીઓને ફરમાવ્યું કે આગમાંતો નિકાલ લાવો. સર્વ વિચારમાં પડ્યા. તેઓએ પેલા લુહારને તેડાવી મંગળો તેના બચાવ સાંભળી લીધાં તેણે કહ્યું કે "શરત મુજબ મને ને ગમ્યું તે મેં એને આપ્યું. હવે એમાં મારો કંઈ વાંક છે, બદનવાજ?"

વાત તો ખરી. બદનવાજ પણ દાઢી પસરવા લાગ્યા. કચેરીને હવે એમજ લાગ્યું કે પેલા જવેરાતના ધણીને રૂપશત આપે. એટલામાં બીરબજ આવ્યો. સર્વ હકીકતથી વાકેફ થયો. તેણે ડોકું ધણીવડે ચાક માર સમજ્યો કે બીરબજ લુહારનો વાંક નેતો નથી. હવે તે નામદારે જવેરાતના ધણીને તેની શરત મુજબનો અવેજ મળી ચુકેલો મળ્યો મુકદ્દમે કઢાડી નાંખવા ધાયું, અને બીરબજની સલાહ પુછી.

"નહિ, બદનવાજ, એમ નહિ!" પ્રધાનજી બોલ્યા.

"ત્યારે વળી કેમ?" અકબરે ડોળા કઢાડી પૂછ્યું, અને સઘળા દરબારીઓ બીરબજને નેતોજ બેઠા.

બીરબજે લુહારને તેડ્યો. પુછ્યું કે "અરે બાઈ, તને આ બેમાંથી શું ગમે છે? પેટી કે જવેરાત?"

જવેરાત, મહારાજ!" લુહારે બંને હાથ નેડીને ઉતાર દીધો. બીરબજને રાગનો ખીતાબ મળેલો હતો, અને તેથી હિંદુઓ તેને વધારે માન આપીને 'મહારાજ' કહેતા હતા.

"શરત શી છે?" બીરબજે ફરીથી પૂછ્યું.

"મને ને ગમે તે હું એને આપું." લુહારે હાથ નેડી, વાંકી ડોક કરી, નમનતાથી કહ્યું.

"જરાયર છે, ત્યારે તો તને જવેરાત ગમે છે; મારે જવેરાત સર્વ ધણીને હવાલે કરી દે;" બીરબજે ચુક્યું.

"પણ મહારાજ! હું આગમાં માંથું મારું તે આગમજ આ ધણીએ સર્વ દેખત મને કહેલું હતું કે તારે ગમે તે તું લેજે, અને તને ને ગમે તે તું આપજે. હવે મને ગમ્યું જવેરાત, તે મેં લીધું. ત્યારે તે એને શેતું આપું?" લુહાર રડવા નેવો થઈ બેસ્યો.

"ખરી વાત; પણ સાચે એવી પણ શરત છેની કે તને ને ગમે તે તારે એને આપવું; હવે તને તો જવેરાત ગમ્યું છે ત્યારે તારે તે જવેરાત એને આપવું નેમ્યો."

આમ ચુકીને બીરબજે પાદશાહ તરફ નેવ્યું; પાદશાહે કચેરી તરફ નેવ્યું અને સર્વેએ પર્સદગીના સહુનો કઠાણા પાદશાહે બીરબજના અદલ ધનસાહની સ્તુતિ કીધી.

ગુલશન

Gulshan.

આંધ્રપાત—સાગરખા.

Head office —NAVSAM.

Bombay office—c/o Manek Printing Press
Grant Road.

London agent—Messrs E. W. Harwood &
Co; 21 Warwick Lane,
London, E. C.

હેડ ઓફીસ —નવસારી
મુંબઈ —કેર એન્ડ માણિક
પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ ગ્રાંટ રોડ

લંડન એજન્ટ —મેસર્સ ઇ. ડબલ્યુ
હારવુડ એન્ડ કો ૨૧, વોરવીક લેન,
લંડન, ઇ. સી.

[પુસ્તક ૪ થું પ્રેસ આગસ્ટ ૧૯૧૩ પ્રેસ વર્ક C.]

સાંકેબ્યું.

વિષય.	લેખક.	પાન.
ભવતારણ્ય એ દિવસન અરોહમાં છે....	દા. એ. તારપોરવાળા.	૧૦
રેબુ ...	અધિપતિ ...	૧૨
Science Philosophy and Religion ...	Siavax R. Jariwala B. A.	13
ચંદ—ચંદ ...	શ્યામાજી દોરાબજી રાણી ...	૧૭
વાંતી મોહમાં ...	જગજીકારી ...	૨૧
મેસમેરીઅમને મારો પહેલો અખતરો (વાંતી)... ..	મં. ડા. જસલા ...	૨૫
બિરખલ ચરિત્ર ...	પાનજી અરજેરજી દેસાઈ ...	૩૩
હારેલો વગો (વાંતી)... ..	મોસ શીરીન ...	૩૭
વિધવા સ્ત્રી ફાર્સીને લાકડે ! ...	કવિ બવાનીરાજ નરસિંહરામ ...	૪૨
નીતિ જનક વિધવા ...	મીનાબહેર માણિકજી માદન ...	૪૫
અગ્રણ વાંચને આધાર ...	દીનરાજ એલજી સંગણા ...	૪૮
H. M. The Queen's Diamond Jubilee Absorbed ...	T. J. Desai Bar-at-Law	57
એ બધું તાકરા કારણે... ..	Nazook... ..	60
જાણીને કોં રહે છે અજાણ્ય... ..	નાજુક... ..	૬૧
પ્રભુના અપાર અર્થ ...	હો-સા-મીસ્ત્રી... ..	"
સ્વર્ગીય કવિ ...	એલવદાસ એમ કવિ... ..	૬૨
તુલની ખાસીયત... ..	મોસ કીરી બેટન... ..	૬૩
સોજનના સદાશ ...	સોજન... ..	૬૫
	મોસન... ..	૬૬

“ભવ-તારણ ઓ ‘દિલબન’ અશોધમાં ૨૦ ।”

લાવણી.

(રાહો : “ ગુલ ચમતમે ખીછછુ છુપા ખડા જહેરી હુએ.”

પ્રુદ અહુરમ જદનું માન અશોધમાં છે,
કુલ ભલાં અશો ઇન્સાં અશોધમાં છે,
પયગમ્બરની પયછાં અશોધમાં ૧ છે,
આ જીવનનું સનમાન અશોધમાં ૨ છે,
શુભ અકકલ, વાયા, — જ્ઞાન અશોધમાં છે
આ દુનિયાનું વરદાન અશોધમાં છે,
તે જગવાલી યજ્ઞદાન અશોધમાં ૩ છે,
કુલ ભલાં અશો ઇન્સાં અશોધમાં છે.
તે આલમ આલીશાન અશોધમાં છે,
તે સુખી સદાનું સ્થાન અશોધમાં ૪ છે,
નર—નારીની દામાન અશોધમાં છે,
આ દુનિયાના યજ્ઞમાન અશોધમાં છે
મજદાના કુલ ફરમાન અશોધમાં છે,
તે જહાંને રબ રહેઝાન અશોધમાં ૫ છે
નર નેકોનું સત વ્યાંન અશોધમાં ૬ છે,
ભવ-તારણ ઓ “દિલબન” અશોધમાં છે. ૨

દા. એ. તારા પોરવાળા.

* યજ્ઞને, હા. ૧૨—૩. ૭.

૧ યજ્ઞને, હા. ૯. ૩. ૧૩—૧૪—૧૫.

૨ યજ્ઞને, હા. ૫૦. ૩. ૧૩

૩ યજ્ઞને, હા. ૧. ૩. ૧.

૪ વહીદાદ, પ. ૧૯. ૩. ૩૬

૫ વહીદાદ, પ. ૧૯. ૩. ૩.

૬ યજ્ઞને, હા. ૧૨. ૩. ૭.

પેઇન કીલર.

Pain Killer.

પેરીડેવીસ તું પેઇન કીલર દુન્યાનો સાથી એક વ્યક-
સીર ધરાવ છે. આજ સીતેર વર્ષ થયાં દુન્યાના દરેક ભાગમાં
તે વપરાય છે. આજે તેનો બહેનો ખપ હોઇ તે આગેવાન જગ્યા લે છે.

દુન્યાના દરેક ભાગમાં દરેક જણ એ વાપરે છે.

મધરાતના એકાએક તમને આકેરાં થઇ આવે ત્યારે ડા-
કર ને બોલાવવાની દોડ દોડ કરી દુખ ખમવાની જરૂર નથી.

મ પાણીના અડધાં ગ્લાસમાં પેઇન કીલર એક ચમચો ભરી નાંખવું અને જરા ખાંડ
સાકર નાંખી પી જવું. જોઇએ તો ફરી અજમાવવું; પણ ઉપાય તદ્દન રાખ્યાણ છે.

મરડાથી દુખી થતા ભલા રફીક! નમ્રો કાં હેરાન થાય છે? તારે માટે
જીર ધરાવ તૈયાર છે. બલા ચા માટે દીલ કરે છે? ખાટલી સાથે આપેલી કુચના
મ પેઇન કીલરનો ઉપયોગ કર ને પછી જો કે તમે થોડા જેવા થાઓ છ કે નહિ!

અકસમાત જેવા કે જખમ, ચીરા, સોજ, ચાાં, લચક વગેરે પર પેઇન
ર સૌથી ઉત્તમ ઉપાય છે.

દુન્યાના દરેક ભાગમાંથી હજારો સરટીફિકેટ વગર માંગે આવી આવ
ને કીલરની ફત્તેહ અચુક સાબિત કરી આપે છે.

મી. કે. એસ. ઇવાન્સ, લેખક ભખાંથી લખે છે કે:—

‘પેઇન કીલર વજર માર’ આડું સદજ પણ જખડે તેમ નથી. મારી નિશાનમાં તાત્કાલ
ઉપયોગ માટે હું એક ખાટલી ઢમરાં રાખું છું. જેવાં જખાંઓ લોટી છુટાણ આંજળી
પમ લઈ આવે છે કે તરત પેઇન કીલર તેમને આરામ કરી દે છે. એક ખીજ બારકદ
જે આરડામાં છે ને ત્રીજ મારી મુચાફરીની બંજમાં છે. છેઠાં વીસ વરસ થયાં હજારોએ
ને કીલર ફતેહમંદીથી વાપર્યું છે.

ફરિશ્તે દિલ્હીસ્તાન ખાતેના આનંદાલથી મી. એચ. હુઈલીઆ લખે છે કે “હમારી એક-
નેજ માં પેરી ડેવીસનું પેઇન કીલર સાંપી ઉત્તમ દવા થઈ પડી છે. આજ કાંઈ વરસો થયાં
તે વાપર્યો છાય અને આંતરગાંઠ દુખારા, આંકરાં અને મરડા પર તો આ પેઇન
કર અચુક ફતેહમંદ છે.

દરેક દવા વેચનારને ત્યાંથી મળશે.

કલ્હીઆઓથી સાવચેત રહેજો.

અકજ પેઇન કીલર દુન્યામાં ઉત્તમ છે

અને તે

પેરીડેવીસનું.

પામઆલા શુ છે!—મુલેસ્થાનો ફરમન.

હુમારી રીંચુ ડોલમ.

બેહિશતે-શદદાદ અથવા ખાગે ઇરમ

નામનુ ઇસ્લામી તવારીખનું પુસ્તક હમને એના પ્રયોજક મીં મોહમદ અહમદ તરફથી રીંચુ માટે આજ કેટલોક વખત ચલા આપ્યું છે. આ પુસ્તક અસલ ઇસ્લામી તવારીખનો એક ચાનક આપનારો બનાવ રજુ કરે છે. તે દરેક ઇસ્લામી ભાઈઓને વાંચવા જોગ છે. ઇસ્લામી ધર્મનો ખુબીઓ અઝરા અને નિકાબોશના ટુકં વિવાદ પરથી રહેજ માલમ પડે છે. આ પુસ્તકના પ્રગટ કરનાર અને પ્રયોજક મીં મોહમદ અહમદ એડીટર મેમ્બર પ્રકાશનાગદેવી સ્ટીટ મુંબઈ લખવાથી રૂપિયા એકની કિમતે મળી શકશે.

જાગે ખાલકન-ટર્કો ખાલકન ચુફ.

ઉપલા નામનું ટર્કો-ખાલકન ચુફના હેવાલનું પુસ્તક તેના બનાવનાર ઇસ્લામી લેખક મીં મુનશી તરફથી અમને અભિપ્રાય અર્થે મળ્યું છે, જે કે આ પુસ્તક હમને તે

બહાર પડતાંજ મળી ચુક્યું હતું: પદંતુ તેને અભિપ્રાય બાંધવો અવકાશ ઉપર મુલતવી રાખેલો હતો.

આ પુસ્તક માટે મીં મુનશીએ બહુ પરિશ્રમ ઉઘાડેલો જણાય છે. તેમાં લગાઈને તુલેતવીદ હેવાલ-સુલેદની કોનફરેસ લંડનમ મળી ત્યાં સુંધીનો સમાવવા ઉપરાંત, મરહુમ સોપેહસાહાર મીં નાઝીમપાશા અને તેવાજ બહાદુર ટર્કી લડવંયા મીં અબ્દુલ્લા પાશાન ફોટોએ આપવા સાથે લગભગ બસે પાના એ તેની જગ્યા રાકી છે.

તેની કીમત માત્ર રૂ. ૧) રાખવામાં કૃતીએ ડહાપણ ભરી તેમને જે વધુ પ્રચાર કરવા માટે રાખેલી જગ્યા છે. આ પુસ્તક ખાસ કરીને ઇસ્લામીઓને વાંચવા જોગ છે અને તે સાથે ઇતિહાસના શોખીનો માટે પણ તે જરૂરી છે. હમે તેના લેખકને દરેક ફતેહ ઇબ્દીએ છીએ અને આશા રાખ્યે છીએ. લગાઈના છેલ્લા ભાગની હકીકત પણ મીં મુનશી બીજા ભાગમાં પ્રગટ કરવા સમર્થ થાય.

અધિપતી.

“ દરેક સ્ત્રીઓ માટે ”

બહાઈનો હુમારી આસેવ

પેટનાં દરેક દરદા માટે રામબાણુ ઇલાજ છે. નીચમસર અટકાવ લાવી ગભારાય સાફ રાખે છે.

કીમત ૪ ઐસ ખાટલીના રૂ. ૨-૦-૦

વાઘની ચરબી—સધી વા માટે જગમસીધ તાત્કાલીક ઇલાજ છે કીમત ઐસ ૧ ના રૂ. ૫-૦-૦

મલવાનું ડેકાનું ડાકેટર ડીં એચ. ભટ.

SCIENCE, PHILOSOPHY AND RELIGION.

(For Gulshan)

(By Siavax R. Jariwala, B. A.)

The grounds on which the belief in a revealed Religion is to be posited are, I am afraid, not very trustworthy. People in whose time God is supposed to have sent messengers with holy books on earth from time to time, were not very enlightened, and it is very likely that they might have taken a juggler like Mino the Mystic for a prophet. Whether Christ, Mahomed, Zoroaster, and Buddha were real messengers from Heaven or were simply great scientists & ethical philosophers or social reformers far in advance of the age in which they lived is a very controversial subject for debate, and such a very fruitless discussion it is out of my scope to undertake here. Whether prophets or pretenders, it is a matter of fact they have left certain valuable books of literature, mostly allegorical and symbolical. Now from

these books we learn that every great revealed religion of the world has two sides, the doctrinal side and the ritualistic side. Every Religion contains certain beliefs, e. g. belief in the existence of an Omnipresent, All powerful Deity, in the existence of another world, Heaven and Hell, the day of Judgement etc. Similarly there is no religion without some sorts of rites & ceremonies, some kinds of offerings or sacrifices, observances & prayers. The rituals are posed to be very mysterious. All attempts to explain them scientifically have terminated in fantastic conjectures. The world of prayers are known in the Zoroastrian religion as Manthras, and in the Hindu religion as Mantras, both words meaning 'words of mystery.' It must be necessarily a mystery to man what this mystery means, for if

લગનની સેસ.

જુઓ આ બાનુનો હાથ કેવો
શોભી રહ્યો છે !

લગનસરાને લગતી જરમન સીલવરની તેમજ રૂપાંની દરેક ચીજો,

નેવી કે ગુલાબાસ, પીગાણી, માછલી, પાન, સોપારી, ખારક, બદામ,
ખતાસા, નારીયેલ, ચોખા, ફુલ, તોરા, નીખીયા, પાનળીરા, ન, ખુમચા,
ખુમચી, તામરી, હાંદા, ચંબુલા, પરા વગેરે દરેક ચીજો, હમારી વીસ
વરસની જુની અને જાણીતી દુકાન ઉપરથી તૈયાર મલશે. હમારાં પ-
હેલાં નંબરના જરમન સીલવરના વાસણો હમેશાં ચાંદી જેવાં સફેદ રહે
છે. તેની હમા ગેરંટી આપી છીએ.

જરમન સીલવર, જોડ્યુમીન્યમ તથા ચાંદી.
કામના વેપારીઓ

નવરોજ શરાફની દુકાની,

૩૫૮, ૩૬૦, ખજારગેટ સીટને નાકે-કોટ

અમૃતાંજન.

અમૃતાંજન એ દેશી દવામાંથી હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરવામાં આવેલું છે. તેનો
ઉપયોગ માત્ર શરીરમાં ગ્યાં દુઃખાવો હોય ત્યાં લગાડવામાં કરવાનો છે. એમ કરવાથી
દરદ જલદીજ મટી જશે.

માથાનો દુખાવો, માથાનું શુભ ગળાનો સર્વ જાતનો દુખાવો, લચક, બાતીની
કંડીનો વિકાર, સંધીવા, કમરનો દુઃખાવો, ફેસ, ઘા, વગેરેનો દુઃખાવો એ સર્વ
ઉપર આ ઔષધનો લેપ એપડવાથી તરત આરામ થશે. કિંમત માત્ર આઠ આના

દુથ પાઉડર.

કિંમત માત્ર એ આના.

દાદરની દવા.

સુધી ખરજ, દાદર વગેરે ચામડીનાં દરદો આ મધમધી સારા થાય છે.

કિંમત માત્ર છ આના.

અમૃતાંજન ડીપો,

૧૦૮, રીઅર રોડ, કોટ-મુંબઈ

મેલીન્સ ફૂડ.

Mellin's Food

હાથ લગાડ્યા વિના તૈયાર કરેલો

બચ્ચાં અને અશક્તો માટે

રામબાણ દલાળ

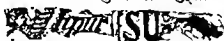
અચરણથી તે ઘડપણ સુધી ઉપયોગી
ઘણ પડે અને તંદરેસ્તી ને મજબુત
રાખે એવી સંપૂર્ણ રીતે તૈયાર કરેલા
ખોરાકમાંથી આ બનાવવામાં આવ્યું છે.

મેલીન્સ ફૂડની ખતાવટ આખાં હિંદ, ખરમા
અને સીલોનમાં દરેક દુકાનદારને ત્યાંથી વેચાતી મળે છે.

જથાબંધના આડત્યા;

મેસરસ લેધમ એબર કોમ્પી એન્ડ કો. — મુંબાઈ.

નક્કર સોનાનું ઘડયાલ સુક્રત.

જેક સફર પેઢીની ખાસ માંગણી અજમાવવામાં તમને કશો ખર્ચ થનાર નથી.
ચિત્રમાં જણાવેલાં હિંદનાં આ બે શહેરોનાં ખરાં નામો જોએ લખી
પાકલશે અને હમણી શરતો કણલશે તેમને હમો બેટ તરીકે ફરતે કલાસ સરકાર
પ સાથનું નક્કર સોનાનું ટપ રૂપાનું ખાનગીનું ઘડયાલ સુક્રત આપીશું
દરેકને રૂપાનું ઘડયાલ મળશે.

જેક કાગળ પર તમે લખતાં નામો લખી તમારાં સરનામાં વાણ પરખીક
આનાનો ટીપીટ સાથનું બીડી મેસરસ ફેલોઝ એન્ડ કો. ૧૦, ગ્રાસવેનોર
સ્ટ્રીટ, રડીસ હાઉસ લેધમ, બર્મિંગહામ. ઇંગ્લેન્ડ તરફ મોકલજો. ઘડયાળ સાથે
૧૦રૂપા દીનામ છતનારે સાંકળી ખરીદવી પડશે. કાગળ લખતી વખતે "ગુલશન"
TI નામ ખાસ જણાવશે. ગઈ વખતે દીનામ છતનારના નામો:-
lins જ. ગ્રેગ કેર એફ પી. ડબલ્યુ. આઈ. દીનાપોર. આરા એસ. ઇડયા. મી. આર. એસ.
Rતતાકયા. ૨૯, હજીમાઈ દાદમાઈ રોડ, મુંબાઈ.

જો કવીનીનના ધીયારા શા માટે લેએ છો ? — પામઆલા વાપરજો.

ચવ-ચવ.

(ગુલશન માટે ખાસ)

વખનાર—રૂપાંબાઈ દેવનામજી રખારી.

અસલવારે બનેલા બનાવોમાં, કેટલાંક કલ્પનનાંક માલમ પડે છે, તો કેટલાંક વાંચવા —વખાણવા અને ગંભીર ગોર કરવા યોગ્ય ના મળી આવે છે. કેટલાંક માનક સાચ બોધ વાંચનારને આપે છે, જેથી તેમાંનાં ધોષાંક ઉપસાં મથાળાં હેઠળ મારા વાંચક વર્ગ માટે રજુ કરવાની મારી જગાસા દાખી નથી શકતી:—

“ધરમાં નથી!” કોઇ એક આસામી એકવાર પોતાના એક કવિ-મિત્રની મોસામને તેને ઘરે ગયો. પરપુષ્ક કરતાં તે ધરની કદ-બારણે જવાબ દીધો કે, “ધરમાં નથી.” તે આવનાર આસામીની ખાત્રી હતી કે, ને સ્ત્રી પોતાના શેઠના શીખવવા મુજબ મોડું બોલતી હતી, અને તે કવિ ધરમાં જ હતો. પરંતુ તેણે પચુપ ચાલી ગયો. ધોષા દિવસ વીતા કેરે તે કવિ પોતાનાં એ મિત્રને મળવા ગયો. બારણાં ઉપર પરપુષ્ક કરતાં તે આસામીએ ધરની અંદરથી ધોડા પાડી કહ્યું:—“હું તમારો સાહાદ જોળખતો નથી શું?” પેલાએ માંદેથી ઉતર વાળ્યો કે—

“તમે બહુ મુખ્ય જણાઓ છો, હું તમારે ઘરે મળવા આવ્યો, અને તમે “ધરમાં નથી!” કરી તમારી ચાકરડીએ કહ્યું અને તે ચાકરડીતું મેં ખરું માન્યું, અને તમને તો હું પોતે કહું છું તોપણ. તમે ખરું માનતા નીથી! એ કેવી મુખાંધી!”

એવેલીસ નામનાં તે જાનનાં વિખ્યાત પામેસા એક મહાન ચિતારાએ એકેકાનકર

બાદશાહનું ચિત્ર ચિતારું, જેની બારીક તપાસ લેતાં જેવી વખાણ કરવી જોઈતી હતી તેની તે બાદશાહે નહીં કીધી. એવામાં તે બાદશાહની સ્વારીનાં ધોડાને અંદર લાવવામાં આવ્યો; તે ધોડાએ પેલા ચિત્રમાંના ધોડા જીવતો ધોડા છે કરી સમજી ખંખાર મારી ધુરંધરા લાગ્યો, જે ઉપરથી તે ચિતારો “એકથો—તદાંપનાંક! તમારા કરતાં તમારો ધોડો ચિત્રનો અમ્હો પરિશ્ક જણાએ છે!” બાદશાહ હસી પડી ખાત્રી કમ્બ રાખી.—

દિલસર ડાઓછનીમ પોતાની મરવાની વખતે કહીગયો કે, મરણ પછી તેનાં શરીરને બ્રહ્મ નહિ કરતું, પણ એમજ ખુલ્લું નાંખવું. “શું શરીરને જંગલી જનકરો અને પક્ષિઓને બહુ મુકવું!” તેનાં મિત્રોએ અડ લીધી. “નહિ—નહિ—” તે મરનાર બોલ્યો:—“મારી આગળ એક લાકડી મુકી છાંડજો, હું તેમને હાંકી કાઢીશ.” “તમે શી રીતે હાંકી કાઢવાનાં હતા, તમને તેઓ જણાવાનાં નથી!” “જો તેમજ છે તો તે પક્ષિઓ મને ખાસે તે શી રીતે મને જણાવાતું કે લાગવાતું છે વારં!” તે દિલસરે ઉતર વાળ્યો.

મેસીડાનના રામ એલેકઝાનકરને એકવાર મેક્સિકોની બાહાર નીકળતાં મંદીરના દેવે એતરણી આપી હતી કે, મહોટે દરવાજે બાહર પડતાં જ કોઈ પહેલ્યે સામે મળે તેને મારી નાંખવાની આજ્ઞા આપી મુકવી. એવું બન્યું દરવાજાની બાહર પડતાં એક ગધેડું હાંકના

સામે મળ્યો. તે ગધેડું હંકારી લાવતો હતો. તેમના તેને ઉતાવળે લઈ જઈ ગરદન મારવાનો હોકમ બાદશાહે આપ્યો. પેલાં ગધેડાવાળાએ પોતાનાં જેવા એક નિર્દોષને એવી સખ્ત સમ્મતિ એ પોહોંચાડવાનું કારણ બહુવા માગ્યું. એલેકઝાન્ડરે પોતાનાં બચાવમાં મંદિરમાંનાં દેવની આરા કહી, જે બહુતાં તે ગધેડાવાળો ખોટો “જહાંપનાહ ! એ દેવે મને નહીં પણ ખીજાં કોઈને શિક્ષા આપવાની ફરમાવેલી લાગે છે, કાં કે, હું જે ગધેડું હાંકી લાવતો હતો તે ગધેડું તમોને પેહેલે તો મળ્યું. હું તો તેની પાછળ ચાલતો હતો.” એલેકઝાન્ડરે પેલા આસામીની ચતુરાઈ ભરી વાત ઉપર ખુશ થઈ, પોતાની બુલ સુધારી અને ગધેડાને મારી નાખ્યો.—

કેનીન્સ નાનનો એક રોમન સરદાર કામગીરી છોડી મેળ મારવાનો વિચાર કરી સીરાકુઝ ગયો. ત્યાં વારંવાર બોલતો કે ત્યાં કોઈ કુલ વાડી વેચાતી લઈ ત્યાં પોતાના ગોડયા અને જિત્રોની સાથે રેહવા ગમે છે, જ્યાં કોઈ બીજાંની નકતળ નહિ હોય. એ વાત બાહાર પડતાં ત્યાંના પાંધથીન્સ ના મના એક શરદે તેને કહ્યું ત્યાં તેની એક સરસ કુલવાડી છે—તે વેચવાની નથી પણ બચેને કેનીન્સ પોતાનીજ હોય તેમ ખુશીથી વસે વાપરે. સાથે લાખું તેજ વાડીમાં બીજે દિને રાતનું ખાણું લેવાનું નોતરું પણ કરતો આવ્યો. તે સરદારે ત્યાં જમણુ લેવાની કળુલાત આપી. બીજે દિને તે વાડીમાં બપોરનાર મેજબાની તૈયાર કરવામાં આવી. તે માલેક પોતે શરદે હોવાના સ બખે ત્યાંના સધળાં નાનાં મોહટાઓમાં જખરી લાગ વગ ધરાવતો હતો; તેણે થોડાક માછીને તેડી આવ્યહ ક્યોં કે તે દિને તેઓ સર્વેએ વાડીનાં આગલા ભાગ તરફ જ સધળી ગરબડ ચખતી અને બધી માછલીઓ ત્યાંથીજ પકડતી અને તે પછી જે જે કરતું તેની ગોડવણુ તેઓ સાથે કીધી.

બરોબર ઠેરવશે બે વખતે કેનીન્સ સરદાર ખાણું લેવા તે વાડીએ આવ્યો. ખાણું ધણું બપોરનાં ગોડવેણું હતું અને તેમની નજર સામે સંખ્યાબંધ હોડીઓ અને મછવા પડેલા હતા. થોડેકવારે કેટલાક માછીઓ, વાડીએ પોતપોતે પકડેલી માછલીઓ લઈ આ બધા—માછલાં બધા પેલા બાંકરના પગ આગળ નાંખ્યાં. જે જોઈ પેલા સરદારે પુછ્યું. પાંધથીન્સ આ શું ? આટલી બધી માછલી અને આટલી બધી હોડી ને મછવા હાં ?

“અરે સાહેબ—” પેલા શરદે ઉતરવાળો એમાં નવાઇ—જેવું કાંઈએ નથી. સીરાકુઝની સધળી માછલીઓ આજ જ ગયાએ એકઠી થાય છે; અને હાંના લોકોને મારી વાડી વગર ચાલેજ નહિ.” કેનીન્સ સરદારનું જીભ તે વાડીનો માલેક થવા માટે તલપાડ થવા માંડ્યું. તે પેચાતી આપવા માટે તે શરદના કાલાવાસ કરવા માંડ્યાં. પહેલાં તો તે શરદે વાડી વેચવાની આનાકાની કરવા માંડી અને હરકત ઉઠાવી. ટુકંમાં તે સરદારની ઉમેદ ખાર પડી. પૈસાવાળો હોવાને લીધે તે શરદે મોહ માંડ્યું દામ આપી તે ખરીદ કીધી. બહુ ખતમ થયું અને તે લોક ખુશીથી જખી ખાઈ ધરેધર ગયા. બીજે દિને કેનીન્સ સરદારે પોતાના દેસત આસનાઓને વાડીએ આવવાનું આમંત્રણ કીધું અને પોતે સકારેથી ત્યાં ગયો ત્યાં જખે જુએ છે તો એક પણ હોડી કે મછવાની જાત મળે નહી, કે કોઈ માછીઓ નજરે પડયા નહિ. એ જોઈ સરદારે એ વાડીના એક પાંડેસીને પ્રશ્ન કર્યો કે, “માછીઓના કંઈ તરેહવાર છે કે શું આજે જંણાતા નથી ?”

“કાંઈ તરેહવાર હોય તેની મને કશી ખબર નથી. પણ એજગ્યા ઉપર માછીઓને માછલી પકડવાનો ધારો નથી. ગઈ કાલના બનેલાં, બનાવ ઉપર મને ઘણી તાગુતી પેદા થઈ હતી. એ સાંભળતાં તે મૂર્ખ સરદાર કોઈ ભરાયો ખરો, પણ શું કરે કંઈ કામ નહોતો.”

નામાંકિત ચિતારો એપેલીસ ને એવી ટે હતી કે પોતાના ચિત્રની પાછળ છુપાઇ બેસી ગયાં ગયાં તે ચિત્રની કાંઇ ખોડ ખાંપણ કા તાં સાંભળતો હતો અને સુધારતો હતો. તેએવું જાતો હતો કે રાહદારીઓ વધુ સખત ચુલ્લ દાં શોધી કાઢે છે ને સુધારવાને એનાથી બ ની આવે એવું કહે છે કે, એક વાર એક રીતે પોતાનું એક ચિત્ર બહાર મેલી તેની પા ણ પોતે છુપાઈ બેઠો હતો તેવામાં તે રસ્તેથી એક મોઢી પાસર થયો, અને પાસર થતાં તે ચિત્રમાં ચિત્રેલા બેઠાની કાંઈ ખાંપણ બેઈ બપડતો ગયો, તે સાંભળી તે ચિતારાએ તેમાં તો ફેરાર કીધો; બીજે દિને તે ફેરાર કરેલો તેમ મોઢીએ બેઈ ટુલાઈ ગયો, અને તે ચિત્રના વગની કાંઈ ખાંપણ કાઢવા કાગ્યો, તેટલાં ત્યાં આગળ રહેલા ચિતારાએ તુરત તે ચિત્રની પાછળ થી ડાક્યું કાઢી કહ્યું:—“નહીં નહીં; બીજી ચીજોની ખોડ ખાંપણ કાઢવાનો મોઢીને હક નથી.” પેલો ચાટ બની નીચી મુંડીએ ચાલતો થયો.

આગલા જમાનામાં બે નામાંકિત ચિતારા એકજ શેઢેરમાં વસતા હતા. એકનું નામ અયુકસીસ, અતે બીજાનું નામ પારડસીન્સ, હતું. એ બન્ને ચિતારાઓ એક વાર પોતાનાં હુન્નરની કાબેજીયત માટેની ચરસા ચરસી ઉ પર ચડ્યા. અયુકસીસ ચિતારાએ એક દ્રાક્ષની લમ ચિતારી તેમાં કુદરતની એવી આબેહુલ નકલ કરવામાં ફતેહ પામ્યો, કે પ ક્ષિઓ છત્રાઈ તે ચિત્ર આગળ હડી આવતાં અને ત્રાંસ મારતાં એ પછી પારડા સીન્સ ચિતારાએ પોતાનું ચિત્ર બાહાર કા ઢ્યું; જેમાં શણનું કપડું ચિતાર્યું હતું. એવું સરસ તે ચિતાર્યું હતું કે અયુકસીસ તે બેઈ છત્રાઈ અને ચિતાર ઉપર ઢાંકેલો પડેલો છે એમ સમજ પડેલા ગયો. એમ કરતાં પોતા ની બુલ બેઈ ત્યારે હુન્નર એજાતાઈ પારદાર ને પોતે !”

તો માત્ર પક્ષિઓને છેતરવાં” બીજા એક પ્રસંગ ઉપર અયુકસીસ ચિતારાએ એક છાકરાનું ચિત્ર ચીતાર્યું; જે છાકરાનાં માથાં ઉપર દ્રાક્ષની ટાપચી ચીતરી હતી. પક્ષિઓને તે ચિત્ર આગ લ હડી આવતાં બેઈ તે ચિતારો વધુ-બોલો ‘એ છાકરાનાં કરતાં દ્રાક્ષનું ચિત્ર વધુમાર પાડ્યું; કાંકે જેવી ચતુરાઈથી ને દ્રાક્ષની ટા પક્ષી ચીતરી તેવીજ ચાતુરાઈ એ છાકરાને પણ ચિતર્યો હોતો પક્ષિપાસે આવતાં બીહતે.

એપેલસી અને પ્રોટોજની એ બન્ને ચિતારા તે લોકનાં જમાનામાં અતિ વિ ખ્યાતી પામેલા હતા. પ્રોટોજની, રોડસ માં રહેલો હતો. એપેલીસ ચિતારા ને બી જ ચિતારાને માત્ર તેના હુન્નરની વખાણ અને કિર્તિથીજ ઓળખતો હતો, તેનાં ચિત્રો, પો તે જાતે બેઈ આવવાને ઉત્ક્રાંકિત બની ત્યાં સ દર કરતો ગયો. રોડસ પહેંચતાંજ પાંચરો તે “સ્કુડિયા” એ ગયો. પ્રોટોજની ધરમાં નહિ હતો, પણ એક ખૂદી રત્રી, લાકડાંની ઘો ડી ઉપર ચડાવેલા એક મ્હોડા ચિત્ર ઉપર એ ડી રાખતી બેસી હતી. તેણીને પુછતાં ઉત્તર વાળ્યો કે તે ચિતારો બાહાર ગયેલો છે પણ કાણ તેને પુછતુ આવ્યું હતું કરી કહ્યું તેણી એ સવાલ કીધો, “કહેજો કે આ માણસ.” એમ બોલતાં એપેલીસ ચિતારાએ ત્યાં પડેલી પીંડી ઉંચકી રંગમાં બેળી એક અતી નાળુકે લીટી તે ઉપર ખેંચી કાઢી—ગયો. પ્રોટોજની ચિતારો ધર આવતાં તે છુદવાએ તેને સલામ કહ્યું. તે નાળુકે લીટી પડેલી જોતાંજ તુરત તે બોલ્યો “ખરેખર એપેલીસ ચિતારો આવેલો હોવો બેઈએ, કાંકે તેના સિવાય કાઈ એવું નાળુકે કામ એવીસફાઈથી કરી ન શકે. પંડી તેજ લીટી પાસે તેનાં કરતાં નાળુકે એક લીટી દેરી અને કહી ગયો કે, જે તે પુરૂષ પાછો આવે તો આ લીટી દેખાડી કહેજો કે તમે આ માણસને શોધી છો? એપે લીસ પાછો આવ્યો અને તે લીટીની સોડથી બી અતી નાળુકે સફાઈદાર લીટીએ એક કરતાં વધીઆતી અને સરસ બધાં લગી કેનાળુકમાં

નાજીક લીટી દોરવાની પણ જગ્યા રહી નહીં. ઓટોછની ચિતારો તે જોઈ બોલ્યો— “હું હાર્યો” એમ બોલી તેની મોલાકાતે બંદરે ગયો.

દીમોસથનીસ વકીલ એકવાર એક મોહાટા આરોપ માટે એક આસામીનો ખયાલ કરતો હતો. ત્યાનાં ન્યાયધિશોને ‘કેસ’ ઉપર બરોબર લક્ષ નહિ આપતાં ‘જોઈ’ તે બોલ્યો— “તમે મારા ભણી જરા ધ્યાન આપો તો હું એક તાંબુખી ભરી અને રમુછ વાત સાહેબને કહું” એ સાંભળતાં તેઓએ પોતાના કાન ઉભા કીધા. તે વકીલે બોલ્યા માંડ્યું— “કેમકે જુવાન્યાએ એથે-સથીને મેગારા જવા માટે એક ગધેડું બાંડે લીધું. એ મુસાફરીનાં આરસામાં બપોરનો સૂર્ય ધણે સખ્ત તપવા માંડ્યો, અને આ સાયણ લેવા માટે કેમકે હાંપડો કે દરખત પણ માર્ગમાં મળે નહિ. તે જુવાન્યાથી જયારે તાપ નહિજ સહેવાયો ત્યારે તેણે પેલા ગધેડાં ઉપરથી સામાનની ચુલુ ઉતારી અને પોતે તે ગધેડાંનાં છાંયડાં તળે આસ રા લીધો. પણ તેનાં હાંકનારે તેને તેમ કરવા નહીં દીધો. એવી દાટી આપીને કે તેણે ગધેડું બાંડે લીધું હતું” અરે, પણ તેનાં છાંયડાંનું

કુંકાંઈ બાકું નહિ આપ્યું હતું. ખીજે તેની વિરુદ્ધ એવી તકરાર રજુ કરતો કે ગધેડાંનું અને તેનાં છાંયડાંનું બંનેનું બાકું આપેલું છે, યાને ગધેડું બાંડે રાખ્યું તેમાં તેનો છાંયડો પણ ગણાયો. એ તકરાર તે બંનેની વચે એવી ગરમા ગરમ આપી કે સેવટે બંને

એ અરસપરસ હાથ ઉગામવા માંડ્યા. એ મંકરતાં તેઓ કોર્ટ ચડ્યા— “એટલા લગી બોલતાં તે વકીલે પેલા ન્યાયધિશોને ઘણુંજ ધ્યાનથી તેની વાત સાંભળતાં જો ને તે એકાએક બોલતો મુંઝે રહી ગયો આ પોતાની જગ્યાએથી હેઠળ ઉતરી પડ્યો. જડજો કાલાવાલા કરી તેને પાછો તેડવા લાગ્યા અને તેની કહાંણી પુરી કરવા આમ્રહ કીધો. એ જોઈ વકીલ બોલ્યો— “એ શું હશે કે તમે એક ગધેડાંની કાહાંણી વાંછો છો, પણ એક માણસનો જીવ જોખમમાં પડ્યો છે તેનો મુકરદમો સાંભળે વે તમોને બોળ સમાન લાગે છે?” એ સાંભળી તે જડજો શરભાઈ વાંકા વળ્યા અને તે કેસ ઉપર લક્ષ આપવા લાગ્યા.

એક વિનંતિ,

ચાલુ જન્મજો તથા નવા પ્રેસમાં ગોઠવાતી નવી મશીનરીઓને લીધે આ અંક વખતસર બહાર પડ્યો નહિ તે માટે દીલગીર છીએ, પણ એ અધી મુંઝવણો હાલ ટળી ગઈ છે એટલે અંકો હવેથી નિયમિત બહાર પડતા જશે તેની ખાસ ખાત્રી આપવામાં આવે છે. અધુરામાં પુરું અધિપતિની નાહરસ્ત તખ્તને લીધે વધુ દીલ યદ હતી, આઠકોની ઇંતેઝરીનો હમોને આથી ખ્યાલ આવ્યો છે પણ જોએએ હમોને પુછાવ્યું છે તેમને પત્રથી તુરત જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો. મીં ભાગ્યાની નાહરસ્ત તખ્તને લીધે ચાલુ વાર્તાનાં કહતો પ્રગટ થઈ શક્યો નથી.

તો તેનાં ધારવા કરતાં અહાકાનો સંખ્યા ઘણી વધી પડતી. યુરોપમાં હુમાનો આ આટલો બધો પ્રસાર અને પ્રતિષ્ઠા છે ?

ક્રાન્સમાં એક મુખ્ય સુવિખ્યાતમા પેપર માં તેની એક ચાતુ નવલકથા પ્રસિદ્ધ થયા કરતી હતી. આ નવલકથામાં હુમાએક અસામાન્ય રૂપવંતી સ્ત્રીનું જીવનચરિત્ર ચીતરતો હતો. લક્ષને થોડા દિવસની વાર હતી તેવામાં નાયક નાયકા વચ્ચે સહેજ લઘાઈ થઈ. નાયિકાએ પોતાના પતીને ઘણાજ સખ્ત વચનો કહ્યાં. તેનું મન ફરી ગયું તથા તેને આ દુનિઆ નરકવાસ જેવી લાગવા માંડી. આવા પ્રકારથી તે એકા એક સીક ચઢી ગઈ. દુનિયા માં શાંતિ રહી નહિ. ચિંતા તેમજ દુઃખનો તેના હૃદય ઉપર સખ્ત ફટકો પડ્યો છતાં અધાભિમાનને લીધે તેણે પોતાના મનની વાત કોઈને કહી નહિ.

નવલકથામાંની નાયિકાનું ચરિત્ર જ્યાં સુધી ચીતરવામાં આવ્યું હતું, આપતા અંકે નવલકથાનો ઉપસંહાર લખીને તે પોતાની વાર્તા પૂર્ણ કરનાર હતો એટલામાં ક્રાન્સ દેશનો એક સદસ્ય હુમાને ઘેર આવ્યો. આપનાર માણસ સાથે શેકહેન્ડ કરી ખુશ બજાર પૂછ્યા પછી હુમાએ તે ગૃહસ્થને પોતાને ઘેર આવવાનું શું કારણ હતું તે પૂછ્યું; ત્યારે તેણે કહ્યું:—“હું જાણું છું કે તમે કંપનમાં આપની ચાતુ વાર્તા લખો છો તો મ્હારે એજ પૂછવાનું કે તેના પ્રકરણો બાકી રહ્યાં છે ?

હુમાએ કહ્યું:—“હવે વિશેષ પ્રકરણો રહ્યાં નથી. ફક્ત ઉપસંહાર બાકી રહ્યો છે તે આવતા અંકમાં પ્રસિદ્ધ થશે.

તે સદસ્યે કહ્યું:—“છેવટે આપે આપની વાર્તાની નાયિકાનું શું પરિણામ આવ્યું છે; વાર ?”

હુમાએ પ્રત્યુત્તર આપ્યો કે:—“નાયિકાનું છેવટે મૃત્યુ થયું છે. તેણી પતિના વિશેષને લીધે સીક ચઢી ગઈ હતી. તેના મર્યાદા રોગનું

વર્ણન કરી તેણે, મરણ નીપજવ્યું છે; પણ ત્હમે મ્હને આ હકીકત શા કારણથી પૂછો છો ?”

હુમાની હકીકત સાંભળી તે ગૃહસ્થને મુઠ્ઠા આવી આવો પ્રકાર નજરે પડ્યાથી હુમાને આશ્ચર્ય લાગ્યું; તેણે પૂછ્યું:—“છે શું તે તો કહ્યો ?”

તે ગૃહસ્થ પોતાને બંને હાથોથી હુમાને ગ્રેમથી પકડી કહેવા લાગ્યો:—“આપ મુરખીને મ્હારે એટલીજ વિનંતી કરવાની છે કે નાયિકાને આપ મારી નાંખશો નહિ. ગમે તે પ્રકારે તેનો બચાવ કરો !”

આ સાંભળી હુમાને આશ્ચર્ય લાગ્યું:—તેણે જીત્તાસાથી પ્રશ્ન કર્યો:—“તેણે કેમ ? બચાવ લખાણ તો લખાઈને અધિપતિને મોકલી દીધું છે.

આ સાંભળતાંજ તે ગૃહસ્થની આંખોમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં તે કરગરીને કહેવા લાગ્યો:—“આપ કૃપા કરી કે સેવક ઉપર ખાસ દયા કરીને નાયિકા જીવનનું રક્ષણ કરો હજી સુધી અંક પ્રકટ થયો નથી. આપ ધારશો તો સહેજ મ્હારા કહેવા પ્રમાણે કરી શકશો.

“નવલકથામાંની નાયિકા ખરી નથી. તેના મૃત્યુ માટે તમે આટલી બધી ચિંતા શા માટે કરો છો? મ્હારા વિચારોને ત્હમે પાછા ખેંચી લેવાનો આશ્રદ શા માટે કરો છો? નાયિકા ભયંકર મોંઘીમાં મરણ પામી છે, એવું વર્ણન કર્યું છે હવે તે ફેરવવાનું શું પ્રયોગન?” હુમાએ પૂછ્યું.

“આપની નાયિકાના મરણ ઉપર મ્હારી પુત્રીનું મરણ અવલંબીને રહેલું છે. આપની આ ચાતુ વાર્તા મ્હારી પુત્રી શિશુઆત્મી વાંચતી આવી છે. જ્યારથી તેણે એ વાર્તા વાંચી શિર કરી ત્યારથી એજુધ થતી જાય છે આપે નાયિકાના જે રોગનું વર્ણન કર્યું છે તેજ રોગ મ્હારી પુત્રીને લાગ્ય પડ્યો છે. તેથી આપ ધારશો તો સહનમાં મ્હારી પુત્રીને જીવતલાવન આપી શકશો. આપ જો નાયિકાને મરણ થયેલી જાહેર કરશો તો ખરેખર મ્હારી પુત્રીને પણ તેના જેવી જ દ

શા થશે. તેથી કરીને આપને વિનંતી કરું છું કે આપ કુર ન થશો. વાર્તાની નાવિકાને બચાવીને મહારી પુત્રીને બચાવો કે જેથી આપનો મહાન ઉપકાર હું કદાપિ ભુલી નહીં નહીં.”

આથી કરીને દુમાએ તે સદૃશદરથને તે પ્રભાણે કરવાનું વચન આપી ફરીથી ઉપસંહાર લખ્યો. બીજા અંકમાં ઉપસંહાર એવા ભાવાર્થનો પ્રકટ થયો કે:-“પરચરની ઈચ્છાએ મહામેહનતે તે આ વેગમાંથી સારી થઈ અને પત્ની સાથે ફરીથી સમાધાન થયું. હવે પત્ની પત્ની પોતાનું જીવન આનંદમાં શુભરે છે.”

૨.

ઉપરનાં પ્રસંગને દશ વર્ષ થઈ ગયાં છે. આ સમયે ફ્રાન્સ દેશના એક અમીરને ત્યાં તેનાં પુત્રનું નામ પાડવાની ક્રિયા થનાર હતી કે જે પ્રસંગે દુમાને આમંત્રણ હતું.

સંધ્યા કાળે પોતાક પહેરી દુમાને અમીરને ત્યાં ગયો. તે વખતે ત્યાં બધા ગૃહસ્થો હાજર હતા. દુમાએ નગરદેરવી તો પેલો સદૃશદરથ કે જેણે એક દિવસે વાર્તાની નાવિકાને બચાવ કરવા પ્રયત્ન કર્યો હતો તે હસમ તેની નજરે પડ્યો આગતા સ્વાગતા યથા પછી હસતાં હસતાં દુમાએ પ્રશ્ન કર્યો:-“પછીથી આપની પુત્રીનું શું થયું.”

તેણે પ્રત્યુત્તર આપ્યો:-મહારી પુત્રી સારી

થઈ; આપેજ તેને જીવન આપ્યું. જુઓ તે પેલી રહી. ચાલો હું તમારી સાથે તેનું ઇન્ડ્રોક્શન કરાવું. પછી તે બન્ને તે ઊંઘરી પાસે ગયા. દુમાએ જોયું તો ખરેખર તેની વાર્તામાંની નાવિકા પ્રભાણેજ તેની સ્થિતિ હતી. તેનું મુખ ધણુંજ સુંદર હતું. તે કોઈ દેવકન્યા હતી. તેને કાજો કેશ કલાપ અને તેનાં નાપોની આનંદી સિનધ હતાનું કઈ અવલોકન કરી દુમાએ આશ્ચર્યથી પૂછ્યું:-“શું આજ કે આપની કન્યા.”

ગૃહસ્થે કહ્યું:-હાણ, ?”

“દુમાએ પૂછ્યું:-આ બાળકો કેનાં ?”

ગૃહસ્થે જવાબ આપ્યો:-“એ તેનાંજ બચ્ચાં છે. તેનો વિવાહ થયેલોજ છે. હાલ તેને ચાર બાળકો છે.

હસતાં હસતાં દુમાએ કહ્યું:-“ખરેખર મહારી નવસંકથાની પણ ચાર આદિતિઓ થઈ છે!”

દુમાની તથા તે સ્ત્રીની જે દિવસે એક બીજા સાથે જોળખ થઈ ત્યારે દુમાના આનંદની સીમા રહી નહોતી.

ત્રિય વાંચક ! જોયું; મનુષ્યના મન ઉપર નવસંકથાનું યા તો વાર્તાનું પરિણામ થાય છે તે. આ ઉપરથી વાતોનો મહિમા મ્હેલોજ છે એમ કહેવાને શિલકુલ દરકત નથી.

“માસિક મળહ”નાં ગ્રાહકોને

ખાસ ખબર.

મી૦ દા૦ એ૦ તારાપોરવાળાની કલમથી લખાયલી
મળ્યાત પારસી સમારો મોટો વાર્તા.

“દુઃખી દાદીબા ←

અથવા

→ પરીનનો પસ્તાવો”

હાલ ચોપડી રૂપે ચિત્રો સંહિત છપાય છે. આ વાર્તાએ “માસિક મળહ”નાં ગ્રાહકોમાં અત્યંત લોકપ્રીયતા મેળવેલી હોવાથી એ વાર્તા કેવી છે તે બાબે એ માસિકનાં ગ્રાહકોને બે વાર કહેવું પડે એમ નથી. સેંકડો ગ્રાહકોની ચાલુ મુચના ઉપરથી મી૦ તારાપોરવાળાએ આ ખરયાળુ સાહસ હાલ માંચે ઉઠાવ્યો છે. આવતી પતેતી ટાંકણે પુસ્તક બહાર પડશે. સફાઈદાર કાગળ, સોનરી ગીલીટનું પાકું પુકું, તથા ઉચ્ચા આર્ટ પેપર ઉપર છાપેલાં રૂપ મુદ્ર ચિત્રો સહિત આ વાર્તા બાહર પડશે. આગમન્થી નાણાં ભરીને નામ નોંધાવનાર પાંસેથી રૂ. ૨ બે અને ચોપડી પ્રગટ થયે કી૦ રૂ. ૩ ત્રણ પડશે. પોસ્ટેજ છ આના વધુ. મહેરબાની કરી તમારું મુખારક નામ તુરત નોંધાવશો.

દા૦ એ૦ તારાપોરવાળા

તારાપોર

(ડીસ્ટ્રીક્ટ-ચાણા.)

મેસમેરીઝમનો મારો ❀ ❀ ❀

❀ ❀ ❀ પહેલો અખતરો.

(એક દૂંટી વાર્તા.)

અખતાર-મં ૦ ૩૧૦ ખસલા.

જમશેદ નીકલસન દામમાં એક ખુણાની બેઠક પર હાથમાં આડેન પેપરનાં કવરવાળું કોઈ ચોપાન્યું લઈને બેઠો હતો, વખતો વખત દામ પર આવતાં ઉતારો સામે નજર કરતો, તેઓને ધારી ધારીને તાંકી તાંકીને જોતો, અને વળી પાછો, નિરાશ થઈને પોતાનાં વાંચન પર મંડતો. પણ ન્યારે એક માણસે પાછળ ફરીને જોયું, અને તેણેથી જમશેદની તરફ તાંકી તાંકીને જોવા માંડ્યું ત્યારે જ જમશેદના ચહેરા પર કાંઈક ખુશાલી વ્યાપી રહી.

“હા, મેકડીસ-માલવરે ચાલુ રાખ્યો જોઈએ ! કોઈથી ચીજ માલવરા વિના સંપૂર્ણ થતી નથી.” ને મનમાં ઘડઘડ્યો.

પેલાં ચોપાન્યાંનાં યોગકં પાતા ફેરવાને તેણે વાંચ્યું—

“આ સર્વતું મુજ કારણ તમારી ધારણા-ધમ્મ-શક્તિ છે ! જે કોઈ માણસનાં હાથમાં એની નાઝ આવી, એ શક્તિને કેળવી, ખીસતીને તેની ઉપર સંપૂર્ણ કાયુ મેળવ્યો, તેણે જણે દુન્યા છતી ! દુન્યામાં નેવળી માંમશે ને તેને મથશે. ધારો કે એક અધ્યાત્મી કેલ

દામમાં યા દેનમાં, યા આમનીબસમાં ખીજ આદમીઓ બેગો બો છે, અને તેમાંથી કોઈ એક આદમી, જેની ઉપર તેનું દીસ લાગે તેને પોતાનો ‘સબજેક્ટ’ (Subject) બનાવવાનું પસંદ કરીને, તે સબજેક્ટ પર તેની પોતાની ધમ્મ શક્તિનો પ્રવાહ, શુભચુપ ફેંકતો જાય, તો તે સબજેક્ટ જેમ ચાહો તેમ કરશે, ન્યાં કહો ત્યાં જશે, ગમે એટલું દુર હોવા છતાં અમુક દેકાણે શું બને છે, શું બોલાય છે વગેરે બધી બગર તમેને કહી આપશે, એનું નામ તે મેસમેરીઝમ, યા હીપનોટીઝમ કરી કહે છે. દાખલા તરીકે એક અધ્યાત્મી જે પોતાનાં સબજેક્ટની ગરદન પર ધારી ધારીને, એકાદ ચિત્તે જુવે, અને પોતાની ધમ્મશક્તિ થી ફરમાવે કે એમ ફરી જત, અને બોધ પર પડેલી એક ડાંચણી ઉપાડ, હાથ ઉઘો કરીને મોંઘ પર ફેરવ, અને એ પ્રમાણે જે ગમે તે હુકમ આપે, તે પ્રમાણે પેસો સબજેક્ટ કરશે !”

એટલું બાનથી વાંચ્યા પછી તેણે દામમાં બેસવા આવતા દરેક ઉતારોને આગળ કરતાં ખી બહુજ એકાદ ચિત્તે જોવા માંડ્યું.

જમશેદ નીકલસન. મેસર્સ દીનરા હોરમ-
શ મોલીસીટરની કંપનીની ઓફીસમાં શોર્ટ-હેન્ડ
કસાર્ડ તરીકે ત્રીસ રૂપિયાને પગારે રહ્યા હતા.
આજણ વધવાની કાંઈ આશા ન હતી. મોટી
મોટી બ્રીફ કોપી કરતાં, તેમજ બીજી બેઠા
કામ સોંપે તે કરતાં કરતાં બ્યારે કંટાળો આવતો
ત્યારે જરા ‘મન વેરવા’ સારું મેમન ફેરીયાઓ
પાસેથી જીનનાં ચોપડી ચોપાનનાં લઈને વાંચતો.
ઉપર જણાવવા પ્રમાણે ટાંખમાં વાંચતો હતો તેનું
નામ “Hand Book on Mesmerism”
કરીને હતું. આ ચોપડી તેને પસંદ પડી હતી.
કચરા જેવી નોવેસો અને કહોણી ફિસ્સા
વાંચવામાં વખત ગણવા કરતાં એવું કાંઈ નવું
શીખવું તો કામનુંજ છે એમ સમજી તેણે
એ આજીવનો અભ્યાસ તુરતનો શરૂ કરી દીધો હતો.

ખીન માણસોને આપણે કાણમાં લઈ
લેવાની શક્તિ! એક આંગળી પણ ઉપાડ્યા
વિના આપણી મરજી પ્રમાણે સત્તાવધા કામ
કરાવાની શક્તિ મેળવવી! અને ફક્ત ઇન્ચાન્સ
દેખાડવાની ખોટી! કે આ ચીજ થવી જોઈએ,
અને તે કામ થયજીવ છે, એવી શક્તિ મેળવવી
એ કેવું માલુમરન! કેવું અવગણ્ય જેવું?
અને કેવું તાજુબી પમાડનાર? એવી શક્તિ
મેળવીને માણસ સાહે ને મેળવી શકે! અને
સાહે તે હાથ ફરી શકે! એ શું ચોટી મહત્વ-
ની વાત?

સમજે કે ઓફીસમાં દરમિયાની મારફત,
જાણે કાંઈ કસામાં ઇન્સ નહીં, તેમ જાહરથી
દેખીતી રીતે તો રિંછપેંછ જેવા, કેમલ કસાર્ડ
ની પેરે બેસવાનું! બ્યારે ખરી રીતે તો દુકત્ર
સત્તાવધાનું! રાત્ર સત્તાવધાનું! તેથી વળી કેમ?
એક બોલથી મોદમાંથી બદલ પડ્યા વિના
ઓફીસનો પથાવળો તો શું. પણ પુર મેનેજર
સુદાં, તમારી મરજી પ્રમાણે કરે! વાદ, રાજાચ
છે એના શોધરને! આ પ્રમાણે જમશેદ નીક-
લસનનાં તરંગો દેખાતા હતા.

ત્યાર પછી એક અજાણ્યાં દરમિયાન, તે
ખીન લોકો તરફ એટલો ધારી ધારીને, તાંબોને

બોધ કરતો હતો, કે તેની આંખના ડોળા પૂણ-
તણાઈ આવ્યા, હુખવા લાગ્યા! એક વાર તો
કોઈ બે કડીયા, મજુરોની ઉપર અખત્રો કરતાં
તેઓતો ઉકેરાઈને એવા ગુસ્સે થઈ ગયા હતા
કે જો તેવી નવરી-એકાંત જગ્યાએ હોત તો
જમશેદનું કોણી તેઓ રંગી નાંખતે પણ
તેથી તે નાઉમેદ થયો નહીં, પાછો હકથો
નહીં. તેથી ઉલટું એની ખાત્રી થઈ,
એની ઉલટ વધી, અને વધુ ઉમંગથી ખીન
અખત્રા કરવા લગ્નથયો. તેણે અનુમાન કર્યું
કે તેની ઇચ્છા શક્તિ ખીની હતી. તેની ઇ-
ચ્છા શક્તિ મેહેનતનું ફળ દેવા લાગી! કારણ
કે ધણીક વાર તેણે લોકોને પાછળ ફરીને જો
વાની, બોંય પર પડેલી ટાંચણી ઉપાડવાની
ફરજ પાડી હતી.

હવે પછી તેણે જ પગથું લીધું તે એ
હતું કે, એક અમુક ખાસ અને લાયક સખ-
જેકટ શોધી શકીને, રોજખરોજ, એકનેએક,
ચોક્કસ વખતે, નિયમિત અખત્રા કરવાનું કરા-
વ્યું. કારણ તેની યુકમાં એ પ્રમાણે નિમિત્ત
અખત્રા કરવાને માટે બાર મેસીને, ખાસ
જણાવી હતી.

તેણે પોતાનાં ભાઈબધ કસાર્ડો પરનજર
દેખાતી. જો એ લોકમાંથી કોઈ એકને પસંદ
કરે તો, છુપી રીતે, તે લોકને ખખર નહીં પડે
તેમ, અખત્રા કરી તેની ઉપર કાણ મેસવવાનું
કામ આસાન ન હતું. વળી તે તો રહ્યું. પણ
જો જોગ ચોલરીએ ને લોકની જાણમાં એ ખીના
આવી તો પોતે હસીમાં આવી પડશે, બધા
બનાવશે, ટકોર-મરકરી કરશે. ચારે પણ એ
લોકને કાણમાં લઈને એ લોક પાસેથી આપણું
બધું થાય એવું શું કામ કાઢી ન લેવાય? એનાં
કરતાં તો હોરમજી શેઠજી હોય તો
કેમ? જમશેદ નીકલસનને પોતાનાં કામને
સખમે દરરોજ અચાર વાગતે, હોરમજી શેઠનાં
ઘરમાં જાવું પડ્યું હતું. શેઠ સાથે એમ
લગભગ એક કલાક સુધી રાત્ર તેને રાહત
પડ્યું હતું. ને સાથે વળી શેઠનો ઓરોગી
મનડનો બધ બેસે, અને દરેક રીતે લાયક

બારીઓ બંધ કરવા કહે !” તે વખતે કાંઈ કંડી ના દીન ન હતો, ગરમી શરૂ થઈ ચુકી હતી. અને ગમે એવી કડકડની કંડી કેમ ન હોય, પણ હોરમશ શેડ બંધીને બારીઓ, એકદમ કદીખી બંધ કરાવતા ન હતો. હવા આવવાને માટે એક બારી તો જરૂર ખુલી રખાવતા.

‘નીછ’ નોટ’ એ હતી કે કોઈ વાર કામને સર હોરમશ શેડ જમશેદજીનીજ ટેબલ પર બેસતા હતા. તેવો જો પ્રસંગ આવે, તો તેમને ઉધમાં નાંખવા. આટલા અખાત્રા કરી જોવાની યાદી હાલ તુરત તો કરી રાખી. અને જમશેદનાં ભરોસા પ્રમાણે એ અખાત્રા ફતેહ મંદ ઉતર્યા, તો પછી એમ ખાત્રીથી માનવાનું અને કે હોરમશ શેડ તેનાં કાપુમાં આવી ચુક્યા !

સોમવારની સહવારે અચ્ચાર વાગતાની આગમજ જમશેદ પેલી યાદીને એક ચોપડી જે શેઠના ઓરડામાં ખીખ’ કામના કાગળનાં સાથે લઈ જનાર હતો તે ચોપડીમાં મુકીને લઈ ગયો અને શેઠની આંખ્યાની રાહ જોતો બેઠો. તેનાં સારાં નસીબે, રોજનાં કરતાં, આ જો શેડ જરા જલદી આવી પુખ્ત અને જમશેદ મનમાં ખુશી યતો પોતાનાં અખત્રા કરી જોવાની અધીરાઈમાં પડ્યો.

પણ પહેલાં તો, જાણે સારા મુકન નહીં મળ્યા. શેઠનો મિત્રજ આજે જરા જરખી લાફ હતો અને જમશેદ પોતાનો અખત્રો કરવાનું શરૂ કરતો કે તુરંત શેડ તેને તે ઓરડાની બહાર. આદીસમાંથી ખીખ’ કાગળનાં લાવવા મોકલના. એમ કેટલીક વાર તેને બહાર જવું પડ્યું હતું. ધીમે ધીમે બ્યારે હાથમાં ધારેલું કામ આટોમવા આવ્યું, ત્યારે જમશેદને તક મળી. એક લાંબા લય કાળે હોરમશ શેડનું ધ્યાન રોક્યું અને તેને લઈને તેવજે કેટલીકવાર મુઠી ધ્યાનથી વાંચ્યું. વાંચના વાંચના તેવજે જમશેદ તરફ અજાણી નજર નાંખતાં તો તેમને જણાયું કે તેમના મ્હેરા ગમ એકા અ મિને જોતો હતો. તે જોઈ તેવજે પુછ્યું—

“કેમ જમશેદ, શું છે ? તું કાંઈ બંધિયો, જ

ચોંકિયો હોય તેમ દેખાય છે?” જમશેદનાં મ્હેરા પર રતાશ ધાઈ આવી જાણે ગભરાઈ ગયો હોય તેમ ત-ત-પ-પથી બાંયું-તુડું બોલ્યો, પણ તેનાં સારાં નસીબે હોરમશ શેડને કાંઈ પુરેપુરું સાંભળ્યું નહીં.

વાંચનારને ફરીથી યાદ દેવાડવાની જરૂર નથી કે જમશેદ પોતાના અખત્રા શરૂ કરી ચુક્યો હતો. થોડી વારની ચુપકીદી પછી હોરમશ શેડ પોતાનો હાથ કપાળે પર ફેરવ્યો. અને પછી ખુરસી પરથી ઉઠીને પેલી ત્રીજેરી આગળ ગયા.

જમશેદ તેવજે તરફ વધારે ધ્યાનથી, આ તુરતાથી, તાંકીને બોયું કે એવજે શું કરે છે ! શું તેવજે પેલું સાથી છેલ્લું નીચેનું, “ડીડ” લેવા ઉડ્યા ? તે નહીંતો ખીખ’ બી કોઈ કાગળ તે ત્રીજેરીમાંથી લેશે ?

એક એ મિનિટ તો હોરમશ શેડ વિચારવતે હોયે તે ત્રીજેરી પાસે ઉભા રહ્યા, જાણે કાંઈ યાદ કરતા હોય તેમ હભા રહ્યા ! જમશેદનું દીલ હવે જોરથી ધપકારા દેવા લાગ્યું. તેજે દાંત કચકચાયા, મુઠી ટાઈટ કરી, પોતાની નજર ત્રીજેરીની અંદર, સાથી નીચે મુકેલાં કાગળનાં પર ફેરવી, અને મનમાંજ, પણ મજબુત ઠરાવથી બોલ્યો— “પેલું” સાથી નીચે મુકે નીચે મુકેલું તેજ, કેમ ? કાઢેલ કે નહીં ? જલદી ! જલદી !”

હોરમશ શેડ વાંકા ખન્યા. ત્રીજેરીનાં બારણાનો હાથો પકડ્યો. અંદરથી એક નાનો કેસ-બોક્સ બહાર કાઢીને, સેવંશ પર મુક્યો અને વળી જાણે ચુચવણમાં પડ્યા હોય તેમ દેખાયા અને બોલ્યા— “અં ! અં ! શું કરવા આવ્યો જો ?”

જમશેદ મનમાં ધણો મલકાયો— “આદ ! શેઠને શું ખબર, કે આ બધા મેન-બાળાઓને પ્રતાપે થાય છે ?”

ત્રીજેરી આગળથી હોરમશ શેડ પાછા પોતાની ખુરસી પર બેસનાં બેસનાં બેસનાં હાથો

અકેક સાથ ખુબ જોરથી ચોળ્યા—“આહા! હા, હા, હા! મી. જમશેદ જરા બધી ખારીઓ બધ કરો. આજે કાંઈ ફંડી વધારે લાગેલ!” જમશેદે ઢુકમ પ્રમાણે કીધું તો ખરું પણ પોતાનો બીજો અખતરોબી ફતેહમંદ થયો. તેણી કાંઈ ઘોરા ખુશી થયો નહીં. તેને લાગ્યું કે હોરમણ રોડ પર પોતાના અખતરાની અસર ધારણ પ્રમાણે તો પુરે પુરી થાય છે ખરી.

હવે જ્યારે એ બે બાબતો સિદ્ધ થઈ, ફતેહમંદ પાર ઉતરી! તેથી હવે બીજા અખતરા ને માટે ઉચિત પડી. નરીબે આજે પુરે પુરી ખારી આપી! હોરમણ રોડ દરે જમશેદ નીકલસન તરફ પીડ કરીને એક બીજા ખુરસીપર જઈને બેઠા. અને આજે કયું કામ કરે કરવા હું છે તેની નોંધ લેવા જમશેદને કહીને વિચાર વંત હવે જરાવાર બેસી રહ્યા. હવે જમશેદે જોને અખતરો અજમાવે. એકામ સિને ધણાંમ

ને અફળજક છતાં હોરમણ રોડના ઘોરવામાં કે હોરમણ રોડની ખુશ નિંદમાં કાંઈ અસર પડી નહીં.

પેલી ચોપડીમાં જણાવ્યું હતું કે કોઈ માણસને—સજજોક્ટ—ને આવી બર નિંદમાં આવ્યા પછી જે કામને માટે તેને આવી હાલતમાં અડધો હોય તે કામ કાજ તુરત તુરત સોંપવું—ફરમાવ્યું જોઈએ. જમશેદ તો વિચારમાં પડ્યો કે હવે શું કરવું? તેણે કાંઈ આગળથી ધારી રાખ્યું ન હતું. ખરું પૂછો તો, ને પોતાના સજજોક્ટને આવી હાલતમાં જાતી રાફશે તેવી યકી રુદ્ધ ક્યાં રાખે નો હતો?

જમશેદે હોરમણ રોડની ટેબલ પર ફરી એક વાર નજર કરી. તેણે ઢુકમ કર્યો—“તમારી ટેબલ પર તમારી સામે જેન પડેલાં છે ને ઉપાડો!”

લખી કહારો. લાવનાર ધણીને પૈસા મળે તેમ
લખો અને તમારી સહી કરો.”

એક બરાબર લખાયો. સહી સાખ સૌ
ધર્મ અને જ્ઞાણે હવે બીજા દુકમની સહ જે
તો હોય તેમ જમશેદ નીકલસનની તરફ ધા
રીને, તેનાં મોંઢ સાથું જેતા બેસ ? અને
કહેયું જેઠએ કે હોરમજી શેઠની આંખ એક
બુક લખતી પેળા ખુશી ગઇ હતી. જે કે
આંખ ખુશી હતી. તો પણ દેખીતી રીતે, જ
ણે ઉંઘમાં આસનાર માણસની પેટે અસાધ્ય
લાસતમાં હતા.

જમશેદને લાગ્યું કે હવે ધણું થયું.
હવે એ આખર અતમ થવી જેઠએ. નહીં
તો કોઇ આવી પડશે તો પંચાતી ! તેણે વળી
ફરમાવ્યું—“એ મિનિટ પછી જયારે તમે
સુધિમાં આવો ત્યારે, જમશેદ, લે આ એક
તારી સાદી નોકરી, ખતી પણ મહેનત, અને
નિમકદલાતીનાં બદલામાં તમે—” એમ
બોલતાં બોલતાં તે અટકી ગયો કેમ ? શાયદ
‘ડ’ થયું !

જમશેદ નીકલસન આખર કરેને, ખાનદા
ની, આખરદાર, અને પ્રમાણિક માણસ હતો.
ઉલટમાં આવી દુઃખપણું, નાશ-વન,
બેવકુફી કરી, પાણી કર્મ કરવા તરફ મૂકી
બર દોરવાયો, લગભગ દોર્યો, એ ખરી વાત;
પણ પેશો દુઃખ-નાશ, અંતર અવાજ, પેલી
દુરનની બપોળી નિશાની (દેનવર-સીમનત),
બોલું, પાણી, કર્મ યાવ હ એવી અંતરની
લાગણી, આખરે પ્રમટી નીકળી ! એ લાગણી-
થી દોરવામાં તે પાછો વળ્યો. તે હજી એ લા
ગણીને જેઠે ગાળાવી નહીં, કહેરે મારી નહીં,
તે કમનમીય. મેજ બરેજ, કદમ બ-કદમ.
પાણી, બસમાં બની “ અને થર્મેન્ટ અને
પાણી કાપનાં અનિવાર્ય નિયમને શરૂ થયો ;
દા, ધડી બરનાં કાણ બંધુર સુખમાંથી કદાચ
માલામલો, પણ આખરે નેરિના ત્યા અને બની-

તો કાચ થયો ! પણ સત્તર, આપણે આપણી
વાર્તાથી વેગળા ગયા છીએ.

આપણે ઉપર જેઠ ગયા છીએ કે જમ-
શેદ પેલા ૩૦ ૫૦૦) પાંચસોનો એક પોતાને
આપી દેવાને ફરમાવતાં, અચકી ગયો
હતો. નેને શરમની લાગણી થઇ આવી.
પારકના પૈસા ખોટો માર્ગે, ખોટો બદાને ખોટી
રીતે, તે મેળવવા જતો હતો તેવું બાન તેને
હમણાં થયું. તેણે ધાયું કે એમાં જણાઇ
આવવા જેવું, પકડાઇ જવા જેવું તો ધણું
નહીં હતું. તોપણ, આખર કરે ને, એકશમ-
ના પૈસા ગણાય કેની ? એવી એક રીતની
હગમગ, હુમ્મલાઇ, બદ દયાનતજ કેની ? હસ-
મનાં પૈસા કાંઈ હજમ યાય ? “ હસ મુલસે
આયે, હસ મુલસે ગયે ઝૌર નદેમે ” દો
જીવે ! ” એમ વિચાર કરી, તે તુરત બોલી
ઉઠ્યો—“નહીં જેવા તમે હુશ્ચારીમાં આવો.
તેવા એ એકને, કાઠી તોડી નાંખજો, યા એક’
મેલીસથી સળગાવી તેનો નાશ કરી દેજો !
સમજ્યા કે ખાનમાં આવ્યું ? ” એમ પક્ષ
કરાયથી ફરમાવ્યું.

એવી વેળાએ જમ અનેજ તેમ, તેવું
દીવ ધુજવા માંડ્યું. તે થરથર કાંપવા લાગ્યો.
અને સામેનાં ધણાકપર નજર કરી, પોતાની
ખુરસીપર હોરમજી શેઠને પાછા સુધિમાં આ-
વવાની સહ જેતો બેઠો.

એક મિનિટ માર્ડ, બીજી પસાર થઇ,
હવે જમશેદ નીકલસનને વિચાર આવ્યો કે
મોપડીમાં જણાવ્યા પ્રમાણે “વારણ કરવાનું,”
સળજેકરને પાછો સુધિમાં લાવવાનો ઉપાય
આજમાયો. ધારો કે હોરમજી શેઠ સમ-
જન નહીં થયા ! પોતાની અસહ્ય સુધિમાં
ન આવ્યા ! ધારો કે એવામાં એવળનાં ઝોર-
કમાં કોઇ આવી લાગ્યું ? અને એવળની આવી
બેરોજ એકામ દાસત જેઠ ધારો કે—પણ
આ વિચારોમાં હોરમજી શેઠનાં એક ખંખારથી,
ખંડી એક ઉંડા નિસાસાથી, ખત્રસ થઇ, અને

જમશેદ નીકલસનના “ધારો કે, ધારો કે” બંધ પડી ગયા.

“હું ધારું છું, જમશેદ, કે યોદ્ધાવાર હું ઉંઘાઈ ગયો હતો, નહીં ?” હોરમથ શેઠ એક આળસ ખાઈ બોલ્યા.

“હાથ,” આપણા જમશેદજી મેસમેરીઝને જવાબ આપ્યો.

“ગઈ રાતના મને ખરાબર ઉંઘ નહીં આવી હતી તેથી !” હોરમથ શેઠ બોલ્યા. અને તેવણની નજર સામે પડેલી એક યુક્ત પર ગઈ. તેણે પેંસા લખેલો એક છુટો કીંચા અને ચરચર-ચરચર કરતો ફાડી નાંખ્યો અને જમશેદ સાથે જોડતો દરખા.

“હું તમને કહેતા બુકી ગયો મીઠા નીકલસન, કે મને એક ધણી ખુશી બરેલી કરજા અમલવાની છે ! તમારી હુરચારી, તમારી ખત અને ઉલટ માટે હું ઘણા ખુશ છું. હોશિયા આ તમે—”

“અરે નહીં શેઠ” જમશેદ બોલી ઉઠ્યો.

“આ એકના દુકાડાએને મેચીસથી સળ ગાવીને નાશ કરો.” જાણે હોરમથ શેઠ જમશેદનું બોલવાનું સાંભળી નહીં હોય તેમ પોતાનું બોલવાનું પુરું કીધું. હોરમથ શેઠનો આ છેલ્લો દુકાડા સાંભળી જમશેદ છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો. તેના મને અખતરો સંપૂર્ણ પાર પડ્યા હતા. તેનાં મનની ઉમેદ, તેની હોંશ, ને ઉલટ પાર પડી ! અને શુદ્ધ તે બોલતા કે કાંઈ ખુરં કામ નહીં થયું.

હોરમથ શેઠ ટેબલ પર જરા વાંકા વળ્યા જમશેદ ગમ, જમશેદનાં ચહેરા તરફ સીદી નજર કરીને, એક કાગળની કાપડી જમશેદને આપીને બોલ્યા—“હું ધારું કે એ કાગળ તારું છે, નહીં ? અને મારા ધારવા પ્રમાણે મેસમેરીઝમના અખતરો કરવાની તોંધ રાખેલી લાગેછે ! મારા ધારવા પ્રમાણે તું એ બાબતનો અભ્યાસ કરેછ ની ?”

જમશેદ નીકલસન, પોતાની પોતાને હાથે લખેલી નોટની કાપડી જોઈ હેરાત થયો કે એ એમ શેઠનાં હાથમાં કેમ ગઈ? શેઠ હવે બોલ્યા—“હું બીં થોડું ધણું “શોર્ટ-સ્ટેન્ડ” કુંડા અક્ષરની બાજુ શીખ્યો છું. અને કોઈનું લખેલું સારી રીતે ઉકલાવી શકું છું. અને મેં ધારું કે આપણી બોલીસનાં કામને લગતું હતું એ મ અમંજને ઉકલાવો જોઈ ! જાણી થોડા દીવસની વાત પર મારી ટેબલ પર બીજાં કામનાં કામજો બેગી મેસમેરીઝમને લગતી માપડી બાં તું લાવેલો, તે મારા જોવામાં આવી હતી, જો તારા જેવા જુવાન માણસો, તરું તરું શીખવા-ખાલુવાની ઉલટ લે, તે મને ધણું પસંદ છે. અને હું ધારું કે તને તારા અખતરો કરવામાં મદદ કરવાનું મેં બનતું કર્યું છે. પણ ખરું કહું છું કે વાંકા વળી વળીને જમીન પર પડેલી રાંચણીઓ ઉચ્છતા ઉચ્છતાં મારા ખરડાનો કદો બીં ભેંપડ વળી ગયો છે !”

એટલું બોલીને હોરમથ શેઠ ને વાત પડતી મેડી. તેણે જોયું કે જમશેદ નીકલસનને એટલીજ થાતથી ખરડે પાણી ઉતર્યું હતું અને તેના કપાળપર પરસેવાનાં રેશા ચાલતા હતા. ચહેરા શીકે પડી ગયો હતો. બોંબાર નીચી નજર કરીને વિચારવંત હશે જમશેદ બેઠો હતો. તેની ખુરસી આગળ જમને તેના ખભાં પર હાથ મુકી શેઠ બોલ્યા—“મી, જમશેદ નીકલસન, હું જોઈને, જાણીને, ઘણીજ ખુશ થયો છું કે તુ લાક્ષ્યમાં સપડ્યો નથી ! અપ્રમાણિકતાથી વંચો નથી ! અને ખોટા માર્ગે દોરવાયો નથી ! આજના જેથી બાબતમાં તને લક્ષ્યાવાનું

ધારું હતું. અપ્રમાણિક થતાં વાર વાગે તેમ ન હતું. ખોટા માર્ગે દોરવાઈ જવાનું આસાન હતું. તેમ છતાં હું જોઈને ઘણીજ ખુશ થયો છું કે જુલ્યાઈ, હા, એવી એક તરાહની જુલ્યાઈ જ કહેવાય, કાળાજાળ કહેવાય, તેની જુલ્યાઈ ને કાળાજાળથી, સામાં ધણીની જાણ વગર, હોરમના પૈસા, હોરમની મીલકત, હોરમની

દોહન મેળવવાનું, ખરું કહીએ તો ચોરીજ કરવાનું મન, તેં નથી કીધું!”

તેમણે બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું—“હવે જો, જે બનવા પામ્યું છે તેને મારે એક લેખે તારાખી વાંક છે! મારે એ વાત મનપર લેવી મેઘતી ન હતી. મારે એ વાતમાં તને ઉત્તેજન આપવું જોઈતું ન હતું. મારે એમ તને ‘બતાવવું’ જોઈતું ન હતું! અને તેથી હું તેનો બદલો વાળી આપવા માંડ્યું છું. પણ તું કાંઈ એમ ના “સુઝમાં રોગ બોલતો” કે તારો પગાર પધારી આપશ, કે એક બીજો એક લખીને તને સપુર કરીશ! એવું જો કાંઈ કરું તો તું તો એમજ સમજે કે હવે તું પુરો મેસમેરીસ્ટ થઈ ગયો! અને એ એનાજ પ્રતાપે થયું! નહીં, તેમ નહીં. મારો વિચાર એ કરનાં જુદીજ રીતે, એ કરનાં ઘણીજ મારી રીતે, તારું બધું થાય, તારી બેહેતરી થાય, તું પાછળથી સુખી થાય તેવું. તને ઘણા સંઘીન કાપડો થાય તેવું કાંઈ કરવાનો વિચાર છે! જો સાંખજ! તારી મરજી હોય, તો એ બધા રોગધનુશના પગાડ છોડી દે, ને એ મેસમેરીસમની, પાછળ જેમ ખંત રાખીને મીખ્યો તેડવીજ ને તેવીજ ખંત રાખી, ઉપર લખેને તં કાપડોનો અભ્યાસ કરવા માંડે, તો હું તને મારી કોપડીઓ આપીશ ને મારેથી બની શકતી દરેક મદદ તને આપીશ. મરજીની પરીકા પાસ કરશે. તો પછી તને મેસમેરીસ્ટ બનવાનીથી જોગવાઈ કરી આપીશ. મારે તને એ આજ્ઞા મારેથી ગંભીરથી, વિચારીને પાનપર લે, ને એનો જવાબ મને કામે આપજો. બસ, દમબૂ તો ના.”

x x x x

કુમતી વાનગીન પછી જન્મદોષ નીકલ્ય નહીં હજી પદે આપ્યો હતો ને જલ્દજ દોરમજ કાઢેને કપાલે પડ્યો જોઈ પાંતી ગયાં છે. એકવારનો રોગ-રોગ કાઢે જન્મદોષ નીકલ્ય નહીં પાનનું કામ, પાનની કામન બાકી, જન્મદોષ નો

કસન મોલીસીટર બની; કુતેહમંદી સાથે, મેસસ દીનશ, હોરમજ અને નીકલ્યનની કંપનીમાં જોડાઈ વિખ્યાતી મેળવી ચુક્યો છે. પણ મેસમેરીસમની આજ્ઞામાં હજી તેની ઉપર કાંઈ કમી થઈ નથી. ઉલટું એ આખતનું જ્ઞાન અને અનુભવ આગળ કરતાં બહુ વધી ગયલાં છે; પણ તેના જેવી અખત્રા કુતેહમંદ થયા, તેમાં હોરમજ શેકપર અજાબેલા અખત્રાઓ. કરતાં વધારે અસરકારક કોઈજ થયો હશે. તે અખત્રા જેવું કાલકારક પરિણામ બીજા કોઈજ અખત્રાએ દેખાડ્યું હોય!

સમાપ્ત.

સુદતની રીખ!

બેટની બાંગડ બખ્યામાં ખીમું ખાતી કરી પાસે કાંઈ રજું નહિ તેથી ઉપરના બાહુન કુમતી બાધ પાસે ઉછીના ચાર આના સેવા ગયા.

“એ તમે બહાર પા આવીને મારી પામેથી પેસા શાના ઓકાવોજ ને?” કુમતી બાધ જોડાઈ પડી બોલી ઉઠ્યાં.

“મને બસ ચારજ આના આપો.”

“નહિ ચાર આનાખી નથી ને ચાર અરધીખી નથી.”

“તમારી પાસે ચાર અરધીખી નથી! અરરરર! ત્યારે બસ માખુસ આપ ઘેરમાં શું કામ રોજો? ને કાંદથી બાહુ આપશે? આપ માખુસને ક્યાંથી પગાર આપશે? બસ માખુસ, ત્યારે કાંય લખાવરનો ખરજ રોજો? મદદ માને તો બધો ખરજ કાપી નાંખો ને કાંઈ અચાનો! વખત ઘણો ખરાબ આંવાજ! આપ તમારી બે દીકરી હવે મોરી—મોરી જેવી થઈજો—” કુમતી બાધ કરકા મોરી ને બહાર ગયાં ને બેટની બાંગડનું બારણું અંધ વચ્ચે લટકી મૂક્યું.

જતાં અરજેર આનાઈ

ખિરબલ ચરિત્ર.

(ગનાંકી ચાલુ)

(ગુરુશન માટે ખાસ.)

જુદા જુદા સાધનોકરણની સખતા—પાલનજી બદ્ધજેરુ દેશાઈ.

ખાલુ તે પડે.

પણ હજી તેઓની અદેખાઈનો આનંદ
જુગપો ન હતો. તેઓએ કાલની પ્રવચની
બીરબલને બેસવોળ, એના ગોળા શપન સોષા
હતા. તેઓ તેને કુસાવણી કાંઈને કાંઈ તર-
બીર શોધવાનું હતા એવડામાં એક જનાર
અની ગયા.

“એને તાએ બસે મમો” જેવો એક મુ-
સખમાન અમીર એક ડિને કરતા. પડે એક
દિસી એવો સતારનો બીરબલે સીડા. અમીર
જાસન અને શોષનમંદ. પેલી બાઈ ગુલાન
અને રમણી. બીરબલ નગર મચો તેણ નિ-
કળેસા એવડા મુખા વેચમાં. એને કુખી એ-
બીરબલે મમોએ કપો દેશ મંડેવો; અમીર
માલેતુનર, એવડે ગુરુશમાં આવ્યો. તે એ
પડ્યો કે “આ સી મારી છે. એક કાર
નિદુગમ નામી સ્ત્રી હતી. મારે કાચકપડ
કે એવડે એને મારે મર પાડે તડે પુ, પણ
તે પોતી.”

પેલી ગુલાન બાળાએ આ કાચો નુક-
કાર સાથ ના પાડ્યો. તે બોલી કે “હું તે
એક આત્મજની પુત્રી છું. આ મૂળી મૂળી વ-
ખનો મારી પુરે લામી મને રસને સંદાએ કર-
વા દેવો નથી. એ મારે સીવળ જુદા મમો
છે. બાઈ નમે મને બચાવો.”

બીરબલ તેને પેર પડેવની કરાવો
નેપાર થયો. પણ એ વાન પેલા રત્ન પર
ચરડેલા અમીરને કમી નહિ. તે આમો થયો.
અને બીરબલને વગર એવડાએ તેના ઉપર
ધમ્મો. એવડ વખતે પોતાનો પેગ કાઢી નાં-
ખી બીરબલ, આકાશી વાદળાએને વિખેરીને
જેમ મુરે પ્રવડી નિકલે તેમ, પણ પ્રધાન દા-
ખવ પ્રવડી નિકળ્યો. તેને દેખી અમીર તે
સર થર પુલકામંડા થયો. બીરબલે પેલી
કુમારીએ તેના જાપને ન્યાર પૂવાડી અને અ-
મીરને પોતાની પાડવા તેણે એક રાત પો-
તાના મનમંદર જેવે કરી રાખ્યો.

પરનારી ઉપર કુદ્રષ્ટિ કરનાર સ્ત્રી લ'પ દપાપીઓ ઉપર અકબરને બહુ તિરસ્કાર હતો. સર્વ વાતો તેણે જાણી ત્યારે તેના ગુ રસાનો પાર રહ્યો નહિ. પેલા નીચ અમીર ને તેણે બહુ દુષ્ટતા આપ્યો અને ન-મદેશ નિકાશ કર્યો. બીજી તરફથી તેણે ખીરબલને શાળાશી આપી.

આવા આવા દાખલાઓ મુસલમાન અમીર ઉમરાવો અને દરબારી કારભારીઓ ને બહુ સળતા હતા. તેઓ તો કાંઈખી કરી ને આ કાફર બ્રાહ્મણાનું કાલુ'જ કાલ્યા માંગતા હતા. એ તેમની મતલબ પાર પાડવા ની વેળા પણ ઈશ્વર કૃપાથી તેમની પાસે આત્મી ઉભી.

પાદશાહનો એક ખાસ હજમ હતો. એક આંખ ગેબ હોવાથી તે કાણિયા હજમને નામે ઓળખાતો. ખીરબલના શત્રુઓએ તેને મોટી રકમની લાલચ આપવા કહી હાથમાં લીધો. હજમભાઈની લુકી પાધરી રહેજ નહિ, અને અકબરને ગામ ગેપાટા ગલુવાનો શોખ ભારી. એટલે ઉપત્તી ગોલવણુ પછી એક દિને પાદશાહને કાણિયાએ ખુશ મિગજમાં બેઠ વાન છેડી.

“જેહાંપનાહ ! આપ દરેરાજ ગામની ને રાજ્યની ખજર અંતર રાખો છે; પણ સ્વર્ગની કાંઈ તમને ખજર છે ? તમારા પૂર્વજે-ના પુત્ર્ય પ્રતાપથી તમને આ સર્વ રાજતાજ મળ્યાં અને તેમાં તમે બહુ વધારો કર્યો. તો તે વહાલા પૂર્વજે સ્વર્ગમાં કેવી રીતે વસે છે તેની કાંઈ ખજર તો મેળવો ?”

“વાતો તો ખરી,” અકબરે રમુજમાં ઉત્તર દીધો; પણ ત્યાં જઈને ખજર કેણુ લાવે ? અને તે શી રીતે ત્યાં જાય ?”

કાણિયોબોલ્યો, “ખજર લેવા કોને મોકલવો એતો આપનું કામ છે છે; પણ ત્યાં શી રીતે જવું એ હું કહું. જુઓ મહારાજ, શેહેરબદાર રમશાન

છે ત્યાં તમારે જેને મોકલવો હોય તેને બેસાડવો, અને તેની આસપાસ સવા લાખ પૂજા. ધાસના એક મિનારાના આકરમાં ગોઠવવા પછી આ મિનારાને સળગાવી દેવો, એટલે તેમાંથી ધુમાડો નિકળશે. આ ધુમાડો આકાશે ચઢશે અને તેની જોડે પેલો તમારો પસંદ કરેલો ખેપિયો પણ ઉપર પહોંચી ચઢી જશે. બંદે નવાજ ! જેનેખી તમે પસંદ કરો તે તમારાં રાજ્યમાં સર્વથી બુદ્ધિવાન અને તમારો બહુ વિશ્વાસુ હોવો જોઈએ, હું નહિ તો પછી ખરો જવાબ આપને કોઈ લાવી આપનાર નથી. મારી નંદરમાં એ કામ માટે ખીરબલ સિવાય બીજો કોઈ દીસતો નથી.”

પાદશાહે જોયું કે ખીરબલને ફસાવવાનું આ નવું મોકલું મંડાય છે. પણ એ મુશ્કેલીમાંથી પળ્યું, તે ચતુર સક્ષામત નિકળી આવશેજ, એવી પાદશાહની ખાતરી હતી. તેણે કાણિયાની સલાહ પસંદ કીધી અને તે મુજબ અમલ કરવાની ખુશી દેખાડી. એ બીના કાણિયા લાઇએ જઈને મુસલમાન અમીરોની મેહફિલમાં કહી સંભળાવી, અને પોતાનું ધનામ મેળવ્યું.

પાદશાહે બીજો દિને ખીરબલને પોતાનો ઇરાદો જણાવ્યો. કે તેમને નેપાગાનોની ખજર અંતર ગલુવાની જરૂર છે, અને તે ખજર ખીરબલે જતે જઈને લાવવી.

“ખીરબલ એતી ગયો, પણ બોલ્યો કે જવાને ખુશી છું; રસ્તો બતાવો. ”

“રસ્તો તો કાંઈઆહજમને બહુ સરસ દેખાડ્યો, ” આગ કહીને અકબરે સવા લાખ ધાસની પૂજામાં ખીરબલને સળગાવી મુકવાની નરમ વી જેવી વાત માંડીને કહી.

ખીરબલે પોતાના શરૂને પીછાની લીધો, અને પછી સ્વર્ગમાં જવાનું કબૂલ કીધું. પણ ત્યાં પણ દિવસ રહેવું પડે તો પોતાનું કુટુંબ જુજુ મરે; એટલા માટે તેણે એક લાખ રૂપિયા પોતાના પગારને ચેટ આગમજથી

માંગી લીધા અને એક મહિનાની મહેતસ માંગી પાદશાહે તે આપી, અને બીરબલે એક વિશ્વાસુ કડિયાને બેઠારી પોતાનાં ઘરથી ને રમશાન સુધીનું એક ભોંયર તૈયાર કરાવી તે કામ પાછળ એક લાખ રૂપિયાની રકમ ખર્ચ કરી. કામ બહુ ગુપ્તગુપ્ત ચાલ્યું; કાણિયા હળમ કે મુસમમાન અમીરોને મા પાદશાહને પોતાને બી કરી ખબર પડી નહિ, એટલુંજ નહીં પણ બીરબલના પાડપડોશને બી આ બીના જાહેર થવા થામી નહિ. ભોંયરાનાં બે દરવાજામંતો એક પોતાના મકાનમાં અને બીજાને રમશાનમાં ન્યાં પોતે મેસનાર હતો ત્યાં રાખ્યો.

સપ્તમું ગુમ રાખ્યા પછી મહિનાની મુદત પુરી થઈ કે બીરબલે પોતેજ પાદશાહને માદ આપી, સપ્તમી સ્વારી રમશાન આગળ જઈ ઉઠી. કાણિયા બાહ્ય તે મુજબ તાલ દેતા હતા કે આજ બીરબલ મુએજ ! તેના મુસમમાન મુરખનીએની ખુશદાસીને પણ કાંઈ પાર ન હતો કે હવે પાદશાહને આપોઆપ મદમદિઆન નજર નેખાવિના છુટકોજ ની.

શરૂની નજર આગળ બીરબલ રમશાન માં તે જગ્યાએ બેઠો, કે જ્યાં જરાજર ભોંયરા નો દરવાજો છુપ્યો આવી રહેલો હતો. પછી કાણિયો દૂરમાને તે મુજબ બીરબલની આસપાસ પાસના પૂના ગોડવડાને અકબરે દુકમ આપ્યો. આમ થયું કે પછી કાણિયાએ પોતેજ પહેલી આવ સગમાળી, અને એક સેદજમાં તમામ થાસ ચાચા ચાચા કરીને બજવા ચાલ્યું. બીરબલના શત્રુઓ સમજ્યો કે હવે કાસ મળે.

પણ તેમ ન હતું. પોતાના માંધાપુર થાસ ખડકાનું એટલે બીરબલ તે પેલા ગુપ્ત દરવાજામાં ઉતરી પડ્યો, અને ભોંયરાનાં માર્ગ વાટે પોતાના મકાનમાં દાખલ થયો, અને છુપો સેનાસ લઈને પોતાના સંબંધમાં રમશાન તરફ રી ચર્ચો ચાલી રહી છે તે સંભળવા રોક્યો ! તે ત્યાં જઈ પુચ્છે ત્યારે તે તમામ

થાસ એક મિનારાના આકારમાં ગોઠવાઈ રહ્યું હતું. એ પછી તે સગમ્યું. અને તેના પુમાડા સમેત બીરબલ આકાશમાં ચઢ્યો તે પોતે નજરે નજર એવું એવી કાણિયો હળમ કાંઈસ મારવા લાગ્યો !

આ બનાવથી હિંદુઓ દીવગીર થયા, પણ શત્રુઓ રાજ થયા, તે સર્વ વચનો બીરબલે કાનેકાન સાંભળ્યા. વળી કાણિયાનાં એ પોતાનું ઈનામ મુસમમાન અમીરો કનેથી માંચું અને આ સપ્તમું પોતાના પરાક્રમથી બન્યું એવું તેને એમતો પણ બીરબલે સાંભળ્યો. બીરબલ ધીમેથી બોલ્યો કે—“ ધીમે થા, બચ્ચાજી, જરા ધીરે પડ. આજ મારો આ દાસ તો કાસ તારો એથી બદતર. જાણતો નથી કિ કો કહે છે તે, કે—

ધીરંજ પાન ખરતી, દસતી કુપગિયાં,
હમ બીરી તુજ બીટરી, ધીર બાપુગિયાં.”

સર્વ સવારી પાછી ફરી ત્યારે બીરબલ પણ ઝાનોમાનો પોતાને ઘર જઈ બેઠો. તે દરજાજ નજર ચર્ચો સાંભળવા બદાર નીકળતો, પણ કહી જ પડતો નહિ. એમ કરતાં જ મહિના વડી ગયા. આ લાંબી મુદત સુધી તેણે માથે પાળ વગવા દીધા હતા, અને તેની દારી પણ એટલા દિવસમાં બહુ લાંબી ઉતરી આવી હતી. સર્વમાં જઈ આવવાની આ ઈ ધાબી હતી. તેણે અઝો પોશાક પહેર્યો, ચોક્કસ પહેર્યો થાડ્યાં, અને માથે સોદ કપડાંને ફેરો બાંધી લીધા. આ વેલ સાથ તે દરવાજ તરફ ચાલ્યો. માર્ગમાં તો તેને કેલએ એળખ્યોજ નહિ, પણ દરવાજામાં પાદશાહે પણ પીઝાન્યો નહિ. ક્યાંથી પીઝાને ! દરવાજાએ નો તેને કેઈ સાધુ મા સંવદ સમજતા.

પાદશાહે તેને અચરની સાથ નેહ તે કાણુ છે તે જાણવાની ખાદેરા કીધી, ત્યારે પેમે બેલી ઉઠ્યો કે “ ખુશદાદ, મને નથી પીઝાનતા ! એ તો હું બીરબલ છું ! ” સર્વેથી પાછો ફરી આવવળી બિરબલમાં આવ્યો છું ”

પાદશાહ—અહો, ખીરબલ ! તું આવ્યો ખરે કે ? હવે આવ્યો ! કેમ વારં મારા ને-
યાગાનોના શા રામાચાર ? એહસ્તમાં તેઓ
સારી પેઢે તો ખરા કે ? વાર આ તારા વાળ
એટલા લાંબા કેમ ? શા માટે હળમત કરાવતો
નથી ? કુણિયાને બોલાવી વાળ ઉતરાવ.

ખીરબલ—જેહાંપનાહ ! સ્વર્ગમાં આપ-
નાં વડીલો બહુ મજાહ ભોગવે છે. તેમને
પરમેશ્વરે પુરના સુખમાં રાખેલાં છે. તેમની
દોસ્ત અને શાહેબી વિશે તો પુછવુંજ શું ?
તમને તેઓએ આશીર્વાદ કહેવાડયા છે. તમારે
ખાતર તેઓએ મારા બહુ આદરસત્કાર કર્યો,
પણ એક વાતની પોતાની જરૂરીયાત દેખાડી.
હુકમ હોય તો ખીયાન કરે.

પાદશાહ—હા. હા, એકદમ કહે. નેઓને
શી વાતની ખોટ છે વારં ? અને તે મારાથી
પુરી પાડી સકાય એમ છે કે ?

ખીરબલ—ખુદાવંદ, આપ મને હપકોદીયો
છો કે મેં અદા અને શીરના વાળ કાં નથી
ઉતરાવ્યા, અને તેએવડા વધવાકેમ દીધા છે ?
પણ સ્વર્ગની તમને ખબર છે, નામદાર ? ત્યાં
હળમ નામે મળે નહિ. આપના વડીલો પણ
એટલા માટે બહુ કંટાળે છે. નેઓના વાળ
બહુ બહુ વધી ગયાછે. એટલા માટે તેઓએ
મારા પાસે આપને કરગરીને કહેવાડ્યું છે કે,
એક ખાસ વિશ્વાસુ, ખાતરીનો, હુશિયાર
નાર્તકને ત્યાં ઝટપટ મોકલી આવવે.

પાદશાહ—એવો હળમ તેકાણે દરે ?
અરે હા મને યાદ આવી. મારે કાણિયાહળમ.
તું નિશાની આપે છે તેને જરાખર લાયકનો
જણાય છે.

આમ કહી પાદશાહે હળમને બોલાવી.
મંગાવ્યો. ખીરબલને પાછા ફરવાની તેને તો
તો ખબર પડી ત્યારથીજ પોટકાં લેવાયાં હતાં.
અને તેટલાંમાં પાદશાહ તરફથી મોસલ આવેલો
બણી તે તો ગલરાહ ગયો. ખીતો ખીતો તે
દરબારમાં ગયો, ત્યાં જટાધારી બાવા દાખલ
ખીરબલને જોઈને તે ખીંચો, જેનો દેખાવ હળ
મને હમણાનો હમણા કાચોને કાચોજ ખાઈ જાય

એવો હતો. પાદશાહે તેને ઘડો પાડી
સર્વ હકીકત બહેર કીધી, પણ જ્યારે સ્વર્ગે
જવાની વાત બણી ત્યારે તો કાણિયાભાઈ
છવતાજ મુઝ્યા !

પણ ગયા વિના કાંઈ ચાલે ? પાદશાહ
ના હુકમ આગળ તેણે શું ચાલે ? તેણે મ
હિનાની મેહતજ માંગી, એવી મતલબથી કે
એ મુદતમાં દિલ્લીથી પોઆગ ગણી જાય. પણ
સ્વર્ગમાં હળમની બહુજ તાકીદ છે એમ
ખીરબલે ફરી હાથ બેડી વિનંતી કર્યાથી પા
દશાહે કાણિયાને તૈયારી કરવા માટે આઠ
દિવસથી વધારે મુદત આપવાની ના પાડી.
પણ અંદવાડ્યું કેઈ એકદમ નાસી જતું નથી.
કાણિયે ઘર જઈ ખાઈડીને વોકેફ કરી અને
નાસી જવાના સંચો કર્યો. ખીરબલને એ બા
એ ખબર હતીજ, માટે હળમના બારણા પર
સિપાહી બેસાડ્યા.

અતે જેણે બણું તેજ પડ્યો. કરને
જે અહીંનું અહીં છે. કાણિયાએ દેખાડેલી
જ તદખીર તેના ઉપર પણ ચલાવવામાં આ
વી. સમજાનમાં તેને બેસાડ્યો. સપાશો પુળી
ધાસની તેની આસપાસ ખડકીને મિનારો
બનાવ્યો, અને તેને પુટકી મુકતાંજ હળમભાઈ
તેમાં બળી સ્વર્ગે ગયા!

તેના તેસ્ટને લાયક હતી નહીં. તેણીના માખાપ તેણીને ન્હાની મુઠી મરણ પામ્યાથી તેણીની એક કાકીએ લાડ અને ખ્યારથી ઉધારી હતી. તેણી અતી ખર્ચાલુ અને અપ-ટુ-ડેટ લેડી હતી. ફેશનેબલ ડ્રેસો અને તરેહવાર જાણુસોનો ભારી શોખ હતો. બેહરામને પરણુવા પછી પણ એવા લખણુંટ ખર્ચો કરવાના તેણીએ ચાલુ રાખ્યા. એકાદ બે મહીના તો મામલો ફીક ચાલ્યો. પણ પછી બેહરામથી પોતાની વાઈફ નું ઉડાઉપણું સાંખી શકાયું નહીં. તક મળતાં અવાર નવાર તે તેણીને સમવવા લાગ્યો, પણ પીરોગળએ કોઈ ધ્યાનમાં લીધું નહીં. તેણી તો ગોથા આંધળીની પેઠે કાપડયા, દરજી, રંગારા વગેરે ખીજાં ખીજાં ખી-લોના ચોડા ચઢાડાવતીજ ચાલી. આથી એક દીવસ સખ્ત ઝગડો લાગ્યો. એક સહવારે બેહરામ નાસ્તો ખાઈ ઓશીસે જવા તૈયાર થયો. પીરોગળ તરતનુંજ આવેલું કાપડયાનું ખીજ લાપી અને પૈસાની ઉધરાણી કરવા લાગી આ ઉપરથી બેહરામનો કંદિ ખીધ્યો. તેણે આ તક સારી હાથ આવેલી જોઈ પીરોગળની સખ્ત ઝાટકણી કઢાડી, અને એક પૈ પણ નહીં આપવાને સાફ કહી દીધું તેણે તેણીને ઉડાઉ ખર્ચો કરવા માટે સખ્ત કંપકો આપ્યો, તે આપણે આ વાર્તા ને મથાળે જોઈ આવ્યાં છીએ. હવે એટલી ટુંકે ઓળખ આપવા પછી હું મારી વાર્તા આગળ ચલાવીશ.

બેહરામના ઓશીસે જવા પછી પીરોગળએ કાપડયાને પટાવી સમજવી કાંઈ પણ કરી તેના પૈસા તેણી ચુકવસે એમ કહી વીદાય કરી, અને પોતે રડી બળી મુંગી બેઠી. તેણી બેહરામનો સ્વભાવ સારી રીતે પીછાણતી હતી, અને તેની સાથે હર વેળાએ કેમ વર્તવું, અને તે ખુશ મીઝજમાં હોય ત્યારે હસી દસાવી નખરાંથી સીસામાં કેમ ઉતારવો, તે તે સારી પેઠે જાણતી હતી, ટુંકમાં કહેતાં એટલું બસ થશે કે બેહરામની નાડ તેણીના હાથમાં હતી.

ઓરત ગત એવીજ ચંચળ અને સમ-જી હોય છે કે ગરીબ આપડા ધણીજીને એક ઘડીમાં રમકડાં મીસાલે પોતાના હાથમાં રમાડી દેય છે, અને એક ઘાતકી ધણીને પણ પોતાના નખરાં અને પટળટ સમજાવટથી લલચાવી તાબેદાર બોક્ષે બનવાની ગોથા કુદરતી ફરજ પાડે છે. એવી સ્ત્રીગતને ખુદા તરફની એક ગેખી શકિત મળી છે. જ્યારે ગરીબ બચારા ધણીજી લાંબી ટુંકી ટેટે કાંકી પોતાનું કાંઈ જ નહીં વળવાથી પોતાની હાથની ધસ્તીનાં મેસમેરીઝમને આખરે વશ થાય છે ! ગરીબ બીચારો !

સાંજે બેહરામ ઓશીસેથી ઘેર આવ્યો ત્યારે પણ તેણી ગુસ્સામાં ટૂંખરો ચઢાવી રહી. આખરે તેણીની જીત અને બેહરામની હાર થઈ. તે જો કે કંજુસ હતો પણ જીવનો ધણો દયાળુ હતો. પોતાની વાઈફને આપેલા સખ્ત કંપકો માટે તેનું જીગર આખા દીવસનું ડંખનું હતું, અને તેને પસ્તાવો થયા કરતો હતો. તેણે ઘેર આવી પગે રૂખાનો એક ચેક ટુરત પીરોગળને કઢાડી આપ્યો અને પછી તે-ણીને પટાવી સમજવી પાછી સલાહ કીધી.

ઉપલા બનાવને થોડા દીવસ પીત્યા પછી એક સાંજે પીરોગળ પોતાની એક સહીને મળવા ગઈ. ત્યાંથી પાછી ફરતાં રસ્તામાં આવેલો એક ઝવેરીની દુકાન આગળ તેણી એકાએક ઉભી રહી ગઈ. તેણીની નજર તે દુકાનમાં ચુકેલા કાચના કેસમાં એક સુંદર હીરા જડીત લોફીટ હતી તે ઉપર પડી. તે એક ખરીજ સુંદર મન લલચાવનારી ચીજ હતી. પીરોગળ લોફીટ ટીકીટીકીતે જોવા લાગી. તેણીનું તે ચીજ ખરીદવાનું ધણું મન થયું. પણ તેણીની પાસે ફક્ત સોજ રૂપ્યા હતા. બેહરામ પાસે તો કાંઈ માંગી શકાય નહીં. ઉઠ્ઠકી મારામારી વખતે તેને તેણીને સાફ કહ્યું હતું કે કપડાં અને જાણુસ તેણીની પાસે પુરતા હોવાથી હવે વધુ લેવાની કાંઈ જરૂર નહીં હતી. હવે કરવું કેમ ? પણ સખર-એક

રસ્તો યાદ આપ્યો બેદરશમ અવારનવાર કહેતો કે નકામાં ધુળ જેવી ચીજો ઉપર પૈસા ખર્ચવા કરતાં કાંઈ એવી ચીજ લેવી કે જે સદા સુધી નીમે, મોંઘી છતાં નફાકારક સમનેલાવે મળતી હોય અને પૈસા ખર્ચેલા ગયાય. એવી ચીજો ખરીદવામાં તેને કાંઈ વાંધો નહીં હતો. આ ઉપરથી તેણી એકજ નહીં છેવટ ઉપર આવી કે એ લોકોની કીમત પુત્રી પોતાની પાસનું થોડું ઉમેરી બેદરશમ કનેથી ન્હાની રકમ લઈ કાંઈપણ કરીએ લોકો લેવી.

તેણી કીમતથી દુકાનમાં દાખલ થઈ અને તેના માથેક માટે પુછ્યું. ઘુરત એક લાંબો અને પનસો જેવો યુરોપન શ્રદ્ધત્ય તેણીની આગળ આપ્યો, તે તે દુકાનનો માથેક હતો. તે દેખાઈ તોજ કાંઈ બેલો સદ્યદશ્ય હતો. આવનાં સાથે નમીને તેણે પીરાતને સત્તામ કીધી અને પછી બેસવા માટે ખુરસી આપનાં તેણી-થું માંગની હતી તે પુછ્યું.

“મી. વૅર, મેહેરજાની કરી જાણવશે કે આપ લોકોની કીમત થું છે ?” પીરાતન-એ બેક લેતાં પુછ્યું.

તેણીના આ સવાલ સાંભળી તે માથેકે કેસ ઉંધાડી પેલી મુદર લોકોટ જહાર કહાડી તેણીના હાથમાં લેવા માટે મુંડી અને નમન-તાઈથી જવાબ આપ્યો.

“ખાનું, આપ લોકોની કીમત ત્રણસો રૂપ્યા છે.”

“ત્રણસો રૂપ્યા ? એથી કાંઈ ઓછું નહીં?”

“નહિ ખાનુ, એક આળી એટલી નહી.”

“વાર, મીં વેર,” થોડોકવાર વિચાર કરી તેણીએ કહ્યું, “વાર, મી. વૅર, હું જેને એની કીમતના પૈસા થોડે થોડે હકતે લઈ તે તમને કાંઈ વાંધો છે. ?”

“વાંધો ? વાંધા જેવું તે એજ કે હમે આજ સુધી હોળને પણ એવી રાતે

કાંઈ આપ્યું નથી. હમારી દુકાનમાં એવો કાંઈજ ધારો નથી, પણ ચોક્કસ કેસમાં એ વી રાતે આપવાનો હું વાંધો લેતો નથી. તમે—”

“હું વિચારતે લાલક છું, મિ. વૅર,” તેણી નખરાંથી હસતી બોલી. “મારા ધણીને આપું ગામ એળખે છે. તમે પણ કદાચ એળખતા હશે. તેવજુ મી. બેદરશમ દાવર—”

“ઓહ સર્વનટી, હું તેવજુને સારી રી. તે એળખું છું, ખાનું, અને તમને એ લોકોટ એ વી સરતે આપવા મોટી ખુશી સાથે તૈયાર છું.” તે નમીને બોલ્યો અને પછી મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે મિ. દાવર જેવો એક પં માદાર અને આગરદાર શ્રદ્ધત્ય પોતાના વાઈર ને એમ હકતે હકતે પૈસાભરી ચીજો ખરીદવાની રત્ત કેમ આપનો હશે ? કદાચ તેણીએ ઉગડપણનો વધુ લાભ લીધો હોય તેથી ? હા. તેમ જી હોય. કારણ આજ કાલ એવા જનાવો ધણા બને છે.

“વાર, ત્યારે મિસીસ દાવર, આપ લોકોની કીમત ત્રણસો રૂપીઆ છે, અને તમે મિ. દાવરને એમ જાણવવા કહેા છે કે એની કીમત ફક્ત દોહોડસો રૂપીઆ છે. પણ—”

“ત્રણ. મીં વેર” તેણી વચમાં બોલી ઉઠી. “મારા ધણી એવી કીમતી મોંઘી ચીજો ઉપર અબાવ રાખે છે, અને એવી મોંઘી ચીજ ખરીદવા માટે તેવજુ ધણા ચીરડાશે. માટે તમે મેહેરજાની કરી એટલું એ લોકોટ લેવા આવે ત્યારે એની કીમત બસો છે, એમજ કહેજો, અને જ્યારે એવજુ કાંઈ ઓછું કરવા કહે ત્યારે તમે જાણુ મેહેરજાની દાખલ દોહોડસો એ આપજો એટલે એવજુ ધણા ખુશી થશે, અને પછી તમારા બાકીના દોહોડસો રૂપીઆ હું તક મળતાંજ થોડે થોડે હકતે પુરા કરેશ.”

“ધણું સાર, ખાનું” તે ઝવેરીએ નમ નતાઈથી જાણવું અને પછી પેલી લોકોટ તેનાં હાથમાં પાછી મુકી ‘સાહેબજી’ કરી થી રોજી ઘર ગઈ.

ઘેર જતાંજ તેણીએ જોયું કે બેઠરાંમ ઓછીસેધી ઘેર આવેલો હતો. તે આજે કાંઈ ઘણાજ ખુશ હતો, પીરોજ માટે આવો એક અતિ ચારી નક હતી, અને એ તકનો તેણીએ તુરત લાભ લીધો. પોતે દસી દસી થીજ ત્રીજ વાતો કરવા લાગી, અને સચળી રીતે ગમત આવવા લાગી. આખરે તેને ખુબ દસારી, રીઝારી, ગાવન ગાઠ, છેક છેડે તેણી એ તો સંજના બનાવની વાત કરી.

“અરે એ તો બહુ ખુશ છે—હંમેશા વધારે ભાવ લેછે ! તે ખુશ મિત્તજેજ ઓલ્યો.

“નહી બહાન તમે જાતે જઈને કાંઈ ઓછે ભાવે માંગશો તો કશય તે આપશે. મને એ લોકીટ ઘણીજ ગમેછે અને મારી વસ્તુમાંની નજદીક આપીછે, તો જોવ પળી, અને એ અપાવો. બોલેલી દીવર, મારી માત્રેદની બેટ કામત તમે એ લોકીટ નહી અપાવો ?” કામતમાત્રા કરતી, પટારી અને નેનું માંયું પ્યારથી વસ્તુવાદની તેણી સમજવવા લાગી.

આખરે તેણીની છત ધઈ બેઠરાંમ બીજે દીને તે લોકીટ અપાવવા તૈયાર થયો, “જા વડાકી, હું તુને એ લોકીટ તારી સાલ મરદની બેટ કામત અપાવશ. દવે તો ખુદી ધઈતી !” આદ ! બેઠરાંમ નાદઈ ચરીતમાં ભજા ભજા મરદો માદાલ થાય છે, તો બેઠરાંમ દાવરના તે શું ભાર, ભજા !

બીજે દીને સવારે બેઠરાંમ ઓછીસે ગળો ત્યારે પીરોજને કહેતો ગયો કે સાંજે ઘેર આવના ને ઝવેરીની વસ્તુઓ લોકીટ લેતો આવશે. પીરોજના દરખાસ પાર શું ? તેણી ગળા-મેચી દીવાની જેવા ધઈ ગઈ હતી.

સાત્રેદને દીને એ સુંદર લોકીટ ને બી પોતાની પેલી નાની સાંકળી સાથે પેરેરજો તો કેવી સોબી નીકળશે. લોકી તેણીની કેવી અરેખાજ કરશે એવા એવા વિચારો તેણી કરવા લાગી અને સાંજ ક્યારે જવડી પટે તેની આતુરતાથી તેણી રાત જોવા લાગી.

આખરે સાંજ પડી અને બેઠરાંમ આજે તેને દુરથી આવતો જોઈ તેણી દરખ બેર દરવાજા સુધી લેવા દોડી.

“બેઠરાંમ, તમે ઝવેરીને ત્યાં જઈ આપો ? પેલી લોકીટ લાવો ?” આતુર રહેતે તેણી સવાલો કરવા લાગી.

“હા, પીરોજ હું ત્યાં ઝવેરીને ત્યાં જઈ આવ્યો. તે બીચારાએ એ લોકીટ રીકછે દોહોડોએ આપી—”

“અરે કેવી ખુશાળી ? ત્યારે તમે લાવો કે ?” તેણી દરખથી તાબડા દોડતી બોલી.

“પણ તું સમજતી તો, હું કે હુંજ તે ? મેં એ લોકીટ ખરીદી તે પડી કમળમાં કાંઈ કેન્ડો મળ્યાનું હતું ત્યાં ગયો. ત્યાં બન્યું એમ કે મિં લોરીસ નામનો દમારો એક યુરોપન કેન્ડ ત્યાં હું બેઠેલો હતો ત્યાં આવ્યો. તે દીરા મોતીની જાણસોનો એક અથંગ પરિશક છે એમ વાતપરથી વાત થતાં તેણે જણાવ્યું. તેપરથી મેં તે લોકીટ તેને દેખડારી. તું માનશે, પીરોજ કે તેને એ લોકીટ દેખડાવતાં આપણને તો મોટો ભાલ થયો. તે તો એ લોકીટ જોઈ દરખમાં આવી જઈ બોલ્યો કે એ લોકીટના દીરા ખરા હતા અને ફરતો જે મોતી હતો તે પણ એમનાં એન ફોમની હતો. તે બીચારાએ કામતમાત્રા કરી એ લોકીટ પોતાને આપી દેવાની માંગણી કરી, અને દોહોડોને બરસે બસો આપવા તૈયાર થયો. આ ઉપરથી મેં તે લોકીટ આપી દીધી અને બસો રૂપા.”

“અરે. અરે, એ તમે શું દીધું ? બેઠરાંમ, તમારી કંજુસાઈ એ પરિણામ છે. એક પૈસાની ને તમે વાલુ કીધી નહી દેતો તો એમ બનવા પામતે નહી.” પીરોજના અથગ આવી રડવા લાગી, અને ત્યારે બેઠરાંમ પટારી તેણીને પુઝ્યું ત્યારે સચળી દસીક નેણીએ તેને કહી.

“કાંઈ નહી. કાંઈ નહી, તું રડ ના પીલાં,”
તેણીને માયાથી પસવારનાં કહેવા લાગ્યો.
હું અનરધદી જ્ઞાને લોટીટ પાછી લાવરા,
દક્ષગીર નાયા.”

“ખુબ પાછી આપશે નહી તો ? તે હવે
માં નહી કહે તો ?”

“નહી. તે ત્યાંજ હોશે. તે જરૂરજ
પાપશે તું બીહના. હું હમણાજ જાઉં.”
પને તે એકદમ મારતી માંડીએ ત્યાં ગયો.
! થોડે વારે તુરત પાછો આવ્યો, અને તથા
માર સાથે તે લોટીટ તેણીના હાથમાં મુકી.

“લે પીરોજન ડીપર, આ લોટીટ હું પા-
રી લાવોછાં તે બીચારજી એકે મોઝે મને પા-
રી આપી, લે બહાલી એ તુને મારી તરફથી
મારી સામગ્રીકની બેટ છે. હું એના પુરેપુરા
પેસા કવેરીને આપી આવ્યોછ. બહાલી એમાં હું
મારો કાંઈજ વાંક જ્ઞેતો નથી. એમાં મારો
વાંક છે. મારી કંજીસાઈ ને લીધેજ આ
મારી પર વિશ્વાસ મુક્યો નહી તે મને તે
સમજાયું. મગરખ્ખર, જ્ઞેખતીતે ખતી, આ
હવે તે પર વિશ્વાસ કરવો ફોકટ છે. આજ જરા
કલાક બહાર ફરી આવ્યો. સ્ત્રી સદે જ્ઞેતું
છેવટ કાઠે.”

મારી સરદીફકટ.

ધર ધણીઆણી—તારી પાસે કાંઈ સરદીસી-
કટ છે કે ?

અરજદાર નોકર—હા, બાપ, ધણીબી. એક
અડાડીયાંથી વધુ હું કાંઈબી જાળ્યો કદા
રહ્યો નથી.

સચ્ચતા તે એ !

“કાંય બા, ટેલીફોન કરતી વખતે ટોપી
કાંય હંમકી રાખીછ ?”

“હશ,—કાંય જ્ઞે-હું એક ખાંતુને ટેલી-
ફોન કરેછ તેથી !”

જખરો બા !

પાલનછ આજે લગાર વહેલા આવ્યા ને
પીલાં માથ લગાર ધણીને વેહેલો મોદિસેથી
આવેલો જ્ઞેઈ અજગ થયાં.

“કેમ પાલનછ ? આજે કાંઈ ઘેરે વહેલા
આયા ! નહિ તો રાતના દશ માથ તોળી તમા-
રો પતો નહિ આજે સુરજ કયાં હોયો”

“હા પીલછ હું વહેલો આવ્યો ને તે મો-
ક્કસ કામસરજ આવ્યોછ.” પાલનછ મુઠના આંકડ
મરોડતા બોલ્યા.

“શું મોક્કસ કામ છે ?”

“મારી કજગમાં આજે રાતના ખાણુ-
છ ને હું ત્યાં જવાનો છું ને કદાચ મોટાબી
આવશ.”

“બસ બસ, જાણ્યું તમારું મોક્કસ કામ તમા-
રું તો સદાનું એવું હોશે મરેરે કાણુ સાચી ને
દોસ્તદાર છે. બસ થક ક્યાન બહું બહાર ને
બહારજ. કાસે તો કલાનાતું વરસ છે ત્યાં
આયા જનાર છું આજે તો પેસા મુખલાની
બેરી વ્યાછ તો તેને આયા જનાર છું. હવે
છેક મોડી રાને લાડતા આડતા આવજો.”

“પીલછ હું તારું એ બાળજી સમજવાજ
વેહેલો આવેછ. તારું લાગ્યું સમજ્યા વગરજ
જતે તો કલખમાં મને કાર પડ્યા કરને કે પીલછ
બગડતી હોશે, તેજ્ઞેવા ઘેરે જવજ તેવીજ મને
ખાઈ જશે. હવે પીલછ હું ગમે ત્યારે આવશ
ને હું વગર બીકે ત્યાં પીવશ ને ખાવશ, કેમ જ્ઞે-
વતારે આવશ ત્યારે તો તું મને કાંઈ બોલશે નહિ.
તારું બાળજી તો મે વેહેલેથી સમજ્યું.”

જ્ઞેઈ કે માંડીકાની ગત !

પાલનછએ હાથમા પાપડી લીધી ગાતની
પકડી, પીલાં માથ કદરતાં, ચટકતાં એમાં.

ગરજોર ચીનાઈ.

વિધવા સ્ત્રી ફાંસીને લાકડે!

તેનો પશ્ચાતાપ.

ગુલશન માટે ખાસ

લખનાર—કવિ ભવાનીશંકર નરસિંહદાસ

ફાંસીનાં લાકડાં પર એક અદાર વર્ષની અથાળ રૂપાળી યુવાન અખળા ગભરાયેલે ચહેરે ઉભી હતી. તે ઘણીકાં કુટડી હતી. તેના રૂપ આગળ ઈંદ્રના ધરની અપરંહરા પશુ પાણી ભરે? જરા આગળ આવીને જોતાં તે વિધવા વેપે જણાતી હતી. ફાંસીની વખત થવાથી એક પોલીસ અધિકારીએ આગળ આવીને મોટે સાદે ફાંસીનું વારંદ વાંચી સંભળાવ્યું.

“બાઇ, તારે માથે ઇનનો ચુનો સાખીત થવાથી તને હમણીને હમણું મરતાં સુધી ફાંસીએ લટકાવવાનો સરકાર તરફથી ખાસ હુકમ પો છે. તે હુકમ અમલું તે પહેલાં તારે કાંઈ કહેવાનું છે?”

ફાંસીના લાકડાં પર ચઢેલી રત્ની યરચરતે પગે આંખમાં આંસુ આણીને બોલી,

“બાઇઓ અને બાઇઓ! ત્યારે હું થોડી પ્રજામાં આખરને દમ ખેંચવાની તૈયાર ઉભી છું ત્યારે તમને મારી ખરી હકીકત જણાવવી જ રહી છે.

“બાઇઓ મારે” વતન ગુજરાતમાં છે. હું ત્યાંના એક કુલીન પશુ વણીક વડીલની દીકરી છું. મારા મા આપ નિર્ધન હતાં તેથી, પૈસાની, લાલચે એક પૈસાદારના પૂતળી સાથે મને પરણાવી ને તેમના બદલામાં મારા પિતાજીએ પુષ્કળ પૈસા લીધા. મારી ઉંમર એવખત ૧૬ વરસની હતી. હું જ્યારે સાસરે આણા વળતી થઈ ત્યારે મારો બાળ પતિ પારણામાં સુતો સુતો રહતો હતો. આખાં કંનેડામાં મને સંસાર સુખ કેવું દરો? તે તમે જણશો.

એક બે આણા વળી ત્યાં સુધી મારાં સાસરીયાંવાળાં મારી સાથે હળી મળી ચાલ્યાં. પણ જ્યારથી હું સંસારમાં સ્થિરથાસ કરીને વસી ત્યારથી મારે માથે ન થાય એટલા પરતા વ પડવા લાગ્યા. મારી વઠકણી સાસુ ને નિર્દય નહુંદ મને જોઈને કંકડા મેળે. દરેક પહલું શોધીને મારી સાથે લડાઇ મોડે. પાણી ભરવા ભઈ ને અમળણતાં બેડું કુટે તો ન થાય એટલું કરે ને દિવસે ખાવા પશુ ન દે. આ કેવો જીવન! મારો પતિ નાદાન વધનો તેથી મારે ઉપરાણું કોણ લે? મારા માત પિતા જ્યાં સુધી જીવ્યાં ત્યાં સુધી હું વધારે મુકાંણી નહિ. મળવા હળવાને પહાને બે મહિના પીયરમાં જઈને રહું ને મારે સમજું હુન્ન વીસાડ. આતું પીયરનું સુખ ઝાઝા દિવસ ન રહ્યું. મારે બે મહિના કરવાતું દેકાણું જતું રહ્યું. મારે આતું કંનેડું જોડી જાણી જોઈને હુન્ન દરિયામાં બે આળાપે ઝીકી તેવું કોઇ દહાડો સાડે થાય નહિ. મારા લોકીના પૈસા લઈને બે મા આપે સુખની આશા રાખી હોય, તે આશા કે મ ફળીયુત થાય? મારી આંતરડીના શાપથી એવો નિરાશીઓ પૈસો ખાવાને મારા માત પિતા આ અસાર સંસારમાં મને પરણાવીને વધારે મુદત રહ્યા નહિ. પીયરમાં બાઇ બોળાઇ વગર બીજું અંતરનું સચું કોઇ ન રહ્યું. સાસરામાં સાસુ-નણંદના ન ખમાય એવા મે છાંની ગાળેના વરસાદ ખમી હું દહાડા પૂરા કરવા લાગી. સમજી કંઈ વગર હું કોડીકીના કોઇ કોણ પુરા પાડે? પણ મને આશા હતી કે મારો કંઈ કાચ રહવારે મોટો થશે ને મ

ને મનગમતા સંસારના દહાવા આપશે. એમ સમજીને હું મારા દહાડા સુખે દુઃખે ગુમરતી હતી, પણ નસિખ ન્યાં જીએ ત્યાં આડુને આડું. નસિખમાં રાંડ વિધાતાએ સારું લખે હું નહિ તે કયાંથી રહું થાય.

ઉદાળામાં મારા પતિને આચાનક ઝોરી નિકળી આવ્યાં. એટલે થોડા દિવસમાં રિખાઈને તે સ્વર્ગવાસી થયા. હવે મારે શું કરવું ? મારા દુઃખ બર્યાં દહાડા કેમ લેવા ? મારી સુધળી આશા આ બનાવથી છુલકાણી થઈ. મારે એકે આધાર ન રહ્યો. મારા પર આમ બે કરતાં મારી કંઠાશથી સાસુ અને નિર્દય નણ્ણને જીવલેમ વધી પડ્યો. તેઓ 'ન જાંડલ ઝોરી ગાળે બાંડવા લાગ્યા. રોજ નારી દહી ને મને ચીડવે. "નળનાં પગલાંની પીપરમાં ભમરો બુસીજ આવીને મારા એકતા એક છોકરાનો રાંડે ભોગ લીધો." આવાં આવાં મારાં ઉપર જીવંત આળ ચઢવાને રોજ રોજ મારાં પર ટપકા મારે. આથી હું યુવરૂપ એક રોજ મારે પીપર ન્હારી આવીને મારા ભાઈ ના ઘરમાં રંડી દહાડા પુરા કરવાની મેં ઉમેદ બાંધી, પણ મારી ભોળાઈ એવી અદેખી ને નકારા સ્વભાવની નીવડી, કે વધારે વાર મને ઘરમાં રહેવા દીધી નહિ.

મારા માખાપતું ઘર તેમાં મારો કશો હક નહિ. એ જોઈને મને કેટલું લાગી આવ્યું હશે ? મારા ગરીબા બાપતું મારી ભોળાઈ માસે કશું ઉપજવું નહોતું. તેછતાંલોક લગ્યાએ થોડા મહિના મને ઘરમાં રહેવા દીધી. રોજ રોજ મારી ભાતી છછુકા કરે ને સાસરામાં ભમરો બુસીને મારું ઘર પાવન કરવાને આવી છે એવાં એવાં ન સંખ્યા એવાં રહેલું મારે. આથી હું કંઠાળીને એક બાડાંની ઝોરડી લઈ ને તેમાં રહી.

લોકેલું દળણું ખાંડણું, વગેરે કામ કામ કરી મારું પાણી પેટે હું ભરવા લાગી. મારા ભાઈને આવે ભારી સંકટમાં મારી, કાંઈજ દવા ન આવી ને આ કરતાં પણ વધારે સંકેટ આપવાને વિધાતા હજી સુધી નહિ. આ વેળા એ મારી વયં વીસ વર્ષમાં ભર જોખનમાં બે રહે કેટલીએક વિધવા કુટણીએ મને પેલાના

પાણી અખાડામાં લેવાને સમજાવવા લાગી. મારામાં આજ સુધી કશું પાણી મધું ન હોતું. હું રાત દહાડામાં પુરું સમજતી ન હોતી, તે થી મેં તેમની પાણી માંગણીની ઝોળી ના ક છી ને છછુકાવી કાઢી. તે છતાં મને ભોળાવવાને તેમણે અનેક વાતો કરવા માંડ્યા.

"અરે ! તારી આવી અવરથાના દહાડા આવી રાતે કેમ નીકળશે ? આ દુનિયામાં અવરતીને મોજ મઝા ન્યાં સુધી કરી નથી, સંસારના સુખનોદહાવો ન્યાં સુધી લીધો નથી, ત્યાં સુધી જન્મ લીધો ન લીધો બરાબર છે. માટે હમારી પેડે ખાઈ પીધને મજાદ કર. અમારાથી શા માટે હેરાન થાય છે ?"

આવા અવળા ઉપદેશથી અંતે મારી દયાનંત ફરી. મને એવી શુણ્ણિયલ ને પ્રતિજ્ઞા પાતિ હોય છે. પણ તેમની મતિ ફરતાં વિલંબ નહિ. "સ્ત્રીની મતિ પાનીએ" એ કહેણી સાચી છે. હવે હું વિપવ વાન્છનાથી આંધળી થઈ. આ સંસારમાં બધવારતું સુખ કેવું હશે તેના હવે મને વિચાર થતા લાગ્યા. ઉવટ મારી જીદિ જાન્ય થવાથી હું વ્યામીસારમાં ફસી ! હવે આવા ચનાહ કરવાને હું ફરી નહિ.

"પાપ પાપને વધારે છે," એ ખરું છે. મારા એક પાપે બીજાને વધાવું. ગર્ભપાત સરખાં અધોર પાપ કરતાં હું શીખી પણ પાપ કેવું છલું રહે છે, કે મારું રહે ! અંતે છેલ્લી વાર હું પકડાણી છું. મારાં પાપને કળો પડેડો ઉધારો થયો છે. મેં એક વણિકના પુત્રની સાથે ધર માંડ્યુ હતું. તેની માતિમાં કન્ધાની ઘણીજ આજત છે તેથી તે પચીસ વર્ષનો થયો પણ છી મજા નહિ. તેની પાસે પરજીવનો જેટલો પૈસો પણ નહતો તેથી તેણે જાણ્યું કે આ ભવમાં તો હું કદાપી કાલે પરણવા પામનાર નથી. આવું સમજીને તે કામ વાન્છનાથી મારી સાથે વ્યભિચારની છુરી સંગતમાં પડ્યો. મારી સાથે આજ સુધી તેણે દેહિન રાખી હતી. મને તેનાથી આ વેળા હમેલ રહ્યા. તે તોડવાને ન થાય એટલાં અમે કાંઈં માધી, પણ નસી-બના જીરે આ વખતે તેમાં ફતેહમંદ થયાં નહિ. પૂરા દહાડા થવાથી અમે બન્ને જીવ દિકરમાં પડ્યાં. આ સંકટમાંથી ઉગરવાને મારે અમે નિર્ધ

નુ બહાનું લઇ પવિત્ર કાશિક્ષેત્રમાં આવ્યાં. ત્યાં
 મને પૂરે દહાડે એક કઢવા કુંવર સરખો પૂત્ર
 આવતયો. અહા ! હા ! તેના રૂપનાં તે હું
 શાં વખાણુ કરું ? તેની કાંતિ કમંદ્રને લગ્નને
 એવી રીતે હતી. તેનું સુંદર ગોળ મોઢું હજી
 સુધી મારી આંખે તરે છે. અરે રે ! તે આ
 જ સુધી જીવતો રહ્યો હોત તે મારી આંખી
 હાલત યાદ ? અરે રે, મરતાં મરતાં તેનું કુમ
 ખું મોઢું બેવાતો મને જોગ મળ્યો હોત તો
 મારી કેવી સદગતિ યાત ? પણ ભવિષ્ય આ
 ગળ કોઇનું ચાલતું નથી. મારા યારને છોકરા
 ના જીવ કરતાં પોતાની આખર વધારે વ્હાલી
 લાગી. દોડારને મારીને જલદી દેકાણે પાડીએ
 તો આપણી આખર રહે એવો વિચાર તેના
 મનમાં આવ્યો. મેં તેને ધણેજ સમજાવ્યો.
 મારા હાથે મારા પુત્રને કેમ હણાય ? હું અ
 ભાગણી ! તેને ખીંચીને હાથે મરતી કેમ બે
 થ શકું, ગમે એવાં નિદેય મનની માતા હશે
 પણ તેના બાળક તરફ તેનું દીગ બેઝાયા વ
 ગર કોઇ કળે રહેનાર નથી. હરણને ગળા
 મારીને દાર કરો પંતુ પોતાના પહાલાં બચ્યાં
 ને વેગળું મુકીને કોઈ કળે રહેનાર નથી.
 એવાં કુદરતી પ્યારથી મારે હાથે એ કુર કર્મ
 હું કેમ કરી શકું ? અથવા એવું અધાર ક
 ન કરવાને બીજા માણસને હું કેમ જોડી
 સલાહ આપુ ? મારા વરને હું રજે વળગી
 પડીને છોકરાને જીવતો રાખવાને આરંધ્યામણે
 મોઢાં કાઢાવલા કરવા લાગી, પણ તે કેમ
 મારે ? આખરના બચમાં આવી પડેલા મારા
 ચારે મારા હાથમાંથી આરંધાં રાંક બાળક જીંટવી
 લીધું, ને ગંગા નહિના કાળા પાણીમાં પધરાવી
 દીધું. તે નિર્દોષ બાળક પાણીને તળાએ હમે
 શાં તું નિદ્રાવશ થયું. આવા બનાવથી હું બે
 બાન યદને ભોંય પર પડી ગઇ. મારા સરીર
 ની બેમાનિને લીધે મને ખખર ન રહી. એ
 વામાં સરકારના સિપાઇઓએ આવડીને મને
 પકડી લીધી. મારો યાર મને આવી અપદમમાં
 સુકાને વ્હાલી ગયો. ગોડા વિવસ સુધી મારી
 તપાસ સરકારમાં ચાલીને મને શુનેદગાર દસ
 વીને છેવટની આ ધાતકી સજા મને ફરમા
 વી છે. મને દગો દેનાર યારને હું હજારો દ.
 નાર આપ દેતી હતી પણ મને હમણાં જ

ણાયું છે કે મારી ફાંસીની શિક્ષા સાંભળીને તે
 શોકથી તથા પોતાના અધાર પાપ કર્મના પ
 આતાપથી કરવત સુકાવીને સ્વર્ગવાસી થયો
 છે. એનું મોત એ પ્રકારે થયું અને હું
 આ ફાંસીને લાકડે લટકીને મરવાને માટે તૈયાર
 ર ઉભી છું. એવી રીતે આ મારો પાપી જીવ
 આ પાપ કર્મથી જશે. પણ ભાઈઓ ! અને
 બાઈઓ ! તમે જોશો કે હું નિર્દોષ છું. હું
 આ ખુનના ગુનાહમાં સામીલ નથી. તેમાં મા
 રો હાથ નથી. હું કશું જાણતી નથી. ત્યારે
 મારો યાર શું ખુની છે ? ના. તેણે આ ખુન
 જાણી બેઠાને કીધું નથી. તેણે આ બાળકનો
 જીવ લેવાનો વિચાર પણ કીધો ન હોતો. પણ
 માની લીધેલી આખર એ તેને આ અધાર ક
 ત્ય કરવાની છુપી ઉચ્કેરણી કરી. તમને મેં
 આટલો ખુલાસો કીધો ન હોત તો મારા ઉપ
 ર ખુનનો વાગળી રાક નાંખી તમે મને બાળ
 હતારી ગણત. ભાઈઓ ! હવે હું મરવાને તૈ
 યાર છું. મને જો સરકારે ફાંસીની શિક્ષા ન
 કરી હોત તો પણ હું જીવનાર ન હોતી. મેં
 મરવાનો નિશ્ચય કીધો હોતો. અરે ! લોકો ત
 મે મારા મોતથી ધડો ધ્યો. તમે હવે વિધવા
 વિવાહ કરો. અમે વિધવાઓ નીતિને પહોંચ
 વાને ધણું એ ધંધળીએછીએ. અમને કુર્મ
 કરતા આ લોકોને અને પરલોકનો ધણેજ
 ભય લાગે છે, પણ શું કરીએ ? ધંધરી નિય
 મ આગળ અમારું કશું ચાલતું નથી, તેથીજ
 આવા કુર્મ કરી અમે પાપના પોટલા બાંધી
 એ છીએ. આવા અધાર કર્મનું પાપ અમારે
 શિર નથી. જે માખાપો પોતાની બહાલી બાળ
 કીને વિધવાપણની વિશેષ વેદનાના પરિતાપ
 માં બળવા દે છે તેમને શિર આ સંઘળું પાપ
 છે. ભાઈઓ ! અને બાઈઓ ! તમને મારા છે
 દસા રામ રામ છે. આ હુનિયામાં અવતરી
 ખાલી હાથે જઈ છું. મારી આંશા મારા મન
 માં રહી છે. હું આશાએર મરું છું. હે-ધંધરે
 મારા અપરાધ દામા કરો. " એટલું બોલતાં
 તરણ વિધવા ગળામાં ફાંસી પાડીને ફાંસીને લા
 કડે લટકતી થઇ. થોડી પળ તરફડીયાં મારીને
 તેના અમર આત્મા તે કિર્તીની પવિત્ર હજીર
 માં ન્યાયને માટે દોડી ગયો.

નીતિજનક વિષયો.

ખુદની હાજરી.

(ગુલશન માટે ખાસ.)

હાજનાર—મીનાહેર માણિકજી માદન,

“એકજ ઇશર સર્વે પ્રાણીને વિગે શુભ રહે-
લ, સર્વ આપક, સર્વે પ્રાણીઓ આંતરાત્મા,
કર્મનો સીધછતા, સર્વે ભૂતમાં વસનાર, સર્વનો
સાક્ષી અને સર્વને ચેતન આપનાર છે”—કૈના-
બર ઉપનિષદ.

“જે મહાત્મા આપણુ સર્વે, અને સ-
ધનાં ને જાનાવનાર તેની આંખોમાં નાનું મોઢું સર્વ
એકજ છે; જ્યાં તે હાજરી આપે છે, ત્યાં સધણું
હસ્તિમાં આવે છે; અને તેની હાજરી સધણે છે”
—એમરસન.

“ખુદા સધણે ટેકાણે છે અને સંવળાને
ચાહે છે; એક ખુદા-એક કાપડો એક હસ્તિ”
—ટેનીસન

આપણે સધણાં એક બીજાને જોડાયે
છે; એક એક સાથ વાનો કર્યે છિરે અને
આ દેખાતી દુન્યાની ખુશમુરતી ઉપર કે તેની
બીજી ચીજો ઉપર ગાંધાં ચલાવે છીએ—
અને ગોયા એમ. ચીજો આપણી હસ્તિ સાથ
સંબંધ ધરાવતી હોય તેમ તેમાં જ ચુંદણ રહી
યે છિરે. પણ એ વેળા એ ઉપરાંત, ધણીક
ચીજો એ કરનાં વધુ ઉપયોગી અને અનવ-
ગતી પડી છે; તે આદિમક કે બીજાં છે. જે
આ દુન્યા પછી કામ આવનાર છે. જે હવે પ-
છીની આપણી છંદગીના સાથી થઇ રહેશે.

હું ધારું છું કે ધરી બર બી આપણને
તે ચીજોને ખ્યાલ પણ કરવો ધરાવત છે. અને
હું એ પણ માનું છું કે એ વિચારોથી આપ-
ણને ભગ્નાં થતું જોઇએ. તેથીજ આપણને
આ જોડણી દુન્યાની વિજ્ઞાન નિજ્ઞાનમાં મોક્ષ-
વામાં આવ્યાં છે કે જેથી આપણે એક બીજા-
ને મદદ કરતાં થઇ એક એકને ભગ્નાં બનાવે.
અને જેમ માનમાં તેમ છંદગી અને દીક્ષમાં.
વધુ ઉપયોગી અને વધુ ભગ્નાં અને શ્રેષ્ઠ થઇયે.

પણ ત્યારે ભગ્નાં થવાનો અર્થ શો? એ
આજ આપણે સધણાં સમજીએ છિએ,
અને જે આપણુ સધણાં માટે એક સરખાં
ખુદાના શુક કે આપણા ધર્મોમાં ગમે તેવા
દરક હોવા છતાં, આપણે સધણાં ભગ્નાં ને પુરાં.
પિછાનવા એકજ વિચાર રાખીએ છિરે. અને
જ્યારે આપણે ભગ્નાં થવાની વાત કર્યે છિરે.
ત્યારે તે એક મદાન ભલાઈ, જે મારે અને
તમારે માટે એક સરખી છે, તેની વધુ નજ-
દીક આવે છિરે. તેથી આપણે આ જાગૃતો-
માં તે જાગૃત ઉપર વિચાર કરીશું કે જેમાં
મારે અને તમારો ફાયદો સમારો છે નોકરકર્મન.
યો જેમાં “આ તારું” અને “આ મારું” આ-
જના પ્રારંભ. માટે મેં જે જાગૃત પસંદ કરી.
છે તે ખુદાની પાક હાજરી પિછાનવાને લગ-
તી છે. અને જે આપણે ખુદાની પાક હાજરી.

ને સઘળે ડેકાણે અનુભવીએ તો હું ધારું કે આપણને વધારે ભક્તિ થવું જોઈએ.

આપણે સઘળા માનીએ છિયે કે ખુદ છે. તેટલુંજ નહિ પણ આપણે તે માટે ખાત્રી પૂર્વક છિયે. બસે તેનું નામ પરમેશ્વર હો કે અદ્વૈત. ગૌડ હો કે હેરમઝદ, પણ આપણે એટલું તો માનીએ છીએ કે એકેક મહા જ્ઞાનના તમામ જગતના પેદા કરનાર, પવીત્ર અને પ્રેમવાળો એક હસ્તી થાવે છે; કે જે આ જગત ઉપર કે સ્વર્ગમાં કંઈ કરે છે અને તેણે જે જે ચીજો બનાવી છે તેનો પિતા અને સાંભાળનાર રક્ષક છે. આપણે એ પણ માન્યે છિયે કે જે બી કાંઈ બહુ છે, જે બી કાંઈ પવિત્ર છે, જે બી કાંઈ સત્ય છે, જે બી કાંઈ ઉત્તમ છે, તે સઘળું તેની તરફથી આવે છે, કે જે એકલો જ તમામ સંપૂર્ણ છે; તેમજ આપણામાં જે બી કાંઈ બહુ અને સત્ય છે તેને તે આપણે એક ને પંચદ કરે છે અને જે બી કાંઈ યુર છે તેને તે વિધારે છે અને અટકાવે છે.

એ ઉપરાંત, આપણે એ પણ માન્યે છિ. એ કે આપણા સઘળામાં એક આત્મિક શક્તિ પીતૈષ્ય નેર, એક અંતરંગતમી વ્યાપી રહેયો છે; જેને આપણે સઘળી તકારો ને રદ કરતાં, અંતઃકરણનો અવાજ, અથવા દુષ્ટિનો નાદ કહીશું. હું માનું છું કે એ અવાજ, એ નાદ સઘળી માણસાઈ હરિતમાં રહેલો છે તે એક રાશની છે જે સઘળા માનવીને રાશની આળે છે. તે એક રાશની છે તે આપણા દરજના માર્ગ ઉપર અંધાર રાશની નામે છે અને દરેક માનસને તે તે દરજનો માર્ગ બતાવે છે. ચારે સઘળા માણસો તે નાદને તામે યાપ તો ! પણ આપણુ જન્યે છિએ કે એ અવાજ કે નાદ ઉપરાંત આપણામાં પાપ અને અન્યાદ રહેયો છે, કે જે સ્વાર્થ અને પુરાણને પકડ્યા ઉધારી રહેયો છે, કે જે નાશવંત મનુષ્ય ઉપર ભરોસો મુક્યા દરદરેય દિલ્લપત કરી રહેયો છે. દુન્યાઈ ચીજો મેળવવાને લગભજ

આપણી મઝાડ આપણને ખુદાના અવાજથી બેહસ બનાવે છે અને અંતઃકરણના અવાજને સાંભળવા દેતી નથી.

આપણને આપણું અંતઃકરણ ક્યાં પણ દાષ વિના સાફ, ચોખ્ખું અને પવિત્ર કરવા દો, જેથી આ નાશવંત જગતની લાલચો આપણને ખુદા તરફથી ધસડી લઇ જઈ શકે નહીં જલકે આપણે તે પરમપ્રિય હાજરીમાં ગાયા રહી-વસી શક્યે !

ચારે, જે આપણે ખુદાની હાજરીને તેની ખરી સમજમાં પિછાન્યે તો જે જડપથી આપણે પુરાણને વશ થઇ જઈએ છિએ, તેટલા થઇએ નહીં. ધરીભર આ ઉપર વિચાર કરો—ખુદાની હાજરી ! ચારે, આથી શી ચીજ વધુ પ્રેમ અને અભયપ્રીથી ભરપુર હશે ? કારણ તેનો અર્થ શો ? એનો અર્થ એ કે મહાન અને મનનની બાહર રહેયો, ડહાપણ અને શક્તિમાં જોડયો નહીં ધરાવતો, બક્ષી બક્ષાઈ અને સમજમાં પણ ન આવે એવી પવિત્રતા રાખાવતો એક મહાન પિતા આપણી તજવીઝમાં છે, આપણી પાસે છે, આપણી અંદર છે. અને જેમ એક પિતા પોતાના બાળકની પરવરશી અને રાહબરી કરે છે તેમ તે પિતા પણ આપણી પરવરશી અને રાહબરી કરવા સાથ આપણી પાસે છે. આપણે જે બી કાંઈ કર્યું કર્યું તેમાં તેને ભોગ લેતો કરી શક્યે. આપણે જે બી બોલીએ તે તેનીજ મુગી ન બાન વાટે બોલી શક્યે. આપણે જે બી વિચાર્યું, તેમાં તેનાજ મહાન મનને ઉપયોગ કર્યો. એનો અર્થ એ કે આપણાં સઘળાં કાર્યો, વ્યય ગો અને વિચારોમાં તેનીજ હાજરી જાણ્યે આ ને પિછાન્યે ત્યારેજ આપણે પુરાણથી જાણી શક્યે—જ્યારે આપણે તેની હાજરીને બુઝી જઈએ છીએ—અને અદ્વૈત આપણે પાપ અને બંધનમાં ફસી પડ્યે છિયે. શું તમો એમ માનો છો કે અમરને તમો ખુદાની હાજરીને પિછાનો અને તે તમારી સઘળી વાતો અને કાર્યો જુએ છે તે માટે યકીન ધરાવો તો કદી

તમે પાપ અને પુરાણમાં ફસી પડો ? ને તમે એમ માલો કે તેની પવિત્ર આંખો નિરંતર તમારી તરફ દીકાવડી રહે છે તે તમે તમારો વખત આગામી અને પુરાણમાં કાઢો ? ને તમેને તે સમજતો હેય તો શું તમે એક પણ કાપામમાન અને અપ્રેમી શબ્દ કહી શકો ? ને તમે તેની પવિત્ર હાજરીમાં માફિત હો તો શું તમે એક પણ ખુશિયાર કરી શકો ? આર ને આપણે તેની હાજરી ને પિતાને અને જેમ એક પિતા પોતાના બચ્ચાને પ્રેમ કરી તેનું પાળવું કરે છે તેમ તે આગામી પિતા પણ આપણને આદર્ આપણને પોષણ આપે છે. તેમ સમજો તો હું કદીય આપણે કદી પણ બુદ્ધ ન કરી શકાયે.

આજને માટે આપણે વિચારો લઈએ તે અગાઉ જે વિચાર આપણાં મનના ઉપર મજબુતાઈથી દસાવ્યા માંડે છે તે આ છે: ખુદા અને જુએ છે: તે મારી પાસે, મારી અંદર છે. જેથી કાંઈ વિચાર છું, ઉચ્ચાર છું અથવા કરું છું તે તે જાણે છે. તે મારા ઉપર એક પિતા અને દેવ જેવા માયા રાખે છે. તેથી મને તે પિતાની વધુ નજીકમાં વસવા દે અને મારી સઘળી મુશ્કેલીમાં તેની મદદ મને માંગવા દે. તેની આંખોમાં કાંઈ પણ નાનું તથા મોટું પણ નથી. તેની પર બરસો મુકતાં હું બસો અને મજબૂત થઈશ. જ્યારે તેના વગર એક પણ બલાઈ ફર્ષા અગાઉ પડીશ અને લપસી જઈશ. "અમર ને આ વિચારો આપણા હૃદયમાં દાખલ થાય તો તે આપણને બદલ મદદ કરશે.

હું વિદાય થાઉં તે અગાઉ ચિન્તિ કરીશ કે તે આપણી હાજરી માટે ધડિબર વિચાર કરશે ? અને હરેક સહવારે જ્યારે તમે બિછાનેથી ઉઠો ત્યારે એમ મનથી કહેશો કે "અરે પરમેશ્વર, હું હમારી પાસે અને સાથે છે." અને જ્યારે રાત્રીએ ફરી બિછાના ઉપર આરામ કરવા લેશો તો તે વેળા પણ એજ વિચાર તમારા મનમાંથી પસાર થઈ

જેવા જોઈએ. તેમજ હરેક નવી સીને જોનાં, નવું કામ આરંભનાં તેનાજ પરમપિય નામથી સરવાળ કરજો. હંદગીની નાનામાં નાની તકે પણ તેનાજ કૃપાળા એમ-રામ-પદા-આસ્થાથી આરંભ કરજો જેથી આ દુન્યા ઉપર પણ તમે તેનીજ હાજરી પિતાની વધુ બસા, વધુ ઉંચા, વધુ સદગુણી, વધુ શાન્ત્યા અને વધુ શુદ્ધ થઈશું.

એવું નામ તે આંદ !

તેણી—તમે આજ શુધી બહાદુરી માટે એકથી આંદ મેળવ્યો નથી કે ?

તે—નહી. પણ હવે તો હું અરેખરજ એક મેળવતો છું. તમે મારાં વાણી યશો ?

કેવું હરવા સરખું !

"હું તદન ચોક્કસપણે કદી સકુંજ કે મારોમાઇ સદા કુવશીજ રહેશે. કાંઈ ને તે પશુજ માટે ધજો બીરુછ." "અરેખરજ કેવું હરવા સરખું ? હું કુચારો હતો ત્યારે મેં તો પામ્તી જેવું આગ-મજથી કાંઈ જાણ્યું નહીં."

અરેખરજ !

કાકી-હાંત દુખે છે ? પડારી નાંખ ? મારો ને દુખનો હાથનો, હું તો દાતનાં ડાકરને ત્યાં જઈ પડારી નાંખું.

હાતો બનીએ-દુખી એમજ કરને, કાકી ને તમારો દુખનો હાંતે તો !

અચારો એવી શું કરે.

ખરીદનાર—સાહેબ, આપ કમરો મેં તમારી દુકાનેથી ને આપને લીધેલો તે કાંઈજ કામનો નથી. એ તો તદન ખરો ઉધાધથી બરેલો છે.

ફાનદાર—તેમાં હું શું કરું મેહેરબાન. આર રૂખામાં ત્યારે તમે શાન્તી આસા રાખી હતી! પતંગિયાની કે ?

શીરીન

ગુલશન વાહન ગાઈડ.

ફાંકડો શીતુરી નાટકનું ગાયન.

આશા આશાઓની દુન્યાં ખૂંટી છે

ખૂંટી એ વહેવાર-આશા.

ખોટી છે એ છન્દમાંની જમાનાની હસતી ફાંટી.

આશા પર રાખુ જાંતી હું આધાર-આશા.

એતેવાર એતે શાંતે ખોટી એતે દીવધી જાંતો

હસતો એ ઝોંકો જાંતો સદા એતે ખૂંટી માંતો

લુભાવે સદાએ આ ખૂંટી સંસાર-આશા.

[આશાઓની દુન્યાં ખૂંટી ફાંકડો એ વહેવાર આશા]
 સા સા ગ મ પ ધ ધ પ ધ મ પ ગ સા સા ગ ગ મ ગ રે સા
 x x x + + x . + .

ખોટી છેએ છન્દએ ગાઓની જમાનાની હસતી ફાંટીમાંની
 મ મ ગ મ પ ધ પ ધ મ પ ગ મ મ મ ગ મ પ ધ પ ધ મ પ ગ મ
 x x + x + x x x x x

આશા પર રાખુ જાંતી હું આધા આ આ આ આર આશા
 મ મ પ મ પ ધ ની સા , પ ધ સા ની ધ પ મ ગ રે સા
 x x x રી રી + x x x

[એ તેવાર એતેએ શાંતો ખોટી એતે દીવધી જાંતોએ એ એ એ]
 સા સા ધ ની સા રે ની સા સા , સા સા ગ ગ સા ગ ગ સા ગ સા મ ગ રે સા
 x x x x x x

ખખ
 હસતોએ ઝોંકો જાંતો સદા એતે ખૂંટીમાં માંતો
 મ મ ગ મ પ ધ ધ ધ , ધ ધ ધ પ મ પ ધ ગ મ
 x x x x x + + x x + x x x x

લુભાવે સદાએ આ જુદો સંસાર આઆઆઆર
 ગ મ પ ધ ની સા સા પ ધ ની સા ની ધ પ મ ગ
 + + રી રી + + + +

દીનશાહ એકસજી સંજાળા.

મૈત્રીક દીવર, યંગ મેટ્રીક મુસીક ક્લબ

૧૩૪૫ પાસી અમર, કોટ, મુંબઈ.

TRIAL SOLICITED.

ઝગઝગીત મશીન ચોક્કીશ.

છેલ્લામાં છેલ્લ ફેશનના ચોખ્ખાં સોનાં ચાંદી અને ઝવેરાતના ઉત્તમ
દાગીના કયાં ખનાવગો ?
ભલા ત્યારે અત્યાર મુશ્કી શાને વિચાર કરો છો ?

ચોખ્ખાં સોનાં ચાંદી અને ઝવેરાતના નમુનેદાર દાગીના ખરીદવાનું
આ જુનું અને જાણીતું મથક તમે નથી જાણતા ?

દર માસે અમારે ત્યાં દરેક પ્રકારના દાગીનાનાં નવા નવા નમુનાઓ
તયાર થાય છે.

એકજ વખત પધારો. બીજી વખત તમને કંઈ જવા ગમશેજ નહિ.
બેટ આપવા લાયક અકેકથી સારસ ચીજો છે.

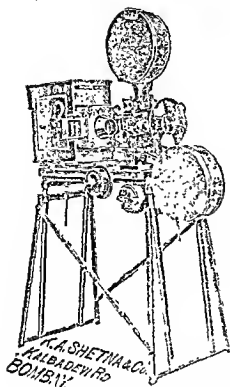
ઉત્તમ કામ મધ્યમ દામ એકજ વાચદો
સોનાનાં ગેરંટી

અમારી આ જાહેર સરદારી છે.
સતોષ જોઈતા હોયતો જરૂર પધારો
તમારી સેવામાં

જી. મહેતાની ડુકાન તયાર છે.

અવેરીઓ, કારનર પાયધોણી, ખાંદીયા બીલડીંગ—મુખાંઈ.
૨૩મિન નંબર ૧૨૮૮

નોકરીના ઢંકેલા ! તકદીરની તાસીર ! અને ભરપુર ખજાનો
ક્યાંથી મેળવશો ? !

વાંચકે વાંચ ! અને મેહનતનો ખજાનો
મેળવવા માટે નીચલાં લખાણ તરફ તારું
ધ્યાન પુગાડ, થોડે પૈસે મોટો વેપાર ! સુ-
ખવાસી ધંધો અને હિંદુસ્તાનની દિલપુશ
સેહેલધાડ તે શું સીનેમેટોગ્રાફ

અસ હવે જલદીજગજુ'જાહે અને આખાં હિંદુસ્તાનમાં
સાથી વધુ જાતના સીનેમેટોગ્રાફ તથા ફીલ્મોનો મોટો
બધ્ધો રાખનારને મળાયું છે.

પણ ક્યાં ?

કાલબાદેવી,
કે.એ. શેઠનાની કંપની.

હિંદમાંથી હજારો રૂપા કમાઈ આપનાર ઉચ્ચ સીનેમેટોગ્રાફ ૧૦૦૦૦ શીટ સાદી તથા
રંગીન ફીલ્મો, હાઇ પ્રેશરની લાઇમ-લાઇટ સાથેનો કંપલીટ સીનેમેટોગ્રાફ, ૩૦ ૧૨૦૦ સુધીનો
“ જાત્રાળુ સીનેમેટોગ્રાફ ” “ એમ્પાયર મશીન ” ૫૦૦૦ શીટ સાદી તથા રંગી
ફીલ્મો, ૩૦૦૦ કેન્ડલ પાવરની હાઇ પ્રેશરની લાઇમ લાઇટ સાથે, કંપલીટ ૩૦ ૫૦૦ સુધી
વીજળીક બત્તીથી થીએટરમાં ચાલતો સીનેમેટોગ્રાફ, એમ્પાયર મેલ્ટેસ કોસ સીનેમેટોગ્રાફ
તથા પાંચે સીનેમેટોગ્રાફ, ૨૫૦૦૦ શીટ સાદી, કોમીક તથા રંગીન ફીલ્મો. હાઇ પાવર આર્ક લેમ્પ
ડીરેક્ટીવ્ઝશન, બોર્ડ, ફાયરફુક્સ, લેટરર-રટાઇલની કેબીન, તથા તેના બીજાં સંપૂર્ણ ચીજો સાથે
કંપલીટ ૩૦ ૨૫૦૦ સુધી.

તે ઉપરાંત જાત જાતના સીનેમેટોગ્રાફ, રેકૉર્ડસ, હારમોનીયમ, હાઇ પાવર લાઇમ-લાઇટ, ક
ટ્રીક આર્ક લેમ્પો, ફોનોગ્રાફ તથા તેને લગતો દરેક સામાન.

હેઠી શોધના અને નવી રટાઇલના કુરોસીન ઓઇલ તેલથી વર્ક કરતા પંખાઓ, જેમ
૨૪ કલાકે માત્ર ૧૦ પાઇનું તેલ ખર્ચે છે. વાસ મુદત નથી, બીજા સાધનોની જરૂર નથી.
એક મીનીટમાં ૩૭૫ રેવોલ્યુશન ફરે તે જોવા માટે ખુલ્લા રાખ્યા છે.

હમો શાદી, પાર્ટીઓ, મેલાવડામાં સીનેમેટોગ્રાફના ખેલો રંગીન ફીલ્મોથી થોડી શીમ
જમવી તમારા તમાશાખીનોને ખરેખર ખુશ કરશું.

તે માટે મળો અથવા લખો.

ટેલીગ્રાફ એડ્રેસ.

નાં ૧૪૩ કાલબાદેવી રોડ—મુંબાઇ

“ વીનર. ”

આ અંકનો વધારો.

પ્રમાણિક પદસા મેળવવાની જુક્તિ.

દિનની દાસ્તી સ્થિતિમાં જે જણ તેને આગળ વધારવાને મદદ આપે તે જોશક આજુબાજુ રહેને પાત્ર છે. દિનમાં પડસા મેળવવાને કમતી હવેનોડ મેદનંત છતાં ત્યાં ગરીબી મોટા પ્રમાણમાં રાજ્ય કરે છે તેવું જુમ્મ કારણ એજ કે જે કાયદાઓને યુદોષ અને અમેરિકાની પ્રતેદ અને આજુબાજુ આભારી છે, તેની લખાણ મિન માટેતી છે. એવા હેતુ થી “પ્રમાણિક પદસા મેળવવાની જુક્તિ” “યુદોષ અને અમેરિકાની પડસા સમ્બન્ધી આખ્યાદ હાલનના કાયદા” નામની એલ. પી. દમોએ પ્રગટ કરી છે (જેદછ પ્રેસમાં છપાય છે. આ સાદી અને સરસ ભાષામાં વખવામાં આવી હોયથી પાસ્ટી દિંદુ અને મુસલમાન વાંચકોને સવલતા થઈ પડશે) આ ૧૨૦ સદાની ચોપડીની કિમત માત્ર આજુબાજુ ૮ મળી છે (આદર અંમસાવા સાર્વજનિકે જે આના પોસ્ટેજ અને ડી. પી. મળી ધરે) તમા સારુંજ જણુ એકાદ એ નક્કલ અંદીઠી એવી કોચી “સાપન્સ” ને દેવાય કરવા ઉપરંત આના લખનારને ઉપદારી કરશે એવી ઉમેદ છે.

નામ નોધાવો:—

મીનાચેહર માનેકજી માદન,

એમ્પ્રેસ ન્યુ ચૌક, નાગપુર.

તા. ક.—જણાવાની રજા લાઇએ છિયે કે અત્યારથી ઘસકાએ નામ નોધાવેલાં હોવાથી અને માત્ર ગણતરીની નક્કલ છપાવી હોવાથી ચોરસર તુલત નોધાવા માં આવશે પાછલ થી નાઉમેદ નધવું પડે.

[છપાઈ બાહર પડી છે.]

આપણો બખ્તવાર પતેલી બાઈ!

એ નામની પારસી જરથોસ્તીઓના પતેલી નવરાજ સાથે નીકળે સંબંધ ધરાવતી પારસી સંસારી એક એરીજનસ વાર્તા, જે બાણીતા લેખક તથા વાર્તા નરેય મીઠા બરસેદજી મનજી દરામરાજની કલમથી પ્રગટ થઈ છે અને જેમાં એમની “મહારાતની ખુશી” “ધર્મી જોડાંની ગેળી ફૂટેલ” “જંગલનું ગુલાબ ગુલ,” “સચ્ચિદાનંદ વારસો” વીજેરે આગવી લેખકશૈલી વારતાઓની જે પારસી સંસારનો એક સાદો તથા મુદ્દ વિષય, ધર્મિક ગ્રંથોની ગેળગળી સાથે, રોકડરી તથા મામલગારી પારસી જીંદગી મીઠાન, જંગલો પહાડો તથા વાલો દેવાગેરના કુદરતી દેખાવોની ગુંથણી સહીત અને પ્રસંગોપાત કીર્તીના પ્રસારી સાથે બહુ પેચદાર તથા બેદ બરેમી રીતે આપેલો છે.

કી મતલબ—આર આના; પોરજેન અડધો આનો; દેવાવરો ખાને વેદ્યુવેએબડથી એકલવામાં આવશે. મુંબઇ મધે કોટ, મીંટરોડ, સાંજવર્તમાન ઓશીસમાંથી, તથા નવસારી મધે નરી માનવા-કર્તાને લાંબી મળશે.

એ જ કલાંની રમેલી “ધર્મી જોડાંની ગેળી ફૂટેલ” એ નામની વાર્તા ૩. ૧ ની કીમત (ટપાસ બરચ એ આના.) મુંબઇ મંદનવાની મનમાન પ્રેસમાંથી તથા નવસારી મધે એના કર્તાને લાંબી મળશે.

ઇભરાહીમ અબ્બાદુલકાદર

જનરલ ચેપર મરયા:

સુતાર ચાલ નં. ૪૭ મુંબઈ.

જાણીતા વેપારીની એલતેમાસ.

રફ અને ગલેઝ પ્રિન્ટિંગ

અમલ અને સોનિયલ કુલીસિયેસ

સાદા તથા ધુકના મારબલ,

પ્રાઇન ચેપર, બુકેટ કપડુ,

સોનરી રૂપેરી પાઉડર

દરેક જાતની છાયાની સાહી

વગેરે વેચનાર.

બહારગામના ઓરડે ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવે છે.

‘માસિક મળહુ’નાં ગ્રાહકોને

ખાસ ખબર.

મીં હાં એં તારાપોરવાળાની કલમથી લખાયલી
મખ્યાત પારસી સમારો મોટો વાર્તા.

“દુઃખી દાદીખા

અથવા

  પરીનનો પસ્તાવો”

હાલ ચોપડી રૂપે ચિત્રો સાંહત છપાય છે. આ વાર્તાએ “માસિક મળહુ”નાં ગ્રાહકોમાં અત્યંત લોકપ્રીયતા મેળવેલી હોવાથી એ વાર્તા કેવી છે તે બાબે એ માસિકનાં ગ્રાહકોને એ વાર કહેવું પડે એમ નથી સોંકડો ગ્રાહકોની ચાલુ મુચના ઉપરથી મીં તારાપોરવાળાએ આ ખરચાણુ સાહસ હાલ માંધે ઉઠાવ્યો છે. આવતી પતેલી દાંધણું પુસ્તક બહાર પડશે સફાઈદાર કાગળ, સોનેરી ગીરીટનું પાકું પુસ્તક કેવળા કેવળા આટું ચોપડ ઉપર છપેલાં રૂપ મુંદર ચિત્રો સહીત આ વાર્તા બહાર પડશે. આગમનથી નાણાં ભરીને નામ નોંધાવનાર પાંચેથી વેર એ અને ચોપડી પ્રગટ થયે કીં ૦ રૂ. ૩ તથા પડશે. પોસ્ટેજ છ આના વધુ. મહેરબાની કરી તમારું મુખારક નામ તુરંત નોંધાવશો.

હાં એં તારાપોરવાળા

તારાપોર

૦ (ડીસ્ટ્રીક્ટ-આબા.)

એક ખરો ઈલાજ

ખાદશાહી ચાકુતી.

ખરી “ખાદશાહી ચાકુતી” ના રજીસ્ટર નં. ૨૨૦ છે

અવિચારથી કે બીજા ગમે તેવા કારણથી થયેલા ધાતુ સમ્પત્તિના દરેક જાતના રોગો દૂર કરી નામરદાઇનો જડ મુળથી નાશ કરી જીવાતીમાંજ થયેલા ઘડપણના ચિન્હો દૂર કરી સંસારનું સુખ ભોગવવાને પુરતા સાધક બનાવનાર જાણીતી ડોક્ટર ચાંદલીઆ કૃત “ખાદશાહી ચાકુતી” છે. જીવાતીનો ખરો જુરસો ઉત્પન્ન કરી જાણીતો માટે રકાવી રાખનાર અને સ્ત્રી પુરુષોથી દરેક રતુમાં પરેલજ વગર લઇ શકાય તેવી આ કૃતેક મંદ ચાકુતી છે. કિંમત ૪૦ ગોળીની ડબી ૧ના રૂ. ૧૦.

કમજોર નસો માટે અકસીર “પુરુષાર્થ લેખ” કી. રૂ. ૨૫
ગરમી માટે રજીસ્ટર્ડ “પ્રમેહાંતક”

પીસાબમાં અગત, રેસી, ચરકા અને દુખાવા સાથેનું જીવું યા નવું દરેક તરતજ સાફ કરવું હોય તો જે દવાથી હજારો દરદિઓ સારા થયા છે. તે દવા જરૂર માપરો. કી. રૂ. ૨ દરેક દવાનું પોસ્ટેજ જુદું.

ચાંદલીઆની કું

કાલખાદેવી રોડ, પોપટવાડીને નાકે, મુંબઈ.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ

તાવની રામજીજી દવા.

આ દવાથી કોઈ પણ જાતનો તાવ ના ઉતરે તે કીધેલા પ્રકાર પ્રાપ્ત આપીશું. આ દવાથી ચોથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપીશું જોણી ૪૨ ની ડબીની કી. રૂ. ૧-૦-૦, ખાસ પરેજ નથી.

શકતીની દવા.

શકતી સહવનમાં શકિત લાવવાનો ગુણ નથી એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ મળશે. દરેક જાતની નયજીજી દૂર કરી પુરતલ વધારે છે. જઘાવરથાથી અગર બીજા કારણથી કમી થયેલી શકિત વધારે છે. નામરદાઇના દરદો અને નસોની નળજાઇ દૂર કરે છે. જોણી ૭૫ ની ડબી ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦.

ધાતુ રિકાર—તામનું પુરતક એક કડં લખનારને મફત મોકલવામાં આશે.

ચેદ શા. ગીરધરલાલ કહાંગર.

રૂડ એ.પી.સ.—ધોળકા, ચુલશન.

ગીરધર એવધાન

આંચ એ.પી.સ.—મુંબઈ, મારફટ છીપી ચાલ બી.
વજારસીલાસની કું.

કાગળપ ત્રેનો બર્બદાર હેડ એ.પી.સે કરવો.

શું ઉ ?

ભક્ષા માણસ બજારમાંથી એવો એખરો શું કરવા
હિંચકી લાવે છે? હાથે કરીને કાં હેરાન થાય છે?

ફાટક કંપનીના

બાલનાં તેલ

વાપર્યાં છ કે? એકજ વાર અજમાવો અને તમારી ખાત્રી
કરો. તમારી સેવા બજાવવા હમો તૈયાર છીએ.

નજરા નીચે નજર ફેંકશો

કેશરંજન	બાદશી	એકના	શાં	૧-૦-૦
જામા કુસુમ	૧-૦-૦
મોપરધ	૧-૦-૦
કરીયોર માલતી...	૧-૦-૦
કામીનીઆ..	૧-૦-૦
દીસબદાર...	૧-૦-૦
બુધબુધ	૦-૧૨-૦
જેસમીન	૦-૧૨-૦
પુષ્પ માલતી	૦-૧૨-૦
નવિ નવાધ	૦-૧૨-૦
દીપ્તિ દરબાર	૧-૦-૦

આ ઉપરાંત દરેક જાતનાં અતરો; દવા; ચાહ; કાફી, ઉપરાંત
દરરોજન લાપયોગી ચીજો હમારે ત્યાંથી મળશે.

એકજ વખત ખાત્રી કરશો.

કે. આર. ફાટક.

નંદરમ મર્યાદ એન્ડ પરીપુમર.

કાકોરદાર રોડ, મુંબઈ નં. ૦-૨.

DIAMOND JUBILEE PROCESSION

H. M. THE QUEEN VICTORIA, EMPRESS OF INDIA.

(A leaf from 'My Seven Years in England').

By—Trimbakral Jadavral Desai, Barrister-at-Law.

Now came the Jubilee Day in the 22nd of June 1867. Hugo buildings were pulled down in order to erect stands for spectators. I had to pay three guineas for a single chair in the last row of seats in a shop-window in the Strand. The front seats cost ten guineas each. In one place along the route of the procession it was reported that so much as three hundred guineas was paid for a prominent seat. The owners of some of the buildings earned so much by thus providing spectators with seats that they could erect new and magnificent buildings in the place of old ones that had been pulled down for the said purpose. The people were going to the route of the Procession from the early morning. By 8 A. M., there was no walking space left on both the sides of the road. Illustrated pro-

grammes of the Jubilee Procession were sold all over London. The day was cloudy. Her Majesty was to leave the Buckingham Palace at 11 A. M. The representatives of the Army and the Navy appeared in their respective uniforms. Exactly at 11 o'clock just as H. M. the Queen placed her foot in the State-Carriage, the clouds dispersed and we had the most glorious sunshine. We had, in fact, the proverbial "Queen's weather"! I was located, as said above, in the window of a shop in the strand near the Temple Bar. In spite of my paying three guineas I had such a seat in the rear that every time anyone wanted to pass through, I had to get up. Before the Procession came a gentleman who had engaged a few guineas seat in the front row came to me whether I would allow him to

Her Majesty. H. R. H. the Princess of Wales and H. R. H. Princess Henry of Battenburg were with Her Majesty in the same carriage. At once there was an outburst of enthusiastic and continuous ovations from both the sides of the road. Her Majesty had been graciously returning the salutations of the public all the while by bowing her head to them every now & then, and I think she must have been completely exhausted on her return to the palace. There were other ladies of the Royal family in other carriages. A long train of life-guards &c. followed the Queen, and when the procession arrived at the Temple Bar the Lord Mayor of London presented the sword to Her Majesty. He the *Nagarsheth* of London, being not used to going on horseback seemed to feel awkward while riding on that occasion. Still, it had to be done, and the Procession proceeded via Ludgate Circus to St. Paul's Cathedral where a grand and imposing

Thanksgiving Service was performed in the presence of the representatives from almost all the parts of the world. It is noteworthy that the European Sovereigns pray to God on all such occasions and attribute all the good received to His Grace and Mercy and thank Him gratefully for the same with all their hearts & soul. H. H. the Thakore Saheb of Gondal and H. H. the Thakore Saheb of Morvi were also there but they did not take part in the Procession. An English lady of our acquaintance, who had seen H. H. the Rani Saheb of Gondal, came to our house in the afternoon and was in raptures. She was quite surprised with what she had seen on the person of H. H. the Rani Saheb by the way of ornaments, clothes &c. of exquisite price and beauty. H. H. the Rani Saheb was in regular Indian costume, and so was H. H. the Thakore Saheb of Gondal. I, however, had not the opportunity of seeing them as I was located in the Strand.

(To be continued).

ABSORBED.

As the full-blown flower on its slender stem-
 Heav'ly bedewed it bends its gentle head,
 Petal into petal full drenched all night,
 So laden with some concentrated thought,
 With eyelid-curtains dropped to full extent,
 Lest slily thence the captive thought escape,
 And with the bellows of the lungs full closed,
 Lest with the breath it mount the outer air,
 She o'er the sunken breast doth drop her head,
 Unconscious of the noisy world around;
 A statue more, and less a living thing.
 And boldened at the stillness now and then-
 The sportive sparrow doth so gently peck-
 Her Bonnet decked with deepest floral hues.
 Thus bound in body, mind and soul with thought,
 She thinks and thinks and thinks,-in thought absorbed!

Nazook.

મુગાં બોલતાં થાય છે.

મહેરબાન સરકાર તથા મ્યુનીસીપાલિટી દર વર્ષે રૂ. ૧૫૬૦ ગ્રાંટ આપે છે.

પ્રોફેસર દાતેની મુંગાઓને બોલતાં કરવાની નીરાળ મુંબઈમાં સને ૧૯૦૮માં કરેલી છે. આમાં કોઈ પણ મુંગાં તથા બહેરોં માણસ આવે તો ખાત્રી પુરકે રહે. ગરીબ મુંગાં બાળકોને મફત શિક્ષણ મળે છે. હાલ નીરાળમાં ૧૭ શિક્ષકો છે.

Prof. DATE'S DEAF & MUTE INSTITUTE,

પ્રોફેસર દાતેની મુંગાં બહેરોં નીરાળ

નારાયણના નંદિ સોને,

કાલ્યાણી રોડ—મુંબઈ.

એ બધું તાહરે કારણે.

ગર આજ આશના મંખે, ન ઈકકા, યાર હોતા,
તનમે તજકી હોતી, દિવમે કરાર હોતા,
તું હોતા સરપરસ્ત, યું, તાખતેયું હોતા મરકરા,
હલકા-અ-ગુલા મેરા, વ્હો તામેઝારે હોતા.
પુતખાના તેરા અએ ખુદ, રાહુમે નહર ન આત,
ન સાપકોંગ હોતા, યા નમમકાર હોતા.
મીલતા ન સાકી ગુલસા, પ્યાકા ન હોતા લખરીક,
કરતા ન મયે-કશી અખોર, સરમે ખુમાર હોતા,
હોતાન ગુલસા દિવખર, હોતા બજએ ખુદ દિવ,
એ દિવ મએ યું ન હોતા, ન શોરો પુકાર હોતા,
ખાજી તુ કયા લેખા, છાપા યુ માર મુલગો,
થી કયા મજત તેરી, ખેઝાર ધાર હોતા,
“નામુક” વ્હો દખ ગુલગો, કોઈના હએ મુમકાર કર,
મુરદો-એ-જાન ન હોતી, તેરા શુમર હોતા.

નામુક.

જાણીને કાં રહે છે અંજાણ.

જડા ખુદ હાથોસે ફરીયાદ કયા હએ
જાણ અનજાણ રહે ફરીયાદ કયા હએ—જડા.
એ ચખે નગમે ઘાલા હએ કયુ મારન
અસીર બનકે પનકે રહા કયુ સર તન
એહી ગફલત બને અંસીર ગુમારી
જડા હએ જાણકે ફરીયાદ કયા હએ—જડા.
એ સીરાએ ખાનેમે સો રહે કયુ બેશમ
નિંદકા જમા ઘાલા ગમે કયુ બેશમ
રહો! બીહાર સફા મંઝીલ ગુમારી
જલત ખુદ હાથોસે ફરીયાદ કયા હએ—જડા.

હો-સા-મીસી.

ॐ પ્રભુના અપાર ગુણ. ॐ

ખાસ ગુલશન માટે.

લેખક-ઓધવદાસ એમ. કવિ

દોહરા.

<p>કર્ણુ તાણું પણુ તોડવા, આપ્યું તે પણુ લાવથી, ચુધ્ધ લકિતના સ્નેહથી, એના ઉત્તમ આપના, અદ્ભુત શક્તિ આપનારી, એ હું સમજ્યો આજથી, પૃથ્વી પર નીપજવીયા, પર્વત નદિ વન ઋક્ષને, પથર તરતા જળ મહીં, લોકામાં પ્રીતે ગયા, શબ્દા સનમુખ આપની, દાસ લકિત દીવમાં ધરી, અદ્ભુતાને ઉઠારવા, પદરજ સ્પર્શકરી પ્રભુ, વૃન્દાવનું પણુ રાખવા; પાળો તેને પ્રીતથી, બોજન સમયે લાવથી, કર્ણો સજીવન સ્નેહથી, ચર્ણો ચાલી આવું હું, રાખી નાખી તને યદી,</p>	<p>માગ્યું શરીરનું દાન સ્વીકાર્યું ભગવાન. તાહર્યાં તુર્તજ તેહ. ગુણ અપારજ છેહ. વર્ણો નહી શકાય. પકું આપને પાય. અસંખ્ય પ્રાણી તાત, સગર છે ભલી ભાત. રાખ્યા મારા નાથ, લઈ સેવ્યને સાથ. પ્રેમ ધરી હનમાન લાવેથી ભગવાન ગયા રૂપીના સાથ ઉધારી મુરનાથ. આપ્યું ને વરદાન ઉત્તમ આપી દાન. બોલાવ્યો તમ પાસ કેલઈયાં ખાસ. મંદીર માંહી રોજ ઉધવ, માયા બોલ.</p>
---	---

સ્વાર્ગિય પ્રેમ.

ગુલશન માટે ખાસ
લખનાર—મીસ કીકી બેન.

સરલા ધણીજ રડતી હતી અને તે કેમ રડતી હતી તે માત્ર તેલું અંતઃકરણ અને તેની વ્હાણી સખી ત્યાં માંગ જાણતી હતી. રડતાં રડતાં તેલું ગોરું મુખ રાતું યદ્ય મધુ હતું. આંખો કુક્ષીને ટેટા યદ્ય ગદ્ય હતી અને રાતરે ઉંઘ ન આવવાની નિશાની તેના મોં ઉપરના થોથરથી જાણાતી હતી છતાં તે ધણીજ રડતી હતી. માથાતું ઝોડણું ખમા ઉપર પડ્યું હતું અને એક હાથ ગાંઠે લગાડીને દુખી વિચારમાં રડવામાં મગ્ન યદ્ય ગદ્ય હતી તેથી તે તેની પ્રિય સખી સરોજ ઝોડણામાં આતી તે પણ જાણતી નહોતી. સરોજ તેને જોઈ રડવા લાગી અને આંતે ધૈર્યધરી શાંત યદ્ય અને પોતાની સખીના ખભાં ઉપર હાથ મુક્યો ત્યારેજ તે દુખી બાળાએ સખીનું આગમન જાણ્યું.

“સરસે, મારી વ્હાણી બહેન, રડવાથી શું થશે.” જરા ધૈર્ય ધરીને શાંત યા.” સરોજ પોતાની ખારી સખીને વિનવવા લાગી.

“બહેન શું કરે ? રડવાથીજ મારું દુઃખ ઝોડણું થાય છે. ન રડું તો મારું હૃદય શરીર જાય. મારી વ્હાણી, મારું દુઃખ હું ખમી શકિત નથી. પિતાજી મને રીખાવે છે તેના કરતાં મારી નાંખે તો સારું.” સરલા આંખમાં આસુ સાથે બોલી.

બંને સખીઓની અંતઃકરણના ખુલાસાની વાત સરલાની મા વિદ્યાએ જોડેલા ઝોરડા મોંથી સાંભળી, પોતાની પુત્રીનું દુઃખ ન ખમાવાયી પાસે આવીને સમજાવવા લાગી.

“સરલા, મારી દીકરી તું રડે છે તે માત્ર ત્રીજી નથી ખમાતું. તું છાતી રહે મારી લાડણી તે ધીરજ રાખ. હું તારા બાપને સમજાવીશ. તું આશા રાખને તારા જીવને કષ્ટાંત ન કરાવ.”

“મા, શું આશા રાખું તે, શું ધીરજ રાખું ? પિતાજીના વચ્ચે જેવા દેવાને તું પીગળાવી શકવાની નથી, અને મા પછી શું થશે તે હું સમજી શકતી નથી.” સરલા છાતી સ્ત્રીને બોલી.

વિદ્યા તેને શાંત થયેલી જોઈ પોતાને કમરે લાગી અને સરોજ પણ પોતાની સખીની સાથે તે શાંત પડી અને ઘરના કામમાં લાગી ત્યાં લગી તેને સમજાવી ખુશ કરીને પછીજ ઘેર ગઇ.

સરલાના પીતા દેવશંકર અને માતા વિદ્યાને સરલા એકજ સંતાન હતું. તેઓ પૈસા ઘર હોવાથી વાલકેશ્વર ઉપરના પોતાના મોટા બંગલામાં રહેતા હતા. સરલાના પિતાને એક શીવશંકર નામના તેના જવાજ શીમાન મીત્ર સાથે ઘણેજ ઘરોમો હતો અને તેના એકના એક પુત્ર ચંદ્રવદન સાથે સરલાનો વિવાહ નાન પછુમાંજ કરેલો હતો. સરલા ને ચંદ્રવદન પાસે પાસેજ રહેતા હોવાથી નાનપણમાંજ એક બીજાને જીવ કરતાં વધારે ચહાતાં હતાં અને સરલા પંદર વર્ષની યદ્ય તે વખતે બંને નાંખ મન મળી ગયેલાં હતાં અને લગ્ન થવાના નક્કી હતા તેવામાં વેપારી બાજતમાંથી વધેલા પડયો ને જનો મિત્રને વધેલા પડતાં તે લોકોએ જીવ દીવસે દીવસે ઉગેલા યદ્ય ગયો અને તેને પરિણામે બીચારી સરલા અને ચંદ્રવદન હમેશને માટે છુટા પડ્યા.

ડયાં. અને મિત્રોના છુટા પડવાથી વિવાહ ટાળી નાંખ્યો અને એક બીજાનું મેં પણ જોતા ન હતા. સરસા તેની દીકરીમાં ડુબી ગઈ. ખાવા પિવાનું મુકીને રડવા લાગી, તે છતાં તેના પિતાના મનમાં દયા આવી નહીં. વિદ્યાના કાસાવાલાથી પણ તેનું વચ્ચાંતઃકરણ પીગમ્યું નહીં. બીજાનું પોતાને ચોખ્ખા લાગતા યુવક જોડે સરસાનો વિવાહ કર્યો. સરસાએ વિવાહ થયા પછી રડવાનું મુકી દીધું, પણ ખાવા પીવામાં દીવસે દીવસે ઉતરતી ગઈ. લગ્ન તરતજ લીધેલા હોવાથી ઘરમાં ધામધુમ થતી પણ સરસા શુન્ય હૃદયે ઉત્સાહ વીના, ભાગ લીધા વીના, ખાગ અથવા તો એરડામાં બેસી રહેતી અને તેના પીતાની મનાઈને લીધે તેને દેાષજ બોલાવતું નહીં.

આજે સરસાનો લગ્ન દીવસ છે. હસ્ત મેલાપનું મુકુત સાંજનું હોવાથી બધા ઘરમાં આનંદ વ્યાપી રહ્યો છે. સાંજ પડવાથી લગ્નનો વખત થવાથી વરધોડો આવ્યો વર ઉતર્યો તેને પોંખી લીધો. એ દેખાવ એક સુંદર યુવક સામેના ઝાડને અટકીને જોતો હતો. તેનું હૃદય તે ઘરમાં હતું અને તે હૃદયને તે બીજાને હુડી જતું જોવાથી નિરાશ હૃદયે હભો હતો. એટલામાં રડવાનો શેર મંડપમાં સંભળાયો અને દેવશંકર મોટેથી રડતો હતો. “હા સરસે, હા બાલે, હા પુત્રી,” એમ તે મોટેથી રડતો સંભળાયો. તે સંભળીને તે યુવક એકદમ દોડ્યો અને મંડપમાં જઈને જોયું તો તેના હૃદયની મુર્તિ આરસની પ્રતિમા જેવી મરી ગયલી પડી હતી ને તેના માતા પિતા ત્યાં સંબંધી આસપાસ બેસીને રડતાં હતાં. તે જોઈને ‘હાય સરસે’ કરતોતે તેની પાસે પડ્યો અને તેનું હૃદય એકદમ ગતી કરતું બધા પડવાથી તે પણ પોતાના હૃદયની પ્રિયતાને મળવાને ચાંચો ગયો.

થઈ પડેલી બાળા, તું તારા પ્રિયતમ સાથે પરમ પી બોળામાં બેસીને આનંદ પામજો અને તારા પીતાને માફ કરજો. ચંદ્રવદન, મારા પ્રિય પુત્ર, દેવને લીધે તમારા બનેલા મેં છવ લીધો છે. તમે બને મને ખરા અંતઃકરણથી માફ કરજો.”

અને પ્રેમી યુગલને સાથે બાળ્યાં તપાસ કરતાં જણાયું કે ચંદ્રવદન અમથોળ ફરતો તે તરફ આવી ચડ્યો હતો અને પોતાની પ્રેમ મુર્તિનાં લગ્ન જાણી તે ભગ્ન હૃદયથી ત્યાં જોતો હભો હતો.

અરે—અરે—

ધરધણી પોતાના કુટુંબ સાથે જમવા બેઠો હતો તેટલાં એક બારીમાંથી એક બાલ આવી તેના એક છોકરાને લાગ્યો. યોગ વારમાં એક છોકરો તે બાલ લેવા આવ્યો.

“સાહેબા બાલ આપો!”

“શું ઉલ્લેખ ?” ધરધણી પુછતી હતી,
“યુ સીલી એસ ! જેટ આઉટ ! મારા છોકરાનું માથું ભાંગી બોલ લેવા આવ્યો ?”

“અરે અરે મહેરબાન ! જરા વિચાર કરો ! તમારા દસ બાર છોકરા છે અને હમારો તો એક જ બાલ છે !”

(શાખીન)

સરખામણી

સોરાખ:-તારી જલ દીવર સ્ટીમ રોલર જેવી છે.

શીરીન:-ઓ વાપ ! સ્ટીમ રોલર જેવી તે વરી શા વરે થઈ !

સોરાખ:-કારણ તું સ્ટીમ રોલરની પેઠે સામે વાળાને કચડી નાંખે !

(શાખીન)

❀ તલની ખાસિયત. ❀

સારખો, તમે કેવા છો ?

(ગુલશન માટે ખાસ.)

હાખનાર-સોલન

માણસના શરીરના જુદા જુદા ભાગપર કાળા યા રાતા તલ હોયછે તેથી શું લાભ યા ગેરલાભ થાયછે, યાને તેની શું ખાસિયત હોય છે તે નીચલા ઉપરથી માયમ પડશે.

તલ જે હૈયા ઉપર હોય તો તે માણસ ધણે ધાતકી હોવો જોઈએ. પેટ ઉપર હોય તે માણસ ધણે ખાધરો હોય. પેટના છેક નીચેના ભાગ પર હોય તો તે માણસ ધણે નળજો હોવો જોઈએ. જે માણસના છુટણુપર તલ હોય તે ધણી ખુબસૂરત અને પેસાવાલી બેરી મેળવે.

એક સ્ત્રીના કાળા છુટણુપર તલ હોય તો તે ધણું છોકરાની માતા યા બધારે જમણે છુટણે હોય તો વધારા અને માયાળુ સ્વભાવની નીકળે.

એક માણસના નાકની એક છેડેથી બીજે છેડે એક તલ પસાર થતો હોય તો તે માણસ દુર દેશાવરનો દરનારો હોવો જોઈએ. એક સ્ત્રીને તે પ્રમાણે તલ હોય તો તેણીનાં પગે સાવરણીજ એટલે કે આખા દહાણમાં બસ ચાલ ચાલન કર્યા કરે,

એક માણસને ગળાપર તલ હોય તો તલંગર થાય. એક સ્ત્રીને હેઠળના જડાપર તલ હોય તો તે દુખી હોય અથવા તો દુખ આવવાની તે નીશાણી છે.

જેનાં કપાળની અધવચમાં બાકની આગળ તલ હોય તો તે અપ્રમાણિક, ધાતકી અને ધણે તકરારી પુરુષ હોવો જોઈએ. જે તે તલને

રંગ મધ જેવો હોય તો લોકોને ચાહતે છતી સકશે. તલ જે રાતો હોય તો તે હુમ્મ્યાઇની ની શાની છે. તલન કાળો કણક હોય તો ધનુષ્યુ સ્વભાવ બતલાવશે. આ તલ જે મથાની માફક ઉપરેલો હોય તે બાગચાણીની નીશાની છે.

જે પુરુષના કપાળનો જમણી બાજુએ તલ હોય તો તે સારા માણસના સમાગમમાં આવી ધણે કષ્ટો પામશે, અને બીજાએ ઉપર ઉપરી પણું બોગવી માનપાન મેળવશે. જમ તલને રંગ શીકો તેમ આખરે વધારે. રાતો રંગ હોય તે ધર્મ પર આસ્થાવાળો નીવડશે. કાળા રંગનો તલ હોય તો મોટા માણસોની તે અદેખાઇનો ભોગ થઇ પડશે. મસાની માફક તલ હોય તો તે નસીયવતો નીવડશે.

કપાળની કાળી બાજુએ તલો હોય તો તે પોતાના કામથી બીજાને રાતોય આપશે નહીં યાને તે કામ કરશે પણ કપકો સાંભળશે. કાળી બાજુ પણુ જરાક વચમાંથી તલ હોય તો મોટા માણસો તેની પામદસ્તે હામર રહેશે. તલ-મથના રંગનો હશે તો પોતાની દોડત ઉડાવી યા ગુમાવી દેશે. રાતા રંગનો હશે તો ગરીબાઈમાં આવી પડશે. કાળા રંગનો હશે તો ઇતરાઈમાં આવી પડશે.

કપાળની કાળી બાજુએ કાનની પતી પર રાતો તલ હોય તો તે માણસ ખુબિયાન, કાળા રંગનો તલ હોય તો તે જુદો અને તરકદી ની

અં. અને મિત્રોના છુટા પડવાથી વિવાહ ટાળી નાખ્યો અને એક બીજાનું મોં પહોંચતો ન હતો. સરલા તેની દીકરીમાં હુબ્બી ગઇ. ખાવા પિવાનું સુકીને રડવા લાગી, તે છતાં તેના પિતાના મનમાં દયા આવી નહીં. વિદાના કાલાવાલાથી પણ તેનું વચન અંતઃકરણ પીગમ્બુ નહીં. બીજાનું પોતાને થોડું લાગતા સુવક જોડે સરલાનો વિવાહ કર્યો. સરલાએ વિવાહ થયા પછી રડવાનું સુકી દીધું, પણ ખાવા પીવામાં દીવસે દીવસે ઉતરતી ગઇ. લગ્ન તરતજ લીધેલા હોવાથી ઘરમાં ધામધુમ થતી પણ સરલા શુન્ય હૃદયે ઉત્સાહ વીના, ભાગલીલા પીના, ભાગ અથવા તો ગોરડામાં બેસી રહેતી અને તેના પીતાની મનાઇને લીધે તેને કોઇજ બોલાવતું નહીં.

આજે સરલાનો લગ્ન દીવસ છે. હસ્ત મેલાપતું સુહૃદ સાંજનું હોવાથી બધા ઘરમાં આનંદ બાપી રહ્યો છે. સાંજ પડવાથી લગ્નનો વખત થવાથી વરધોડો આવ્યો વર ઉતર્યો તેને પોંખી લીધો. એ દેખાવ એક સુંદર યુવક સામે. ના ઝાડને અટ્ટેલીને જોતો હતો. તેનું હૃદય તે તલ ધણી અને તે હૃદયને તે બીજાને હુંડી તલ નિરાશ હૃદયે ઉભો હતો. એટલાનીચાની છે. આમાં સંભળાયો અને તલ ધણી હોય તો આજે સરલે, હા બા તેની પર આવી પડવાની, પણ હવે માંથી આશાનીથી પસાર થઇ સુખમાં દીવસો પસાર કરશે.

હડપચી થા દાદનો બાળુમાં જોતે તલ હોય તે ધણીજ ગરીબ સ્વભાવનો, ઉલ્લેખી, સદચરણી હોય અને દરેક આરબેલાં કામમાં ફતેહ, મેળવશે.

સોલનના સદાજી

ખરાખર ધાત ધડ્યો.

ચુસ્તાદ ગરગર રોજ કલબમાં પીધરખે-
મોડેથી ઘર આવે. મીસીસ સહવારે કહે કે

થઇ પટેલી બાળા, તું તારા પ્રિયતમ સાથે પરમ પી
બોળામાં બેસીને આનંદ પામજો અને તારા પી
તાને માફ કરજો. ચંદ્રવદન, મારા પ્રિય પુત્ર, ક્રોધને
લીધે તમારા બનેનો મેં છવ લીધો છે. તમે
બંને મને ખરા અંતઃકરણથી માફ કરજો."

બંને પ્રેમી યુગલને સાથે બાળ્યાં. તપાસ
કરતાં જણાયું કે ચંદ્રવદન અમથોજ કરતો
તે તરફ આવી ચડ્યો હતો અને પોતાની
પ્રેમ મુર્તિનાં લગ્ન જાણી તે ભગ્ન હૃદયથી ત્યાં
જોતો ઉભો હતો.

અરે—અરે—

ધરધણી પોતાના કુટુંબ સાથે જન્મવા
બેઠો હતો તેટલાં એક બારીમાંથી એક બાસ
આવી તેના એક છોકરાને લાગ્યો, થોડા વારમાં
એક છોકરો તે બાસ લેવા આવ્યો.

"સાહેબા બાસ આપો!"

"શું હડહડ?" ધરધણી પુકારી ઉઠ્યો,
"યુ સીલી એસ! ગેટ આઉટ! મારા છોક
રાનું માથું ભાંગી બોલ લેવા આવ્યો છ?"

"અરે અરે મહેરબાન! જરા વિચાર
કરો! તમારા દસ બાર છોકરા છે અને હમારો
એક જ બાસ છે."

વકીલ— (શાખીન)

આ રેશમી રૂમાલ...
કરવામાં આવ્યો છે તે તમારોજ છે? તમે
તે બોળખી શકશો?"

કરવાદી—હા સાહેબ વકીલ—પણ તમે
ટલા ખાનીપુરંક કેમ છે બા?

કરીયાદી—સાહેબ તમે રૂમાલ પરથી
જોશો કે એ તદ્દન જુદીજ બતનો છે. તે
હું તે પારખી શકું છું."

વકીલ—તમને માલમ છે કે બોળખો
મારી પાસેથી છે."

રાત્રીના પાણી.

“આપા કાલ ગઈ ? હયાં આવ.” બા
હાથે હાંકે માર્યો.

“આવીશ બાઈ. કંઈક, શું કહો ?”

“તેં આજે માટલામાં પાણી ગાળીને
નામેલું કે ?”

“અરે હારે બાપજી, મેં હાથે ગાળેલું ને ?”

“શાવરે ગાળેલું ? કટકો તો ઘોળીને ઘો
વા નાખ્યો ?”

“ફલનલે.”

“ફલનલે કે મરે પાણી ગાળવા ફલનલ
તારા હાથમાં કાંઈકી આવું ?” બાઈએ અચ્ચ
રતી બતાવી.

“જી, મેં મોટા રોડનું ફલનલનું ચટ
લીધું છું.”

“ઓ તું મરેરે મુંઝ. એવનનું નવું ફલ
નલનું ચટ બગાડ્યું. મુંઝ તુને કંઈ—”

“બાઈજી અમથા શું કામ બખરાવેલું,
આપાએ ઠરે કહેને કહ્યું મેં નવું ચટ નથી
લીધું. મેં જાં કપડાનાં કંડામાંથી લીધું તું.”

માંધું મારતા સંભળાજે!

ચર્ચાગ્રસ્ત રોડનાનો મહરોળો વેડીમ રમ
હતાડ્યોથી બરાચો દતો. આમાં એક પારસી
હાજીચરખર બેઠો દતો. અને તેના બેળખર
એક નાનું બેળી હતું.

બેળી બેળખરે રડતું હતું અને તેને કેમ
મુઝું રાખતું તે પેલા પારસીને આજ્ઞા હતું
નહીં એમ લાગતું હતું. આ ઉપરથી ત્યાં બેઠો
એક બીજો પારસી તેની આજ્ઞા અજ્ઞો અને
પ્રુષ્ટ.

“તમને આપ છોકરાંને આવી રીતે
રાખતાં બેઠોનેજ હું તરત સમજી ગયો.” પે-
લાએ કહ્યું. “હવે એ બાનું કંઈ પાછાં આવે
એમ લાગતું નથી.”

“નહીજી જરૂર આવશે.”

“અરે નહીરે બા, સેવક પરબી એવું
ધરેલું છે. હું બી એક વખત રોડના પર
બેઠો દતો તેટલાં એક બાઈ એક છોકરું મ
ને આપીને કહ્યું કે પાંચ મીનીટમાં આંડેલું
તેટલાં રમાડ્યો. તે આજની મહી સુધી તેની
પાંચ મીનીટ થયાજ કહે.”

“નહી પણ આપ બાઈ તો પાછાં
આવશે.”

“અરે કંઈ ખોટાપ કરો. નમે બા હજાર
નવા લાગેલ એટલે—”

“નહીજી, પણ એવન તો આવશે.
કરજી નેવન મારો મણીયાણી થાય. જરૂર
સામાન—”

પણ પેલો વધુ સાંભળવા ડિનોજ નહી.

સમજે તો ધાતું છે.

આરટીસ્ટ - (રામાને) કેમ રામા માર
પીઝર એક્ટ્રીબીશનમાં મુકી આવ્યો કે ?

રામા - હાજી સાહેબ. રોડવાઓ - એથી
ખજૂ-ખુશ થયા હતા.

આરટીસ્ટ - (દરબાના) હું કે ? એ લોકો
શું કહ્યું રામા.

સાહેબ એ લોકો બોલ્યો તો કંઈ નહી. પણ
તમારું પીઝર બેઠો ખુબ દસ્ય પડ્યું.

તમન શું જોઈએ છે?

હમે દરેક જાતનું નવું તેમજ સેકન્ડ હેન્ડ સાંચા કામ યુરોપ, અમેરીકાથી ખાસ મંગાવે છીએ. વ્હારહેલનાં પ્રિન્ટીંગ, તથા લીથો મશીનો, જાંબ કામ માટેનાં અને ફાટો ઝીકોનાં અપ-ટુ-ડેટ દેડલા અને મશીનો, કટીંગ, સ્ટીચીંગ તથા પરફેરેટીંગ મશીનો તેમજ સ્ટીરીઓ મશીનો હમે ખાસ મંગાવે છીએ.

તાલકાગિકે જરૂરયાતને પહોંચી વળવા આ મશીનરીઓનો સારો જથ્થો હમે સ્ટોકમાં રાખે છીએ.

એકજ વાર અજમાવશો.

પેરોલ મેકસીમ કું.૦

સીતારામ બીહડીંગ,

મુ.બાઈ.

ગુલશન.

Gulshan.

અધિપતિ—ભાગ્યલા.

Head office —NAVSARI.

Bombay office—o's Manak Printing Press
Grant Road.

London agent—Messrs E. W. Harwood &
Co; 21 Warwick Lane,
London, E. C.

દેડ ઓફીસ

—નવસર.

મુંબઈ

—ફોર ઓફ માણિક
પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ ગ્રાંટ રોડ

લંડન એજન્ટ

—મેસર્સ ઇ. હારવુડ

હાર્ટુડ એન્ડ કો ૨૧, વોરવોક લેન,

લંડન, ઇ. સી.

(પુસ્તક પત્ર) નવેમ્બર ૧૯૧૩ અંક ૧૦.

વિષય.	સાંકળ્યું. લેખક.	પાન.
૧ દરીમાં દરિયાળી...	...દરખીસ...	...૧૦
૨ વાઈન ગાર્ડ...	...દી. એ. સંખ્યા...	...૧૨
૩ એક અમધારણુ ગાય...૧૩
૪ રિન્યુ...૧૪
૫ સરથણ...	...ગો. ક. દેવગઢ...	...૧૫
૬ મોતી મીરી...	...ભાગ્યલા...	...૧૭
૭ નીનિ જનક વિષય...	...શ્રી. ગા. મદન...	...૨૨
૮ તવારીખમાં ડેકયું...	...દા. એ. નરસિંહરાય...	...૩૧
૯ કસરતની જરૂર...	...મે. પી. મારન...	...૩૩
10 Science, Philosophy & Religion...	...S. S. Jariwala...	...૩૭
૧૧ વિશ્વના અરિ...	...પાનનજી બ. દેસાઈ...	...૪૧
૧૨ શ્રી નિંદા...	...દો. મો. મીમી...	...૪૫
13 Dada's Letter...૪૬
14 Love & Joy...	...Victor Roberts...	...૪૭
15 મિત્ર સમજ...	...આચાર્ય...	...૪૮
૧૬ અંદાજીનું જીવન...	...મે. મો. જનાજી...	...૫૭
૧૭ મનનો પથરો...	...રશ્મિજી દે. રવાડી...	...૬૧
૧૮ મેડરને જાતની ખાહેશ...	...વે. કો. અમલા...	...૬૮—૮૪

“હરિમાં હરિઆળી.”

ગુલશન માટે ખાસ.

લખનાર—હરમીસ.

જ્યાં હરિનું હરણુ, છે દયાને કરમ;
ત્યાં ન થાશે મરણુ, સદાય નથી ધરમ.
ત્યાં લડત નથી, કાંઈ ચડત નથી;
કાંઈ પડત નથી, નડત નથી.
નેને નામ હરિનું મુખમાં લીધું, જોરકુખમાં કીધું;
દહે મુખમાં દીધું, લતલે અમૃત પિધું.
જ્યાં માનતણાના ભાર રહ્યા, અપમાનતણાના ખાર રહ્યા.
નબત લતના સાર રહ્યા, એક પંકિતના એક હાર રહ્યા.
ત્યાં દાખ રોશનું ચલન નથી, હર વાત વાતમાં વળણુ નથી;
જ્યાં જોરઝનનનુ ઝલણુ નથી, કાંઈ દાખ દોરનુ દલણુ નથી.
ત્યાર શીર કોણા તલવાર નથી, તુંભા તનમાં પગભાર નથી;
ત્યાં કશેા કાંઈ છલકાર નથી, “હુ”નો ત્યાં અખત્યાર નથી.

(પલકાર)

ના શોખી કો'ની ચાલે નહી, દખા દખી ત્યાં હાલે નહિ;
માળ પર્યથ કોઈ ગાળે નહિ, નાલેશ કપટ કોઈ કાળે નહિ.
ત્યાં સંપ સેવાની શુદ્ધવાણી, ના પરમ સાથ કરી હાણી;
નથી દુખ, વિલાપ, કરી કહાણી, ત્યાં મધુર વાસને ગુણુ સાની.
ને દોષ હરનો દાસ થયો, ને ત્યાં મોહિનો વ્યાસ રહ્યો;
ન નિચ ઉંચનો ક્યાસ રહ્યો, તેનો સ્વર્ગમાં વાસ થયો.
ન કરાંની ચોરી નહી, હુકમતણી ત્યાં દોરી નહી;
ગુહ્ય ભાવ કાંઈ ચોડી નહિ, સિવા હરિ ત્યાં જોડી નહી.

પેઇન કીલર.

Pain Killer.

પેરીડોલ નું પેઇન કીલર દુન્યાનો સૌથી શ્રેષ્ઠ અંક સીર ઇલાજ છે. આજ સી-તેર વર્ષ થયાં દુન્યાના દરેક ભાગ તે વપરાય છે. આજે તેનો જોશો અપ હોઇ તે આગેવાન જગ્યા લે છે.

દુન્યાના દરેક ભાગમાં દરેક જગ્યાએ વાપરે છે અધરાતના ઝોઝોએ તમને આકરાં યજ્ઞ આજે ત્યારે કા-કર ને ખોડાવવાની દોડ દોડ કરી દુખ પાગવાની જરૂર નથી.

ગરમ પાણીના અડધાં ગ્લાસમાં પેઇન કીલર એક ચમચો અડી નાંખવું અને જરા ખાંડ વા સાકર નાંખી પી જવું. તોરંદો તો ફરી અજગાવવું; પશુ ઉપાય તદન સમયાશુ છે.

મરડાથી દુખી થતા ભક્ષા રહીકે! નહોતો કાં દેશન થાય છે? તારે માટે અકસીર ક'લાજ તૈયાર છે. મજા શા તારે ટીક કરે છે? તારાની જાણે આપેલી સુચના મુજબ પેઇન કીલરનો ઉપયોગ કર ને પછી જો કે તમે થોડા જવા થાઓ છો નહિ?

અકસીરમાં જોવા કે જખમ, ઝીંસા, મોજા, અંતો, ઘસક વગેરે પર પેઇન કીલર સૌથી ઉત્તમ ઉપાય છે.

દુન્યાના દરેક ભાગમાંથી હજારો રાફ્ટીરીકેટ વગર માંગેને આવી આ પેઇન કીલરની ફે-તેલુ અમુક સાબેત કરી આપે છે.

મીઠું કે. એસ. ઇથા-સ. લોચર બમાંથી મળે છે કે—

‘પેઇન કીલર વગર માર’ આડું ચાલુ પશુ મળે તેમ નથી. મારી નિરાશમાં તારા-જોડ ઉપયોગ મળે વું એક પાવડી દમેસાં રાખું છું. જેમાં લખવાંથી લેલી ઉદાણ અંગિતો કે પગ લઈ માને છે કે હજાર પેઇન કીલર તેમને આરામ કરી દે છે. એક જીલ બાટલી મારા ઘોરણમાં છે તે જીલ મારી મુજાડીની બેંચમાં છે. હજારો પીસ વરસ પર્ષાં હજારોએ પેઇન કીલર ફે-તેલુમાંથી વાપરું છે.

દશિયુ દિ'દુરનાં માનેનાં જીવનજોડારો મીઠું એસ હુડીલી'માં લખે છે કે “દુમારી જો-રફેનમાં પેડી દે હસતું પેઇન કીલર સૌથી ઉત્તમ રજા પછી પડે છે. આજ કાંઈ વરસો ગયાં હજે તે વપ એ છો જો અમે આ કીલર અમુક ફે-તેલુમાં છે.

દરેક દવા વેચનારને ત્યાંથી મળશે.

નકલીઆં.થી સાવચેત રહેજો.

એકજ પેઇન કીલર દુન્યામાં ઉત્તમ છે

અને તે

પેરીડોલસું.

ગુલશન વાજંત ગાઈડ.

વસંત પ્રભા નાટકનું ગાયન.

માનો માનોને સ્ત્રીલા આતો ન સારી વાત
છેક આમ શું કરો છો બોલાવે નમો તાત
સ્ત્રીલી પ્રેમ પાન અમૃતે છવાએ
હાજી પ્રેમ વાત નહું છું પીયા
કટાક્ષે વિધાઈ કેદી થઈ રહ્યા.
વીતી નય રાત વાતે નાથ શું ઘેલા થયા.

મા	નો	મા	નો	ને	એ	ર	સી	લા	આ	અ	તો	એ	ન	સા	રી	વા	ત
ધ	ની	સા	રે	ગ	મ	પ	ગ	મ	રે	ગ	સા	રે	સા	ધ	ની	સા	મા
+				+			+		+							+	
ખ	ખ															ખ	ખ
છે	ક	આ	મ	શું	ક	રો	છો	બો	લા	વે	ન	ઓ	તા	ત			
મ	મ	ધ	ની	સા	રે	ગ	મ	પ	ગ	મ	સા	રે	સા	સા			
x	+		x				+			+							
ખ	ખ	ખ	ખ														
ર	સી	લી	પ્રે	એ	મ	પા	આ	ન	અ	મ	ર	અ	તે	એ	હ	હ	વાએ
મ	ધ	ની	સા	રે	સા	મ	ગ	રે	સા	રે	ની	સા	ધ	ની	પ	ધ	મ
ખ	ખ	ખ			+			x			ખ	ખ	ખ	ખ	ખ	ખ	ખ
હા	હ	પ્રે	મ	વા	ત	ન	હું	હું	પી	યા							
ગ	ગ	મ	મ	મ	પ	ગ	મ	સા	રે	સા							
		+	x	+			+										
ક	ટા	આ	હ	વી	ધા	આ	હ	હ	કે	દી	ય	હ	રે	હા			
સા	સા	રે	ગ	મ	પ	ધ	મ	પ	ગ	પ	મ	ગ	રે	સા			
				+			+				+						
વી	હ	તી	ન	એ	રા	ત	વા	તે	ના	થ	શું	ધે	લા	થ	યા		
સા	રે	સા	રે	મ	મ	મ	રે	રે	સા	રે	સા	ની	ધ	ની	સા		
				+	x	+						ખ	ખ	ખ			

એક અસાધારણ લાભ.

લેખકો માટે ખાસ.

એ ગિની પ્રુક્સ કેપના લગભગ ૬૦ થી ૮૦ પાનની કોઈ પણ સંસારી મા
અંતિદાસિક લાખી વાતો માટે.

એક ગિની એક નાની લિંદુ સંસારિક મા અંતિદાસિક વાતો માટે.

અડધી ગિની એક મુંદર રમુજ સ્કેચ માટે.

એક ગિની એક નાની પારસી સંસારી વાતો માટે.

રૂબ્યા દર શ્રુક્સ કેપના ૧૨ થી ૧૫ પાના જેટલા કોઈ પણ આગત પડના ઉત્તર
વિષય માટે.

ઉપસા ધનામે ગુણશાન અને સ્વતંત્રતા માટે તરફથી ખાસ જાહેર કરવામાં
આ છે, આ ધનામની હરીફાઈ તા. ૨૫-૧૨-૧૯૧૩ મુખી ખુલ્લી રહેશે.

લેખકોએ નીચલી મુચનાએ ધ્યાનમાં લેવી.

૧ કુકો વાતો પ્રુક્સ કેપ ૧૨ થી ૧૫ સાઇઝની હોવી જોઈએ.

૨ એકથી વધુ હરીફાઈમાં ઉતરવાની દરેકને છૂટ છે.

૩ લખાણોની માલેકી પર લેખકનો હક રહેશે નહિ.

૪ ધનામની હરીફાઈનું પરિણામ ૧૯૧૪ના જાન્યુઆરીનાં પહેલાં અગાધારવાનાં સ્વતંત્ર
માં તેમજ જાન્યુઆરીનાં ગુણશાનમાં જાહેર થશે.

૫ અધિપતિનો અભિપ્રાય છેવટનો ગણાશે.

લખો.

હરીફાઈ

C/o અધિપતિ,

ગુણશાન અને સ્વતંત્ર
નવસારી.

પ્રભાત.

માસિક, પ્રગટ કરનાર એન જરજેરની કુા
લગાગમ દપાલ સાથે રૂ ૩-૮-૦

આવ, વહાસાં પ્રભાત, જલે આવ ! તારી
આમદ મુખારક છે. ને સમકતા દિવસથી
તારી દરતી આ દુન્યામાં થય છે, ને ઉચ્ચ
નેમ કષિષ્ણું આદર્શયું છે, ને નેમ અનુ-
સાર તારા એ અકો નીકળી ગયા છે તે
નેમને છેવટ સુધી જાળવી રાખજે તેમાંજ
તારી ફતેદ યાને સાદિત્વની ફતેદ છે થયા
જૂના અને જાણીના કલમરશીની સદાપના
સાથે 'પ્રભાત' નામનું મસિક ગયા સપટેમજર
માસથી જદાર પાડ્યું છે. આ માસિક કામમે
ચોડીડીઅન દખાર નીકળ્યું છે તથા રાદિ-
ત્વનો યજો મુકર મેવો અમેદ તેવજ મજ
સાંધમાં પીરસામાં આગે છે રમે પાળ

ખામી હમેને આમાં દેખાઇ છે અને તે
તેમાંની કડક લાપા માટે છે. લાપા લગાર
ઓડી કડક સાથ તો સાર, કેમકે તેથી
દરેક પારસી વાંચકને તેનો ઉપયોગ કરવાનું
બની આવશે હમે એ સાદસીકલાધને અંત-
કરણ પૂર્વકે આવકાર આપ્યું છીએ.

સદ્ગુણ.

કાફી.

આપ એક ખરેખરા મરદ બન્યા છો અને લ
લા બાઈ છો ! શું આપ આપની જવાં મહી
ને ત્યારે કત્તક લગાડ્યા માંગો છો અને મુજ
નાચાર બેચાર અબલાને હંફાવી હરવી મને
નિરાશાના ગારમાં મરતી. સબડતી કરવાની
હવ્વા ધરાવો છો ?

‘ના, હું તેમ માનતી નથી ? તમારા જે
વા શુરવીર આપું નીચ કૃત્ય કરેજ નહિ. હું
ખરા છગરથી કષુત્ર કરું છું કે તમારામાં
અજ્ઞાન આકાશી છે અને તમે ચાકાશીથી ત
યા સફાઈથી મારા જેવીને દરેક રીતે લાચાર
બનાવી દીધી છે. હું મને પોતાને અત્યાર સુ
ધી બહુ હુસ્વાર સમજતી હતી પણ મારી
ખાત્રી મ્મ છે શેર મહી આગળ કેઈ ખી સ્ત્રી
ની પતરાઈ તનખા સખન છે... લીકાદને
ખાતર હવે તો મારા પર કરમ અલેસ કરમા
વી મને લાંથી જવા દ્યો. હું તમારી મને
જાનની આમારી રહીશ અને તમને મારા બાઈ
સમાન મણી તમારી આમાદી માટે તે કિરતા
રની દરવાદમાં હરદમ દુવા ગુમરતી રહીત.
વધુ તે તમેને શું કહું ? તમે શાશ્વા છો...
તમારા જેવા બ્રહ્મા માટે મારે ખીયું શું વિ
ચરયું ?...માઈ, મને જવા દ્યો...તમે કહો
તમારે પગે લાગું...મને ના છેડા...તેમાં
તમને શું કાળે

ULL

સંહર પેઢીની ખાસ માંગણી અજમાવવામાં તમને કશો ખર્ચ થતાર નથી.
ચિત્રમાં જણાવેલાં દિંદનાં આ બે - સરેશનાં ખરાં નામે જેઓ લખી
ક હશે અને હમારી કરેતા કષુલંગે તેમને દગો બેટ તરીકે કરે. કલાસ સરસાર
પ સાચતું નકર સોનાતું ઠપ રૂપ્યાતું ખાતુચોતું ઘડ્યાલ સુકત આપીશુ
તો કપાંતુ ઘડ્યાસ મળશે.

એક કાળ પરે તમે ઉપડ્યાં નામે લખી તમારાં સરનામાં વાણ પરખીક
ક આનાનાં ડીકીટ સાચતું ખીડી મેસસ ક્રેલેક એન્ડ કો. ૧૦, ગ્રામવેતાર
હીંગસ, રીલ હાઉસ લેપન, બર્મીંગહામ. ઇંગ્લંડ તરફ મોકલજો. ધીમાળ સાચે
દુવા દીનામ છતનારે સંકળી ખરીદવી પડશે. કાળ લખતી વખતે “ગુલશન”
નામ ખાસ જણાવશે. મ્મ વખતે હનામ છતનારાના નામે:-

મી. એમ. રહેમાન, સી. એમ. હોરટેલ, મોહતી, અસામ

મિસ એ. મેરવાનજી, ૧૨મી કોસલેન, ખેતીનાડી મુંબઈ.

મન જશે તો પણ હવે હું તને હરગીજ છે
ડનાર નથી. ચાલ પ્યારે ખીખી, ચલ !...તા
હક ફરને શા માટે કરે છે ? તું મને ચારે
છે પણ શા માટે એમ સરમય છે ? તાં
ખાતર મારા જાનનો ભોગ આપવા હું છતેમ
હું તો પછી વધુ શું માંમે છે ? તારીકમ્મ
હશે તો એક કલાકમાં અપણે કાઢને ત્યાં
છ નેકાદ કરાવી દંડશું...મે કે મારે મનથી
નેકાદ કરવા કે નહિ તે તો અધું સરખું
છે...કાઢ સાહેબનાં દુવાથીશી હાંસલ થયું
તે. હું સમજી શકતો નથી...આવ, દીકરેખ્યા
આવ અને આ તરફાં છગરની આગને છ
માવ ! તારી એકજ બગલનીરી...અહ ! રમ
બને મન ! ને મને ખરે દોવાનો બનાવે
છે ? તારા ખરમાં સુખ થયો. હું નાચીજ..
આહ ! બોલવાની જરૂર છે ?

એમ કહેતાં કહેતાં તે દસ્તીને રંભા ને
વા લાગ્યે. અજાનખીમા હરજુદા ઘડ રંભ
તે મોગતને જોવા લાગી અને ‘એ ખીયો
મમખત કાણ મુવેલક !’ ફરી વમાસયુ કરે
લાની તેથી મોખાસ પેતાની અતુર નમ
દેખવી રહી પણ કેઈ ખી રીતે જવાવ ય
શકે નેતું તેળમે જણાયું નહિ. અંખીજ રીં
તે મોગત નેળીનં અશકત બનવી દીધી હતી

કવીનીનના ધીવારા શા માટે લેઓછે? — પામઆશા વાપરશે.

એમ કહેતાંજ તેણે દરિયા રંભાનો હાથ પકડ્યો કે કોઈના અવેશમાં હાથયોગ થઈ રંભાએ તેનો હાથ તરછોડી નાંખ્યો અને ગરબના કરતી પોકારી.

“મમ, હરે, કાશીરે! ખજરદાર એક પથ શું આગળ વળે નો? યાદ રાખ, તું મને હાથર સમજે છે પણ તારા કરતાં હું દેહ માસણી વધુ છું. જે આંખના, આંધુરી જે. એક પગલું આગળ વધ કે એ તારી છતીમાં જઈ પુગશે નહિતર મારી છાતીમાં ધુની જશે. તારા જેવા પાળીને હાથ જવા કરતાં મને મરતાં જરા પથ દેહેત કામગીરી નથી.”

આ કહેતાં સમેત તેણીએ પોતાની પાસની એક આંગળાર નાની કરારી જેવી મોટી છૂરી ખેંચી કાઢી અને ચણીન મજબુતાથી તે પકડી રાખી તે મોગસ તરફ કરેડે હેલે જેવા લાગી.

આ જોતાંજ તે મોગસ દસીને બોલ્યો,

‘ખુદાકી કસમ...એતો ગજબ કુવા!

વાત...આફીન છે તારી આંતરકીપર! તારી દુરબારી જેતાં હું આંગળાંમાં ધાંત...ના ના, ઘાંતમાં આંગળા પકડ્યા ત્રિના રહી શકતો નથી અજબ...તુંને ગજબ કીયા...જાને મન, તારી આંખિને એકજ છત્રારો મારાં કામગીર લોડીથી ઝઝનું કરે છે તો પછી તારે આ કટારી ભેંજી તેને તેમ કરવાની જરૂર શી?

આ સાંભળનાંજ રંભાને ‘હેજર હિમમ

જેવા નાજુક હાથનો માર ખાવો...યાદ! તારાં આંગળાઓથી મોતને સરથુગત થયું, તેનાં જેવું બીજુ અમૃત શું છે?...પથ...પથ તારે એટલી બધી તકલીફ ઉઠાવવાની જરૂર છે નહિ...તું એવી તરફી તારા સુંદર હાથિને ના આપ...શા માટે તું કટારી ઉઠામે છે? તારી સુંદર આંખે, માંથી નીકળતો એકજ પ્રસારો અને મારી નાંખવાને પુરનો છે તો પછી આટલી બધી નકામી ખટપટ શા માટે? તારા અશક્ત મારવાને તારી આંખિનો અમકાર બસ છે તો ઉઠાવ તારી આંખો...જાનેમન, તું એમ ના કર! તારાપર દીવના બનેલા ને હેરન ના કર! આવ...પ્યારી માથુક...આવ અને જમતાં છગરને આંત્રમ આપ! શા માટે તું એમ કરે છે? શું તું મને બીખારી સમજે છે? ના, ના, દોષતવા દર્શાવમાં તને અમન અમન કરાવાની મારામાં પૂર્ણ શકિત છે-હું તને મારા જાન કરતાં અધીક ચડીશ...મારી બેગ મોના સરદાર બનાવીશ અને...”

‘સપનાન! શું તું આખરે પણ તારી જાતપરજ જવા મગિછ કે?’

‘કયાછ?’ તે ઠડે કસેજે દસીને બોલ્યો. ‘શું હું મારી દીક્કરબ્યા સાથે દીક્કલગીતી બે આર વાન કરે તેમાં જાન શી જણાવું? શુ તરે એમ કહેવું છે કે મારે મારી માથુક સાથે દસી હસારીને વાત ન કરવી...જૂલ છે,

ગંજવામાંના બીના રૂમાલથી હુછી કાઢી ખોટી દાઢી મૂંછ હુર ફેંકી દીધી કે તેની સુરત સદં તર બદલાય ગઇ અને તે પોતાના અસલ સ્વ રૂપમાં બહાર ચઢી ગયો. એક પળ સુધી રંભા તે બદલાતા આકારને અન્યથામાં દરજ્જા દાઢ ચઢ બેવા લાગી અને તુરત પોતાની ખાતરી થતાં તેણી ખૂશાલીની મારી એકદમ દોડી તેને વળગી પડી તેની ગાદમાં દબાઇ ગઇ. અને તે બંને એકમેકને પોતાનાં ખરાં છગરથી પેટમાં દાખતાં સુખીઓનો વરસાદ વરસાવી રહ્યાં. ગોપા તેમને એકબીજાની ગાદમાંથી જરાપણ ખીસવા ગમતું નહીં.

ભણા, આ શું કદાંચું છે ? આત્માર સુધી રંભા અગમ્ય તમારો કરતી હતી તે આ પ્રમાણે કેમ વટલી ગઇ ? રંભા—દાત્રી કૂળ દીપક દેવી સમાન ગણાતી સુરત સમપ્રતાપી એકાએક મોગલના પાસામાં કેમ દબાઈ ગઇ તે વિચારજ પહેલી નજરે આપણને અન્યથામાં ગરકાવ કરનાર છે. પણ ત્યારે એ બેઠ શું હતો ? તે બેઠ કાંઈજ નહિ પણ સાદો અને સહેલો છે. મોગલના વેશમાં તે જવાન રાજપુત બચ્ચો હતો, જે રંભાનો મિત્રરાયજી આશક હતો. અને તેથીજ રંભાને ચરમ બાગ્ય પરી તેની ગાદમાં લપટાયલી આપણે જોઈ છે.

‘શાપાશ !’ રંભા શરમાતી બોલી. આજે તો તમે ખરેજ ગમળ કાઢ્યા છે...ખરેજ કમાલ કરી છે!...આહ ! ધારતોને મારે મારો શવ ઉડી જતો હતો ને તમે તો મનદથી મારી ગમ્મત દીધી. ખર મૂજ નાચીજને સતાવવામાં નમેને જો મળેલ મળી હોય તો શીકર નથી. ભણા, મને હવે કેહવો કે બધા સારી પેટે તો છે ને વાર, તમે લાંબા અચળુચ કેમ આવી ચડ્યા ?

‘મિત્રે, તને જો દરકત ન હોય તો આપણે પેલા તારા છૂપ્યા રસ્તામાં જતો અને ત્યાં હું તને મારી સર્વ હકીકત નિવેદન કરી તારી દરેક હકીકત સાંભળીશ.’

‘આમો ત્યારે, પણ મને કહેશો કે તમે

આ છૂપ્યા રસ્તાની વાત શી રીતે જાણો ?’

‘મને કશીખી ખબર નથી. હું તો લાંબા સતનો રખડતો ફરતો હતો. આજે લાંબી સવારના બહાર જવાનો વિચાર કરતો હતો તેટલામાં તને આદરથી નીકળતી જોઈ હું ચોકચો. તને બગાળર જોળખવા પંડીજ મેં તારી સાથે આટલી મનક બનાવી માટે મારી ભુલ ચૂક હોય તો મને માફ કર !’

‘રસ્તે ચાલતાં જોઈએની મનક બનાવ નારને માફ કરવો કે. નહિ તે પર હું વિચાર ચલાવીશ !’ રંભા હસીને તે બહાના ચહેરા તરફ પ્યારથી જોતાં બોલી, ‘પણ હુજુર આપ નામવરને હું જે ગમે તે બધી છું તે મને માફ કરજો ! હું બહુજ શરમાઈ છું !’

‘હે જો, વાન લાવીજ તે !’ તે સરદાર હસ્યો. ‘ધખ્ખો મારીને સલામ કરેજ કે ? નારે બા, તારી એવી ગાળ મળાચતો મારા છગરમાં ક્યામત તુકીક નેધાઇ રહેનાર છે...સમજ્યાં કે જી !’

‘એમ સૌ ?’ રંભા હસીને તેને વળગતી બોલી. ‘ત્યારે તો મારી બધારાત પણ તમને માફ કરવાની નથીજ. સમજ્યા કે જો ?’ એ મ કહેતાંજ તેણીએ તે સુરંગેના દરવાજો ખોલ્યો. તેઓ બંને બાંદર ગયા અને તેમની પૂઠે તે બંધ થયો. એ કલાક પછી તે પ્રેમાળ જોડું બહાર આવ્યું. તેઓ વચ્ચે શી શી વાતો ચર્ચા કરતી તે અત્રે જણાવવાની જરૂર નથી, કેમકે તે પાછળથી આપોઆપ જણાઇ આવશે. બહાર નીકળ્યા પછી ફરી પાછાં તેઓ એકમેક ના પ્રેમમાં લુબ્ધ થયાં અને પછી છૂટાં પડી બંને જુદે જુદે માર્ગે ગયાં. રંભા કાંઈ અગમ્ય પ્રશ્ન થતીમોતીને જાણ મળી. ચંદ્રાવતી રાણીત આ મોતી આગળ ગઇ સતના જલસાની કદાંચી તેણે ખુશી સમજાવી હતી પણ પેલા રાજપુત બચ્ચાની વાત તેણીએ કાઢીને પણ કહી ન હતી.

પ્રકરણ ૨૬.

હિંમતે મહાં તો મદદે યુદ્ધા !

આમણાં પ્રકરણમાં મિયાં સત્રાજનની દે
વી રેવડી થઈ હતી તથા મિયાં સાહેબનો
કેવો ડેડ ફરજેતો થયો હતો તે આપણે બો-
લાસે વાર જોઈ આગ્યા છે. જેમ જેમ મિયાં
સત્રાજન પોતાના પ્રાંતમાં હરતો ગયો તેમ
તેમ તે વિકાળ વર સમાન બન્યો જન વધુ
ને વધુ ઝીણમાં મારવા લાગ્યો. મોતીગેરી સુદર
તરફ આખી રાત અને દિવસ જોઈ તેની
નજર આગળ આવી તેની ઠંડી કરી તેને
હેરાન પડેરાન કરવી હતી. રોગાનઆરા ભેગ
મના છૂપા જગસાના ભયાપ પછી સમાનન
ચૂપ રહ્યો નહિ. તેને કાંઈ પણ ગરામર સમ
જ પડી નહિ પણ ઘર જન બીજી સહવારે
તેણે પોતાના હાથ નીચેનાં થાકી લસકરના
વડાને બોલાવી, ખાસ એક ટુકડાને તે છૂપા
રસ્તાના માર્ગો માટે શોધી.

જે રંભાને પા કસાક મોકલ્યું થયું હોત-
પોતાના પ્રાણ પ્રિય સાથે દોઝવગીરી વાનમાં
તેણી થોડી વાર મશગુલ થઈ હોત ને સત્રા-
જનના આ સીપાયાના સપાયામાં તે સપ-
ડાઈ થઈ હોત અને તેણીનું શું થાત ને હા
લ અને કહેવાની જરૂર ન હતી... પણ ભવિ
ષ્ય જણાવવાની શી જરૂર છે ? વાતોમાં જો
એમ થયું હોત તો તેમ જનત એક કમારો
કાઢવાની જરૂર નથી, કેમકે તે પ્રમાણે જો
બને તો વાતોનું વધુ આગળજ કેમ વધી
કેમ શકે અને વાતોનો રસ કેવો રીને જામી
શકે ? તે તો બની શકે-તેમ જેમ નહ તો
પછી આવા ઉગારોને બાજુએ રાખી આપણે
આપણાં હકીકતમાં આગળ વધીશું.

રંભા પોતાના પ્રાણ પ્રિય સાથે બહાર
આવી કે થોડી વારે તે છૂપા રસ્તાના જેઠલા
માર્ગે હતા તેનાં મોંઘા આગળની જગ્યાએ

નો કળજે લશકરી ટુકડીએ લીધો. તે બેઠો
માર્ગમાંથી બહાર નીકળતા કોઈ બી માણસ
અના કે આલા ને પકડવાનો સખત હુકમ
હતો. ગમે તેવું રાજવંશી માણસ હોય પણ
જો સત્રાજન સનમુખ હાજર કર્યા વિના છોડ-
વામાં આવે તો જે તે ટુકડીના સરદારને પો
તાનું મરનક જમનાદને સ્વાધિન કર્યા વિના છૂ-
ટક રહે તેમ નહતું. સત્રાજનનાં પોતાની કુ-
રતા માટે જણીને હતો. બહારે આખી શાહી
સેના તેના ત્રાસથી ધર ધર ધ્રુજતી હતી તો
પછી એક સાધારણ અમલદાર તેની સામે પો
તાનું માથું ડેંચવાની સરકશી કેવી રીતે કરી
શકે ? રખે શાહનગરી જહાંનારા આ છૂપા
માર્ગે મારફતે કુવંચરી મોતીગેરી સાથે છૂપા
સરેરા ચલાવે તે કારણેજ સત્રાજનને આ પ
ગણુ ગણું હતું. અત્યાર આગમજ તેણે એ
વી ગોઠવણ તો કરી મુકી કે જેથી જહાંનારા
નો જાણુસ મોતી આગળ જઈ શકે નહિ પ
ણ તે હાંવાં પુરેલા સત્રાજનને જી અરિમનો
ખ્યાલ હતો નહિ. તે તો ગર્વમાં મદાંધ થઈ
પોતાનેજ સાર્થી સરસ સમજતો હતો... ગોપા
ખામેઆમાં કુદરા મારતા ગર્વિષ્ટ દેહકાની
પેટે તે પોતાને આખો દુન્યાને પોતાના તાબા
હેઠળ આવેલી સમજતો પણ તેને જહાંનારાની
અજ્ઞ સક્તિનો કશો ખ્યાલ હતો નહિ. તે
આંધળાને ખબર ન હતી કે શાહનગરી જહાં
નારાની પ્રવંચી જાળમાં તે સાધારણ માલમી
સગાલ હતો કે જેને તરફથી મારી મારીને
પણ પોતાની સરજતને તાલે યદા વિના છૂટ
કર્ત ન હતો. તેને મુદ્દસ અખર ન હતી શા
હનગરી જહાંનારાએ રંભાને શાહી પરવાનો
આપ્યા હતા જેની રૂએ તેણી અને તેણીની
સાથવાળાં કોઈને પણ અટકાવવાની કોઈ પણ
લશકરી સરદારમાં તાકાત હતી નહી. તે હુકમ
એવો હતો કે જેને પ્રત સુખન કરી, નમન
તાઈથી નમી, બાળ લાવવાનું આખાં હિદમાં
પ્રગળે ખાસ ફરમાન હતું... ગોપા, તે હુકમ
સામે શાહનશાહ વરીક એક શબ્દ એસારી
શકતો ન હતો.

મિયાં સલામતમાંએ પાંચસે સીપાહોની
આ હુકડી પોતાની અંગત દેખરેખ નાંચે રા
ખી હવે પોતાની તદબીની તસીર ઉકેળવા
મંડી. આ સીપાહોને પંચાની લાગ્યે તેણે એ
વા તો પોતાના કમીના શુભામ જનારી દીધા
હતા કે સલામતના એક શબ્દને ખાતર મરવા
યા મારવા તેઓ તત્પર હતા. પહેલાં આ રીતે
પોતાના ટાંચામાં જોર લાવી મિયાં સાહેબે
મોતી ગૌરીને રાતો રત છૂપા છૂપ ઉપાડી
જવાના ગોઠવણ કરી તેની બારીક બારીક સા
મગ્રીએ તૈયાર કરી મુડી હતી. ગેગમ રોડ
નજીક તેને ઝાલવવા આરંભ્યો હતો મોરત
પનાંડમાં જઈ રહેલા માટે જે પત્ર ખાસ આ
પનાર હતી, જે માટે તેણીએ કબુલાત આપી
તી, તે પત્ર હજી તેને મળ્યો ન હતો. તે
ખાસ કરીને આ પત્રની કાગને કે.એ રહ જો
હતો. પણ તેને ખબર ન હતી કે આ પ
ત્ર તો તેની જે દાબરીમાં હતીમ સહેજ
કેમ રોડનજીક પાસેથી કપારેફનો મેળવી
પકવો હતો. રોડ કાગળની તે રાહ જોવા લા
ગ્યો પણ કાંઈ ન વળતાં આખરે કંટાળી તે

હંફાવી. કુંવરી મોતી ગૌરીને ઉઝાવા તે આઘા
ખાતે રહી શકે તેમ પણ ન હતું. કેમકે તે
જાણતો હતો કે આ વાતની જાણનાશને ખબર
ર પડતાં તેજે બદલાવ સલામતને ઉધું ચતું
સેમજમગી તેનો જાન પણ કદાચ લેવાવાની જો
કરણ કરે તો તેમાં કશી નવાઈ ન હતી. આ
ઉપરાંત આઘામાં રહીને હંદગી સાથે રમત ર
ખતાં તેને શાદગદા દરંગો બારે બપ હતો
કેમકે તે તુંદ શાદગદો મિયાં સાહેબની આ
આતશ સાથની રમતની ખબર મેળવતાં તેની
બોલીએ બોલી તોડી પીળી નાંખે તેમાં કશી
અનવાઈ ન હતી. દારૂ તેમ મતાં તેને છૂર
તો તે: છોડેજ નહિ પણ તે ઉપરાંત તેની પા
સેથી મોતી ગૌરીને ઉઝાવી લઈ ઘણી રહેવાઈ
થી પોતાના જવાનમાં દાખલ કરી દે. આ
બધી વિગતો ધ્યનમાં લઈ નફટી અનુમાન
કયું કે આદે આરંગજેય તેને પેતાની મહેર
પાનીમાં રાખો યા ન રાખો પણ લાંબે કરીને
સોંઢના શુદ્ધમાં બેસી રહી કોઈ બી પક્ષે તે
માં ઉઘાડા ડાપા ધૂસી જવાના ધક્કે ધુમરા

ઉપડી ચુક્યો હતો. તેની સાથે તેના પાંચસે સ્વારો હતા. ખુશા આકારમાં રગ્ગ મછ કુંવરીને લઇ જવામાં હડાપથ હવું નહિ તે રાજસિંહ બાણુનો હતો કેમકે તેમ થનાં કાલ મો દુકાળ આગે પડે એવો મામલો હતો. તે માનનો હતો કે એક વાર રાજપુતો મરણ થઇને પથ લડે છતાં મોટી મોમલ સેના આગળ તેમને આપરે પથ દાર્યા નિના છટક ન હતો તો પછી તરવીરથી કામ કરી લેવામાં દરેક માલ હતો. આ કારણે રાજસિંહ અને તેના મળત્યાઓ ખસ છૂપા વેશમાં આ આગેયા હતા.

દરે સમામ 'વાળી ગણુત્રી પર તે વેપારીઓનો વડો આગેયો હતો એટલે કામ પથ તેવુંજ પાક્યું થયું હતું. જ્યાં શહેરમાં એક દિવસ દરવાના સાંમાં ત્યાં તેમને દરેક વાનની છુદ્ધ તી. પૈસા—પૈસા—તારી અગળ બધીધારી છે. શું રંક કે રાય તારા એકસાન ગુલામો છે. તારી મોહોત્રીમાં ફતનાં કોમકજ આ બાકી દુન્યામાં બાકી રહે છે અને ત્યારે તે અપવાદ દેવાંથી પુરપત્રી ગણુત્રીમાં આવી ગય છે. પૈસાનીમ મહેકાણે દુન્યામાં તરેકવાર ઉધસ પાચસ થાય છે—દુન્યા છેક કનિષ્ઠતા પર ઉંનરી ગત છે—માણસ ગત પોતાનું માનસિક

વાં... પોને ગમે તેવા ઝેરપ્રદ હોય છતાં બી
જાની સરકરી [કરવા... બીજાને રસવા કરવા
પહેલી તક હાથ ધરવી... પગે માણસાં... મારી
મેંડે રામ પુકારવાની પેરવી કરવી અને બીજાં
ઓના કૃપોથી દુન્યા કોણ બાણે કેમ કુઆકુળ
જતી હોય અને પોતાના જેવા કૃષ્ણતાઈ રૂપ
મા કરતા રામતાનો કેવી રીતે દુન્યાને ગરક
જતી બચાવવાની પેરવી કરે છે તેવા દેખ
કરવા..... શાક ! આગના જમાનાની એ
તાસીર છે... એનો... ઉંહ ! બાપછ, આ
સંભાવણો કરવા આજે દસમડી કેમ લખવા
કરે છે તે કાંઈ સમજાતું નથી.

મિર સંભાવનાઓ પોતાની અંગત દે
ખરેખ હેઠળ જે લશકરી દુકાંડી રોડી હતી તે
આ હતી. એકકસ ખખરો પરથી મિયાં સાહે
આ લશકરી વેપારીઓના સરદારની મુશ્કાલીને
જવા નીકળે ત્યાં શી શી વાતો થઈ તે સા
થે આપણને પણ પહોં નદિ ને થોડું કામ
હોવાથી મિયાં સંભાવનાઓની આપણે પણ
પૂક પકડીશું.

ની હતી... કંઈત ખોટી તંબુઓ ઉમેરવાની
હતી. બધાઓ પુખ્ત ધાંધલ ધરપત્રમાં હતા.

અત્યાર સુધી સંભાવનાઓએ તે સરદાર
સાથે બહુજ ધીમા અવાજે વાત કરવાથી ગ
મે તેના તાબામાં કાન છતાં આપણે સંભળી
શક્યા ન હતા કેમકે તંબુમાં ધુસવાની સર
કરી કરવા જતાં એમેર કરતા સગીઓની તર
વારોના નાહક ભોમ આપણે થઈ પડે તે
બળી લેણાના દેણા થઈ જાય ને ધરે દાખની
ધરતી ધોયલાં બાંગી ધણીજીને નામના ધપકા
મેતી રહે તે તો બુદ્ધ... એટલે એવાં એવાંથી
આતે ગાઉ દુર રહી તંબુની બહારથી કંઈ થ
તી મોટા અવાજની વાત ચીત સંભળવા આ
લો આપણે તજવીજ કર્યે.

‘મગર, હજારત’ તે જવાબ સરદાર ખો
લતો સંભળાવો. ‘તમારાં આવાં મહામારત
કામ માટે હમેને એક બે વર્ષ હમારો ગાપી
દો ધંધો છોડી દેવો પડે તેમ છે; એટલુંજ
નહિ પણ હમેને તમારે ખાતર લગાઈ કરી,
ગળાં રહેંસવા પડશે, હમારો પોતાના જીવનો

આ બતાવતાં તમોને કોઇ પણ રોક્ષી શકશે નહિ. તમો આવ્યા પછી આપણે હુમલો કરીશું.”

“બહોત અચ્છા ! બલા, વાર જણાવ શો કે લગાઇ પછી તમારે કામ પાર પાડી બહાર આવવા માટે પણ આ પરવાનોજ આ લશે ને ? તે વખતે તો હમોને રોક્ષી નહિ ને ?”

“ના, આ હુકમ ફક્ત તમોને શહેરમાં દા મલ થવાનોજ છે. એ બહાર જવા માટે આ કશો નહિ પણ તમારે તેની શીકર રાખવાની જરૂરત નથી, કેમકે હું તે વખતે તમારી સાથે જ હોઇશ. આ બીજું હુકમનામું પણ મારે મનને તૈયાર છે એટલી તેની જરૂરતે આપણે હરકત વગર બહાર જઈ શકીશું. આ પરવાનો મેળવતાં મને ધણીજ આડચાલુ આવી હતી પણ તાલ તલાવત કરતાં કામ થઇ ગયું હતું.”

‘લાહોલ વસ્લાહ ! ત્યારે તો શીકર નહિ જાઓ હજરત...આલ્લાહને યાદ કરો, કેમકે તમારે કામ પાક્યું ચનાર છે. તમારે કેઇ પણ જાતની હમારી તરફની ચિંતા રાખવી...’ એમ કહેતાંજ તે જવાન સંદેહર ઉઠ્યો અને તસલીમ આદાબ કરી, દુવા બંદગી કરી સલામતખાને રૂખસદ આપી. આ વખતે શહેરમાં સર્વ ઠેકણે અધિકાર વ્યાપી રહ્યો હતો.

પોતાના હાથમાં આ બીજી ફાગની મદદ રાખી મિમાં સલામતખાંએ હવે મજબૂત તારકો રચ્યો. બાદશાહી સેના તથા આ શુરવીર વેપારીઓની બેગી મદદથી અમરસિંહને ગરદાપેય કરી નાંખવામાં તેના માર્ગમાં કોઇ પણ જાતની મુશ્કેલી આવે એવું સલામતને જણાયું નહિ. તેની ખાતરી થઇ કે બાદશાહી સેના હુમલો કરી અમરસિંહને રોક્ષી તેટલાં મોતી ગારીને બીજી ફાગની મદદથી ઉપડી જઈ તે શહેર ઉડી ચાલતો પણ થઇ જશે. અણીજ કાપથી અને ચાલાકીથી આ કામ કર

વાની જરૂર હતી. જો બાદશાહી સેનાને કાંઇ ખતરો પડે તો ઉલટું કાંટાનું કટેસર થઇ જાય. જો કે તેને બીજી ફાગની જરૂર ન હતી પણ આગ્રાથી નહાસતી વખતે તેની મદદ કોણ રહે તે માટે તે ખાસ ધતેગર હતો. દક્ષિણ તરફની મુસાફરીમાં અનેક સંકેટો પડ્યા વિના રહેનાર ન હતા તો તેવે સમયે જો આ શુરવીરો તેની જોડમાં હોય તો તેને કોઇ પણ રીતે ધારતી રાખવાની જરૂર રહે નહિ.

બલા, ત્યારે આ વેપારી સીપાહો હતા કોણ ? જરા ધીરજ રાખશો, આપણે તે જ લદાયા જાણી લઇશું. સીધીબાઇ ચાંદ જેવો તો બાબા આપસીજ નજર આવગા.

સલામતખાં ધરે આવ્યા પછી થોડો વાર થોખ્યો. રાત્રીનો રિહા અધિકાર જયારે વધુ થવા પામ્યો ત્યારે તેણે બાદશાહિ ફાગનીના સુનંદા ત્રણસે સાંપાહો પોતાની સાથે લીધા અને તે અમરાસદના મહેલ તરફ ઉપડી ગયાં. તેમ વખત તના માનિતા શુભામ ચહેર બહાર રના શુરવીરો આગળ ગયાં અને ત્યાંવા તમને પોતાની સાથે લઇ ગયાં.

બધો જમશે હવે તે ઉજજડ મરજદ જે આ વાત્તામાં અગત્યનો ભાગ ભજવી રહી છે ત્યાં આગળ આવતાં તે વેપારી શુરવીરો થોખ્યા. બીજી પળે સલામત આવી તેમને મળ્યો. બાદશાહી ફાગનીનાં માણસો તથા વેપારી સેપાહોમાંના સુનંદા સો સ્વારોને લઇ હવે શહેર ઉપન ચલાવવા સલામતખાં આગળ ધર્યો. ફત્તેહમાં તે ડુગરાતો હનો અને મસ્તીમાં તે મસ્ત રહેલો હતો. તેને મનથી મોતી તેનાં હાથમાં હતી. ચાલો, બલા, અમરસિંહને ત્યાં શું થાય છે તે જોવા આપણુ પણ ત્યાં જઇએ.

પાપી જીવને તેની માંગેલી-મગ્ગેલી-મરણો
ફળી નથી. આહા!...જે બહાસાં પ્રાણુની મૂર્તિ
આ છાતીમાં કોતરાઈ રહી છે-જે સ્વરૂપ હજી
મારી નજર સનમુખ દેખાવ દેતું રહ્યું છે-
તેની સેવા આટલી બળવવાથી હું અભાગીની
મનસીબ નીવડી છું. અરેરે...હું કંગાળ કર્કશ
જેવી...આહ! એ શું?...આવી આકૃતમાં
એ શુભ સુકન કેમ ?

‘સખી જો જો, મારી ડાબી આંખ ફરકે
છે !’ રંભાએ ઉશ્કેરણને કહ્યું.

‘હા, હું પણ તેજ કહું છું. મારી પોતાની
ડાબી આંખ ફરકે છે. આ ભારે આકૃતમાં
એ ચિન્હ શા માટે હશે ? આહા એ શું બન
વાનું હશે !’

‘બહેન, એ બધું શુભજ થવાનું હશે.
શા માટે નાહક ચિન્તા કરે છે બહેન ? પરમાત્મા
ધણ આપણને કદી આવા સકટમાં તગતાર નથી.
અત્યાર સુધી તુલીક તે મહાનામી પિતા આયણ
પર મહેરબાન થઈ રહ્યો છે તો તે શું આવી
વખતે આપણને છોડશે ? તે હજી સંસારનો બ્હાવો
આપ્યો નથી.....પતિ સેવા કરી નથી....
તો શું કસોટીપર ચઢ્યા વિના આ દુન્યાથી
તારો સંબંધ છોડવો લેવામાં આવશે ? ના...ના
.....કુળ દેવતાઓ તારા રક્ષક છે ને
મારી ખાતરી છે કે આજ રાત્રે...આજના
અમાવાસ્યાના કાળા અંધકારમાં તારા લામની-
જ કોંઈનાત નરર બનશે. હું તો યકીનથી
માનું છું કે જે પ્રેમ મૂર્તિ તારા મનમાં રમી
રહી છે તે પ્રેમ મૂર્તિ-પ્રતાપી રાજસિંહ—
આજ રાત્રે તને નરર આવી મળશે ?’

બધી કેમ ધાતકી બને છે ?’ મોતીએ નમ્ર
કપકો આપ્યો. ‘શું’ આ વખતે આવી મમક
કરવાનો છે ? હવડાં તો તું કોંઈ એવો ઉપાય
બતાવ કે જેથી આપણે આપણો પવિત્ર ધર્મ
બચાવી શક્યે.’ કોંઈક વિચાર કરી મોતી હસી
અને બાણુમાંની સંદુક ખોલી તેમાંથી ઝેરી
વિંટીઓ કાઢી અને પોતે એક પહેરી, બીજી
રંભાની આંગળીએ પહેરાવી. બીજી હાથમાં પણ
તેવીજ કાતીક વિંટીઓ પહેરી, ખાસ ઝેરી
પાનાની એકેક વિંટી પોતાની. ગોળીમાં બંને
એ સુકી. આ વિંટીઓમાંની એકથી બે
મિનિટમાં પ્રાણુ બપ એવું કાતીક ઝેર હતું.
આ થવા પછી બંને એ બાણુમાં મુકેલી
બંદુકોમાં ગોળી ભરી. તેઓ નેમ તાંકવા
માં હુસ્માર હતાં... આહ ! કસારીઓ અને
બીલાડીઓથી ડરતી હામની સ્ત્રીઓનો તે જ
માનો ન હતો. તે વખતે રાજપુત સ્ત્રીઓને
ખાસ કરીને મેરઠાની લડાયક તાકીમ આપવા
માં આવતી હતી અને શુરાતલ્યમાં તેથીને
તેઓ ધણીવાર મદોને બાણુએ હકાવતી હતી.
બીટીએ મુકેલાં બખતરો પહેરવાનો વિચાર
તેમને થયો પણ તે હાલને કાગ દૂર રાખી
તેમણે તીર કાંમડાં ઉપાડ્યાં અને કમરે બે
આબદાર કટારીઓ લગાવી. આવી રીતે હથ્થા
ર બંધ થઈ તેઓ એક બીજાને ગળે વળગી
રડવા લાગી અને એક મેકને દોલાસો દેવા
લાગી. ધીમે ધીમે રાત્રીનું પ્રહર વધતું જાયું
અને મધરાત થવાનો વખત લગભગ નજદી
ક આવ્યો.....આહ ! મધરાતનો સમય થયો.

તે કાળ રાત્રીનો સમય ધીમે ધીમે વધ
તો ગયો.

‘રંભા...રંભા...તું’ આવા વખતે એટલી

(સાધન છે.)

તવારીખમાં એક ડોક્યું.

લખના—દા. એ. તારાપૌરવાળા.

જર્મન ભાષામાં “ગાઇઅસ”નો તત્વજ્ઞો
યથો. ઇ. સ. ૯૩૯.

ઇંગ્લાંડ દેશમાં ખારીના કાચ પહેલ વહે
લા ધર સંસારી ઉપોગમાં આવ્યા. ઇ. સ. ૧૧૮૦,

ઇંગ્લાંડમાં કાચની ચીમનીઓ પહેલ વ
હેલી વપરાસમાં આવી. ઇ. સ. ૧૨૦૦.

ઇંગ્લાંડમાં પહેલ વહેલી પાર્લામેન્ટ સ્થા
પન થઇ. ઇ. સ. ૧૨૧૧.

યુરોપમાં મુઝર લોખાએ જ્યોત્સ્નારી અ
ને એસ્ટ્રોનામી દાખલ કીધી. ઇ. સ. ૧૨૨૦

પહેલી ‘રિપ્યુબ્લિક’ ઇંગ્લીશ પાર્લામેન્ટ મ
ળી. ઇ. સ. ૧૨૬૫.

Schwarky નામે એક જર્મન ગન
પાઉન્ડ બતાવ્યો. ઇ. સ. ૧૩૩૦.

Canary Islands ની શોધ થઇ.
ઇ. સ. ૧૩૪૫.

Order of the Garter નો ખેતાજ
સ્થાપવામાં આવ્યો. ઇ. સ. ૧૩૫૦.

“હેલીનો તારો” (Halley's Comet)
પહેલ વહેલો પ્રસિદ્ધીમાં આવ્યો. ઇ. સ. ૧૩૭૮

Yam Van Eyck એ પહેલ વહેલું
ઓઈલ પેન્ટિંગ ચીતાયું. ઇ. સ. ૧૪૧૦.

અપાકાની શોધ થઇ. ઇ. સ. ૧૪૮૦

જર્મનનાં અને દરિયાનાં નકશાઓ ઇ
ંગ્લાંડમાં પહેલ વહેલા બતાવવામાં આવ્યા.
ઇ. સ. ૧૪૮૯.

વાસ્કો-ડી-ગામાએ કિંદુસ્તાન જવાનો દ
રિયાઇ માર્ગ શોધી કાઢ્યો. ઇ. સ. ૧૪૯૮

“ડિફેન્ડર ઓફ ધી ફેથ” (Defender
of the Faith)નો ખેતાજ દસ્તીમાં આવ્યો.
ઇ. સ. ૧૫૨૧.

“Great Bible” પ્રગટ થયું. ઇ.
સ. ૧૫૩૮.

ઇંગ્લાંડમાં લોખંડ પહેલ વહેલું ઓટ
વામાં આવ્યું. ઇ. સ. ૧૫૪૩.

ઈંગ્લાંડમાં પહેલ વહેલી સોય બનાવવા
ના આવી. ઇ. સ. ૧૫૮૫.

રેશમ (Silk)નો વ્યાપાર કાન્સમાં
દાખલ થયો, ઇ. સ. ૧૬૦૨

* * *
“ટેલેસ્કોપ” (Teleskope)ની શોધ
થઈ. ઇ. સ. ૧૫૪૯.

* * *
“ડોન ક્વીઝોટ” (Don Quixote)
નું જનન વિખ્યાત પુસ્તક પ્રગટ થયું. ઇ.
સ. ૧૬૦૫.

* * *
ન્યાયકુ ઇંગ્લાંડમાં દાખલ થયો. ઇ.
સ. ૧૫૬૧.

* * *
“હડસન્સ બે” (Hudson's Bay)
ની શોધ થઈ. ઇ. સ. ૧૬૧૦

* * *
ઈંગ્લાંડમાં પહેલ વહેલા પટેલ અમેરિ
કાથી ‘ક-ટ્રોડયુસ’ થયા. ઇ. સ. ૧૫૬૩.

x x x
“રેલેફ્ટ દુનિયાની તવારીખ” (Rale
igh's History of the World) પ્રગ
ટ થઈ. ઇ. સ. ૧૬૧૪.

* * *
પહેલ વહેલું અંગ્રેજી -યુસપેપર પ્રગટ
થયું. ઇ. સ. ૧૫૮૮.

x x x
Circulation of Blood ની ‘હાર
વરી’ (Harvery) એ શોધ કીધી. ઇ.
સ. ૧૬૬૧.

* * *
ગેલીલિયો (Galileo)એ ‘થર્મામીટર’
(Thermometer) શોધી કાઢ્યું. ઇ. સ.
૧૫૯૭

+ x +

મુગાં બોલતા થાય છે.

મહિરખાન સરકાર તથા મ્યુનીસીપાલિટી દર વર્ષે રૂ. ૧૫૬૦ ગ્રાંટ આપે છે.
પ્રોફેસર દાતેની મુગાંજ્ઞાને બોલતાં કરવાની નીશાળ મુંબઈમાં સને ૧૯૦૮માં
સ્થાપન કરેલી છે. આમાં કોઈ પણ મુગાં તથા બહેરાં માણસ આવે તો ખાત્રી પુવક
શીતે બોલતાં રજો. ગરીબ મુગાં બાળકોને મફત શોષણ મળે છે. હાલ નીશાળ
૪૦ છોકરાઓ અને ૧૦ બહેનો છે.

FOR: DATE'S DEAF & MUTE INSTITUTE

પ્રોફેસર દાતેની મુગાં બહેરાં નીશાળ

ચણ્ણના નંદિર સામે,

કલ્યાણદેવી રોડ—મુંબઈ.

શરીરની શક્તિ ખાંધવા માટે કસરતની ખાસ જરૂર.

લખનાર—એ. પી. માદન.

જો કે શરીરની શક્તિ અથવા મજબુતી માટે ખોરાક અગત્યનો છે, છતાં કસરત વિનાં તમોજ્જેર-શક્તિ મેળવી શકોજ નહીં. જ્જેર ખાંધવા માટે જ્જેરનો ઉપયોગ કરવોજ જ્જેરજ્જે. અપજ્જતામાંજ જ્જેરની રહેલી છે, અને જ્જેર-શક્તિ જ્જેરની રાખવા અને વધારવા માટે જ્જેર વાપરવુંજ પડે છે. મજબુત મેહનત કર્યા વિના કોઈને પણ શક્તિ મળી શકતી નથી. શક્તિને કામે લગાડયાથી અને મસક્સનો રોજ ઉપયોગ કરવાથીજ તે મસક્સો વધુ મજબુત, વધુ સરસ અથવા વધુ મજબુત, વધુ શક્તિવત થાય છે અને એક જણ વધુ સરસ અથવા વધુ મજબુત મરદ અથવા સ્ત્રી બની શકે છે.

રાખલા તરીકે, એક ઉધરતા છોકરા અથવા છોકરીના ખ્યાલ કરો. કાચલા તરીકે, સાધારણ રમત તેઓ રમે છે તેથી તેમના શરીરનાં ચોકકસ ભાગો અખંધાય છે, આ હલમીરીની વાત છે કે છોકરીઓ જરા મોટી થઈ બાઈ જેવા થયાં કે તેમનું દાડવા રમવાનું તુરત બંધ પડે છે; ત્યારે તેમની સ્થિતિ કીધે કહેવાય છે તે મોટી

થઈ એટલે હવે એવી ચીજ તેના દરજ્જા કરતાં ઉતરતી છે. એવી રીતે મોટા બાઈ થવાથી તેમને નખખાઈ આવતાં બંધ છે, વધુ મંદવાડ અને વધુ દરદા થવા પામે છે. છોકરીઓ તડાને તડાં રેહવું અને દાડવુ રમવું નહીં એવા ખ્યાલોએ ઉધરતી છોકરીઓનાં દહનુ સત્યાનાશ વાળી નાખ્યું છે, એવું ફીઝીકલ કાલચરનો મહાન શોધક ખરનાઃ મેકફેલ જણાવે છે. -તે કહે છે કે છોકરીઓ રમત ગમતમાં દાડે-કુદે તે અને બહુજ પસંદ છે. જો દાડેતો હલકાં ગણાય એવી અમસ્યી લોકલાજ રાખી-મોટામા ખપવાનું ડોળ ઘાલવું એ સારી રીત નથી. દરેક જુવાન મરદ યા સ્ત્રી તે પોતાની ખરા સ્વભાવનાજ થવું જ્જેરજ્જે. જવાન છોકરીઓને તાંનદોસ્ત રમત ગમે એ વાજબીજ છે. પણ જ્યારે ઉંચી એડીનાં ટાઈત છુટો જની એડી કોઈકવાર તો પગના તલ્લાનાં વચલાં ભાગ સુધી લંબાયલી હોય છે કે, જની, ઉપર લોકોનું ધ્યાન ખેંચાય છે તેવા છુટો પેહરાય છે અને ત્યારે જ પગના અંશાં ઉપરજ ચાલવું પડે છે ત્યારે તે છોકરી

છાને પડ્યા ત્યારે જો તમે ખરેખર માંદા ન હોશો તોયે તેમ કીધાથી ચોડાકજ વખતમાં તમે ખરેખર ગંભીર રીતે માંદા પડશો. જ્યારે કાંઈપણ તીક્ષણ દરદને હુમલો થઈ લાગે છે ત્યારે એક સાધારણ દાંતર તમને કહેશે કે તમારે બીજાનામાં પડ્યા રહી કાંઈ પણ હાલચાલ કરવી નહીં. એવી રીતેથી કીધાથી-જ્યારે દરદી ઉઠવાની કોશિશ કરે છે ત્યારે તેનાથી કદાચજ ચાલી શકાય છે તેને ફર આવવા માંડે છે. મારી તમને સલાહ છે કે, ગમે તેમ કરી તમારે ઉઠીને ચાલવાની અને દમ લેવાની કોશિશ કરવી, અને તમારા અવયવો ને પોતપોતાનું કાર્ય ખતમવા દેવું અને કીકનેસ “ને મારી કાઢવાને ફરજ પાડવી-ચોડાકજ વખતમાં તમે નોશો કે તમે “આલસાઈ થઈ જશો, અને જે માંદગી તમને મહીનાઓ સુધી બીજાનામાં ગાળી મુકતે તે સઘળી જતી રહેશે.”

હવે આ તો તીક્ષણ દરદ વેળા કેસરતનો ઉપયોગ દેખાડાવ્યો-પણ નેટલો તેનો ઉપયોગ ચાલુ તોનાં ફરીયાદો માટે અગત્યનો છે તેટલો આ કોઈકવાર યતાં દરદો માટે નથી માર માનવું છે કે ગમે એવું કોઈબી વતવવું કોનાં ડીસીસ હોય તે ચોક્કસ કેસરતો લેવાથી ઘણી જલદીથી દુર થઈ શકે છે. તમારે જો કાંઈ કરવું છે તે મસલોને મનજીત કરવાં, નરવસ લાગીને મનજીત કરવા અને એમ કરી શરીરનાં અવયવોન સંતોષકારક રીતે કાર્ય કરતાં રાખવાનાં છે. એટલુંજ નહિ-પણ વધુ શક્તિ, વધુ નેશ, વધુ એનર્જી મેળવાની છે અરધા સાળને અરધા માદા માણસ રહે એમ હું માનતો નથી. જે તમે છવી શકો એટલા સાલ રહેતા હો, આ ધરતી ઉપર રહેવા

માટે પુરતા મનજીત હો તો પછી તમારા કેને નેઈએ તેટલી જીવનશક્તિ છે કે જેથી તમે તમારા શરીરનું નેશ એક ઉંચ મકારનું બાંધી શકો- નખજો રહેવા માટે કશું કારણ નથી.

ચાલુ દરદથી પીડાયા કેરવાની કરી જર નથી, પણ ત્યારે કંઈ કેસરતોથી આવવા પરીણામો આવી શકે એમ તમે ખુદો તો બેશક તે માટે તમને નેઈતી ઘણીક ખરર દાખલા તરીકે ચાલવાની કેસરત હું આપી શકું કે જે દુનિયામાં કોઈબા કેસરત કરતાં સઉથી સરસ કેસરત છે. જે એક ચોક્કસ કેસરત લેવાની મને ફરજ પાડવામાં આવે તો હું બેશક ચાલવાની કેસરતજ પસંદ કરું.

ચાલવથી કરી તે નરવસ શક્તિ આવે છે જે જીંદગી ને ખુશાલ રાખવા માટે જરૂરી છે:

આપણે બધાને જવાનજ રહેવા ગમે છે. છુટા થવાની કરી જરૂર નથી એમ હું માનું છું. વળી છુટાપા સામે નખજાઈ આવે છેજ એવું ને મનાય છે કે તેમ રહેવાની કરી જરૂર નથી. મેં આગળ કહ્યું છે તેમ, જ્યાં સુધી તમે જીવતા રહો ત્યાં સુધી તમારે ખરેખર જીવન બેગવવું નેઈએ અને જીંદગીની દરેક પળે કોઈને કાંઈ ખુશાલી ગમત મેળવાને શક્તિવાને હોવા નેઈએ અને તે જ્યારે તમે નિયમીત તમારા ગોટલાઓને કેસરત આપી ચાલુ રાખો ત્યારેજ છેક છેજી દીવસ સુધી તમે તત્કરોક્ષ અને ખુશાલ રહી શકો- એ માટે એક દાખલો તમને ૬૫ વરસની ઉમરની છુટાગરુથનો આપીય જેની જીવનશક્તિ લગભગ બધી ખપી ગઈ હતી. (અધુરું.)

ogically unity for the explanation of all the subjective phenomena of consciousness, but as Kant says, it is a paralogism to translate this logical unity into the substance of which mental phenomena are phases. 'The soul' of Rational Psychology is but another word for the ground of possibility of the thought. This removes all substantiality from the soul, and the argument of the Scholastics for the immortality of the soul falls to the ground. To Hume it is the successive perceptions alone that constitutes the mind. With Hume philosophy culminated in Scepticism. The soul was reduced to an illusion. Kant corrected Hume & mitigated the rigour of his Scepticism by constructing his Transcendentalist theory. Every object of knowledge, says Kant, has the 'I think' attached to it. The awareness that I think is therefore implied in all experience. This I think, which runs through all the beads of impressions like a string of a necklace. Kant calls the Synthetic Unity of apperception. But although this unity is a *conditio sine qua non* of experience, Kant denies it to have any positive attributes. Self-consciousness of this sort tells us 'not *how* we appear, not

how we inwardly are, but only *that* we are.' At the basis of our knowledge of our selves, there lies only the simple & utterly empty idea *I*. In this *I*, or *he* or *it*, which thinks, nothing more is represented than the bare transcendental subject of knowledge. The pure Ego is thus for Kant not the soul, but only that subject, which is the necessary correlate of the object in all knowledge. There is a soul, Kant thinks, but this mere ego-form of our consciousness tells us nothing about it, neither whether it be substantial nor whether it be immaterial, nor whether it be simple, nor whether it be permanent. Thus (to quote Wallace) the only link which binds all mental phenomena together is the thread of consciousness; but the continuance of that thread we dare not assert scientifically to be possible in conditions (of a future life) unknown to us. We may thus believe in the immortality of the soul only by an act of *moral faith*. As we have seen in the first part of the lecture, the will, seeking to realise the chief good, must be itself in complete harmony with the moral law. In order to achieve this, the soul must be immortal. Thus it is philosophy which has rationalised

the recent western scientific discoveries were known to our eastern ancestors in his learned pamphlet. Motor cars were running in the streets of Persipolis, the doctor of philosophy writes ironically, & Kaikhusroo was sending wireless messages from the cave of his retirement. Electricity? Oh, king Jamshed knew all about it & king Kaoos was in the habit of flying in an air-sbip.

The propensity to find all western wisdom of the 20 th century in the oriental books would thus when indulged in too much, plunge us into the most ludicrous absurdity. Let us learn the Scriptures with an unprejudiced mind & read as much as there is to be found in them

us bear in mind that science has not proved the possibility of such an end, because it is not its business to pronounce anything concerning the destiny of man. It is Philosophy which makes such a belief a matter of rational faith by pointing to an ideal of moral perfection, which we are bound to attain as members of an ideal world after our moral progress through infinite time.

The authority of Science is not Religion. The authority of Religion is not Science. Both of them mind their own spheres; both find their rational justification in Philosophy. Let us not them go to Science for a proof of every thing, for there is many a suprasensible thing, which we.

વિરખલ ચરિત્ર.

ગતાંકથી આરંભ.

ગુણશત્ર માટે ખાસ.

ગુણ ગુણ સાધનોપરથી લખનાર—પાલનજી બરજોરજી દેસાઈ.

હરીફોની હાર.

અકબરની ખુશહાલીનો પાર રહ્યો ન હિં. તે તાનસેન તરફ જોઈ આફીન ! આફી ન ! પોકાર્યો. આ સરસ તક હતી. સર્વથી વડા ઉમરાએ હાથ જોડી, કુતસ ખાતી અ-રજ કાઢી કે “જહાંપનાહ ! અકબર સાહની વજરાત હિંદને બદલે મુસલમાનોને ધટે, અ ને તે મુસલમાનોનો મુસલમાન તાનસેન સિવાય બીજો કોઈ ન હોય.”

“ખચિત તાનસેનની બુધ્ધિ હેરત ઉપ જાવે છે.” પાદશાહ બોલ્યો, અને સર્વ મુસલમાન દરબારી ભાં સમગ્રવા કે હવે આપણે એ કે પાર ! તેઓ બહુજાં વાંકા વળી સાહનાં કદમને બેરસો લેવાને તૈયાર થયા. પણ પાદશાહને ફરીથી બોલતો સાંભળીને થમ થમ ગયા. “પણ” અકબરે પોતાનું બોલતું આગળ ચલાવ્યું “તાનસેનની એ હેરત ઉપજાવનારી બુધ્ધિ બીરખલને ન પહેચી !” સવગા દરબારીઓ તો ગોવા પથરના પૂતળાં હોય તેમ

ઉભા હતા ત્યાં ઉભાજ થઈને રહ્યા. તેઓના મોહમાં ઉતરી ગયાં, કથમાં બેસી ગયાં, વગર માર ખાવે ગોવા ગેબ થઈ ગયાં ! અકબરે તે જોઈ લીધું, અને પાણું બોલવા માંડ્યું કે “બીરખલની બુધ્ધિ બે મિસાલ છે. તાનસેન કરતાં બહુ બહુ ચઢતી છે. હું તમને તે ચંદ શાજમાં દેખાડી આપીશ.”

થોડાક દિવસ નહિ ગયા એટલામાં અકબરે બહારદેશના રાજા ઉપર એક નામું લખી તેમાં ફરમાવ્યું કે “આ ફરકો લાવનારાઓને જરા પણ દીલ નહિ કરતાં એકદમ ગર્દન મારવા.” આ નામાની મતલબથી સર્વને અજાણ રાખીને પાદશાહે બીરખલ તથા તાનસેનને બોલાવી તેમના સ્વાધીનમાં તે આપ્યું અને ફરમાવ્યું કે “જરા પણ દીલ નહિ કરતાં તાકીદે બહારદેશના રાજાની દરબારે જઈ આ નામું હાથે હાથ પુગાડવું અને તેનો જવાબ લઈ આવવો. કામ મદામારત અગત્યનું અને ખરા ખરીનું છે.”

ચતુર ખીરબલ ચેતી ગયો કે આમાં કાંઈ દોષ છે. પાદશાહ કોઈ બી કામ ખીરબ લની મરસેદત વિના કરે નહિ, અને આજે ગુપચૂપ કાગળ લખી આપીને તેમાંની બીનાં થી વાંકે કયાં વિના ખીરબલને તે લઈ જવા ની તાકીદ ફરમાવે, એટલે શું ? ખીરબલે તાન સેનને કહ્યું કે “ખચીત આમાં કાંઈ દોષ છે. પણ શીકર નહિ. વેળા આવે સર્વ યથ રહેશે.”

મુસાફરીમાં કેટલાક દિવસ ભાંગ્યા પછી બને મહાન પુરો અલ્લહેશના નગર ખાતે જઈ પહોંચ્યા, અને રાત્રીને ઘટે તેથી વધારે માન પાન આપીને પછી તેઓએ અકબરશાહ નું નામ તેની ખિદમતમાં રજૂ કર્યું. રાત્રી એ તે ઉમેડીનેજ વાંચતાં અકબરનો હુકમ બળ લાવવાનું કામ પોતાના માણસોને સોંપ્યું. તેણે ફરમાવ્યું કે “આ બંનેને રોહેર બહાર લઈ જઈ ગર્દન મારો !”

આ હુકમ સાંભળી માણસો તે બેને ધરી આપ્યા. માર્ગમાં બાપડો તાનસેન તો બહુ ગભરાયો. મુક્તમાં જન જન છે એમ સમજીને તે તો થર થર ધુજ્યા લાગ્યો, અને રડ્યો પણ ખરો,

ખીરબલ કહે—“ગિયાં તાનસેન રડવે શું થાય ? તમારા જનભાઈ કહે છે કે તમારી શુધ્ધિ સર્વોત્તમ છે. બલે—આલો ત્યારે તમે કાંઈ એવી શુધ્ધિ લાગવો કે આપણો છુટકો થાય. વછરાત એમ કરશો કે ?”

તાનસેન જેવો મર્દ આદમી બીજો એ કે નહિ. તે બહુ ભલો હતો. મગફરીનું તો નામ પણ જાણે નહિ. પોતાના ધુનરમાં કુશળ ખરો, પણ પોતાનું રાજપાટ તેણે તેમાં જ જેલું. તેને વછરાત બછરાત કાંઈ જોઈતી ન હતી. એ તો જનભાઈએ ખીરબલની પાસેથી મળી તેને આગળ પાડવામાં ગયો હતો.

બાકી ખોદાના વડી જેવો તાનસેન વછર થઈને પોતાના મનની શાંતિ અને દેહનું સુખ ખોવાને કાંઈ કાળે પણ રાજ થાય કે ? કહી નહિ.

“ખીરબલ મહારાજ ! ચતુરાઈના ખાંતો આપ છે. શુધ્ધિબળ સંકટ વેળાજ પરખાય. તમે ઘણી વેળા આપનું માણી દેખાડી આપે છું છે, માટે આજે તાનસેનને નાહક મરવા દેશો નહિ.”

તાનસેન મહારાજ માણસ હતો. ખીરબલ તેને ચલાતો નહિ પણ માન આપતો અને તેની ખુશી પિછાનતો હતો. પોતાના યત્નથી ના કામ દાવામાં તાનસેનની સામેગીરી ન થીજ એમ ખીરબલ અચ્છી રીતે જાણતો હતો. તેણે તાનસેનને ધીરજ આપી, હિમ્મત રાખવા કહ્યું. “આપણુ સત્વર છુટી જઈશું,” તેણે કહ્યું. “પણ તે ક્યારે ? હું જેમ કહું તેમ કરવાને આપ કશું થાઓ ત્યારે.”

ગવધયો તો ખીરબલનો દાસ થઈ ચુક્યો હતો. તે તો તે જેમ કહે તેજ કરવાને ખડે પગે તૈયાર હતો. માટે ખીરબલે ગર્દન મારવા ના રસ્તા ઉપર ચાલતાં ચાલતાં તાનસેનને કાંઈ કાંઈ વાતો સમજાવી દીધી. એમ કરતાં જ્યારે ગર્દન મારવાની જગ્યા આવી લાગી ત્યારે જલ્દાઈ બંનેને ઉભા કરી પ્રથમ તાનસેનનું ડોકું ઘડથી છુટું પાડવા માટે સમ શીર ઉઠાવી.

એજ વખતે ખીરબલે ધડી આવીને કે “ના ના પ્રથમ માથું ડોકું છટકાવી નાંખો.”

તાનસેન કહે—“એમ કેમ બને ? મને પ્રથમ મારવા કહાયો છે ત્યારે તો માથું સર પડેલું હોયું જ નેહ.”

ખીરબલ—કહી નહિ. પાદશાહનો હું વ
હર છું માટે હું પહેલો જઈશ.

તાનસેન—તું વહર હશે, પણ હું તો
મગધો છું. રાજાને હસાવું છું; દુખીને સં
તોષી બનાવું છું; બરીબને તરંગર કરું છું.
પાદશાહને જીવતાં જીવન બેઠસ્તમાં તો હું
મોકલું છું. માટે મારું સર પહેલું કાપો.

આ રીતે બને વચે બારી ઝગડો લડી
ઉભો થયો, અને ખીરબલ તથા તાનસેન એ
કેક જોડે હાથો હાથ લડવા અને અકેકના
ટોરા પીસવા તૈયાર થયા. પેલો જલ્દાદ તથા
તેની સાથવાળા માણસો આ નવાઈ જેવી વદ
વાડ્યી અજાજ થયા, અને ટોરું ટોરું પહેલું
ઉરાડવું તે સમજી ચકયા નહિ. વળી તેમના
રાજાએ તેઓને કહેલું પણ ન હતું કે હજા
નામે પહેલો પુરો દરજ્જો. એટલા ગાટે રાજા
આગળ રાખવું સારમજ પાછું ગયું.

રાજા પાંચ રાધળી જિના સાંભળીને વિ
સ્મય પામ્યો. તેણે પેલાઓને પુછ્યું કે “કેમ
તમને જીવ વડાનો નથી શાગનો કે મરવાની
એટલી વાંધો દોડાદોડી કરો છો ?”

બીરબલે આગળ આવી નમસ્કાર કરી
હતર દીધો કે “રાજાજી, એ વાત અમને
માં પુછો; અમે તે કહેવાના નહિ. કહિયે તો
પછી અમને ખોટ વચ, વળી જો તમને ક
હિયે તો અમારા પાદશાહ સલામતે અમને
જે મતજયથી તમારી કને મોકલાવેલા છે તે
મતજય ઉધી વળી જાય. માટે પુછો ગમે એ
ટલું, પણ અમે તો ખરી વાત નહિ કહીયે.
શું તમે એટલું નથી સમજી ચકતા કે અકજ

ચાહને જો અમારો જીવ લેવો હતો તો તે
પોતે કાં નહિ લેય ? પણ નહિ; એમાં બેઠ
છે; બહુ ઉડો બેઠ છે. તે તમે નહિ સમજો.
ચાલો અનંદાત, મારું શીર છેલ્લે; પહેલું
મારું—પછી આ તાનસેનનું !”

તાનસેન—ના, ખુદાવંદ ! મને પહેલો
મારો.

રાજા—તમે એમાંથી જે ધણી તમારા
પાદશાહના બેઠની વાત મને કહેશે તેનું શીર
પ્રથમ છેડીશ.

તાનસેન—ના, ના, તેમ કાંઈ બને ?

ખીરબલ—તેમ તો નહિજ બને.

રાજા—ત્યારે હું તમારું માથું કાપીશ
નહિ.

ખીરબલ—અરે ! એમ કરશો નહિ,
મહારાજ ! ત્યાં તો અમને ખોટ જશે. પશુ
જ્યારે નવે આમ હક લાઈ ગયા છે ત્યારે તો
તમને ખરેખરી વાત કહી દઉં છું. પણ
તે એવી શરતે કે એક નમ મારી ગાત પુરી
થાય કે જીંછ ગમ તમેજો મારું શીર છેલ્લું.
અને પછી ગમે તે થી યાર તો પણ તમારે
આ વાજથી અમારા અકગરશાહને જાણીના
કરવા નહિ. કેમ કહ્યું છે ?

રાજા—કશું છે. કહે, જોડ ?

ખીરબલ—જુઓ ત્યારે. અમારા પાદશા
હે લાંબી મુદત થઈ તમારું રાજય જીતવાની
મતજય રાખેલી છે; પણ તમે પડ્યા ગહાદુર
અને તમારું સંન્ય પડ્યું મોકલું, એટલે અક
બર નાચાર થયો. એટલામાં પાદશાહનો મોલ
વી જે મકેક દુલ કરવા ગયો હતો તે આવી
લાગ્યો. પાદશાહે તેની સલાહ લીધી. તે કહે

કે બ્રહ્મદેશનો રાજ્ય નીતિમાન અને ધર્મી છે, માટે તેનું રાજ્ય છતાંય એમ નથી, પણ જો કાંઈ એવી તદ્દખીર થાય કે એ ધર્મી અને દયાળુ રાજાને હાથે એ નિર્દોષ માણસો ના જીવ નાશક જાય તો પછી એ રાજાનું તત્કાળ મરણ નિપજે; અને જેનો જન એ રાજ્ય પરેશા છે તે તેની જગ્યાએ બ્રહ્મદેશનો મહારાજ આવે, તથા જેનો જન એ પછી છે તે એ દેશનો પ્રધાન થાય. હવે અમારા અકબરસાહેબા અને ખાસ વજીર અને અમીર હિયે, અને અમારી ઉપર તે નામદાર તો મોટો ચલા છે. એટલા માટે તેણે અમને તારી હજુરમાં મોકલ્યા છે કે અમેમાંથી જેનો જન તું પાછો છે તે તારા તખ્ત ઉપર બિરાજે. હવે એ ધર્મીઓ! મારી સર્વ દષ્ટાક્ષત તેં સાંભળી લીધી છે તો તારી કબુલત મુજબ તું મારે જન લેવાની દીલ મા કર” શબ્દ વિચારમાં પડ્યો. પેલા બંનેને ટીકી ટીકી ને તેઓ પછી તે તુરંત બોલી ઉઠ્યો કે—“વાહ ! વાહ ! તદ્દખીરનો દીકરો છે ! ત્યારે તમને મારીને હું મારે જન ખોડ કે ? અને મારે રાજ્ય તમારે સ્વાધીન કરે ? તમને મારવા માં મને લાજ તો નહિ પણ સાચું તુકસાન ! જાઓ અજાણી મારાં રાજ્યમાંથી ચાલી જાઓ ! મારે તમને દાસ લગાડવો નથી. ”

આ હુકમથી બીરબને અને તેનું બેઠ ને તાનસેને એવો દેખાવ દીધો કે ગોલા તેઓ ની રંગોમણી લોલીજ હડી ગયું હોય ! તેઓ ને પકડા મારીને રાજાની હજુરમાંથી બહાર ક

હાડ્યા નહિ ત્યાં સુધી તેઓએ એક પગ પણ ખસવાની ના પાડી; અને એક વાર બહાર નિકળ્યા કે પછી ઉભી પુછીએ દીસી તરફ નાહા !

અકબરની દરબાર મળેલી હતી એટલા માં તેઓએ કેટલેક દહાડે ત્યાં દેખાવ દીધો તેઓ પાછા ફરશેજ એવી પાશ્ચાત્યની તો ખાતરી હતીજ. તે નામદારે પ્રથમ તાનસેનેને પુછ્યું કે “કેમ મિયાં! તમે કેમ છુટી આવ્યા?”

તાનસેને સર્વ વાત માંડીને કહી, અને સેવટે બોલ્યો કે “ખુદાવંદ, મને બીરબને જીવદાન બચાવ્યું ! એ ન હોત તો હું જીવતો ક્યાંથી પાછો ફરવા હતો ? ”

સમજાઓ અચરત મયા; બીરબલની શુધ્ધિ ઉપર તેઓને આશ્રીન કર્યાં વિના આશુ નહિ. તેણે લગાડેલી શુદ્ધિ સાંભળી તે એ ખુબ દરયા ખરા; પણ બંનેમાં જોડેલાં દિલસાથ પોતાને ધર પાછા ફર્યા કેમકે તાનસેને ને વજીરત આપવાની તેમમાં તેઓ નિમૂણ અમા હતા. પાશ્ચાત્યે જતી વેળા તેમને ક્યું હતું કે કે “બીરબલની શુધ્ધિને તાનસેને નહિ પહોંચે ? ”

નાહીજ આશુ !

“મારી મુનાઈને બહુએ સમજાવી પણ ઉંદ ! એ બેરોશીનું આશુ જગાવી નહી સમજ્યું. આખરે ત્યારે મારી તેદમી મેલેરીયાથી પટકા અને ડાક્ટરોનું કાંઈ વચ્ચું નહિ ત્યારે રૂમસ થઈ મને પટાવવા લાગી. મહીનો દહાડો ધીવારા ધીવાળ્યા ને બોલો બરી પૈસા ખરચ્યા તેને બદલે ત્રણ ભાગમાં મારી તેદમી દુરવાર થઈ ગઈ. અજાણ નામમાળું ઉપામ હતો. પામઆલા હું દબેશાં રાખું છું તમે સમજ્યા કે? જરૂર એક બાદલી રાખજો.

મીઠી નિંદ્રા

થાક ખટનની નિંદ્રા માતા ન જોએ કાઢવ ને કાંટા
પલંગ સોજ કે ખાટ ન જાણે ઉઘે પછી તે જ્યાં ત્યાં
કેવી સીસેમની તુજ કાયા-નિંદ્રા, નિર્મળ શોખી માયા—
કૂર કુંકર્મી કંજાસ કોપી શોધે ગિર્યા નિંદ્રા
રાત્રી સારી ધપકે જપકે તકડે સુવાલ છને
સહજ જુરે પર નહી આખે-કતરો મોજ મધુરી નિદ્રા—
કેવી કવેશ્વર પર દુખ ભકતને આશ્વસ આપે નિંદ્રા
માત વિનાનુ બાળકે પણ રોઈ-રોઈ વસા રહે નિંદ્રા
નિંદ્રા યુવાન બનાવે તનને-નિંદ્રા નુતન કરશે મનને
દરશન તુજના લેવા કીજે ગમતા ગીતકાં ગાતા
ગાતાં ગાતાં પળમાં પોઢે ઉઠ મળે તુજ આપે
ઉંઘમાં ગેળ કરીને ગ્રાટે હસી મગટ રહી છે હોઢે.

મન તું વિશ્વમાં ધ્યાન ધર

અરે મન સમજને માંગે શુ કરવા
ભવ દુઃખ તા વા તરવા—અરે,
પ્રાંતી જૂલના છે ઉપચારી
તનનો મહેલ દુર કરવા—અરે મન.
નિર્લક તારો આટો થશે રે
ખાડો ખોદે કાં પડવા—અરે.
માયા કાયા કર્યા કરે તુ-માહા રહી સમ મોર
કઢી કઢી રોય ચરણપર-બનશે જગનો ચોર—અરે મન.
વિશ્વબનિતા વિવશ વિણી લે
ચાતે ચરણ હરી ધરવા—અરે.
રાગ રાગમા ફેકે તજ કર-ચોગ ભોગનો જોગ
કલ સમા કિલ ફણગા કુટશે-ધ્યાન હરીસો જોડ—અરે

હો. સો. મીસ્ત્રી.

With Dadabhai Naoroji's Compliments,

VESAVA.

22nd, September, 1913.

I offer my most heartfelt thanks to all friends in India, England, Africa etc., who have sent me their kind congratulations and good wishes on my 89th, birthday, on 4th, Inst.

It is indeed exceedingly good and kind of His Excellency Lord Willingdon the Governor to send me a telegram of his congratulations and good wishes on this occasion.

Looking back to the year that has passed, I cannot but recollect with horror & pain the criminal attempt on the Viceroy's life at Delhi in December last. Though the escape of assassin is calculated to create grave misgivings, the joy & thankfulness of our Princes & people at the providential escape of Their Excellencies the Viceroy & Lady Hattinge, can leave no doubt as to India's loyalty to British Rule & gratitude to her benefactions.

Once again, the situation of our countrymen in the Colonies & particularly in South Africa, stirs us with deep emotion. They have suffered long & suffered much & have so borne their misfortune as to entitle them to the better regard & protection of His Majesty's Government. I have viewed with deep concern,

the indifference of the Imperial Government in regard to the recent Act in South Africa. But I still hope for justice & action.

The appointment of the Royal Commission on the Services in India has given one great hope. I pray that its work may result in securing to our Country the justice that has been long delayed. It has been my lifelong conviction that simultaneous examinations will furnish the only remedy for a great & just grievance, by the fulfilment of pledges & promises which cover a period of over eighty years. I feel sure, it will deepen the confidence of the people of India in British justice.

I have observed with sincere satisfaction the part played in many fruitful activities by the rising youth of our Country. The work of the Member of the Servants of India Society in this & other Presidencies & Provinces & the work of the Volunteers during the recent floods, in Bengal, which was appreciated, by the Govt. of Bengal, has greatly rejoiced me & made me more hopeful for the future of our Country.

Palitana, Bengal & Southern India have my deep sympathy in their present sufferings from the calamity of the floods, and my high appreciation of the munificent gifts by Dr. Rashbehari Ghose and Sir Taraknath Palit.

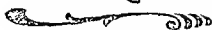
(Sd.) Dadabhai Naoroji.

Love & Joy.

Let your life be full of laughter
 When tho' pain may come hereafter
 Banish from your heart dull care ;
 Hither, thither, gaily dancing,
 Thro, a world of love entrancing
 Seek and find joy everywhere.
 There's no room in life for sadness,
 Life was made for love and gladness,
 Let no care its sweetness cloy ;
 Hours and moments quickly flying
 Leave no time for doleful sighing,
 Each day brings some new found joy.
 Fill you then your cup with pleasure,
 Dance you then a joyful measure.
 Love is sweet tho' love is blind
 Hither, thither, gaily dancing,
 Thro' n world of love entrancing,
 Till your heart's desire you find.

Victor Roberts.

હાંઈક રમુજ.

ખાસ લખનાર—આવાંત.

આજ્ઞાકી લખાં જવાબ.

આવાંત—સોહલી તું દુકકર છે, હવે તું
જીવું કે દુકકર એરલે શું?

સોહલી—ના, આવાંત. દુકકર એરલે
‘હું’ નાહતું ગમ્યું.

+ + +

તે—વાહલી તારો ‘ઓપેસ’ આસ લાવીજ કે?

તેહી—હા, પણ વાપરી નથી રાકતી.

તે—કાંય ?

તેહી—મારી હીરાની વોંટીઓ પેહરતાં
શી મગજી !

+ + +

તે—ડીયર, તારા આવા રૂસથી કેમ
હમ્મ ખુશી નહિ થાય ?

તેહી—કું કાંઈ મદસ્થોને ખુશી કરવા
સ કરતી નથી, પણ ખીત્ત બેરાઓને બાળવા
ફાંજ.

+ + +

એક યાદરે શોધ કીધી કે, એક બેરીનાં
લાયા ઉપર, એકથી, બે, લાખ જેટલી સંખ્યામાં
લાક હોય, પણ એક મરદના માથાના બાલની
ખુતરી તો તે જેટલો વખત થયાં પરખેજો
પરથી કહી શકાય.

ધણીજીને કેમ મુકાયા.

એક બેરીએ ગોતાનો વર મોડી રાતવેર
મટકાને ઘેર આપ્યો તે, બારણું થોકયું, ત્યારે
તેથીએ અંદરથીજ બારણાની કમમાંથીજ
હમ્મ, “કાણ જરા ડીયર કે ?” મદસ્થીજ હવે
મુકદી બીવાજ, અને રાતના જલસી જેરઆવેજ
પણ ટક્યા નીચે પીસતોજ લઇને રૂવેજ.

+ + +

ઇનોક, (Enoch)ને ઓમી, (Naomi)
ની દીકરી પદ્મ ને વરસે પડમ્મી. કમારીકાઓ
દીમન રાખે !

+ + +

એક ધર્મશાળાનાં ઉતારાએ નરનાની
કેળમ ઉપર મોખાળીઆંદર બારે બાર બાજ
નરનાં બદ કંદાળવા દેના. તેમિતારા ઉતારે.

ધર્મશાળાના કારભારીને બાલુએ લઈ જઈને
સલાહ આપી કે, તમે બે જુદી જુદી રક્ષાખીમાં
માખંણુ અને બાલ જુદા મુકા તો સારું ! પછી
હમોને ગમશે જેટલા બેળાને ખાવશું !

ગરીબ બીચારી જૈરી.

રેલવેનાગારડો ઘણોએ તરીકે ઘણા સારા
કહેવાય નહી. એક રાતે ગાર્ટે સ્વપનાનાં પોતાની
ત્રેન, બીજી અંગેલી ત્રેન સત્ય અથડી પરતાં
જોઇ. અને ત્રેનને અથડતી અટકાવવા પોતાની
ઝેરીને ત્રેનની બેક સમજી, કાન પકેડી મરડી,
મોરી નાખી.

+ + +

એક તીસમારખાં સાહેબ, કુતરાને સાંક-
કળે બાંધીને, રેલવેની તીકીટ ઓપીસ આગળ
મયા, ને મુજબું કે કુતરાની તીકીટ કરાણું કે !
“ નહી, તમે સાધારણ ઉતાર તરીકે મુસાફરી
કરી શકસો.”

+ + +

એક ‘અકકકક’ સાહેબ, ખોરાકી વગેરે,
રાખવાની દુકાનમાં મયા, અને બપકામાંજ
મુજબું કાંઈ તાળે માલ આપેજો કે ?” હા,
સાહેબ, તમે જે થાંબલાને અંદેલીને ઉમાજ,
તેને તદન તાળે રંગ લગાડેજો.

+ + +

એક ‘બે-ખાન પ્રોફેસર પોતાની કોમે-
નનાં દરવાજામાંથી બાહર નીકળતાં માપને
અથડી પડ્યા તેવજો, ગુચવણમાં પડી, તરત
ટોપી ઉંચકી કહયું “કું માફ માંયંજ બાતુ.”
થોડુંક આગળ આંધાને વળી એક બાતુને
અથડી પડ્યા, તરત આગલા એકસીડંટની
જુલ યાદ આવીને બોલી પડ્યા, દેવાંન ? પછી
તું છેકે ?”

+ + +

રામબાણુ ઉપાય.
“ અરરર ? શું મયું ? પડી ગયો-પડી ગયો !
જરા પડી ગયો-અહુ લાગ્યું-માંય બહુજ લાગ્યું
એ !” કરતો મોઢેકસો તલે ઉપર મધ મયો
કેમકે જરા ઓટલાપરથી દેણ પટકાંયા દતો.
પણ તુરંત પારોના પેસુઆએ કપાટમારે પેરી-
ટેવીખનું પેનકીતર મોખણું ને અડ્યા કાકાકમાં
જરા રમવા રોચો-નમે સમજ્યા કે ?

પેમુખા.

ઘરડાંએને જીવાન થવાનો

જમાનો તે વળી શું ?

ખીજળે કુસતુન તુનીયા.

“અમરુદ્ધ કુરુક્ષેત્રમાં બનેલો.”

વાત જાણવેલા કતક કે જેથી સોખીન મલરકે
સફેદ જાતને કાળા કરી શકે છે. આ કતકથી જાતનો રંગ
કાળો બનર બને છે, કોટલું નહિ પણ ખરી અમરુદ્ધ
જાતની જગ્યાએ નર જાત ઉમે છે. એ એક ગુલાબો
છે, અને જગતભરે રચલો છે. એની ખરી ખુશીઓમાં
એક તો એ છે કે માથાંની ચામડી ઉપર કાચ પડતા નથી
તેમજ જાત વલ મારતા નથી. વાપરીને ખાતી કરી.

કિંમત રૂપીઆ બે, પોસ્ટજ છુદ્ડ.

ધી બોમ્બે ટાઈલ માર્ટ.

મજવાનું ઠેકાણું—

૨૨, એક સીટ કોટ મુ'બઇ.

માલેક, ગુલામચાલી ગુલામલુચેન, ટાઈલસ તથા સ્ટીલની શીલીંગના વેપારી.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !!

તૈયાર છે !!!

સચિત્ર સાક્ષરમાળા.

એક નવી નવાઈ

આજ સુધી બહાર ન પડેલો ગ્રંથ.

સાહિત્યના સાગરમાં આ પુસ્તક નવીન અજવાળું નાંખનાર છે.
દરેક અનંદા પારસી, હિંદુ લેખકોને તેમની છબી સહિત જોશો.

કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

મજવાનું ઠેકાણું—

પુરપોત્તમ વૃન્દરાલ.

આદિર.

ઠેકાણું કોમીપોળ, વડોદરા.

આખાં હિંદુસ્તાનમાં પ્રખ્યાત થયેલું

હિંદુસ્તાની દવાખાના.

હિંદુસ્તાનમાં ખાસ ખાત્રી પૂર્વેક યુનાની તેમજ વૈદક દવા
ખતાવવાનું મોટું માં મોટું કારખાનું.

હાલના યજ્ઞા—એ ઝમાનાના મહાન ધીમ

“ હાઝાક-ઉલ-મુલક ” હકીમ હાફીઝ મહમદ
અજલખાં સાહેબના

ખાસ સરપરસ્તી હેઠળ ખતાવેલી તમામ યુનાની તેમજ વૈદક
દવાઓ, તેમજ હાઝારો જાતની સુકી દેશી દવાઓ હરદમ સ્ટોક
માં રહેછે.

આ દવાખાનાની કુલ આમદાની મદરેસા તખ્ખીયા ઝનાના
તેમજ ફીમેલ હોસ્પીટલમાં આપી દેવામાં આવેછે. સવાખનો
સવાખ અને વળી સોજ ખાત્રી પૂર્વેક દવા વાપરી જલદી તનદરેસ્તી
મેળવવા માટે આ એકજ ખાતું છે.

ડાક્ટરોની દવાના ધીચારથી કંટાળેલા આસામીઓ માટે આ
દવાખાનું એક આશાવાદ બેઠું છે.

ખીમારનો વીગતવાર હાલ લખે મહાન હકીમ સાહેબની સહાહ
લર્ડ (તુરકો લખાપીને) દવા વી. પી. ધી મોકલવામાં આવશે.

પારસી મેનેજમેન્ટથી આ દવાખાનાનો તમામ કારોબાર ફતેહમંદ રીતે
ચલાવવામાં આવેછે.

પદવ્યવહાર નીચલાં સરનામે કરવો:—

વીજસનની

ચાહ તથા કાંઈ

ની નોંધ કરી

તમારા બગ્ગર માશ્તર ને ખરીદી

લાવવાનો ઓરડર આપશો.

દરેક દેકાળે વાચ્ય છે.

ડેપો—૬૦, ૬૧. પારસીબાગરની, રોડ. મુંબાઈ.

નિરાશ થયેલાઓને આશા આપનારો સંદેશો વાંચો.

કમળેરી અને નાકહતી એ એક જાંઘળીનાં જીવનમાં દુઃખરૂપ છે.
કોઈપણ કારણથી શક્તિ તથા તાકાત ઓછી થવા લાગે અથવા ઓછી થઈ ગ
હોય ત્યારે નિરાશ થવું નહીં.

ખાસ અમારા ત્રીસ કરતાં વધારે વર્ષના વૈદ્યક ધંધાના ભણી અનુભવથી સિદ્ધ કરેલી
ધાતુપૌષ્ટિક અને તાકાતને મોટે

રાજ રાજેશ્વ

ગુદ તાજ અને વૈદ્યકશાસ્ત્રમાં અત્યુત્તમ મજ્જામાં આવેલી કીમતી વીજે વપરાય છે.
કોઈપણ હકસાનકારક ભેરી ચીજો હોતી નથી.

દરેક દેવમાં તેમજ દરેક રૂતુમાં સરખી રીતે લાગુ પડે છે, પહેલે દિવસથીજ શાયદો ન
છે અને કાયમ તાકાત તથા શક્તિને ટાળી રાખે છે.

રાજ રાજેશ્વ્રી ખાતારના સ્ત્રીસ્ત્રા ભાગોની નસોને અત્યંત તાકાત આપે છે અને કોઈ
ભતની લગાડવાની દવાની જરૂર રહેતી નથી. કીમત ગાળી ૩૦ ની ખાટલીના રૂ. ૨૫

એકજ જાળી ખરીદનારને ગેરેટી આપવામાં આવે છે અને એક જાળી પુરેપુરી ખાદ
શાયદો ન થાય તો એક પણ સવાઈ પુછાયા વિના પૈમા ખાજા આપવામાં આવે છે અને
પ્રાણ નથી આપતા એવો એક પણ પુછાવો આપનારને રૂ. ૧૦૦ દત્તાય. બીજી દવા
કેટલોય વાંચો.

વૈદ કલ્યાણજી હનીફજી હાકર.

નં ૧, જામનગર, કાઠાઆવાડ મુંબઈ, કાલખાદેવી રોડ વીજસનની

એક ખરો ઈલાજ

બાદશાહી ચાકુતી.

ખરી “બાદશાહી ચાકુતી” નો રજીસ્ટર નં. ૨૨૦ છે

અતિચારથી કે ખીજા ગમે તેવા કારણથી થયેલા ધાતુ રાખધીના દરેક જાતના રોગો દૂર કરી નામદાદનો બડ મુળથી નાશ કરી જીવાનીમાંથી થયેલા ઘડપણના ચિન્હો દૂર કરી સંસારનું સુખ ભોગવવાને પૂરતા દાયક જાનાવનાર બાદશાહી ડોક્ટર બાંદલીઆ કૃત “બાદશાહી ચાકુતી” છે. જીવાનીનો ખરો જીરસો ઉત્પન્ન કરી અથડાને માટે ટકાવી રાખનાર અને સ્ત્રી પુરુષોથી દરેક રૂતબાં પહેલજા વગર લાઇ શકાય તેવી આ ફતેહ મંદ ચાકુતી છે. કિંગ્મ ૪૦ ગોળીની ડી ૧ના રૂ. ૧૦.

કમળોર નસો માટે બાકસીર “પુરુષાર્થ લેપ” કી. રૂ. ૨૫
ગરમી માટે રજીસ્ટર્ડ “અગ્નિહોતક”

પીગખમાં અગન, રસી, ચરકા અને દુખાવા સાથેનું જીવું મા નહું દરદ તરતજ સાંર કરવું હોય તો જે દવાથી કમળોર દરિએ સારા થયા છે. તે દવા જરૂર વાપરો, કી. રૂ. ૨ દરેક જાતનું પોરટેજ જીવું.

બાંદલીઆની કું. કાલબાદેની રોડ, પોપટવાડીને નોક, સુબધ.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ

તાંવની રામખાણુ દવા.

આ દવાથી કોઈ પણ જાતનો તાવ ના ઉતરે તો લીધેલા પછસા પાછો આપીશું. આ દવાથી ચોથીઓ તાવ નથી ઉતરતો એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપીશું. ગોળી ૪૨ ની ડીની કી. રૂ. ૧-૦-૦. ખાસ પોરજ નથી.

શકતીની દવા.

શકતી સજીવનમાં શકિત લાવવાનો ગુણ નથી એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ મળશે. દરેક જાતની નબળાઈ દૂર કરી પુરુષત્વ વધારે છે. જુદાવરચાથી અગર ખીજા કારણોથી કાપી થયેલી શકિત વધારે છે. નાચરદાદના દરદો અને નસોની નબળાઈ દૂર કરે છે. ગોળી ૭૫ ની ડીની ૧ ની કી. રૂ. ૨-૮-૦.

ધાતુ વિકાર—નામનું પુરતક એક કાડ લખનારને મફત, ગોઠવવામાં આવશે.

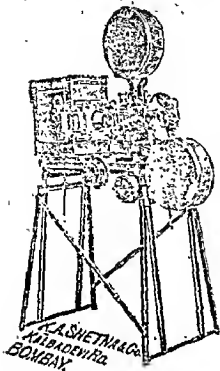
વેદ શા. ગીરધર કાલ કંદાનજી.

ગીરધર આપધામ

હૈડ ઓશીસ—ધોળકા, સુજરાત.
આંગ ઓશીસ—સુબધ, મારકીટ ડીની ગાસ ખી.
વજીરસીદાસની કું.

કાગળપ વનો વપદાર હૈડ ઓશીસે કરશે.

નોકરાના ઢોકલા ! તકદારના તાસાર ! અને બરપુર ખખનો !
ક્યાંયા મેળવશો ? !

વાંચક વાંચ ! અને મેહનતનો ખખનો
મેળવવા માટે નીચલાં લખાણ તરફ તારું
ધ્યાન યુગાડ, થોડે પેસે મોટો વેપાર ! સુ-
ખવાસી ધધો અને હિંદુસ્તાનની દિલગુશ
સેહેલલાહ તે શું ? **સીનેમેટોગ્રાફ**

બસ હવે જાહીજ નહીં છે. અને આખા હિંદુસ્તાનમ
ફાથી લધુ જાતના સીનેમેટોગ્રાફ તથા ફીલ્મોનો મોરો
જરૂરો રાખનારને મળવું છે.

પણ ક્યાં ?

**કાલખાદેવી,
કે. એ. શેઠનાની કંપની**

દિલ્હીમાંથી લેખરો રૂપા કમાઇ આપનાર હયા સીનેમેટોગ્રાફ ૧૦૦૦૦ શીટ સાદી ત
રંગીન ફીલ્મો, હાઇ પ્રેક્ષરની લાઇમ-લાઇટ સાથેના કંપ્લેટ સીનેમેટોગ્રાફ, રૂા ૧૨૦૦ સુધીન
" જાત્રાણુ સીનેમેટોગ્રાફ " " એમ્બાયર મશીન " ૫૦૦૦ શીટ સાદી તથા રંગી
ફીલ્મો, ૩૦૦૦ કેન્ડલ પાવરની હાઇ પ્રેક્ષરની લાઇમ લાઇટ સાથે, કંપ્લેટ રૂા ૫૦૦ સુધી.
વીજળીક બતીથી યોગેશમાં ચાલતો સીનેમેટોગ્રાફ, એમ્બાયર મેલ્ટેસ કોસ સીનેમેટોગ્રાફ
તથા પાંચે સીનેમેટોગ્રાફ, ૨૫૦૦૦ શીટ સાદી, કમીઝ તથા રંગીન ફીલ્મો, હાઇ પાવર આર્ક લેમ્પ
કોરટ્રીબ્યુશન, બોર્ડ, ફાયરપ્રુફ, લેટેસ્ટ સ્ટાઇલનો કમીન, તથા તેના બીજા સંપૂર્ણ બીજા સાથે

કંપ્લેટ રૂા ૨૫૦૦ સુધી.

તે ઉપરાંત જાત જાતના સીનેમેટોગ્રાફ, રેકૉર્ડસ, ફાઇલોનોપગ, હાઇ પાવર લાઇમ-લાઇટ, હલે
ટ્રોફ આર્ક લેમ્પો, ફેનોગ્રાફ તથા તેને લગતો દરેક સામાન.

હેલી શેપના ચાલો નવી સ્ટાઇલના ફેરફારીન એક્ષક તેલથી વાઈ કરતા પંખાઓ, જેમ
૨૪ કલાકે માત્ર ૧૦ પાઉન્ડ તેજ જાગે જે વાસ મુદ્દલ નથી, બીજા સાધનોની જરૂર નથી,
એક બીનારમાં ૩૦૫૫ રેવોલ્યુશન ફરે તે બેવા માટે ખુદશા સમ્પા છે.

દમો શાદી, પારડીઓ, મેલાગડામાં સીનેમેટોગ્રાફના એકો રંગીન ફીલ્મોથી થોડી શીમાં
જગતી તમારા તમાશગીનોને ખરેજ ખુશ કરશે.

તે માટે મળો અધિક લખો.

રેસીગ્રાફ એકેડમ.

નાં ૧૪૩ મલખાદેવી રોડ—સુબ્રામ

"વીનર."

શું ઉ?

બસા માણસ બજારમાંથી એવો એખરો શું કરવા
ઉંચકી લાવે છે? હાથે કરીને કાં હેરાન થાય છે?

ફાટક કંપનીનાં

બાલનાં તેલ

વાપર્યાંછ કે? એકજ વાર અજમાવો અને તમારી ખા:
કરો. તમારી સેવા બળવવા હમો તૈયાર છીએ.

જરા નીચે નજર ફેંકશોજી

કેશરજન	ખાટલી એકનો	શો	૧-૦-૦
જળા કુસુમ	૧-૦-૦
મોધરધ	૧-૦-૦
કીરોર માલતી...	૧-૦-૦
કામીનીઆ...	૧-૦-૦
દીલબદાર...	૧-૦-૦
બુલબુલ	૦-૧૨-૦
જેઘમીન	૦-૧૨-૦
પુષ્પ માલતી	૦-૧૨-૦
નવિ નવાઇ	૦-૧૨-૦
દીલ્લિ દરવાર	૧-૦-૦

આ ઉપરાંત દરેક જાતનાં અંતરો; દવા; ચાહ; કાફી, ઉપરાંત
હરજન બિપયોગી ચીજો હમારે ત્યાંથી મળશે.

...એકજ વખત ખાત્રી કરશો.

કે૦ આર૦ ફાટક.

જનરલ મરચંટ એન્ડ પાર્સિયન

કાકોરદાર રોડ, મુંબઈ ૧૦-૨.

ઇભરાહીમ અબ્બદુલકાદર

જનરલ પેપર મંરચંટ.

સુતાર ચાલ નં. ૪૭ મુંબઈ.

જાણીતા વેપારીની એલતેમાસ

રફ અને મલેઝ પ્રિન્ટિંગ

હબલ અને સીંગલ કુલીસકેપ

સાદા તથા બુકના મારબલ,

પ્રાઈન પેપર, શુકરુ કપડે,

સોનેરી રૂપેરી પાઉડર

દરેક જાતની છાપાની સાહી

વગેરે વેચનાર.

રજામના ઘોરડે ઉપર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવે છે.

સ્વતંત્ર.

The Independent.

દર સ્વીકારે પ્રગટ થાય છે.

ભાગજ્યાનું નવું અઠવાડિક પેપર.

પતેલી અંક જોયો છે ?

નીચલાં લેખકો.

મિસ બીખાઇજી લીં શાલમદાર.

મીસીસ શારદા સુભત મેહતા.

ખીં એં

મિસ મહેરજાનુ ડીં રંચુનવાળા.

મીસીસ મહેરજાનુ શીં એંડનવાળા.

મિસ શીરીન.

ખાઇ રૂપાંખાઇ દોં રજાડી.

મીસીસ જલ્યાં બ. ચીનાઇ.

શમશુલ ઝોડમા ડાકટર જીવનજી ન.

મોહી.

મીં બેહમન સોં ખનાજી.

મીં ડીં નેં દેસાઇ, બેરીસ્ટર.

રશીક.

નાજુદ.

સોલન.

મીં મીનામહેર માનેજી માદન.

ભાગજ્યાની દિલકશ નોવેલ

બેટ.

લવંગમ રૂં ૨-૮-૦

પોસ્ટેજ સાથે ૩-૮-૦

મિત્ર, સ્વતંત્ર,

નવસારી.

અંદગીના અળથી ઘણીક મુશીબતો દૂર થઈ શકે છે તેના

જાણવા લાયક દાખલાઓ.

ગુજરાતને ઇલ્લમ માટે

સખતાર—મી. બેલ્લમ ચૌરાખજી બા. ખનાજી.

Through each perplexing path of life,
Our wandering foot steps guide
Give us each day our daily bread,
And raiment fit provide,
Oh ! Spread thy covering wings around,
Till all our wanderings cease,
And all our Father's loved abode,
Our Souls arrive in peace.

John Logan.

અંદગીના દરેક મુશ્કેલીથી બચી રસ્તામાં
તું અમારા રખડના પગથીયાંની સહાયરી કરજે.
દરરોજનો ખોરાક અને કપડાં તું પૂરા પાડજે.
જ્યાંલગી અમારા આત્મા શાંતીમાં તું અમારા
પીતાના પ્રિય મંદિરે અ.એ અને અમારી
સખતાર મુખારી અમાસ થાય ત્યાં લગી અમને
રક્ષાજી આપજે ” આ લખાણ કરવાની મુખ્ય
મતલબ એ છે જે કે કેટલાક ઉપર બપોરે
તે ધારેલી મુશ્કેલીઓ અને નાચારી આવી
પડે છે તે પર પોતાનો વળગી પ્રમાણિક જા
હરી હાથગી મદદ માગવાને જતને આપે રખે
હિતની ભાષ છે. લે.કે.મે હેરાન કરી પેતાની
મતલબ સારી લેવા માગે છે. કેટલાકે બુધ્ધિ
કરે છે કેટલાકે તરેવાર વહેમે કરે છે. કાગા

આલખુ જેરીઓ પામે જ્યાં મેલી વિધાનો
ઉપરોગ કરે છે અને એવા બુધ્ધિઓથી
કાર્ય પેસાની બેરબાદી કરે છે. એવા મુશીબ-
તમાં આવેલા માણસોને આ દાખલાઓ આપી
સખતારમાં આવે છે કે દરેક રીતની પ્રમા-
ણિક કોશિશોથી અને હાથગી મદદ માગવાથી
જમે તેની આશનોમાંથી સારી રીતે પસાર
થઈ જાય છે અને નસીબમાં ખનવાના માદા
ખનાજો મરી જાય છે.

અંદગીના અળથી જેકે નામિદ્યા ચિન્તાનો
ભુજે મરતો જમ્યો.

જાણીને ચિન્તાનો ચોશીગન ઓશ્વરોન
પેનાની કરઆનની કારિદિ માંવારવાર તગીમાં

પાખ્યાલા યું છે ?—મેલેપાનો દુશ્મન.

આવી પડતો હતો. એક વખતે આ ચીતારો એવી તો તંગીમાં આવી પડ્યો કે પોતાને અને પોતાની બાવડીને માટે ખાવાનો એક રોટલો ન હોવાથી પોતાના ચિત્રો મુકેલા એર-ગ્રાનું બારણું બંધ કરી પુલની બંદગી કરવા બેઠો. આવી રીતે જ્યારે બંદગીમાં મથચુક હતો તે વખતે કોઈએ તેનું બારણું કોકણ અને જ્યારે તે ઉદાસવામાં આવ્યું ત્યારે કોઈ અનજો માણસ પુછવા લાગ્યો કે The angel priel યૂરીયક ફરેસ્તાડું પેહું મુંદર ચિત્ર તમારી પાસે છે કે ? ખી. એન્સડને એક ખૂણમાંથી પેશું ચિત્ર કાઢ્યું અને તેની ઉપર ધૂળ પડી હતી તે લુછી નાખી અને પેલા માણસને આપ્યું. પેલો ધરાક બેઠ્યો કે રાત્રસ એકઝીબીશનમાં એ ચીત્ર હતું ત્યારે મેં તે ધણું વખાણ્યું હતું અને તેની કીમતને વીશે પૂછપરછ કીધી હતી. તે ચીતારાએ જવાબ આપ્યો કે “ કોઈએ તેની પીછાણ કીધી ન હતી અને તેની પુરતી કીમત નહી મળવાથી એ ચિત્ર વેચવાનું તે વેળાએ મોડી વાળ્યું ” હતું.

પેલા સખસે કહ્યું કે “ ૬૦૦૦ રૂપયે હું ખરીદી શકું કે ? ” ચિતારાએ જવાબ આપ્યો કે “ તમે જે કીમત કહો છો તેથી અરધી કીમતે માગવાને હું હિમત કરી શકું નહીં ” પેલા રાખસે કહ્યું કે “ ત્યારે તો હવે આ ચિત્ર મારું શયું છે. ” પોતાની ઝોગખ આપતાં જણાવ્યું કે તે મારકવીસ ઑફ સ્ટેટ્સ હતો.

પોતાની બંદગીનો આવી રીતે પુરત જવાબ મળવાથી પેલો ચિતારો આભારની લાગણીથી હંચ થઇ ગયો હતો.

બંદગીના બળથી પૈસાની મદદ મેળવનાર એક ગરીબ વિદ્યાર્થી.

હેન્ડ્રીયંગ સ્ટીફીંગ તે. ઝાંડ ડ્યુક ઑફ

બેલનની દરબારનો એક જાણીતો તખીબી હતો અને આંખના તખીબ તરીકે ધણેજ હુદીયાર હતો. પોતાની ગરીબ અવસ્થામાં બંદગીની મદદથી આપે દરજ્જો ચઢ્યો હતો. એ એક જાણીતા ફરી ગેથી (Gethio) નો જાત્રી મિત્ર હતો જેને તેની બંદગીનો હેવાક લખખા ઉરકેયો હતો.

હેન્ડ્રી સ્ટીફીંગ નાનો હતો તે વખતે માત્રાપ વગરનો એક નાચાર હોકરો હતો. પણ ઉંચા પ્રકારની ફળવણી લેવાની ધણીજ ઇચ્છા રાખતો હતો. એકઝોકકસ ફળવણીના ખાતામાં અભ્યાસ કરવા જવાને માટે રાત દીવસ બંદગી કરતો હતો. અને અનખખ સંચોગ વચ્ચે સ્વેસ જર્મમાં જવું થયું હતું. તેના અભ્યાસના ખર અને માટે ૧૦૦૦ દોલર જોઈતા હતા. પણ એક ૧૦૦ દોલર કયાંથી મેળવવા તેની તેને ખખર હતી નહીં. પોતાના ગરીબ સગાએને વારંવાર કહેતો કે “ મને અનખખી લાગે કે કશ્વર મને આ પેંસા કયાંથી અપાવશે. ” પોતાની પાસે ૪૬ દોલર હતા તે લાઇ હપડયો. ફેક્ટર્ડ કે જે સ્વેસફર્ડથી ત્રણ દીવસને છેટે છે, ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેટલામાં તેની પાસે ફક્ત એક દોલર બાકી રહ્યો. ખોલ સિવાય આ વાન કોઇ આગળ કહી નહીં. જ્યારે બંદગી કરતો કરતો ચાલતો હતો તે વખતે તેના ગામનો એક વેપારી મળ્યો. તેણે આ હોકરોને નીરાધાર જાણી લાઇ પૂછ્યું કે તું આટલા બધા પૈસા કયાંથી મેળવશે. નાના સ્ટીફીંગ જવાબ આપ્યો, ‘ મારા મહાન પિતા કશ્વર તરફથી ? ’ પેલા વેપારીએ જાણ્યું સ્ટીફીંગ પાસે હવે ફક્ત એકજ દોલર બાકી રહ્યો છે, ત્યારે તે બેઠ્યો હું એ તારા મહાન પિતાનો નોકર છું, એમ બોલી તેને ૩૩ દોલર આપ્યા. પણ જ્યારે તે સ્વેસખર્ચ આવી પહોંચ્યો ત્યારે તેની પાસે બાકી ફક્ત એકજ દોલર રહ્યો હતો. તે ધણેજ આતુરતાથી

નફાઓથી ચેત્યો ! પેરી ડેવિડનાં પેનકોલર સિવાય બીજું કોઇ હેતા ના !

બંદગી કરવા લાગ્યો. અને એક સંઘવારે તેના ઝોરડામાં રહેતા માણસે તેને ૩૦ દોસરા આપ્યા. તેની કોલેજની શી ગુરુવારની સાંજ સુધીમાં આપવીજ જોઈએ નહીં તે તેવું નામ કાઢી નાંખવામાં આવે. તેની પાસે સુદસ પૈસા હતા નહીં. તેણે ગુરુવારનો આખો દીવસ બંદગીમાં કાઢ્યો. સાંજના પાંચ વાગા પછી કુટુંબી પૈસા મળ્યા નહીં. તે આખો પરસેવાથી ગરકાવ થઈ ગયો અને આંખમાંથી ગાંઠ ઉપર આંસુના રેસા ચાલવા લાગ્યા. એ વખતે તેવું 'બારણું' દોઢાણું તેનો ધરધણી આવી લાગ્યો. તે પુછપરછ કરવા લાગ્યો કે તેને ઝોરડા પસંદ પડે છે કે કેમ? અને ત્યાર પછી પુછ્યું કે તું કાંઈ પૈસા લાગ્યો છે કે? સ્ત્રીશ્રેણે જવાબ આપ્યો કે નહીં મારી પાસે કાંઈ પૈસા નથી. પેસો ધરવાળો અન્યથા થયો અને કહ્યું હવે મને સમજ પડી. ઇશ્વરે તને મદદ કરવા મને મોકલ્યો છે. તે તેની આગળથી ચાસી ગયો. પછી થોડા વખતમાં ૪૦ દોસર લાઇ પાડો આપ્યો. સ્ત્રીશ્રેણે જમીન ઉપર પડ્યો અને આંખમાં આંસુ સાથે ઇશ્વરનો આભાર માન્યો. તેની આખી કોલેજની કાર્ડિફ આવીજ રીતે પસાર થીથી હતી. તે હમેશાં તંગીમાં રહેતો પછી તેની બંદગીના જવાબમાં ઇશ્વર હમેશાં તેને મદદ કરતો હતો. આ નામિયા તમીએ પોતાની હંચી કેળવણી અને કાર્ડિફ બંદગીના બળથી મેળવી હતી.

બંદગીના બળથી ચાલતું એક કુટુંબનું
ગુજરાન.

જરમનીમાં આ વાન સારી રીતે જણાવ્યો છે. મીસ દોરોથીવા ટરુન કે જેણી બંદગીનાં બળથી લોકોના દરદા સાળાં કરતી હતી તે તે વિષે જણાવ્યું છે. મીસ દોરોથીવા એક

ગોપાન્યા મારફતે પોતાની માતા અને કુટુંબનો નીચે પ્રમાણે હેવાલ આપે છે:

પોતાની માતા વિશે લખતાં મીસ દોરોથીવા જણાવે છે કે તેણીને બંદગીમાં ધણુંજ યકીન હતું અને જો કે તેણીનો ભરપાર એક જાકટ માણસ હતો, અને પોતાના કુટુંબને માટે અને પોતાના અગીઆર છોકરાનાં ગુજરાનને માટે કાંઈ કરતો હતો નહિ, અને કુટુંબીક વખતે તેઓ ધણીજ તંગીમાં આવી પડતાં હતાં, તે જતાં તેઓની આ દરેક મુશ્કેલીમાંથી બચાવવામાં આવતા હતાં. આ હેવાલનું ગોપાનીયું જરમનીમાં ફેલાવો પામેલું છે. તેમાં મીસ દોરોથીવા નીચે પ્રમાણે લખે છે કેટલીક વખતે એવો સમો આવતો કે ધરમાં એક અરધી પથ્થુ હતી નહીં. ખોદા સિવાય કોઈ દુમારી હાલત વિશે જણવું ન હતું. જે (ઇશ્વર) કોહલાં કુતરાઓને છુપ્પમરાથી રહતાં તો તેઓને ખપડાવે તે પોતાના વફાદાર બચ્ચાંની અરજ ન સાંભળે એ કંઈ બની શકે એમ નથી. તે દુમારી તંગીને વખતે હમેશાં મદદ કરતો હતો. આવીજ રીતે અમારી માતાનો મુદા લેખ પછી "Pray, but do not beg" બંદગી કરે પછી કોઈ પાસે જીવ ના માંગે, કરી હતો. જે અમારા મન ઉપર ધણીજ સખ્ત રીતે ફસાવવામાં આવ્યો હતો. આવી રીતની અમને કેળવણી મળતી હતી. તે દરમ્યાન ઘણીક જાણવા લાયક મદદો મળી હતી અને જેઓ અમારી આસપાસ રહેતા તેઓ સાચી આખી શકે કે અમારી તંગીમાં અમને જરાપણ વેદના ખમતી પડતી ન હતી. જ્યારે અમારામાંના એક બચ્ચાંને પૂછવામાં આવે કે તંગીમાં તમારી માતા કોણ ઉપર આધાર રાખતી ત્યારે અમે જાણકા કહેતાં કે

પેરી કેવીસલ્ પેઇનકીઝરન દુન્યામાં વિખ્યાત છે.

“ફક્ત ખોદાપરજ”. તેણી (અમારી માતા) જણાવતી નથી કે ખોદા કેવી રીતે મદદ કરશે પણ તેણી ખાતરીથી કહેતી કે ચોકક્સ વખતે મદદ જરૂર, મલશે. પેલો સવાલ પુછનાર માણસ અમને સવાલ કરતો કે “દરેક કામમાં યુદ્ધિ વાપરવી જોઈએ.” અમે બાળકો જવાબ આપતા કે આપણી ધર્મપોથીમાં યુદ્ધિને વિશે લખ્યું નથી પણ એમ લખ્યું કે જો આ માને છે તેઓ કદી અંત્યવાસમાં પડતા નથી. જ્યારે આ સવાલના જવાબની અમારી માતાને ખબર પડી ત્યારે તેણીએ અમને કહ્યું કે ‘તમને અનુભવ થશે કે જો ખોદા ઉપર પુર ક્રતાથી યકીન રાખે છે અને તેઓને માટે કામ કરવાની મદદ મેળવવાની આશા રાખે છે, તેઓ અનુકુળ વખતે મદદ મેળવે છે.”

પ્રિય વાંચનારને અરજ કરવામાં આવે છે કે તે એજ કે આ દાખલાઓ ઉપરથી એમ ન માનવું કે જો આ બાળકો જીંદગી ગુનરી ધૈર્યની મદદ માગે તેઓને ધૈર્યની મદદ મળે છે. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે “God helps those who help themselves” જો પોતાને મદદ કરે તેઓનેજ ખોદા મદદ કરે છે. માટે ખુદની મદદને લાયક થવાને માટે પહેલાં આપણે દરેક રીતની પ્રમાણિક કોશિષો અને એટલી કરવી જોઈએ, અને આપણે જે પ્રમાણિક કોશિષો કીધી હોય તેના બદલા તરીકેજ ખોદાની મદદ માંગવી જોઈએ, અથવા તો જ્યાં આપણી કોશિષોથી નહીં બની શકે તો ત્યાં ધૈર્યની મદદ માંગવી વાંચની ગણાય.

વળી ખુદની મદદને લાયક થવા પવિત્ર જીંદગી ગુનરવી જોઈ. જો પવિત્ર જીંદગી

ગુનરતા નથી અથવા તો પવિત્ર જીંદગી ગુનરવાને ધૈર્યને વચન આપતા નથી તેઓને પણ સુસીખતમાં મદદ મળતી નથી. માટે આપણા ધર્મના દરમાન મુજબ હમેશાં પવિત્ર જીંદગી ગુનરવાની કોશિષો કરવી જોઈએ અને હર વખતે ધૈર્યની બકિતમાં મશગુલ રહેવું જોઈએ. જો આવી રીતે જીંદગી ગુનરે છે, જો બીજાઓ મુશકેલીમાં હોય તેઓને હંમશાં મદદ કરવા તૈયાર રહે છે, તેઓ જ્યારે પોતા મુસીબતમાં આવે છે ત્યારે તેઓને વખતસર જરૂર મદદ મળે છે એમ આપણે દાખલાઓથી વાંચીએ છે. માટે પ્રિય વાંચનાર દુઃખમાં કે સુખમાં પ્રભુને હંમેશાં બજતા રહી અને તેના સમગ્ર ભક્ત તરીકે જીંદગી-ભોગવવાની કોશિષ કરજો કે જ્યારે દુઃખ અથવા સુસીખત આવી ઉભી રહેશે ત્યારે ને કૃપાળુ ધૈર્ય તુને જરૂર મદદ કરશે અને તારી સમગ્રી મુશકેલીઓ દૂર થશે. જે કોઈ પાપી માણસ પણ ખરા જીગરથી ધૈર્યની મદદ માંગશે અને પોતાના પાપી કામોનો પશ્ચાત્તાપ કરી પવિત્ર બનવાની ખરા અંતરરુચી કોશિષ કરશે તેને પણ ધૈર્ય જરૂર મદદ કરશે એમ ખાતરી માનજો.

If you have tried everything for Malaria and can not shake it off get a bottle of Pam-ala. It will cure you.

PAIN KILLER IS THE FAMILY MEDICINE

ready at all times to overcome cramps, cold, diarrhoea and other similar bowel complaints. Try it and you will obtain quick relief from pains.

તમારા સાંધા અકડે તો જરૂર પેરીડીસનું પેનકીલર વાપરજો.

૬ દીસ્યું કે, સ્ત્રીનો પ્રેમ એક કોરે યથા ગયો છે, અને માતાનો પ્રેમ હજી નીકળી તે સરસાઈ મોગવે છે. તે બુધીના નાજુક નાનકડાં આંગણાંએ માતાના હજરને પોતા તરફ ખેંચ્યું છે, અને માતા જગતમાં તેના તરફ રજુ થઈ ચુકી છે. તેણે સખત નિરાશા સાથે માથું ઝુકાવી છેલ્લી સલામ કરી ત્યાંથી ચાલી ગયો.

તે તેણીને છોડી ગયો. છતાંએ તેના મ્હોડે ના સમ્મોદો વિના જ્નેઝ લીધું—સમજ કે એ સલામ આખરો—આખરીની સલામ હતી. અને તેણીની આંખો પશું નિરાશાના આવેશમાં ફાંફાઈ ગઈ, એક ક્ષણક પીતે તેટલાં તે, જે મેટમાં તે કડી પાછી દાખલ થનાર નથી કરી સમજ હતી—તેજ મોઝાંતા 'મેટ'માં દાખલ થઈ, અને ઉનાવજે બુધીને પેટ—પાસામાં આંપવા દોડા દોડ કરતી હતી, જે બુધીનાં આંગણાંમાં છેલ્લી ધડીએ પોતાની માથાવરને જે તા તરફ ઘસડી લાવવાની, અને જીવ-જન કરતાં વાલ્લા યુદ્ધથી તેણીને છુટી પાડવાની કસમન અને શકિત હતી, તે ભુલકાને જાતીએ દાખલ તે ઇતેજર બની ગઈ હતી. એ જુનની નિર્દોષ આંખોએ ખાતર તેણીએ જન્મ ભરતું સુખ તરતું હતું. તે દિને આખી રાત તેણીએ ગમ કરવામાં અને રડવામાં જાગૃત દાઢાનમાં ગૂંજારી હતી. સડવાર પડતાં તેણી ઉંઘમાં પડી અને ધરતી દાસી તેના માટે આ દેતું 'પાપુ' અને રૂપાની તગકમાં રખાવના આવેશાં કાગળનો ડગમો વઈ તેના મિઝના અમગ આંખી ઉઘી ત્યાં કમરે તે જાગી ઉઠી નહી. જારીને પડેલો પોલી નાંખેલો હતો, અને ખુશનુમા સર્વ પ્રકારે ઓરડાની દરેક વસ્તુ ઉપર સેનાં અને હીસા સમાનનો ગળકાટ પાંધરી દીધો હતો.

ધવા ગમગીન હોવા છતાં, જાગૃત થતાંજ બુધીના જળજળ્યાં જાણે તેણીના રંગમાં થવાં લાખ્યાં. તેણીને લાગ્યું કે કંઈ નહિ તો, સર્વ—પ્રકાર તો તેણીને માટે છે. એટલામાં તે ની નજર કાગળના ડગલા ઉપર પડી, અને સોઈ ઉપરનું કાગળ તેણીએ આતુરતા સાથે ઝડપે ઉચક્યું, અને ઉમેડી વાંચવા માંડ્યું, તે કાગળ મેઈનનું હતું. કાળી ધારવાળું હતું અને ધાણું ટુંકમાં હતું. આ પ્રમાણે લખેલું હતું:—“મારી અતિ વાકસી,—મોહના શુક કવંજ કે તમેએ એવો રડો કરાવ કીધો ! અને તમારાં વાલ્લાં ભુલકાઓનાં છુટ ઉપર પણ આશીર્વાદ દેાને ! જ્ને કે તે વેળા મેં એવા દુખા નહી દીધા હતા. ધવા, હું છુટો થયો ! આજે છેક સંહાને તાર આવ્યો કે મારી ધણીપણી મરણ પામી. તેની આશ્વત જારી હંઠીયું છેવન પણ તેણુંજ દુખ ભર્યું આ ન્યું. તેણીએ પોતાના યેમાપણાના આવેશમાં એક આરીએથી ઝાંકારી દીધું, ત્યાંના લેતાંએ તેણીને ઉપાડી ત્યારે સડતર મરણ પામેલી હતી. હું ત્યાં કાલે જાડું છું. એક માસ વીતી કેડે હું તમે ઉપર લવો રજુ કરેના આવીશ. એ કાંઈ ધાણું જન્મદી નહીં મણુશે—કેમ ! મોહા તમારું ને તમારાં વડાંતા ભુલકાંનું કલ્યાણ કરી ! મુખી કરે ! ” ‘મોહન.’

અરે, ઓરડામાં સપને સોનાનો અને દીસલો મગસાટ પથરાઈ રહ્યો હતો તેમાં કંઈ તરતી નહિ હતી! એ તો મોહાતઆલના આશીર્વાદ, સાચ્યો આવેશ, અને જાગૃતી હતી!

રૂપાંઆઈ દારાખજી રજાડી.

બેહેસ્તી બાપની બાહેશ

(અગ્રેષ્ઠ ઉપરથી ઉપજાવી) લંખનાર—મં० ૬૦ બસલા

પ્રુદા દીનશાહ રસ્તમહ બસસારા બધી ઉમર મીઠા ઉંઘાગમાં કહાડી માણેતુમર શેઠ્યા બનીને આપરે પોતાનાં વાલકેવરનાં બંગલામાં ચોતને બીજાને પડેલા હતા.

નરમ, પથુ હુંકાણું બીજાનું હતું. અને મોંઘી કીમતના એક સોદા કોચપર પડેલા હતા. તેમનો બંગલો અપડુ-ડેટ ફેશન, તેમજ વિજ્ઞાનિક સાંધનોથી સજ્જારેલો હતો. તેમના સોફાની બાલુમાંજ આપેલું એક વિજ્ઞાનિક બટન દાખતાં નોકર હાજર થતો અને જે ફરમાવે તે થોડીજ વારમાં મોલુદ થતું. હુંકાં પૈસાથી જે મુખ-સગવડ મંડી શકે તે સર્વ ત્યાં મોલુદ હતાં.

પથુ સોનેરી ચાપ-ચાપએ જે કથું તે એટલામાંજ આવી અટક્યું નહતું. તેમની વડી બેટી આલને એક લેડીને જાગતી રીતેજ ઉછેરવા ઉધારવામાં આવી હતી. તેમની એજ ઇચ્છા હતી કે તેણી દેખાય; ડગવણી અને રીતભાતમાં પ્રપથ્યાં મંડલમાં બીરાજ સર્વથી શ્રેષ્ઠ ગણાય ! અને તેમની બાહેશ બર આવી હતી. તેણી ઉંચી, પથુ દરેક રીતે ચાહવા ઇચ્છવા નેગ બાંધાતી, અને ખુબ તોરદમામ વાળી રત્ની બની હતી. અને હમણાં આપણી વાત્તાં શરૂ થાય છે તે વેળા તેણીનાં પીતાનાં મોતનાં બીજાનાં પાસે આપણે ઉમેલી નેપ્રએ છોયે. ત્યારે તેણીને પતી ખાન બાહુદર રસ્તમહ વજ્રદાર, મોટા ડાકટર સાથે ધીમે સાદે કાંધ વાતો કરતો હતો. બીજ બેટી માણેક કાંધબી સંગીન લાલ કાંધો નુહતો. તેણી ઉપર

તો પૈસા ખરચેલા જાણે બરબાદ ગયા. હતા. તેણી કુદરતી રીતે સ્વભાવે, બોલવે-ચાલવે; તેમજ રીતભાતે, એક સાદીમાદી છોકરી જેવીજ-અસીલ અને રાંક હતી. એમ છતાં અજબ જેવું એ હતું કે તેણીએ એક ગંબીર ભૂલ-એક બાબદમાં હડીલાઈ-કરી હતી. જે કે તેણીને માટેથી સારે સારે ટેકાણેનાં માંગાં આવ્યાં હતાં, તે ના પાડીને એક ગરીબ, હુંકાં કમાણીનાં, તોપણ આખરદાર કઠાઈ સાથે પ્યારમાં પડીને તેનીજ સાથે પ્રુદા બાપની ઉપર-વારી થઈને, પરણી ગઈ હતી. પ્રુદા દીનશાને તેથી બહુજ માડું લાગ્યું હતું. અને તેથી તેણીને એવાર નિવાર કરીને 'મરતાં મોંઘ નહોં નેવા-ના' કસમ ખાધા હતા.

હવેજ-મોતને બીજાને પડ્યા ત્યારેજ પ્રુદા દીનશાહએ પોતાનાં બોલપર પાણી ફેરવીને દીલી દોરી છોડીને તેણીને પોતા પાસે આવવા દેવાને, જીવતા જીવત ઉંદલી મુલાકાત કરવા દેવા દીધી હતી. તેણી પરણી ગયા. પછીથી તેવણે તેણીને એક પાઠ પ્રથુ પુછી-પરખાવી નહતી. આ તેમની જીંદગીની સાંજે-અંતની ધડીએ પોતાની અર્ધી ઉધાડી આંખોથી તે છોકરી સામું નેપ્રું. તેણીનાં પોપાક બીલકુલ સાદો-માંદો, પથુ મુખ-જાણે તેણીની વડી બહેનનાં કંઠરાથી ઉઘડીજ કીસમનો હતો. તેણીનાં ચહેરા, તથા આલનાં ચહેરાપર પથુ વિપરીતપથુ પ્રુદા દીસતુ હતું. કારણ, આમાં 'મોહટે' ઘેરનાં હમબાઈજની માફક, તોરમાંજ, પોતાની દલગીરી છુપાવી ગાખતી હતી. ત્યારે-

આપણી રાંક અને અભિજ્ઞ માણેકનું હૈયું ભરાઈ આવ્યું હતું. અને તેનાં દુખનું ભેર આંખોને બહાર પડ્યું. અટકાવી શકતી નહતી.

“આમાં !”

“હા, પપા ?”

“મને કંઈ કહેવાનું છે ! જોની બેટા,

તું જણે છે કે મારો જન્મ વધસાધમાંના આ પથ્થુ ધરમાં થયો હતો. આપણો વક્રી મહેર વાનંદ તે જણે છે. તે છે તો એક નાનકું જુ પડું જેવું. પણ મારી ખાહેશ છે કે, મારી સાદસતને ખાનર, તેને સારી હાથનમાં રાખવું.”

“વાર, વાર, પપા. અમો-હું અને ર- તેનો ધરતો જોઈએત કરવું.”

“જોની, માંડ પરની, મારાં ઓરડાની કાર (લાડકાંની દીવાલ) આગલે ઓરડેથી સેડીને પાછલે ઓરડે લઈ જવાઈ છે, પણ પાછી ખસાડીને આગલે ઓરડેજ લઈ પાની છે, કે જેથી તે ઓરડો, જેમ અસલ નાંદનો હતો તે વખતે હતું તેમજ ચાપ હતો, અને તે ધરમાં તું ચોરોજ વખત રહેજો. રોડ વખત ખી વસવાટ કરજો ? એ ધણું મુ કલ તો નથી, પણ મારી ખાહેશ મુજબ થ ળે, એમ જણી, મારી-હેલ્લી ધડીએ મને કસર ધરી ! કે જે ભાવ્યવંતાં ધરમાં મેં મારા બચ ગીના દીવસો કહામ્યાછતાં મારાં જન્મ્યાં ખી રહેશે.”

“વાર પપા, હમે જોઈશું ! તમે તે વાતની કંઈ ફર ના રાખો.” આમાં બોલી. “ત્યારે તો બસ, મને એટલુંજ જોઈવું હતું ! હેલ્લી સજામ ! જીવતી રહેજે મારી બેટી, અને હેલ્લી સજા-આ-મ તને-ખી-મા-જી-ક !” તેમજોનો શુદ્ધ નાનવાન કાથ, તરોત્તો તરોત્તો તે ખીજ ઓકરી માણેક તરફ ગયો. એક ધીમું કચકું ! કંઈ બોલતા હોય તેમ દોઢમાંથી ધીમે પુસ પુસ કરતો અવાજ તે

શુદ્ધ સખસના મોઢમાંથી નીકળ્યો, અને તેમની મુઠ્ઠે પડેલી માણેકનાં બોલો-“ઓ બાપાજી- ઓ મારા વહાતા-બાપાજી !” અને, ખમાસ !

તે છેક હેલ્લી ધડી, હેલ્લી પગ હતી. જે વખતે દીનશાજ બમસારાએ હમણાંજ ધણુંજ નેવું, અને જાગ્યું હતું. પણ અક- સેસ. તે તેમના દીકમાંજ દહાડ રહ્યું. !

પાપદતની ક્રિયા થઇ ગયા પછી મી- મેરવાનજ વગરે જાહેર કીધું કે મારીસો વિધા પછી મરનારું વિસ વાંચવામાં આવશે.

આમાં-મીડીસ ખાન બહાદુર રૂનમને ફફાટ લાગ્યો. તેણે લવનો ચિત્તો ચઢાડીને કહ્યું-“કેવું કંટાળા ભરેલું ! કેવું પગવનારું ! મહીને દહારો ચુધી ડોળા તાણવાનું ! ખાન બહાદુર રૂની તો એમ ભરમે રહેલા છે કે પેસો એવણો માલીમનો બગીચો, ને જોનવા- ડીની ચાલી મારજેજ મુકેલી છે તે એકદમ ઊઘાડી છે !”

“એમ મહીના દહાડાની દીસ નાંખવાનું મેં પોતે કંઈ સુચવ્યું નથી.” મહેરવાનજ વગરે ફરાયથી કહ્યું-“તમારા ખાવાએ પેસા વધસાડના એવણનાં પુરાણા મકાન બાબે તમેને કંઈ કહ્યું હતી ! તમે તેવણની ખાહેશ બર સાચી ?”

“હા કોઈ દહાડે જોઈશું ! હમણું કંઈ બને નહિ. અમારો કંઈ ત્યાં સખાસ ચાપ નહીં !”

“ત્યારે તે મકાન, બારે આપવાની મને રખ છે ?”

“અરે, તમારે મને તેમ કરોની ! તે શું પડમાં જવાનો મારો કંઈ વિચાર નથી !” અને એમ બોલીને ન તો મેહરવાનજ વગરને ડોકાંથી નમન કરીને, કે ન તો સાદેખ સજામ કરીને, આમાં ઝરસાબેર નિરાશ થઈને પોતાની મોટરમાં ચઢી બેઠી !

“કેવી છોટરી છે !”

ઉપજા- બોલોના કંઈખી અર્થ ન તમે કહી પથ તે બોલો, જેવી આમાંની

ગોટરનાં એનછને શરૂઆતનો ઇલુધણુટ બંધ પાડ્યો કે મેરવાનછ વક્રીબનાં મુખમાંથી આઢેર પડ્યા. ત્યાર પછી તેણે તરત એક લેટર લખ્યું અને મીસીસ માલેકફેલ્ડનું જસવાણાનું સરનામું કરીને તારવેલું. અગત્યની એક નાની ચાલીપર રચના કરી.

“એ, વહાલા ફેરેલ્ડન, આપને મઝશે ! મીઁ મેરવાનછ વક્રીમે આપણને રજૂ આપી છે. અને સાથે વળી ચાલીથી મોકલી આપી છે !” માલેકફેલ્ડ બુધી થતી પોતાનાં પત્ની માસે લોરી ગમ.

“વહવા ! એતો સારી ખબર સુનાતી !” તે ભોળાદેખાવના, અને પેસે મરીખ, પણ અગત્યની ખવાસના શખ્સે કહ્યું.—“વળી આપણે તારા વહાલાઆપની આઢેશખી બરલાવશું તેતો જુલું ! મારી છુટીનો મંદીનો આપણે ત્યાંજ ચુતરશું !” અને પછી જરા ટકારથી—“આપણે તો જાણે મુખમાં શેડીઆ ગણાવશું ! વાહ ! ગામડે ગોઠે એક નાનું, પણ પોતાનું ઘેર હોય, તો જાણે જાંનાં એક મહેમ બરાબર ! ઘેરનું ઘેર હોયતે તો પાંચ પેસે મુખી ગણાય ! ખરું કેની ? વળી તને એક ખીજ ખુશીની ખબર કહું ? શેઠ લોકાએ મારા પગરમાં દશ રૂપીઆનો વધારો કરી છે !”

આ ખુશાલીનો ઉજેરાટ નરમ પડ્યો કે તે મુખી વેલું સાંજનાં આઢે પીંગ બેલું.

“પણ, મલેક !”

“હા, વાહવા !”

જેવાનું થાય ?”

“એહો, હું સમજ્યો !”

એક બાપ જેવા બાપનાં મોતને ખીજાને ખાસ આપેલું મંબોર વચન—જરાસાપર જાણી જોઈને પાણી ફેરવે, તે જોડરીની ચાલને માટે વિચાર થું હતો, તે ફરફને પોતાની ધણીઆણીની આગળ તો જાહેર કાધો.

“મરીખ ખીયા ! તેણે જાણે આપણી સાથે રહેતા હોય તેજ પ્રમાણે તેમને માટેનાં પુરાતાં વહાલ અને માનથી આપણે વર્તિશું ?” તેથી તે ધોંમે સાહે અને મંબોરાધથી બેઠ્યો.

આટલા દેખીતા ચેરફ-સાફ છતાં, પોતાના વહાલા પિતા તરફ આવી નાંખતી ની નજરે જેવાનું દીક દેખાડ્યું તેની શાયાસીની નીશાની તરીકે માલેકે ઉઠીને તેને એક વહાલ ભરી દીસ લીધી.

“હા, વાહ રાખજે કે તારા પપાનું કહેલું—કરવું બધીજ વાતમાં ખરું હતું એ વિચાર થશે નહીં. હું હાંધ મારા પોતા વિશે બોલતો જ નથી. અલગનાં મારે પોતાને મારે તેરણે જેખી ધાપું હશે તે વાજખીજ હશે. કારણ કે બોલી ચાલીને એક કસાર્ક—સાન પાણીએ પોલસો ધસઃબોરો દરનારજ દર્શો !”

અવધ ગયલા પોરીયાં દહાડીને બીજા નવાં
નાખ્યાં. અને તેને સસતાં પણ સારાં દેખાય
એવાં વાલ પ્રેરથી શણગારી આ શણગાર
પુરો થયો ત્યારે માણેકે એ જોઈને હાંતમાં
આંગળાં પકડ્યાં ! કે. એજ એક વેળાનું પેચું
ગાંઠાનું એટલા કચરા પુત ને મલકાંઓથી
ભરેલું અંપડું તે એક શોભાપમાન મકાનને
ટકકર મારે એવું બની ગયું હતું. 'હાથ દૂર
ત્યાં લક્ષ્મી, ને પગ દૂર ત્યાં અવધ !' એણે
આગળનું અંપડું નહીં પણ એક નાહના અંગ-
દાના રૂપમાં ફેરવાઈ ગયું હતું !

એટલેની તમેતે ઘણું મુખ મોકલે, પણ
જો તેવણે હવતા હવત જોયું હોત નો કેવા
પ્રશ્ન પ્રશ્ન થઈ ગયા હોત ! " માણેકથી પ્રસ-
ંગાની લાગણી દેખાડાયા વિના રહેવાયું નહીં.

આજે મરનારનો મારીસાનો ખરો દહાડો
હતો. અને આ ગરીબ ધણીધણીઆણીએ
પોતાની શુભશ મુજબ મરનારની બાજ કરી
હતી અને દરનજાજ કરી પરવારી મોખે
જગશેદ દારનાં આવીને આફ્રીનગાન લણવવાની
રાહ જોતી માણેક બેઠી હતી, તેણીની નજર
બારી પાટ બહાર હતી. કુદરતી રીતે વખતે મર-
નારનીજ વાત તીકળી. તેવણે મરીયાઈ સામે
ફીચી લાડન ગઝારી પોતાની લાડન મુધારી
હતી. આ તેવણુનોજ ઓરડો હતો જ્યાં તેવણ
જુવાનીમાં વાંચ્યા લખવા એસના હતા હાંત
માણેકને મનથી તેવણુ દમણાંથી જાણે આગ
જળા જેવીજ લાગતે મરીયા. પણ બેઠીનાં પંદા
લગી માનખર. બનીને જોડવાજ છે ! તેણી
જોડી અને તેથી કાંઈ પાસે પેસા હોય છે
તો તે પેસાથી વળાંક શકાને નેક કામો કર

મારી પાસે હમર પાંચસાજ રૂપાયા હતા. ન.
તારી આગળ પેસા બીયારા બુદા. દાપરની વાત
કહી છે કે ? " ફરેદુન બોલ્યો.
" નહીં વંદાયા ! "

" બીયારો હેંગાડીને જાનવથી હાંત
જે હાંત થઈ ગયો છે ! માંગનારાઓ તેને
જાંપીને એસવા દેતા નથી બુદાપાને લીધે કેથે
નોકરીથી મક્કતી નથી. બીયારાને કેટલી
કેટલી વખત તો કાકા મારી દીન કાલકરા
પડેછ ! જાણે કેયું દીન થાય છે કે જો મારી
પાસે એક પાંચસોજ રૂપા. હોતે તો કાંઈ
ધરખમ કંપનીનો શેર લખને તેનાં વ્યાજમાં
થી એ બીયારાનું પુરું કરું. "

" હેઓ, ચાત્રોની ? તમારી વાટ જોતાં જોનાં
તો ડોઝાખી દુઃખી આપ્યા ? " જમશેદ દારને
જોતાંજ માણેકે નરમ ઇપકાથી કહ્યું. — " ક્યારનું
બધું તૈયાર કરી મુક્યુંછ ! "

આફ્રીનગાનની ક્રિયા વેગાએ જોડ ધણી
ધણીઆણીએ એકે પુરસી પર એકે તોપી
અને તે ગંબીર દીવામાં મુપકીદીથી ભાંગ લીધો.
એટલામાં માણેકની નજર બહાર ગઈ

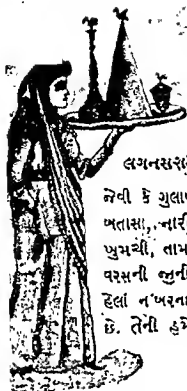
" ફરેદુન, જરો જુવોની સમિધી કાણ
આવી રહ્યુંછ ? "

તે બારણાં તરફ ધસ્યો અને જ્યા
બારણાપર કાંઈએ લાકડીનાં એવણુ દોઝ લગાવ્યા
તેવુંજ બારણું ખોલ્યું. આ નવો આવનાર
એક ભરેલાં આંગનો, અંદાર હમરનો, પણ
અંચળ દેખાવને કાંઈ અકચર હતો.

" હું જેરવાન છું. મરનાર દીનશાહ
જાનસારનો હું તરીક હતા. ત્યાં કાંઈ ફરેદુન
જમશેદ જસાવાલા, અને તેવણનાં ધણીઆણી
માણેકચાચ રહે છે. " એ નવા આવનારે

લગનની સેસ.

જુઓ આ બાનુનો હાથ કેવો
શોભી રહ્યો છે !

લગનસરને લગતી જરૂરન સીલવરની તેમજ રૂપાની દરેક ચીજો, જેવી કે ગુલાબારા, પીગાણી, માછલી, પાન, ચોપારી, ખારક, ખંદામે, ખતાસા, નારીયેલ, ચોખા, ફુલ, તોરા, નીખીયા, પાનખીરા, ત્ર, ખુમચા, ખુમચી, તામરી, હાંદા, ચણુલા, પણ વગેરે દરેક ચીજો, હમારી વીસ વરસની જુની અને જાણીતી હુકમ ઉપરથી, તૈયાર મલશે. હમારા પહેલાં ન ખરના જરૂરન સીલવરના વાસણો હમેશાં ચાંદી જેવાં સંદે રહે છે. તેની હુમો ગેરટી આધ્ય છીએ.

જરૂરન સીલવર, એલ્યુમીનયમ તથા ચાંદી કામના વેપારીઓ.

નવરોજ શરાફની કુંપની,

૩૫૮, ૩૬૦, ખર્જીગેટ સીટને નાકે-કા.

અમૃતાંજન.

અમૃતાંજન એ દેશી દવામાંથી હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરવામાં આવેલું છે. તેનું ઉપયોગ માત્ર શરીરમાં ન્યાં ફાળવેલું હોય ત્યાં લગાડવામાં કરવાનો છે. એમ કરવાથી ૧૨૬ જલદીજ મટી જશે.

માથાના દુખાવા, માથાનું ઘુગળાવું, સર્વ જાતના દુખાવા, લચક, છાતીની હીન વિકાર, સધીવા, કમરનો દુખાવો, ફેફસાં, ઘાં, વગેરેના દુખાવા એ સર્વ રોગ ઉપર આ અમૃતાંજન લેખ ચોપડવાથી વરત આરામ થશે. કેમકે માત્ર આઠ આના.

કુપ્યાઉડર.

કેમકે માત્ર એ આના.

દાદરની દવા.

હાથી ખરજી-વર વગેરે ચામડીનાં દરદા આંખમાંથી સારા થાય છે.

કેમકે માત્ર ૭ આના.

અમૃતાંજન ડીપો,

૧૦૯, કીચર રોડ, કાઠ-ગુલમ

તમને શું જોઈએ છે ?

હું જે દેવેકે જીવેલું નહું તેમજ, સેકન્ડ હેન્ડ સાંચા કામ ચુરાપ,
ખાસ મંગાવે છેએ, વહારડેલનાં પ્રિન્ટીંગ, તથા લીધો મશીનો, લેખ કામ, માટેનાં,
અને ફોટો કોપીનાં અપ-ટુ-ડેટ ડેડેચો અને મશીનો, કટીંગ, સ્ટીચીંગ તથા પેપર ફ્રેટીમ
મશીનો તેમજ સ્ટીચીંગ મશીનો હું ખાસ મંગાવે છેએ.

તાત્કાલિક જરૂરયાતને પહોંચી વળવા આ મશીનજીમાંનો મોશો જરૂરો હું
જાહેરમાં રાખે છેએ.

એક જ વાર અનુભવશે.

પરોલ મેકસીમ કું

નૈદક શાસ્ત્રના નિયમાનુસાર બનાવેલી

રાજવંશી
નવરત્ન ચાકુતી

Dr. D. H. BHUTT.

દેશી દવાનો મોટો વિજ્ઞ

ગરીબ ધીમંત અને રાજ્ય રત્નવાકામાં પ્રખ્યાત
ધમેશ, ડૉ. ડી. એચ. ભટ્ટની

આપ્ટ તાકાત દેનારી

રાજવંશી નવરત્ન ચાકુતી

અજ્ઞાનતાને લીધે કરેલા કુકર્મોથી થતાં હુ-ખે
કુર કરી તથા આંધાનાં કુખાવાને કુર કરી બોહીના
શુદ્ધિ, વીર્યની નુષ્ઠી કરી શરીરને નવેશરથી રચે છે
અને અયલું પુરુષત્વ માત્ર એક ડબી વાપરવાથી

પ્રાપ્ત થાય છે ડૉ. જી. ૪૦ નો ડબીના ફો. ૧૦, ધરેલું કાંઈ નથી.

દીથી નસોને મજબુત કરનાર.—રાજવંશી આંધાનુ તેલ.

ઉપલી ચાકુતી બધારે અંદરથી જોર, આપે છે ત્યારે આ તે બહારથી
મજબુતી આપે છે. તેલ તથા ચાકુતી સાથે વાપરવા બહામણ છે. કી, ઓસ ૧
ની બાદથી એકના ના ફા. ૫ નમુના રૂ. ૧.

પ્રોપાઈટર ને. ને. મહાવીર મજવાલું ઢેકાણું. ડૉ. ડી. એચ. ભટ્ટનું દવાખાણું.
૩૮ લાંચાલી મેદિઓ—મુંબઈ.

ધી એલેકઝાન્ડ્રા ફાટો એનલાઈનંગ કુલ

દારવાજાના ઘેરમાં ૪ થે આવે ૭ મી મલી એનવાડી મુંબઈ.

હોમો તમારો ફાટો આખેદૂળ ખાસ લાંબના મુરોપીઅન, કુશરનદ, આરટીરોની પીછીથી
એનલાઈનમેન્ટ કરી મંગાવીએ છીએ. પ્રોપાઈટર એનલાઈનમેન્ટસનો બાપો નિચે મુજબ:

આરટીનરી ૩૦ હન્ડિ લાંબી અને ૧૬ હન્ડિ પહોળી રૂ. ૩ અને રૂ. ૪.

દાખથી ટીનીમ કરેલી ૩૦ હન્ડિ લાંબી અને ૧૬ હન્ડિ પહોળીના રૂ. ૬ અને રૂ. ૮.

વૅલર કલરમાં કરેલી ૨૦ હન્ડિ લાંબી અને ૧૬ હન્ડિ પહોળીના રૂ. ૧૨ અને રૂ. ૧૪.

મનપસંદ લોકેટ ફાટો આર્મ, અને ફાટોના સુંદર પોશ કાર્ડ તથા ખીબ હન્ડિયા પ્રકારના કમીનો
પુત્રાસો એક પોશ કાર્ડ લખવાથી દમાર સામુખ ફાટોના સેમપસસો લાગીને જતાવશે.

રૂ. ૪ અને રૂ. ૮ મે એક ફાટો એનલાઈનમેન્ટ કસવનારને ટોંગ-સેંગ મોપાનું આપુ વરદ
કુશત મલરો ત્યા મુર્તીની આંખને દીગ નામની રસીક વાનીની ચોપડી પચ્ચ મેટ આપીશ

ટોંગ-સેંગ તથા મુર્તીની આંખને દીરની મેટ જોને નહીં પસંદ દોષ તેને સીનમગાર
નામની પારસી સંસારી વાનીની ચોપડી મેટ આપીશ જેની પ્રાંમન રૂ. ૨ છે, અગત્ય જગતને
ફાસો નામનો ચોપડી મેટ આપુ જેની પ્રાંમન રૂ. ૨ છે.

દવાના વિચારા પીં પીને હાં હેરાન થાઓ છો !!

કુખ-દરદારી નિરાળી-ખરી તનકુરતી-યા શક્તિ-એકતા-હોય-તો વાંચો-અમેરીકાનાં ફીઝિકલ કલ્ચર ખાતાનાં પ્રખ્યાત અરનાર એકેડેમની.

જીવનશક્તિનું બંધારણ.

(Building of Vital Power)

ચરીરની સંપૂર્ણ સુખાકારી માટે સારી માધ્યમાં સાધારણ લોકોને સંરળ-વેરુવાર પણ સંગીન તાન આપનાર પુસ્તક-ચીત્રો સહીત. કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ પાસ્ટેજ છુડે

દવા વગરનો દાકતર, - (ભાગ ૧ હો.)

કીંમત ૧૦ આનાં

ચોડીઝ નાસે હવે-જાણી-રહી છે.

કુદરત ઇલાનેનાં હારમાળાનાં પુસ્તકો.

- નાં ૧ કબજીયાત (Constipation) આ ચાલુ કરવાને દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો ૦-૩-૦
- નાં ૨ દુધનો ખોરાક (Milk Diet) તે કેમ લેવો અને તેનાથી મળતા અપુરુષ કાયદા. ૦-૪-૦
- નાં ૩ ખહી-કાચરોગ (Consumption) નો દુર કરવાના કુદરતી ઉપાયો ૦-૬-૦
- નાં ૪ આંતરમાં પાણીથી પીવાની રીતે ચીત્રો સાથે..... ૦-૩-૦

ઉપવાસ (Fasting Cure) કરેક કરનાં એકલો કુદરતી ઉપાય ને કરવાની સમજણ-અ-તેથી મળતા બેઠા કાયદા સંપૂર્ણ પુસ્તકપુષ્કળ ચિત્રો સાથે ચોક્કસ વખતમાં બંધાર પડશે. ફીઝિકલ કલ્ચરની-સારી કલેક્ટોના નકાલ.

વગર ઝોળરે-માન શરીરનીજ ઉપેક્ષ સહિષ્કારથી ઘરમાં કરવાની યથા શક્તિ એ ફીલચાલોના નકરા સમજણ સાથે, અગ્રેજી તથા ગુજરાતી બંને સાંપે. કિંમત. ૦-૧૨-૦ તથા બીજા છુટા નકરાઓ વિગતમાં લખ્યા.

'POSTUM' પોસ્ટમ બકમાંથી બનાવેલી કાચી-આલ-કબજીયાતને તોડનાર દવાદારી. પી

નાં ૧૨લી; ૫૦) કપ ચાહ ચાપ એટલે કીંમત રૂ. ૧-૨-૦

નાં ૧૨લી; ૧૦૦) કપ ચાહ ચાપ કીંમત રૂ. ૨-૨-૦

૨૦-તથા સાથુ જુદા જુદા જાણે માટે લખ્યા.

એકલા એજન્ટ બે. પો માંદન.

અમેરીકાના ફીઝિકલ કલ્ચરની.

દસ્તખાના-સાંદામ

(બાહેરામાં માટે એજન્ટ નોંધાયે છે.)

નારની ખાપણ એ હતી કે આ તખ્તો કાઢી
ખીળે લગાડવો । દેખાયછ તો વિચિત્ર ।
હીં ? એ ખી નાણે એક જાતનું ઘેલાપણું ?
“ગમે તે હોય । ઘેલાપણું કે સ્થાણપણું
ણુ તે કરવું જોઈએ ।” ફરેદુન બોલ્યો.

“અસ ત્યારે એટલુંજ, વધું કાંઈ નથી.
અને તમે કહેાછ કે એ કરવુંજ છે, તો
પછી એ પુરૂં થાય ત્યાં સુધી હું નહીં ધાર
તો કે મારે ઘેલાવુંજ જોઈએ । હું રજા લઉં
છું । સાહેબજી.” એમ બોલી મહેરવાનજી વડી
લે પોતાની છત્રી અગલમાં મારીને આવતા થયા.

ફરેદુન, જાણે એ વધારાની મહેનતથી
કંટાળેા ન લાવતાં—પ્રુશ ચેહેર—જાણે મરનાર
ની ખાદેશ બર લાવવામાં મેળ મળતો હોય
તેમ, મનમાં મલકતો, અને મોટીથી સીમેા
ડીમાં કોઈ રાગ લલકારતો જણાતો હતો.

“તમારા પપાનાં ખી કાંઈ વિચીત્ર ખ્યા
લ હોવા જોઈએ ।” તેણે તરત ટીકા કીધા.
માણેક જે રાંધણીમાં કામે વળગેલી હતી, તે
એ સમજ પાછી આવી. “શું કામ એટલી
બધી હેજગારી કરોછ ? વાહલા મારી તો
ખાતી છે કે પપાએ ખાતી, મજાણતી તરફ
ખ્યાલ રાખીને ફરમાવું હશે.”

ફરેદુન કાંઈ વધુ બોલ્યો નહીં. તે તો કામપર
મંડ્યો. તેણે તે પાટીયું વહેરી કઢાવ્યું. અને
નવાને છેદ પાડી તૈયાર કર્યું. પણ તેની સીસો
ડીને અવાજ તેમજ દોકાક એકાએક બંધ
પડી ગયું, અને તરત ગંભીર સુપડીદીએ તેની
જગ્યા લીધી ! અને પછી ‘અરે !’ નો અઝ
પળીનો અવાજ થયો.

માણેક તે સાંભળી દોડતી આવી પુગી.
“કમ ? શું છે વહાલા ?”

“આવીને આ જો !” ફરેદુને કહ્યું.
તેણી તેની પાસે દોડી આવી કે
ફરેદુને તેના એકલાયમાં આસમાની રંગનું મોઢું
પરખીકું અને બીજા હાથમાં એક કાગળનું
ખંડન મુક્યું । ‘કામ કરતાં અને દોકા
કાક કરતાં એ પરખીકું ત્રીસે સરી પડ્યું અને

સીક છુટી જઈને આ ખંડન મારી નજરે
પડ્યું ! અરે ! જો ! જો ! !”

ફરેદુન ‘કરન્સી નોટો એક પછી એક
ઉઠાવતો બોલ્યો. ‘સો સોનો અકેક દુકકો છે
અને વળા બરાબર સોજ દુકકો । દશ હજાર
રૂપિયા । દશ હજાર રૂપિયા કોણે કહયાછ ।”

‘ઓ ફરેદુન’ માણેકે કાંઈ વધુ બોલી
સકી નહીં.

ફરેદુનનું મોઢું પણ સફેદ રંગી પુતી જેવું
થઈ ગયું હતું.

‘પણ એ પૈસા આપણા નથી’ તેણે મન
શુભ મનથી જણાવ્યું.

‘આહ ! જો આપણા હોતે તો કેવું સારું ?’

આ વખતે બારણા પર ઢાળના દોકા સંભ
ળાયા. ફરેદુને તે બંડન પોતાના કોટના ખીસામાં
મેલી દીધું. અને બારણા તરફ ધસ્યો. અ
જઈને બુલે છે તો મેરવાનજી વકીલ પાછા
ફરેલા. જણાયા ।

‘એક એ વાત તમેને કહેતાં હું જુદી
ગયો, તેથી મને પાછું આવવું પડ્યું.’ તેણે
ખુલાસો કીધો. ‘અને અંદર આવવાની રજા છે’

‘હા બેલાસાક ! મોઢી પુશીથી । અને
એક લેખે તમે આવ્યા તેથી ખુદી થયા જોએ
છે । ધણું સારું થયું’ તેઓ પાછા ઉપસા
ઝોરઝગાં ગયા અને ત્યાં તેણે બેઠક લીધી
‘એ ફરેદારમાં કેથે ‘ચોર વખોરો’ હશે તેમાંથી
આ પાકીટ સરી પડ્યું. અને તેમાંથી આ
નોટનું બંડન સરી પડ્યું છે. અને એ તમારે
દસ્તક લખો અને જગ્યાબદારીમાંથી પ્રયાવજો ?
જોમ બોલી ફરેદુને તે બંડન મેરવાનજી વકી
લને હવાલે કીધું.

થડે કલેજે, મેરવાનજી વકીલે પોતાની
અમકતી આંખો વડે એકેક પછી એક નોટો
ગણી જોઈ અને પછી ધીમેથી બોલ્યા ‘બરા
બર છે. દશ હજાર બરાબર નીકળ્યા !’

‘ત્યારે તમે જણોછ કે એટલી
રકમની નોટો હયાં સંતાડેલી હતી તે !’ માણેકે
અમળશીથી પુછ્યું.

‘હા, બરાબર, હું જાણું છું । પણ ચામે
દવે કામ કર્યું. એક ચીજ જે તમેને જણાવતાં

“ એવારે દિવસો ક્યારે આવશે ? ”

(ગંરળી..)

“ આધવણ કહેજો કહેજો સ્વામને. ” (એ રાગ.)

એવારે દિવસો તે ક્યારે આવશે ?

બેઠી જઈશ સંસાર તણું હું ખાન લે,

બેઠી જતાં સ્થિર યદ્યપિ હું બલમાં,

પરચલની શક્તિનું કરીશ હું પાન લે. એવારે.

અંબાયા યાશે વિપવ વિકારો અંગથી,

સમુજગો મનથી ટળશે સંસાર લે;

માન પ્રમાણે રેખીશ સઘળી માનુંની,

વિનાશ કરી બાણીશ વિપવ વિકાર લે. એવારે.

પોતાના સરખા બાણીશ સર્વ પ્રાણિને,

મનમાંથી કાઢી નાંખીશ હું મોહ લે,

અંતરમાં આનંદની ઊભા આશો,

દિગ્ધ દરિયામાંથી ટળી જશે. કોહ લે. એવારે.

ચિનમાંથી સંસારની ટળીશ આહવા,

મોહ મમતના કાઢી નાંખીશ મૂળ લે,

માસ્ય લોભ, વિકારો વિપ સમ લાગશે,

સંસારને માંતિનું ટળશે શું લે. એવારે.

પ્રિતમ સંગાથે બંધારો પ્રીતી,

દૃષ્ટિથી વિકાર યશે પછી દૂર લે;

પડે તણુંય નહિ હું પ્રવૃત્તિના પૂરમાં,

નનદેથી નિરખીશ નિરુત્તિ દૂર લે. એવારે.

સાક્ષિરૂપ યદ્યપિ એરીશ હું સર્વદા,

હૃદયમાં હું સદા રહીશ હંકાર લે,

પ્રિતમની જેઠે બાંધીને પ્રીતી,

રસિયા સાથે રંગથી રમીશ હું રાસ લે. એવારે.

બોલનની કાઢી નાંખીશ હું બાવના,

સમૂહમાં કાઢીશ હૃદયના સ્વાદ લે;

વૃત્તિ નાંખીશ રાત દિવસ વૈરાગ્યમાં,

નીનિને ભક્તિનો કાંઠીશ નાદ લે. એવારે.

અસંગ મર્દસ રહીશ પછી એકાંતમાં,

સગાં-કુટુંબનો ઝાઝો કરીને રનેહ લે,

જોષ-કરીશ હું રનેહે નિગ દવરપની,

ને પ્રભુની સાથે બાંધીશ હું નેહ લે. એવારે.

અંબેદવાદી થઈને હું આનંદમાં,

રહીશ સાવાની હું તો દાનને રાત લે,

સાંપડશે સાંતિની સંપત્તિ રહેજ્યામાં,

ને પછી મુજને મળશે અજેલ નિરાંત લે. એવારે.

લીંબી. લીંબીનીશ હૃદય નરસિંહ રાસ કવિ.

गुलशन.

GULSHAN

Editor

मार्ग १९१३

Bhagalla.

November 1913

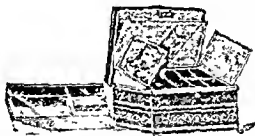
ગુલામ હુસેન ઈસમાલજી

એન્ડ બ્રધર્સ.

કરાંચવાલા.

સ્થાપના
સ. ૧૮૭૪ માં
થઈ છે.

By appointment
to The Governor
of Bombay

હુમેને જોડો બોમ્બેના યાદગાર શહેનશાહી એકઝીબીશનમાંથી સોનાનો ચાંદ
મળ્યો છે. તે સિવાય હિંદુસ્થનનાં દરે ભગન મહાન એકઝીબીશનમાંથી ૧૩
સોનાનાં ચાંદા મળ્યા છે. જેથી હુમારા દ્વેક જાતન સ્ટીલના બોક્સ જોડા સરકારી
અધીકારી ખાતાંબો, હાઇકોર્ટ, સોલીસીટરના ઓફીસ, બેન્કો, તેમજ દરેક અધીકારીની
ઓફીસો અને પહેડીઓમાં ઘણાજ વિશ્વાસ અને ઉલ્લેખો વપરાય છે. એજ અમારા
બોક્સની ઉત્તમ ખનાવટની ખરી જામીનગીરી છે.

વધુ વિગત માટે હુમારું કોલોગ મગાવી ખાત્રી કરો.

ગુલામ હુસેન ઈસમાલજી એન્ડ બ્રધર્સ.

ફેક્ટરી, ટમ્પ કરાંચી. રૂમ નં. ૬૭-૬ હોર્નબી રોડ—મુંબઈ.

દુઃખીઓનો ખાસ

દોસ્ત.

ભલા, આ કાંઈ લેલાગુ ઉપાયો સમજશો નહિ મોટા અનુભવ
અને ઉત્તમ વૈદકજ્ઞાનના આ રામબાણુ ઉપાયો છે, એકવાર જરૂર
અજમાવશો.

સરેદ, કોઈનેર ગતપીત.

આ હીનપત્તી ભરેલી બીમારીમાં જે દુઃખન-
હીન મરદ યા ઓરત સપડાયાં હોયે અને જેઓએ
જે બીમારી લાઇલાજ સમજી પોતાની છંદગી ધુજમાં
મથેલી સમજી હોયે તેઓને હવે નથી ખુશી અને
નવી છંદગીની આશા પેલા કરી આપનારી એ
મદુજ અમતકારીક દવા મારી વરસોની યાકરી
નોખનારી મદનત અને આજુ કોશીશ અને મોહ
જેના તો મમતકારીક છે કે આવી વીકટ
બીમારીઓ કે જેને લાઇલાજ સમજી ગઇ છે
તેને માત્ર ત્રણ દીવસમાં અસર કરી રાકે છે અને
પંદરથી ૨૦ દીવસમાં તો જાણે કોહોડ થયોજ ન
હી હોયે તેની રીતે ડાચો નાણુદ યજી જાય છે.

જે સુજળ રકતપીતની બીમારી પણ એ
ટલોજ દુકે મુદતમાં સમજાગી જતી રહે છે. પણ
તે ગમ તેવી પુરાંણી અને ગમે તેટલી દહે કાંપ
નહી પુગી ગઇ હોયે—

વળા એ દવાની ખુબી એવી છે કે તે લ
ગાડવામાં યા ખાવામાં કરી પણ રીતની અડચણ
યા દેખાકુર જેવું નથી. માત્ર એટલી ૨) દીવ
ખાવાની અને એટલાંજ નીપાં રોજ ડાચો ઉપર
લખાડવાની છે. તેમજ વળા કાંઈ કરીમ
રહેલી જેવું પણ નથી.

એ દવાઓ એટલી જાંબી તો અસરકારક
ને ખાત્રો પુર્વક છે કે દવાઓની કીમતનો એ
ભાગ રોકેડા લઇ ગાકોતો વાગ બીમાર સારા ર
વા પછી લેવાને તૈયાર હજીએ ગારે મહેરબાની કરી
ગુ નાં જોવાન છે. પણ એની કીમતમાં ફ

રી એવાં બીમારોએ નીચલે સરનામે પોતાના
મારીનો પુરતી વિગત ઉપર ફેટલા વખતની બી
મારી છે. કોણ કોણનાં ઇલાજ કીમા છે. તે સર
વે વીચતલખી જાણાવની ફરિયાદનાં બીમારો અપ કર્યા
રના છે અને ફેટલા ફેટલા મોહરા છે તે જરૂર લખવા
તૈયાર ઉપરાંત નીચલી આકરીર દવાઓ લાઇમાં
રક યજી છે—ગાત્ર એકજ વખત મંગાવીને ખા
નો કરશો તો માનમ પડશે એ દવાઓ ખાત્રી
અને તીહારી નથી પણ ખરેખરી ફાવડ કારક
એક અકરીર દવાઓ છે. અને એની કીમતની
એક પાઇ વસુજ કરી આપનારી છે:—

રોગને છંદગેખાજ—આ એક અકરીર તેલ
કે એ તેલની માલીયથી ખેસ લેસીસ જેવી વીકટ
બીમારી યોગજ દીવસમાં નાણુદ યજી જાય છે.

એજ તેલથી ગમે તેવું કોમક રમેટીમ પણ
જડ સુલથી જવું રહે છે—કીમત શીશી ૧) નાંર. ૧૫

સુરમે નંબર ૧.)—આ સુરમે ગમે તેવું
કુતું અને સખત આંખનું જાણુ—કુતું યોગજ
દીવસમાં કાંપીને છંદગાનને નવી રોગની અને નવી
છંદગી બહેડે—કીમત ૦) તોલાની શીશીના ૩. ૫
સુરમે નંબર ૨) આ સુરમેથી રાતઅધ
ખા પણ આવ ૮) દીવસમાં દુર યજી જાય છે.
અને કદી પાણું યવું નથી—કીમત ૦) તોલાની
શીશીનાં ૩. ૪)

સુરમે નંબર ૩) આસુરમે દરેક માણસને
ફનેસનો ઉપોગી છે. એનાં ૧) આંખની બાનાઇ
કે—કીમત ૦) તોલાની શીશીનાં ૩. ૩

સુરમે નંબર ૪) આ સુરમે પણ ન
જોવાન છે. પણ એની કીમતમાં ફ

બોમ્બે પ્રોવીન્શિયલ બેંક. લીમીટેડ.

એપોલો સ્ટ્રીટ કોટમા—મુંબઈ.

રજીસ્ટર્ડ ચાપણ.....રૂ. ૨૫૦૦૦૦૦

ભરવાની ચાપણ રૂ. ૧૨૫૦૦૦૦

પસંદ કરેલી જમીનગીરી ઉપર ધીરધાર કરવામાં આવે છે;

ખાર માસની ખાંધી મુદતની નાની રકમ પર સાડા ચાર ટકા અને મોટી રકમ પર પાંચ ટકા વ્યાજ આપવામાં આવે છે. ચાલુ ખાતાં પર ત્રણ ટકા અને સેવીંગ બેંકમાં ચાર ટકા. હુકમ મુદતની ડીપોઝીટ અને બીજી વીગતો માટે રૂબરૂ અગર પત્રવ્યવહારમાં જણાવવામાં આવશે.

એન્ટા,

બાલુભાઈ કહાનદાસની કંપની.

નેશનલ ફિનેન્શિંગ એન્ડ
કમીશન કોર્પોરેશન, લી.

૧૬૧ ઓફીસ:—૭૫, એપોલો સ્ટ્રીટ, ૩૧૮, મુબમ્બઈ.

જેના રૂ. ૧ કરોડની થાપણ રૂ. ૨૫ ના

૪ લાખ શેરમાં વહેંચી નાંખી છે.

જોખાથી રૂ. ૨૫૦૦૦૦૦ ની થાપણ બંરાધ ગઈ છે.

કરંટ ડીપોઝીટ માટે વ્યાજને ૬૨ ૫૫ ૩%૬૨ વર્ષે

સેવીંગ્સ બેંક ડીપોઝિટ માટે ,, ૪% દર વર્ષ.

ફીક્ષ્ડ ડિપોઝીટ માટે બાર માસ માટે, દર ૪૧% થી ૫%

હુંથી મુદતનાં દર અરબ કરવાથી ગળી શકશે.

દરેક જાતનું બેંકીંગ અને કમીશનને લગતું કામકાજ કરવામાં આવે છે.

સુરોપ અને જાપાન માટે રૂના કનસાઈનમેંટો સ્વીકારીએ છીએ અને

ત્યાં વેચીએ છીએ.

૩ ઉપર મુજબમાં તાણાં ધીરવામાં આવેછે.

૩૥૥ ટકાની સરકારી લેનો વેચીએ અને ખરીદીએ છીએ.

५) श्रीनरेण्ड सरगंगाधरराव श्रीतनवीस,

કે.સી. આઇ. ઈ.એલ.કેના ડિરેક્ટરોની બોર્ડના સરનશીન

શુભશન.

મરહુમ લેખક મીં સોરાળ પાલમકોટનાં પ્રખ્યાત “માસિક મળહ”
 ચોપાનિયાંમાં શુ’ પારસી, હિંદુ કે સુસલમીન કુટુંબોમાં વેરવેર
 વખણાયલી અને અત્યંત લોકપ્રીય થયલી જાણીતા
 કવિ-લેખક મીં તારાપોરવાળાની કસાયલી કલમથી
 લખાયલી લોકપ્રીય પારસી સંસારી મોટી વાર્તા
 નામે

“દુઃખી દાદીબા” અથવા

પરીનજો પેરતાવો.”

જહાં પડી છે.

મીં તારાપોરવાળાની આ વખણાયલી વાર્તામાં મુખ્યધનાં નામાંકિત
 આર્ટિસ્ટ મી. ધુરંધર ચિતારેલાં અતિ સુંદર રમુ ચિત્રો
 ઉંચા આર્ટ પેપર ઉપર છાપેલાં છે
 તમારાં જહાંજોને “લેટ” કરવા સારૂ જોના કરતાં ખીજ
 સરસ “પ્રેઝન્ટ” તાને કોઈ મલવાની નથી.

ક્રિમત માત્ર રૂ. ૩૫ P. P. થી મોકલવામાં આવશે.

તમે સેંકડો વાર્તાઓ વાંચી હશે, પણ એકવાર “દુઃખી દાદીબા” વાંચી
 જુઓ અને પછી મત બાંધી કે એક સારી વાર્તા સંસાર મનુષી કેવું ઉમદા
 શક્ષણ આપી શકે છે. નીચે મુજબ લખો:—

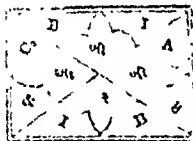
Mowlhem Mixture Tonic

ખીઆરખીઆ

માઉલહહેમ મીક્ષચર ટોનીક.

તમારી નાસ પાવેલી શક્તિ પછી લાગી આવશે. જમરેમાં થોડીને સાર અને સ્વચ્છ કરી આવશે. જરી મનથી મુખને સ્વચ્છ કરી, સારીને તદોરતન બનાવી દેશે, એ વખત પાણીને ખાતો કરી જુઓ. ક્રીમન આટલી ૧) ના ૩. ૩).

હકીમ હાફીઝ મ.મ. અજમલખાંના નુસ્કાથી બનેલો.

યુનાની વેજટેબલ સોપ

આ સાબુની મામડીતા હશે કરશે તાજુત વાલ રહેશે. ખીચ, દૂધ, તોડવાટ ભરે બ નેક હશે પર પલો સમજાવુ છે.

તાલવી જખને હંમેશા એ માથુ વાપરોળી સમગ્રી માફ કરી તોલને સ્વચ્છ બહે છે.

ક્રીમન એક ગોળાના લા-૦, ત્રણ ગોળાના બાકસના લા-૦

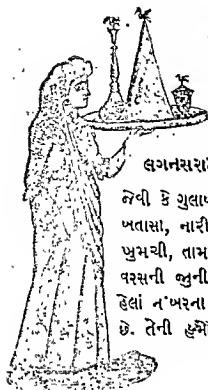
હાર મામતા બાકો પર તાજીરે પાન આપીયું—જારમન લી થી. થી મોલસામાં આવશે.

Telegraphic address:-
"Urgently Bombay"
રેસીપ્સ એસ
"અરન્ટેલી" મુબમ.

ખીઆરખી એન્ડ કું

અમર, મેલી, મુબી, મ.પ. રાજીવજી વચેરેતા વેપારી
અને રાજીવ મેલ્ટ

સોના બીડીંગ રૂબ રમીનમ માંદ રેલ—મુંબ

લગ્નની સેવ.

જુઓ આ જાનુનો હાથ કેવો
શોભી રહ્યો છે !

લગ્નસરાને લગતી જરમન સીલવરની તેમજ રૂપાની દરેક ચીજો,

જેવી કે ગુલાબારા, પીગાણી, માછલી, પાન, સોપારી, ખારક, ખંદામ,
ખતાસા, નારીયેલ, ચોખા, ફુલ, તોરા, નીળીયા, પાનખીરા, ત્ર, ખુમચા,
ખુમચી, તામરી, હાંદા, ચંખુલા, પરા વગેરે દરેક ચીજો, હમારી વીસ
વરસની જુની અને જાણીતી દુકાન ઉપરથી તૈયાર મલશે. હમારાં પ-
હેલાં નંખરના જરમન સીલવરના વાસણો હમેશાં ચાંદી જેવાં સરદ રહે
છે. તેની હજો ગેરંટી આપ્યે છીએ.

જરમન સીલવર, એલ્યુમીનયમ તથા ચાંદી
કામના વેપારીઓ.

નવરોજ શરાફની કુંપની,

૩૫૮, ૩૬૦, ખજારગેટ સીટને નાકે-કોટ.

અમૃતાંજન.

અમૃતાંજન એ દેશી દવામાંથી હિંદુસ્તાનમાં તૈયાર કરવામાં આવેલું છે. તેનો
ઉપયોગ માત્ર શરીરમાં જ્યાં દુઃખાવો હોય ત્યાં લગાડવામાંજ કરવાનો છે. એમ કરવાથી
દરદ-જલદીજ મટી જશે.

માથાનો દુખાવો, માથાનું શુભ ગળાનો સર્વ જંતનો દુખાવો, લચક, છાતીની
ઠડીનો વિકાર, સંધીવા, કમરનો દુઃખાવો, ઠેસ, ઘા, વગેરેના દુઃખાવો એ સવ રોગ
ઉપર આ ઔષધનો લેપ સોપડવાથી તરત આરામ થશે. કિંમત માત્ર આઠે આનાં.

દુથ પાઉડર.

કિંમત-માત્ર બે આનાં.

દાદરની દવા.

સૂકી ખરજ, ઘર વગેરે આમડીનાં દરદો આ મલમથી સારા થાય છે.

કિંમત માત્ર ૭ આનાં.

અમૃતાંજન ડીપો,

૩૫૮, ૩૬૦, ખજારગેટ, શાર-મંબઈ

गुलशन.

Gulshan.

स्थापित—१८८७ ई.

Head office —NAVSARI.

Deputy office—8, 10 Market Printing Press
Grant Road

London Agent—Messrs E. W. Horners &
Co; 21, Farringdon Lane,
London, E. C.

डे. ऑफीस
मुंबई

—नवसारी
—डॉ. ए. ए. भा. ए. ;
प्रिंटिंग प्रेस ऑफ़ डे.
—मेसर्स ए. डे. ए.
द्वारा: मे. डे. २१, वी. ए. डे.
वॉश, ए. डे.

(पुस्तक लेखक) ११ नवंबर १९१३ ई. २१.

आंकड़ों.

क्र.सं.	विवरण.	पृष्ठ.
१	मे. गो.	१०
२	नि. ए. डे.	१२
३	नि.	१३
४	मे. ए. डे.	१४
५	मे. ए. डे.	१५
६	मे. ए. डे.	१६
७	मे. ए. डे.	१७
८	मे. ए. डे.	१८
९	मे. ए. डे.	१९
१०	मे. ए. डे.	२०
११	मे. ए. डे.	२१
१२	मे. ए. डे.	२२
१३	मे. ए. डे.	२३

નિચ અને ઉચ્ચનું નિરૂપણ.

ને નકલો છે અસલીમાં નવલ શું જાણે
 “ અસ્ત ” ક્રમ “ ઉદય ” નો ઉત્કર્ષને માને—ને
 પરમાર્થીની ઉર્મીના ઊલા રહ્યા લીધેજ
 ક્યુધ કહો કહેલને ઉકેલેલી શું જાણે—ને.
 પહેરે બદન ને મોરનું નાચુસ ણની રહે કુખ
 ઝુલી પડી રહી પાંખ મુખે કાગ શું જાણે—ને.
 જંગુ કહો નખ્યાલી રહે મગર તણા અછાડ
 પ્રલવાદની આંકની જડવાદ શું જાણે—ને.

ધષના ચિન્તમાંજ છે સાચુ પ્રિત.

સાયન્સ ઓફ ડીસીઝીસ

અથવા

અમેરીકાની જાણીતી દવાદાર વગર

માત્ર કુદરતી ઉપાયોથી ચીજ કરવાની વિદ્યા.

આજ કાલ ન્યારે આપણા દેશમાં દુખો રો બધી પડ્યાં છે, અને જરૂરજ આજુ ખી હારીની ફાંદો થઈ રહી છે, કે જેમને એ લાખીની દવા દારૂઓ કરી કાયદો કરી શકતી હોય ત્યારે વખનારાઓ જાણીને ખુશ થશે, કે આ નવી સાયન્સ એટલે કુદરતી ઉપાયોથી જુદોને સ્થાપ કરવાની વિદ્યાના સહુથી પહેલાં જકતર થઈને, એક પારસી જવાનો અમેરીકા થી અમે આવી પુગ્યો છે મુંબઈના જાણીના નામે જમશેદ પત્રમાં દવા વગરનો 'ડોક્ટરના' મધાળા દેખા આજુ લખાણો, ને 'મા' ના તખસલુસ દેખા બે. પી. માદન અત્યાર સુધી કરતા હતા, તે કદાચ ધણ વાંચનારા જાણતા હશે, અને આ જવાન્યાતે મીંઝ મદનના વડા છે કરા માય છે. એવજુ ૧૯૧૩ માં આ કુદરતી વિદ્યાનાં દાક્ટર થવા ગયા હતા, જેમાં બે વર સ અજમાય કરી. દાક્ટર એફ ફીઝકેટોપેસ ની કીમી મેગી, ત્યાંથી થોડાક અજવાડીયા

લંઘનમાં, કે ન્યાં આ વિદ્યાનો પ્રખ્યાત થયે ભો શોષક મીંઝ જરનાર મેકડેન કાલે કાય કરી રહ્યો છે, તેમનાં ખાસ કાય દેખા થો ડાક અજવાડયા કાઢી લગભગ એક સેન્ડા ને ના થઈ અતરે પોતાનો ધધો અસાવના પાછા ફર્યા છે. જાણતા મેજે એવજુના પીતા બેરામજ માદનની ખાદેશ એવી છે કે સાંતાક્રીસમાં એ કે એવી સેનીતોરીયમ કાઢવી કે ન્યાં જોએ આ કુદરતી ઉપાયોની ખાસ ગીતમેન્ડી સેવા છુજતા હોવા તેવા આજુ દરદથી પીડાતા દરદી એવે, આ જવાન દાક્ટર ખાસ દેખરેખ હેઠળ રાખી તેમનાં દરદો સાળાં કરવાં. તેમજ ને જવાનમાં તનદોરતી સાચવવાની વિદ્યાનો અજમાય કરવા માંચતા હોય તેમના માટે, એ કે કસાસ ઉધાડવો આ ફીઝકેટોપેસીનો શોષક, મીંઝ જરનાર મેકડેન ને આગી દુનિયામાં સહુથી વધુ પ્રખ્યાત થયેલો ફીઝકેટ કબચર એકસપ રત ગણાય છે, અને જો તે માટે ચીકાઓ

શહેરમાં મોટા પાયા ઉપર એક કોસેજ કાઢી છે કે ન્યાયી સંમિલનવા મેળે, હવેરો મરદો તથા જોરતો વડીક આ કુદરતી ઉપાયોના દાક તર યદ બાહેર પડ્યા છે. એવું કહેવાય છે કે આને અમેરીકામાં લગભગ ૪ થી ૫ કરોડ લોકો, હવાનો મુદ્દલ ઉપયોગ કરતા નથી; અને એ લોકો ધણી સારી તનદરેલતી ભોગવતા થયા છે. વાચનારાઓને કાંઈક ખ્યાલ આપવા આ વિદ્યાની અગત્યની ખામદ દુકમાં દરશાવીશું.

એના શોધક, મકફેલનું એવું કહેવું છે કે નેશકિત (Energy) આ માણસાઈ સંઆશરી ર)ને ચલાવે છે તે સધળી ચાનતંત્રુઓ (Nerve centres)માં ખરડાની કરોડમાં અને ભેળમાં રહેલી છે. એ શકિત શરીરમાં ફેટલી ફરી પળે છે તેનો આધાર લોહીનાં શુણ્ અને સ્વચ્છતા ઉપર રહેલો છે. ખરડાની કરોડ અને ભેળમાંથી આ શકિત નીકળી છે અને તેથી કરીને જ સધળા પ્રમાણિક અવ્યવસ્થા અગત્યનું કાર્ય થઈ શકે છે.

હવે, ફીઝકલોપથીમાં ને સત્તી મોટા જાર મેગવાય છે તે એ કે લોહીને પવિત્ર કરવું અને તેમાં હંદગી આપનારા તાવો દાખલ કરવાં જાને, આ હોતરી તથા દરેરો કાઢવા બાળા (Alimentary canal) અવ્યવસ્થાને, સત્ત નવીનીક રીને મળ્યુત કરવાથીજ યદ શકે છે. લોહીને તેજદાર અને પવિત્ર કરવા ધંધી શાસ્ત્રકલોપથીનો દાકતર પોતાનું ધ્યાન શાન તંત્રુઓ (Nerve centres)ને તેજ કરવા ઉપર દોડાવે છે. ખરડાની કરોડને મળ્યુત કરી તે-
નામાં આગો મીઠા દ્વારા ચાલુ એવું કરાય

શકિત અને સધળો આધાર એક મળ્યુત થયેલી કરોડ ઉપર રહેલો છે, આ પ્રમાણે તમે જોઈ શકશો કે, ફીઝકલોપથી દરેકના મુળને જ મુળથી ઉમેડી કાઢે છે.

અંધાર એવા તાવો રહેવા છે, કરેકરેક નાનામાં નાના ભાગમાં, હંદગીને કરોડ માને પવિત્ર લેહી કે જેમાં પ્રાણીક શકિત મોકલાવો આપ- નામાં આવે છે. એમ કરીને કરોડ તેજદાર, સીધી અને મળ્યુત થઈ, આખા શરીરનું એક અસાધારણ કીમતી અંધારણ થાય છે.

આપણે ઇચ્છીશું કે, સાગ કરવાની આ નવી સાયન્સથી કરી ધણક દરદીઓનું કુખ ટળે, તેમજ એવા બીજા ધણક મરદો તમા બાકામાં વડીક આ વિદ્યાનાં દાકતર યદ આ- પણા દેશમાં લોક સુખાકારી થધવા પામે કે જે માટે ખાસ રાખખાણુ Remedial exercises કસરતો કે જે મકફેલનની પોતાની ખાશ શોધી કાઢેલી છે તેમજ મસાજ વિગેરે દરદીને અપ થ છે એ સિવાય, દરદીની દરેરોની હંદગી ઉપર ખાસ ધ્યાન આપાય છે, એટલે કે ફેટલું ચાલ છે, કપારે ચાલ છે, હવા પ્રાણીને પુરતો લાભ લે છે, કે નહી દુકમાં સ્વચ્છ રહી જોડે ત્યારથી તે રાત્રે બીજાને સુવાળ્ય થઈ દરમ્યાન દરદી રેલી હંદગી ગુળરે છે જે તે હંદગી ધ્યાન રખાય છે અને ત્યારેજ દરદીનાં દારુ દુર થઈ, તે માણસ ખરી તનદરેલતી ભોગવનાં થાય છે.

ખાસ કરી ચાલુ (Chronic) દરદી પીડાતા લોકોને, ફીઝકલોપથીની સારવારથી ધણી સરસ રીતે તનદરેલતીને ફાપદો થાય છે. અને એવી ખાસ વિદ્યા લોક ઉપયોગ માટે લીખી આવતા માટે મીઠા માનને આલસો બધો ખરડા અને મહેનત લીધી છે તેથી આપણે જોમને મુખાલ્ફ બાદી આપીશું તેમજ અમુક્ય જાનના કુખ નીજારણ કરવા માટે, એમને દત્તેદ ઇચ્છીશું.

એક અસાધારણ લાભ.

લેખકો માટે ખાસ.

એ ગિની પ્રેસ કેપના લગભગ ૬૦ થી ૮૦ પાનની કોઈ પણ સંસારી યા
અતિદાસિક લાંબી વાર્તા માટે.

એક ગિની એક નાની હિંદુ સંસારિક યા અતિદાસિક વાર્તા માટે.

અઠ્ઠી ગિની એક મુંદર રમુટ રહેલો માટે.

એક ગિની એક નાની પારસી સંસારી વાર્તા માટે.

દુબ્બા દશ પ્રેસ કેપના ૧૨ થી ૧૫ પાના જેટલા કોઈ પણ ભાગ્ય પરના ઉત્તમ
વિષય માટે.

ઉપલા ધનામો ગુલશન અને સ્વતંત્રતા માસિક નરકથી ખાસ જાહેર કરવામાં
આવ્યાં છે, આ ધનામની હરીફાઈ તા. ૨૫-૧૨-૧૯૧૩ સુધી ખુલ્લી રહેશે.

લેખકોએ નીચ્ચી મુદ્દનાઓ ધ્યાનમાં લેવી.

૧ કુદી વાર્તા પ્રેસ કેપ ૧૨ થી ૧૫ સાઇઝની હોવી જોઈએ.

૨ એકથી વધુ હરીફાઈમાં ઉતરવાની દરેકને છૂટ છે.

૩ લખાણની માસિકો પર લેખકનો હક્ક રહેશે નહિ.

૪ ધનામની હરીફાઈનું પરિણામ નજરના મન્યુવારોનાં પરોક્ષમાં અલગપાનાં સ્વતંત્ર
માં તેમજ મન્યુવારોનાં ગુલશનમાં જાહેર થશે.

૫ અધિપતિનો અભિપ્રાય છેવટનો ગણાશે.

લખો.

હરીફાઈ

C/o અધિપતિ,

ગુલશન અને સ્વતંત્ર

નવસારી.

મેલીન્સ ફૂડ Mellin's Food

૧૪ લખાડયા વિન્સ તૈયાર કરેલો

બચ્ચાં અને અશક્તો માટે

રામખાણુ-ઇલાજ

બપણથી તે ઘડપણ સુધી ઉપયોગ
ધધ પડે અને તંદરેસ્તી ને મજાસુતં
રાખે એવી સંપૂર્ણ રીતે તૈયાર કરેલી
ખોરાકમાંથી આ બનાવવામાં આવ્યું છે.

મેલીન્સ ફૂડની બનાવટ આખાં દિવસ બપોર
અને સીલોનમાં દરેક દુકાનદારને લાંબી વેચાણી મળે છે.

જ્યાંબધના આદરથી;

મેસરસ લેધમ એબર ફોર્મખા અન્ડ કો—મુંબાઈ.

નક્કર સોનાતું ઘડયાલ સુરત.

DEL **દિ**

એક સહર પેટીની ખાસ માંગણી અજમાવવામાં તમને કરો ખર્ચ થનાર નથી.
ચિત્રમાં જણાવેલાં દિવાં આ બે સહેરોનાં ખર્ચ નામે જોયા લખી
મોકલશે અને હમારી કરતો કણલશે તેમને હમો બેટ તરીકે ફરતે હલાસ સરકાર
બાપ લસાચતું નક્કર સોનાતું ટપ રૂપ્યાતું ખાતુઆતું ઘડયાલ સુરત આપીશું
મહરદોને રૂપાંતુ ઘડયાલ રજીશ.

એક કાગળ પર તમે હપચાં નામે લખી તમારો સરનામાં વણી પરખીક
એક આનાના ડીપીટ સાચતું બીડી મેસરસ ફેલોઝ એન્ડ કો ૧૦, મેસવેનેર
બીલ્ડિંગ્સ, રબીલ હાઉસ લેઇન, બર્મીંગહામ. હપચાં તરફ મોકલજો. બીલાળ સાથે
પહેરવા ઇનામ છતનારે સાંકળે ખરીદવી પડશે. કાગળ લખવી વખતે “જુલસેન”
વં નામ ખાસ જણાવશો. ગઈ વખતે હનામ છતનારાના નામે—

મીં એસ. રહેમાન, સીં એમ. હોમરેલ, ગોહતી, આસામ

મિસ એં મેરવાનજ, ૧૨મી કોસમેન, ખેલીપડી મુંબાઈ.

૧૧નીનના ફિખાસ રા માટે લેખકો પાસેથી વાપરશો.

પ્રેમ સદ્ગતિ.

(ગુલશન માટે ખાસ.)

લખનાર-ધનપ્રસાદ ચંદાલાલ મુનશી.

વખત વેશાંખ મહિનાનો હતો. સર્વ સ્થળે સંત પૂર્ણ પશુ પ્રસરેલી હતી. ત્યાં ત્યાં તત ગતના ધાન્ય નિગેરેથી પૃથ્વીની સુંદરતા છીજ અનુપમ દેખાતી હતી. આકાશ રંગ છ હતું ઝાડા ઉપર નવીન કુપળ તથા અનેક ફલ ફળથી, પર્વત, તળાવ, નદી, અને ઉપવન ધણુજ સુસોબીત દેખાતા હતા. પવન ધણુજ મંદમંદ શીતલ વાતો હતો, અને તેના પ્રભાવથી મધુરી સુંગંધ આસપાસ પ્રસરી રહી હતી. ત્યાં જુઓ ત્યાં શાંતિ પ્રસરી ગઈ હતી. પ્રભાત ધણું સુદર અને રંગીયામણું હતું વિશ્વ, રાત્રિનું સુખકુપ વિસારી ફરી પાછું પોતાની રિથતીના ન્દાના મોટા કાર્ય કરવા ચપળતાથી લાગી ગયું દીશે છે.

નિત્ય નિયમ પ્રમાણે ધર્મ નિશ્ઠ ગોદાવરી આજ સહવારમાં ઉઠીને તુલસી પુજાની સામગરીમાં બહુજ શુધાએલી હતી. ધરના ઉમરા સુયેના તુલસી કપારા આગળની જમીન ઝાડી કરીને સ્વચ્છ કરી હતી. સર્વ સ્થળે સાફ જણાતું હતું. ક્યાગાની આસપાસ

કરવા સર્વ સામગ્રી સાથે બેઠી હતી, પુષ્પ, કપુર, ધુપ, ઇંડ સામાનથી બધી જગ્યાએ સુંગંધી પ્રસરી રહી હતી. પાસે એક તમાચ હતું જેનું જળ મંદમંદ વાયુની લહેથી ઢાલી રહ્યું હતું.

આ મમયે મહાજળેશ્વર શહેર ઉત્સાહ અને આનંદથી બરપુર હતું. એટલામાં ત્યાં આગળથી એક ગાડી આવીને ઉઝી પોતાની ખાસીને પુંજમાં પ્યાન નિક ચએલી બોધને જળ કૃષ્ણ ગાડીવાળાના પર્ષસા ચુકાવી ધરમાં ગયો, જળકૃષ્ણના માન્યાપ ન્દાનપણથી મરી મયાં દનાં, એટલે તેને તેની ખાસી ગોદાવરી એ હાંચેરી મોટા કર્યો હતો.

તેણે આજ દિન સુધી મહાજળેશ્વર બેઠું નહોતું. તે આજ બે વાગી બહાર ગામ ફરતો હતો. આ દરમ્યાનમાં તે એકપણ વખત પોતાની માથી તે ત્યાં આવ્યો નહોતો. મુંગદમાં તેણે એક ઘર હતું તે તેણે બાંહે આપ્યું હતું. ગોદાવરી અને તેના ઊકરાં ઉન્દાજાની દવા ખાવા-ચાર મહાજળેશ્વર આવી રહ્યાં હતાં.

“ત્યારે તે શું કહ્યું.”

“મેં તેની આચા છોડી બિલ્લે દિવસે મુસાફરીએ નિકળ્યો, ફરીથી તેનું મોઢું જોવાની ઇચ્છા રહી નહીં.”

“ત્યારે તું ખુલ્લે દિવસે તેની પાસે જઈ શા વાસ્તે તેનો ખુલાશો માંગ્યો નહીં. આટલી બધી ઉતાવળ શા માટે કરી ?”

આ સમયે જયકૃષ્ણનું મોઢું ઉતરી ગયેલું જણાયું.

“પણ તેમ કરવાનો મને અધિકાર ન હતો કારણ અમાર લગ્ન થશે કે કેમ તે નક્કી નહોતું.”

આથી સુશીલાના મનનું સમધાન થયું. તે જાણતી હતી કે જયકૃષ્ણનો સ્વભાવ ઘણો ઉતાવળીઓ છે એ કે તે ખુદ્દા દીવનો હતો. પણ તેના માંધનીઆ સ્વભાવને ઝીંચે બચી વખત તેને વેકયું પડ્યું હતું.

“કદાપી તે તેનો ભાઈ હશે તો.”

“પણ તે કહેતી હતી કે મને ભાઈ છેજ નહીં, અરે પણ નહીં-પણ-તેને માત્રી મસ્કરી કરી દરી કે કેમ અભિમાની બાકા-એને પોતાના કૌદર્ભને માટે ધરોજ ગર્વ હોય છે, અને નિખાલશ સ્વભાવના પુરુષોની ઘણી વખત મસ્કરી કરી જાય છે. હવે મને તેણીને વિશે વાત સાંભળવીજ નથી ચાલ આપણે જાણ્યે.”

આવા અનેક ગપ્પા ભાઈ બહેનના આ-હતા હતાં. મુંબઈથી ઉત્તરાગાને લીધે ધણા મિત્રો દવા ખાયા સાર આવેલા હતાં. તેઓ સર્વે મળતા અને આનંદથી વખત ગાળતા હતાં. એક દિવસે રાત્રીની ચાંદની ધૂર બહાર-થી ખિલેલી હતી. અને દંડા પહોરની અનેક વાતો ચાલી રહી હતી. વખત ધણેજ ગયેલો હતો. જયકૃષ્ણ બોલ્યો “આ બંગલો ફાંસો છે. પણ રાત્રીના વખતે જરાક જય લાગે છે ખરો વગી અહીંઆ શુભ આવે છે નાચે છે એવી

જુના વખતની લોકાની માન્યતા નહીં હોય તોપણ અહીં કંપના કરી લેવાને આપણને સહેજ ઇચ્છા થાય છે.”

“તારે એટલી તરતી લેવાની જરૂર નથી. અહીંઆ મધ્ય રાત્રીએ ઘોસો પોરાક પહેરીને આ સામેના લંગાવ ઉપર એક યુવાન ગોરવજની તરણી હમેશા ફરે છે એમ લોકો કહે છે, પણ અદવાપી સુધી અમે કંઈ પણ જોયું નથી.” સુશીલા બોલી.

“હો, હો જયકૃષ્ણ !” તે દિવસે પેલી કાશી કાશી આપણે તે કહેતા હતાં કે એક વખત રાત્રે પેરાણને વળાવીને અમે રેશનથી આવનાં હતાં ત્યારે આ તળાવ આગળ એક સંદેહકપડાંવાળી સ્ત્રી જોઈ હતી. અને બીજે દિવસે રેતીમાં તેના પમલાં પણ આપણે દેખાડ્યાં હતાં. તો પછી તે જોડું કેમ હોય ! ઈંદુએ પુછ્યું.

“ગમે તેમ હોય, પણ મરતી વખતે પ્યારી વસ્તુ ઉપર મોંદ રહેવાથી શૂન થવાની સંભાવ હોય છે તે પ્રમાણે આ પણ હોય” મંજુ બીવાડવાના ધરાદાથી બોલી.

આ સાંભળી સર્વે જણ ખડખડાટહસી પડ્યા પણ જયકૃષ્ણ વિચારમાં દંગ થયેલો જણાયો. સર્વે જણ વિચારવા લાગ્યા. ધરના માણસો ધરમાં જન્મા માંડ્યું પણ તે ઉછેજ નહીં. તેની નજર ટેકરી નીચે ધુપડાં ઉપર હતી. જયકૃષ્ણ કેમ રહી ગયો એમ સુશીલા એ જુમ મારીને કહ્યું, એટલે તે ચમકીને-હસતો હસતો બોલ્યો.

“તે ધાતકી પણ રમ્ય રમણીય સુ-તીં દણુ રત્નમાંથી ખસતી નથી. કેમ કરવું ત્યારે તેં આમ વાત કીધી, ત્યારે મને તેની યાદ આવે છે.”

“તેં ઉતાવળ કરીને બગાડી નાંખ્યું એમ તેમ કહ્યું નહીં હોત તો તે આજ આપણી સાથે હસતી રમતી હોત.”

“કંઈ દરકત નહીં.” એમ તે બોલતો ધરમાં આગ્યો આ રાત્રીના જયકૃષ્ણને

હાય, હાય ! મેં થયું દુઃખ સદન ક્યું, રિ-
ના કારણે અપમાન વિગેરે સદન ક્યું છે.
આપરે અપમાન કામમાંથી મુક્ત થયો, એટલે
દોષનો દોષનો ઘેર આગ્યો અને ખારી પુરીને
પ્રેમના પુર્ણ અવિરતમાં આવી જઈને કદ આ
લગાવ આપ્યું. તે એક સ્વરૂપના શીર્ષત
જોડે પ્યારમાં હતી તે યોગથી વાકેફ થયો,
અને ધણો ખુશી થયો તે ખારી વાટ જોતી
બેઠી હતી. લખ દણુ ક્યાં નદના. એટલામાં
ખીજેજ દીવમે તે તરણ એકાએક આવે. ૫
થઈ ગયો."

"યોમો, યોમો !" જયપૂજ્ય બોલી ઉ-
ઘ્યો. "તમારી પ્રતિભા નામ શું ?" "કાન્તા "

"તમારે આજથી એક ત્રણ ઉપર કોણે
તેણીને પ્રેમાર્ચના ક્યું હતું ? તેમજ પ્રેમના
ખીજી ખીજી વાતો કાની જોડે કરનાં હતી ?"

"તે તો હુંજ, એવો દુઃખગી આવ. કે
દમાંથી હુંડીને તેજ દિવસે આગ્યો હતો."

"માર, એનાજ અપ ?" તે કહેતી કે
તેને કાંઈ પણ નથી."

"ગરીબ મિત્રારી ! ખીજું તે શું કહે-
વાની હતી ! દુઃખમાં તે વધારે હું કરી શકે.
ખીજના પ્રીયતા અપરાધને કીચે મને અપક-
ર શિષા થક-હતી તેમાંથી આખરે છુટ્યો
મરતી વખતે તે અપમા અપરાધિએ પોતાનો
કોથિયો ગુન્હો કયુક ક્યો. આ સાથે મકાન
છે તે માર છે. તે ગોદાવરીને બાડે આપ્યું છે
તેમજ મારી અર્ધોપા યોડાં જખીન પચુ છે
કાન્તાના સ્ત્રી પતીના તીરકરથી તે મિત્ર-
રી દુઃખમાં ગાંડો જેવી ફરે છે. નેતર મેનનું
સમાધાન કેમ કરી થયું નથી, એનેજ લખે
આ. કયું પાળી મહોં લખે છે. આ
કુળાવજે દેશ મારો કાંઈ પણ રીને અન-
વ્યો નથી."

"તમારે આ તમાર સ મેડી મીડકન
તમારી છે ?"

"હા, મારી આ જ હતી પુત્રી થયા પછી
તે મારી વિકરી કાન્તાની જે ? પણ મહેરબાન
તેની પ્રીતી તમે હાર હશે તો.—"

"મારો સર્વ પ્રેમ જોનાજ ઉપર હતો.
મારા ઉત્તરવી આ સ્વભાવને લીધેજ આ

વખત આગ્યો હું મૂર્ખ બન્યો તેમ એને
વ્યર્થ દુઃખ આપ્યું.—"

"ખર. તે શોકમાં એટલી બધી ગરક
થઈ છે કે વાત નથી. મેલા જેવી તે ગાંડપણ
માં ગમે ત્યાં થકે છે, તેથી મને એની બહુજ
ધારની કીચે છે. જુઓ તે ઉગવામાં ને ઉધધ-
માં અક્ષીઆ આવે છે."

"એટલામાં વારણ ઉધધ્યું. પ્રેમ પૂર્ણ
આંખ સહીર કાન્તા ત્યાં આવી. "પ્રીતાજ
દરેડે તમે કાંતી જોડે વાત કરતા હતા. તમારા
બોલવાથી હું ઉધધમાંથી જાગી ઉઠી" એટલું
બોલતાં તે ચોમી કારણ કે તેની પગપાડેજ
જયપૂજ્ય ઉભેડો હતો."

હુટણીએ પડીને કોનેડ પુર્ણ અધુરથી તેમજ
પશ્ચાત્તાપ કરતા પ્રેમાગ શબ્દોથી તે બોલ્યો
"કાન્તા મને એકદમ ઠામ કર."

"તે એકદમ ચમકી ઉઠી, બે પમકાં પ-
ગડી દડી ગમ તેની દ્રષ્ટિમાં સજ્જન, અધીરતા,
વિગેરે અનેક વિદ્યારી મનો વિકારો જણાયા
લગ્યાં આખરે તે બોલી "આ હાહા તમારે
આ હીન દાગીને કામ આપવાની છે, કારણ
મેજ ખરી વાત છુપાવી અન્યથા રાખ્યા હતા.
મને જે અગચ્છ હતી તે આજ હતી."

બન્નેમાંથી કાંઈની વધારે વખત બો-
લાયું નહીં

"જયપૂજ્યે, તમારા ઉપર મારો કેટલો
ગમે પ્રેમ છે તે મારાથી કહી શકાતો નથી,
મારું અંતરણ્ય ભરાઈ આવે છે."

"પ્રિય કાન્તા ! ગેરસમજથી અને
ઉનાવડીઆ સ્વભાવે આ સર્વ હરીગત બની
છે હવે મને સમાકર. હું તારો હાથ છું"

એટલામાં પ્રસન્ન થયું. પદ્મિઓના કિત-
પિલાટ અને કંડોલ તેઓને કાને પડ્યો. પસંત
નાથજીરે કાપકોની મજૂરી વાસડીએ તેમનું પ્યાન
ખેંચ્યું. જયપૂજ્ય ત્યાંથી મથા સંકટે નિકળ્યો.
ખિજે દિવસે જયપૂજ્ય કાન્તાને લખે આગ્યો
અને બોલ્યો "શું છે, મંત્રુ મંદુ જુવો
આજ મારું બોલાવેલું રત્ન આજજ તેનો
ચન્દો લાગ્યો."

શરીરની શક્તિ બાંધવા માટે

કસરતની ખાસ જરૂર.

અમેરિકાનાં તેવિષે ફીઝિકલ કલચર ખાતાના મહાન નર બરનાર મેકફેદનનાં ખાસભાષણનો સાર

લખનાર—એ. પી. સાદન.

અને જીંદગી ખતમ કરવાની અણીયર આવી હતી, ત્યારે કેડે તેને કસરતનો શોખ હાજો, અને પરિણામે તેની જીંદગી શક્તિથી भरपूर થઈ અને તે સઘળું કસરતથી ચલું હતું અને તે સિવાય બીજું કંઈજ નહીં. આ સખસ કદનો હતો, ખોરાક વગેરે બીજા વીચે તે કંઈ જાણતો ન હતો, જે મમે તે ખાતો અને જયરે ખોરાક જોઈએ ત્યારે ખાતો. પણ પોતાની શક્તિ તેણે માત્ર કસરતથી જ પાછી મેળવી હતી. આને તે નવ જવાન જેવો ખુશ ખુશાળ દેખાતો ફરે છે અને ખરે જોતાં તે જવાનજ કહેવાય.

એક બીજો તાળો અને જીવતો દાખલો આપીશ. તે એક અમેરિકનનો છે. જેનું નામ સેન્ડકરત મેનેટ છે. તે એક વેપારી ગૃહસ્થ છે, જે હાલમાં ૭૩ વરસનો છે. જેનું પીકચર તમો સનમુખ અત્રે આપ્યું છે ૫૦ વરસની વયે તદન ખખરી ગયો હતો, અને ત્યાર કેડે ફીઝિકલ કલચરના સમાગમમાં અવ્યયી કસરત વગેરે કદ પછી એટલે નો મુકર્ગો કે ૭૦ વરસની વયે લગભગ પહેલવાન થયો

છે. ત્યારે જે તેણે પોતાની એક ખાસ કસરતો માંત્ર બીજાનામાજ સુખને લેવાની. શોધી કાઢી છે, જેનું પુસ્તક Exercise in Bed, ઘણું લોક પ્રિય થઈ પડ્યાથી હાલમાં તેને નવી આટલી નામે Old Age, its Cause & Prevention એટલે ખુલ્લો તેનું કારણ અને તેના અટકાવ, એવા નામની મોટી પુસ્તક કાઢી છે.

(ફીમત ૫-૪-૦ છે. પુષ્કળ વીચે) જે હાલ વખણાઈ છે.

વળી હાલમાં એક ૧૦૨ વરસનો જવાન ડેસે સેન્ટ ક્રાન્સિસકો વસે છે જે માણસે એક સરી પસાર શોધી છે તે માણસ જો કસરત ન કરતો તો આનો જવાન રહેવા પામતો! આ કસરતથીજ તેની જવાની રહી છે.

અવ્યયતા એટલે મરણ—તમારા શરીરના કોષની ભાગને અવ્યય-મૃત રાખો તો તે ભાગનું મરણ નીપજવાનું થઈ થશે. ત્યાં મુલેલા સેસો ભરાઈ રહેશે. આ મુલેલા સેસો ફરીને બરી નાખે છે અને પરીણામે સેક્રો

જાતના દરદોષથી એકાદ તમને યશ સામે છે એ સુસ્ત હાલ ને તમે સાંભળે વખત ચાલુ રાખો તો તમને લકવો યા ખીછ તેવું બચકર દરદ થવાનું તેવું કારણ કે લોહી મુરદાર સેક્સો-થી ભરાય ગયું છે. અને તે 'મુગ્ધ' સેક્સો બાહેર નીકળી શકતા નથી એક માણસનાં દેખાવપરથીજ તમે કહી શકો તેના શરીરમાં મુરદાર વીળે અથવા મોહોત કેટલું બધું છે. કદાચ તમે સમજીને અજબ થશો કે, આ શરીર દરેક પળે મરતુંજ હોય છે કારણ કે આપણે દરેક 'જીવ' મોહોતનો મોહક નૃત્યો આપણી આસપાસ લંબેનેજ ફરતા હોય છે હીએ—એક ચપલ માણસ તે આ મુરદાર સેક્સોનો ધણો ઝોછો નૃત્યો પ્રસવતો હોય છે.

ને કે ચાલવાનું એ પછી સારી કસરત છે જતાં તેથી તમે જોઈએ તેવી સરસ અને હંચ તનદરેતલી બોલાવી શકો નહીં—જાલવાથી પગેજ વપરાય છે, અને દમ સેવાની ક્રીયા હીક ચાલે છે. પણ આપણા શરીર માટેયો દરેક બારીકમાં બારીક મસજે પણ વપરાયો જોઈએ છે. અને એવી રીતે સંધાના મસજેસો જો ન વપરાય તો એક મતુષ્ય જાત તરીકે તમે ધણાજ ઝોછા શક્તિવાન રહેશો.

જે દહીંઆરોથી તમે કામકામ કરો છો. એટલે કે મેનું તથા હાથો તે થોડાંજ શક્તિવાન છે. તેટલા માટે હું 'કહું' હું કે આ મનુષ્યની દેહની સંપૂર્ણ ખીલવણી કરવી તે સહીધી વધુ અગત્યની બાબત છે. ત્યારે તેનાં દહીંઆરો ગણ્યાં સરસ હોય એમ કાં ન થવું જોઈએ ? અધકચરા દહીંઆરોથી સતોષ પડતા ના અરધકામકામ થવાથી સતોષ થતા ના—અરધા શરીરથી અને અરધીજ શક્તિથી ફરવાનું ચાલું રાખશો નહીં.

ધણી મણક, બેળાંનાં કાચં ફરનાવાળા બોલી હસે કે અને કાંઈ મરકકુલર શક્તિ જોઈતી નથી. મને નરવસ શક્તિ જોઈએ છે. "પણ જો સંપૂર્ણ માનસાધ શરીર તમે આંગતા હો તો તે સધળી

માનુષી ખીલેલીજ હોવાનું જોઈએ. અને એવું જો તમે આંગતા હો તો તમેજો કસરત કરવીજ જોઈશે.

જો હું કસરત નહીં કરું તોજો મેનનું કાચં હું હાલમાં કરું છું તેનો પા ભાગ પણ હું કરવા પામું નહીં કસરતથી અને ઘટતા ખોરાકથીજ હું મારું બેચું હમેશાં સાફ રાખું છું. મારી નરવસ સીસ્ટમ શક્તિથી. બર-પુર રાખું છું. હું મારા શરીરને એવી સારી સરસ હાલતમાં રાખું છું કે તે દર દીવસે વધુ ને વધુ કાચં કરી શકે છે. જો કાંઈ બીજો પ્રમાણે કરે તો તે પોતાની જાંઘની સુધારી શકે અને તેમાં જો સફળી ફરસ સુધી છે, કે જોના માટેજ આપણે છરીએ છીએ. તે મેળવી શકે, અને ત્યારેજ જોવું પ્રમાણ્ય છે.

તમે મજબુત છો. એવો સતોષ યાપ એમાંજ કાંઈ કીમત છે. તે કીમતી છે એટલુંજ નહીં. પણ એથી જ બરોસો જો ખાવરી આપણને આપે છે તેવું મુગ્ધ નથી શરીરના જોર માટેજ બરોસો આવે છે એટલુંજ નહીં પણ મનની શક્તિ તેમાં આવે છે અને ત્યારે તમારો બરોસો વધતો જાય છે. ત્યારે તમે કાંઈ બી સવાલ હાથ ધરી તેને ઉકેલવાને સમર્થવાન થાઓ છો ત્યારે તમે જાત મેળવવાને ત્યા જો કાંઈ જિતમ હોવાને તમારાથી કરી શકાય તે કરવાને, તેમજ જાંઘીમાં આવતી દરેક મુશકેલીઓની સામે શરને તૈયાર થાઓ છો.

છેવટે, મારા મિત્રો, હું નમને બાર મુખીને કહીશ કે જો તમને શક્તિ-જોર જોઈતી હોય તો તમારા જોરને પાપોડ. તમાર શરિર મજબુત માગતા હો, તો જો ચાંજેમાં તમાર જોર વપરાય એવું તમારે કરવું જોઈએ છે; અને દરેજા કસરતો કરવી અથવા જોરે કાચલસરતી પણ કસરતો જોઈએ છે કે જો તમાર શરીર દરેક રીતે સમતોલ રહે, કે જોથી જાંઘની

જાળજો સામે ટકી રહી તમારે કાર્યબળવવા ઉપરાંત દરદથી નીરાળા થઇ તનદરોસ્ત સુખી અને ખુશાળ રહી શકશો.

અસખતાં કસરત ધણીક જાતની હોય છે એક અર્ધગ કસરતબાજ થવા માટે ચાલુ નીયમીત વરસો સુધી સાધનતીરીકરીતે કસરતો કરવી પડે છે પણ આપણાસાધારણ લોકને કાંઈ કસરતબાજ થતું નથી આપણને જે કાંઈ જોઈએ છે તે આપણા શરીરનાં પ્રાણીક અવ્યવો એટલે કે હાટ ફેફસા હોજરી લીવર અને આંતરગ્રાઓ પોતાનાં કાર્યો સંતોષકારક બળને એટલું જ જોઈએ છે અને તે માટે થોડીક એવી સાદી સરવકસરતો છે કે જે દરરોજ સવારમાં સાંજ અથવા બની શકે તો બન્ને વેળાએ માત્ર પા કલાકન આપણે લઈએ તો પા હાલત મેળવી શકીએ માટે આ અદનાં લખનારે, મેકફેલની ખાસ શોધી કાઢેલી, ફીઝીકલ કલ્ચરનાં આતી કસરતો, દરેક મરદ યા ઓરત બધાંને અતી ઉપયોગી થઈ પડે એવી કસરતોનાં નકસા કાઢ્યા છે જેમની કીમત ઘણીજ લુજ છે. જેમને તે જોઈતા હોય તેઓએ આ લખનારને પત્ર લખી મંગાવવી.

છેવટે એ જોલ આ અદના લખનારને અંગત અનુભવનાં કહીશ તો તેથી વાંચનારને કાંઈ વધુ ખાતરી થશે અને તે જો કે, આગાધ વરસની ઉપર સુધી કસરત થા તે હું જાણુ તો ન હોત પણ જવારથી આ ફીઝીકલ કલ્ચર ના-સમાગ્રમાં (મારા અમેરીકાના હુકે પ્રવાસ વેળા) હું આગળ ત્યારથી મેં આ સરતો કરવાનું ચાલુ રાખવાથી મારી તનદરોસ્તીઆ

જે (૪૭ વરસ થયાં ત્યારે આજે રહેલી છે.) તેવી મે કદી પણ આગળ મોઘવી હોય એવું મને યાદ નથી. માટેજ બીજા લોકોને તે તેને કાપદો મળે એવા હેતુથી આ નકસાઓ ખાંડેર પાડ્યા છે.

રામબાણુ ઉપાય.

"અરર ! શું થયું પડી-ગયો જતી વડી ગયો બહુ લાગ્યું માંખ બહુજ લાગ્યું જો !" કરતો મોહાલ્લો તજે ઉપર થઈ ગયો કેમકે જતી ઓરલાપરથી હેઠળ પટકાયો હતો. પણ તુરત પાસેના પેસુબાંએ કપાટમાંથી પેરી-ડેવીસનું પેનકીસર ચોપડ્યું તે અડધાકલાકમા જતી રમવા દોડયો તમે સમજ્યા કે ?

વેસુબ.

If you have tried every-thing for Malaria and can not shake it off just get a bottle of **Pam-ala. It will cure you.**

“પ્રહલદ-મિત્ર”

પ્રહલદ જ્ઞાતિ અર્થે દર મહિને પ્રગટ થતું માસિક. આ માસિકને ઉપદેશ ફક્ત ધાર્મિક, સંસારિક, નૈતિક અને જ્ઞાતિ સંબંધી વિષયો ચર્ચવાનો છે.

વાર્ષિક લગ્નાન્નમ ફક્ત રૂ.-૧-૪ છે.

પ્રહલદ-મિત્ર. આશીસ.

આમલીર.ન રિટ્ડે મુદ્રત.

નેયો હતા. વચમાં ધણી વર્ષ બાબા સાહેબ — ચપા માયુ. મારા સ્વભાવના ગુણદોષ પણ વરુણમાં આવેલા ન હતા. એટલે અધુના તે પ્રત્લાદને જોઈને શક્તા ન હતા આ સંધી. તો સામ લાખને પ્રત્લાદે મને પ્રત્લાદ જનવાને કહ્યું અને પોતે વસંત એટલે કે પ્રત્લાદનો મિત્ર જનવાનું જાણ્યું. આ બાબતમાં મેં પ્રયત્ન તો હા પાડી નહીં પરંતુ પ્રત્લાદના શબ્દોમાં એણે તો કાંઈક જાણુ હારેલું હવે કે હવે મને તેનું કહેવું જણ્યું કરવું જ પડ્યું. તે વાત એકાદ પછે સ્મરે છે ત્યારે મને હમણાં પણ કેટલું જાણું ખરાબ લાગે છે પણ હવે તેથી શું કામોલો ? “ વિનાશ કાળે વિપરીત શુધ્ધિ ” ની ઉક્તિ અનુસાર મને તે સમયે કાશ્ય નવે ક્યાંથી શુધ્ધિ મુઝ પડી. મેં પ્રત્લાદ ના આગ્રહનો સ્વીકાર કર્યો.

રાજગ્રામમાં બાબા સાહેબ દેવતાના કંપાકેમાં જઈ પહોંચ્યા પૂર્વેજ અમે પેલા આગ્રહ નાટ્ય ગુર શેસકમીવરના એકાદા નાટકમાંના પાત્રો પ્રમાણે વસંતનો પ્રત્લાદ અને પ્રત્લાદનો વસંત બન્યા. બાબા સાહેબના ગૃહમાંના કાંઈએ પણ અમને પૂર્વે જાણવા ન હોવાથી આ જ વિચારની શુકિત થવાથી પડી ગઈ નહીં. પ્રથમના પંદર દિવસ પછી મોજ મગનમાં વસાર થયા; પ્રત્લાદને માટે જે અતિથી સેવા અને આદરસન્નિધિ નીરખી ક્રમવા હતા તે મને મળતા અને તેનાં મિત્ર વસંતને માટે જે કંઈ નિર્માયલાં તે પ્રત્લાદને મળતાં તે નિદાગી મને અતીવ ખરાબ લાગતું હતું. હું દરરોજ બાબા સાહેબને સત્ક્રિયાત કહી દેવા માટે પ્રત્લાદને તમાલો કરતો પણ પ્રત્લાદે તે ગણકાયું નહીં. પહેલ જહાં તો તે તેડનું બરોબર આપ્યું પણ ધીમે ધીમે તે બાંછ બદલાઈ કારણ કે કમળા અને હું બરેબર પરપરે પ્રેમ દર્શાવવા લાગ્યા ગમે તેમ હો પરંતુ કમળા ને જોતાં વેતજ મારા હૃદયમાં પ્રેમાકર ઉલ્લસનો હમેશના પરિવર્તન મને તેના એક એક ગુણનું જાન

તેની દ્રષ્ટીએ પડી અને એક બીજાને જોવાની લાલ્લો અતે પ્રેમ કરવા લાગ્યા. રહીને રહીને મને એવી સંકે આવતી કે કમળા મને પ્રત્લાદ સમજીને મારા પર પ્રેમ કરતી હશે, પરંતુ જ્યારે મેં તેનું ખરા પ્રત્લાદ પ્રતિનું વર્તન નિહાળીયું ત્યારે તે મારી કંઠા મને અસધાને જણાઈ ખરા પ્રત્લાદ પ્રતિનું તેનું વર્તન અતિથી પ્રતિ જેનું હોતું એકમ તેવાજ આદરવાનું પ્રેમાળ હતું. તે બધું મને માત્ર પ્રત્લાદ સમજીનેજ પ્રેમ કરતી હોત તો મારો મિત્ર વસંત કમી દરજ્જાનો તેના પ્રતિ તેણે એટલા આદર દર્શાવ્યો ન હોત ઉપરાંત હું તેના સ્વભાવથી સંપૂર્ણ માગીન થઈ ગયો હતો; ધન માટે કિંવા માત્ર મોટાઈ ને કારણે તે એકાદ જણુ જેડે લગ કરવાના ઇરાદાથી પ્રેમ કરે એટલા બધા તેના વિચારો શુદ્ધ ન હોતા.

આટલે દરજ્જે જ્યારે વાત આવી પહોંચી તે સમયે મેં પ્રત્લાદને ખરી સ્થિતિનો ખુલાસો કરવાને આગ્રહ પૂર્વક જણાવ્યું. કારણકે સમગ્રી બાબત લક્ષમાં લેતાં મારી સ્થિતિ અમરકારીક હતી કેમકે કાંઈ પણ મારા પર લાગીને નિંદ આરોપ લાવી શકે. કમળાના પ્રેમ સંબંધી પણ મેં પ્રત્લાદને સ્પષ્ટ કહ્યું, જાણું હૃદયભૂત, સાંભળ્યા છતાં પણ પ્રત્લાદ સમજો વેશ પોષ્ટવાનો ખુલાસો કરવ ને કશું જ થયો નહીં. તે બોલ્યો:—“સમય સાંપડતાં સમય જરાબર સંધો જશે, તારે કાંઈ પણ કાળજી કરવી નહીં, હું નિરપાલ થઈ સ્વસ્થ જોડો. એકાદ વેળા બાબા સાહેબ ના કહ્યું પર સમગ્રી હકીકત આજુબી એવો વિચાર પણ મારા મનમાં સ્પુર્ષો પરંતુ તેમ કરવા જતાં પ્રત્લાદને માયું કાંઈ નાંખ્યા ને હું લાગશે એટલે હું મોન્યજ રહ્યો. કમળા ને માત્ર મેં એ વાત કહી અને તેને પણ તેના એક અદર ગુણો જાહાર ન કર્યા મ

કે મનમાં પણ નહોતું આવ્યું ! તે સ્થળ બા
ગને તદન એક ખુલ્લે હતું. પેલાનરક કંઠાનની
સીમાની દીવાલ હતી અને તે બાંતની પેલી
માણુ શહેરમાં જવાનો માર્ગ હતો. તે જગ્યા
મને અત્યારે કેટલી લાગતી લાગતી હતી !
એ પ્રમાણે વિચાર તરંગોમાં લીન બની જડ
મુઠ પ્રમાણે પુષ્કરણીનાં જળ તરંગો પ્રતિ દ્ર
ષ્ટિ માંડી બેસી હતો. મારી મંતિજ કુકીત
બની ગઈ હતી ! એટલામાં પાછળની બાજુએ
કાંઈક અપડવાનો મને લાસ થયો ; તેથી પા
છું ફરી જોયું તો મારી હૃદય સ્વામીની કમ
ળા ! તેના સુખ કમળ તરફ મીટ માંડતાં હું
તદન નિર્દોષ છું એવી તેની ખાતરી છે એમ
મને નિશ્ચય પુરક બન્યું ! કમળા તમા ગમ
થીજ મારા દુઃખનો આધાર થયો હવેકે યમ
જવા જેવું મને લાગ્યું ! પ્રેમાળ મનુષ્યોનો
સહવાસ માત્રજ આવા સમયે જેટલું કામ ક
રે છે તેટલું હજારો શબ્દ વડે બનતું નથી.

“ થઈ ત્યાગો નહીં. પ્રહ્લાદજી આ ઘોર
દારણું સંકટમાંથી મુક્ત થઈ મંગળમય પરમા
ત્માની કૃપા વડે આપ આ સંકટના વાદળમાંથી
પ્રકાશ પામશો. ”

અહાહા ! કેવા પ્રેમમય અને મધુર તે
શબ્દો હતાં ! આવી પડેલું સંકટ એટલે કે
આરોપની મને તદનજ મિતી ન હતી. મને
બીતી હતી માત્ર પ્રહ્લાદની. વરપુરથી કાકા
સાહેબને આવવાને હજી વીસંજ હતા. તેમણે
તો મારા પરનો ઝેમ તરતજ ઉગાવી દીધો
હશે ; કારણકે અમારો અરસપરસનો પ્રેમ તે
મને સારી પેટે માલમ હતો. પરસ્પરે પ્રાણ
પશું કરવાને પંથુ તૈયાર એવા સ્નેહીઓ એક
બીજાનો પ્રાણ લેવા ઉપકૃત થાય એ તેમના
મગજમાં ઉતરવા પામે તેમ હતુંજ નહીં. બ
ધી બાંધતો, પર સ્વસ્થતાથી વિચાર કરતાં જે
ગોળી મારી જાતી વીધીને નીકળવી એછતી
હતી તે ચુકી જઈ પ્રહ્લાદનાં શરીરમાંથી પાર
થઈ ગઈ એમજ મને લાગવા માંડ્યું તેમજ
આ ૧૪૦ : ૭૧૦૫૫૫ માત્ર પ્રહ્લાદના

આગ્રહને વસવર્તી વસંતનો પ્રહ્લાદ અને પ્રહ્લાદ
નો વસંત બનવાથીજ ઘણું ગમેા હતો,
કારણ કે પ્રહ્લાદનેજ જે હાર કરવો હતો તો
મને મેળવવાનું કાંઈ મુશ્કેલ ન હતું કેમકે
તે પરસંદનામાં હુંજ પ્રહ્લાદબની રાગની
અતિથી સંકારનો ઉપભોગ લેતો હતો
રીવોલ્વરનો થોડો ચઢાવનાર હસતો. માલીક
વસંતરાયનેજ આ જગતમાંથી ટંટાથી નહીં સર
ખો કરવા ફરતો હતો અને તેથીજ બિચાર
વસંતનો પાટ ભજવનાર પ્રહ્લાદને તેણે પોતા
ના સપાટમાં લીધો ! હવે જે પ્રશ્ન રહ્યો તે
એટલોજ કે તે વ્યકિત કોણ હશે ? મારા એવો બ
જવાન શત્રુ હોય એકલું બહુ માફ મુશ્કેલ નહતું.
બાળ પલ્લથી કાકા સાહેબે મારા લાલન પાત્રન
કરી મને મોટો કર્યો હતો. અન્યાય નારીએકની
માતા કાછડીને હસ્તમાં ગ્રહી હું પૃથ્વીની
સંપાદી પર કોણ જાણે કયાં બીજા ભાગતો
હોત આવી મારી સ્થિતી હોઈને મારા એવો
રીપ કોણ ઉપસ્થિત થયો તેની મને સંમજ
પડે નહીં એ ગુડતા હોલનાર મનુષ્ય માત્ર
એકજ હતો અને તે પ્રહ્લાદ હતો તેણે પરિ
તે મનુષ્યને, મનુષ્ય લક્ષી રાક્ષસ—ને કદાચ
એવો હશે તોજ તેનો પતો મલકાવો સંભવ
હતો. પરંતુ પ્રહ્લાદની સ્થિતિ તો હજી જેવી
ને તેવીજ હતી ! હું ફરીને હોસ્પિટલમાં ગયો
અને પ્રહ્લાદની સુશ્રુષા કરવા લાગ્યો તે દિવસ
પછી હું જંગમમાં ચાટે માત્ર મુકામે આવતો
અને ખાલીનાં સપ્તમા સમયે હું પ્રહ્લાદના
કોટ પાસે બેસી બાળન કરતો તાર પહોં
ચતાંજ કાકા સાહેબ આવી લાગ્યા. કાકા
સાહેબને પ્રહ્લાદનો પ્રાણુસમાન હતો !
એકનો એક પુત્ર હુશીયાર, સુશ્રુષાળી, ઇત્યાદિ
કારણોને લઈને પ્રહ્લાદ તેમને પછોળ લાગેકે

કારણ કે તેવી તેની આદત જ હતી. તેની પાછળ તો મધ્યા ધણી પ્રકારની વાતો સાંભળવામાં આવી હતી.”

“તેનું તું અધુના જોળખી સફાઈ ?”

“હા, નહીં આપરે ? તેનો તે કાલો બેંસામર જેવો અને શીનળાના આકાંવાળો ચહેરો, તેના કૂર કેળાના પરિણવણું ડાળા, તે તો—”

“જેઠ, તેજ માગપર રીવાજર ફોડના રો ચક્રા” એ શબ્દો પ્રહારના મુખમાંથી બહાર પડ્યા. તેને મારા મુખમાંથી બોલતી વર્ણન સાંભળતાંજ દિવસનું તે સ્મરણ થયું. ત્યારે મારું અપમાન સ્વયં નીવડ્યું. વસંતને આ જગતમાંથી પાર કર્યા પછાત ખરેખરનું અગણીન દ્રવ્યનો એકલો વારસ થવાના હોએ સેવાઈ ગુલાબરાખે અને સાર મા-રવાનો બેન રચ્યો હતો. મારી પહેલાં તેણે તે જાહેર ખજાર વાંચેલી ડાંતી લેખ્યો. અને ત્યા-રથીજ તે મારો પીછો પકડી એટલા હોવા જોઈએ વટપુર રહેણના વેદીય રૂમમાં વીસ-રી જતાવલી મારી હેઠ યંત્ર તેને જડેલી

અને મારી રીવાજર પણ તેને આદતી મા આવેલી વટપુથી રાજગામ આવતાં વાટમાં વસંતનો પ્રહાર અને પ્રહારનો વસંત મનમાં ઘટ નાની શુભાંજરાખને ખજાર પડેલી નહ

તે દિવસે લક્ષ રાખી પ્રહારને વસ સમજ તેણે જોળી ચલાવી પણ અમારાં ના નશીય સંભોળે તેનું તેનું કુટ પરિણ આપ્યું નહીં. ગુલાબરાખનો પત્નો મેળવવા ઘણો ત્રાસ લેકલો પડ્યો નહી. તેના પર પોષ નો ડાળો પડેલો હતોજ. પકડતાંજ તેણે ર વાત કણુક કરી હીલો. તેના અપણા અપર નિહાળનાં દિવંસ્તાનમાં રાખવો છૂટત જળ થી સરકારે તેને જન્મ પવિત કાળા પાર્શ્વ સંગ રોકી.

આ પ્રમાણે પ્રહારનાં મરકટીનું પરિણ આપ્યું જની તેની હકીકત મેં કહી છે. હજન કમ વાત કહેવાની રહેતી જણા છે અં થાન તે કમળા ગૌરી અને મારું સત્વર એક શુભ મુદ્દતમાં કરવામાં આપ્યું તે ઇતિશુભય.

સમાપ્ત.

નરીબનાં નખરાં.

એક ઢંકી વારતા.

ગુલશન માટે ખાસ.

સખનાર-મિત્ર શિવિન,

દુખના એક નિયાસ સાથે ખીજાના પ
ર કેરવાળી સોરાળ વારડને કંટળા ભરી ન
જરે ખારણા તરફ બેયું. “કાગડા તું છે કે ?
તેને ધીમેથી ઢાંક માયો. “જરા અડી આવ.
ને આપ સામેની બારી બંધ કર. અંદર તડ
કું આવવાથી માડું માયું થઈ જાય.” કંઈ
પણ અચાનક યા તો ગડગડ રવા તે વક્ષાર
નોકરે કહેવા મુજબ કીધું, અને પછી વધુ
હોકમની રાહ બેતો અદલ વાળી રોડના બી-
જાનાં આગળ આવી કબો.

“આજે ગરમી થણી છેની કાવજા ?”
થોડેવારે સોરાળે પૂછ્યું.

“હા, શેઃ આજે તાપ થયો સખનાર પ
ડેલ. પણ તે મોઢ-હું જાઉં તે અચાઉં કાંઈ
બીજું કામ છે ?”

“નહી-હા-હોયનું ખારણું અને વરંડા પ
રનાં બધા ખારણું છુટ્તાં મુકજે, કે બહાર
ની ખુરશી હવા અંદર આવે.”

“મીક છે, શેઃ.” એક પગની ચુપડીદાર
અને પછી, “સોત્રી શેઃ તમને છેડી જવાં
મને ગમતું નથી, તમે—”

“તેનસન્સ.” સોરાળ પચમાં બોલી ઉ
ઠ્યો. “કાવજા આજે તું એમ શું કરેલ ? બે
કલાકમાં મને શું થઇ જતાલું છે ? તું જા,
વધારે વખત ના મુમાર.”

વધુ કાકડુડી કીધેલી ફોકડ છે એમ
જ્યારે તે વક્ષાર નોકરે બેયું, ત્યારે એક
નહાની રીરપાઇ ખીજાના નજીક લાવી મુકી,
અને તેની ઉપર સહવારનું તાણું ન્યુંસ, એક
ચોપડી, લેમન-આઇસનું એક ગ્લાસ, મુડી કે
લોનની એક શીશી, સફેદ કપરમાં વિંટાળેલી
લાલ સીસથી બંધ કીધેલા મ્હોંડાની એ નહાની
શીશીએ, એ સધણું બરાબર ગોઠવીને મુક્યું.

“શેઃ, તમારી દવાની શીશી અહીં મુ
કાંઈ.” તેણે સોરાળને જણાવ્યું. “પણ એક
વાગ્લા અગાઉ તમને દવાની કાંઈ જરૂર નથી
એટલે હું આખા પછી તે તો બેવડા.” અને
પછી કંઈ રહી ગયું છે નહી તે બેવડા માટે
તેણે બોરણમાં ચોપાસ એક અખર નજર ફે
ંકી, અને પછી ધીમે પગલે બહાર ચાલી ગયો.

તે નોકરના જવા પછી દુખની કમનરો
અને દુખનાં માંધાં સાથે સોરાળ એક કલાક
સુધી કાંઈ બી કીત્યાલ કરતા બગર ચૂપ પ
ડી રહી ઉધવાની કેરોસ કરવા લાગ્યો. પણ
ફોકડ. ઉંધ તેને આજે તરછોડા ગમ હતો. ત
રેલવાર આગલા પાલકા વિચારો તેને આવવા
લાગ્યા.

આહ ! તે આગેલા સુખી વખત ! કે
જ્યારે સોરાળ વારડન માહુતેબર ખાતે એ

તે ખીટી નગરમાં સમયસે મુજો, દરખાસ પાત્ર, નદી પારેનું પરીનત આરતું. અને તે થો જાળમ સમજી જઈ તેણી દરખાસે ઉઘરે પડીતો તેજોનો એકવિતો મેળાપ એ સર્વે ત્યાંથી જતી રહી.

* * *

તે પ્રહરી, ભરેલું, 'આપરેશન' હોદ્દામાં નીવડ્યું. જરૂરના નાણુક દાંચેલી સારવાર, અને કાલેલીની અણી પછી ખંડ અને કાળજી થી સોરાણી જમદીજ સારો થતો આશ્વો અને કુલ વખતમાં તો, દરતો ફરતો, પણ થયો. એ ક દીવસ તે વરન્ડા ઉપર કાંધ મંબીર રિચાર માં બેઠો હતો તેનામાં જરે પાળળથી આવી તેના વિચારમાં ખડલ કીપી.

"જોય, વદાયા સાહેબ, તમે મંબીર થઈને કાંધ બેઠા છો?" તેનીએ તેને મનાવતાં પૂછ્યું.

તેણે પહેલીથી ઉત્તરે સુધીનું તબે તેણીને કહી સમજાવ્યું, અને પછી ઉવરે ઉમેર્યું કે

"જોય, કાર્કીમ, કે આપણી વદાયા જુઘડી મારો જગતો ખચારનાર ફરિસ્તો ગણાય કે નહીં. એ રવારા બચ્ચાંએજ આપણું આ મુખ આપણેને મેળવી આપ્યું કે ની?"

"હા સોય, પરીનેજ આપણને કાપી કીધાં છે. પણ વદાયા તમારે પહેલે જુઘડો આજાર માનતો જોઈએ. તમે જુડી કેમ જાઓ છો તે મેંથી ફરતારેજ આપણને મદદ કરી એ વદાયા બચ્ચાં મારેજ આપણું પારેનું મામ પારેનાપુછાં"

જાહેસો થયો

અખનાર—A. C. D.

કહેલો છું મૈની શીખામણ મુજબ આમે ક
મુખી થશે, ધુરને ધુમારો! એમ કહેનારાઓ કમ
ગખતો કાત્યાના ધસેલાને નર્પાનાખસેલા હોશે!
સેવક તમારો તમને ગેરરી આપે છે કે એમ
કહેવું સંદર્ભ બોલેને હકલગતું બુદ્ધિ છે. મુજબ
અને દાનાવેની શીખામણ મુજબ હું આલેખેને
મુખી થવાને બદલે સામે વધારે દુઃખી અને
હેરાન હેરાન થયો.

હું જરા-દાદાખરોને ચીડિયું છું જરા
જરામા મીઠાજ બોલી દઉં પળક પકળમાં
જાંજર ચંદ્ર જાંજર ઉપુંચતું કરી મુકુટ નખ્ખો
દગીયા મારો દેહ તથા સગવાહલાઓ તથા
તોફર નફરો તથા મારી આશીરનો દમાલ વડીક
મને છેરેજ; ને સૌથી ગજબનાક વાતતો એ
ખરી છે કે તેમાં મારા કલેગને ફેફસા તથા
આંદરગાના કટકાં પછી લાગ લાગે.

દરોજ બધા મને છેરેજ કાઈ તરાર દેવું
કે દારમજાલ લગાવેલ તો ફોઈ વરી દ-દેવું
કે મારા હાથમાથી જે હોયજ તે છુટી નખજ,
ને તે જોઈ મારા મીઠાજનું ઈસકેર ધીવું થઈ
જાયજ, મારો ટેમપર ચડી જાયજ, જેમ જેમ
હું છેડકિંજ તેમ તેમતેમ તે લોક મને વધુ
છેરી ગમત મેઝવેજ? કંઈ મારી દાદી ખલેજ
ને કેલુ તે લોકને ઉગરજ થતું દેખું?

હું ગર્હ પડી ગાજગોજાખી કરજ, માર
વાની ધમકીખી આપુજ, ઘણખી કટુજ કે
બાપઓના સત્તાવો ના હેરાંન કરો પછી કમખ-
ખતોપર કંઈ અસર થની નથી. કટુજ ત્યારે
કમખખતો મારી સામે ઉમા રહી ખરખર ખર
ખર હસી મારેજ પત્તાવીખી જોયા સમજતીખી
જોયા, ધમકાવીખી જોયા પછી એ નખખોદગીયા
ઓના મનમાં વાત ચસતીજ નથી. મેં
દોડા દહાડી પાનપર એક ચોપડીમાં વાચું
કે ‘અય ઇનસાંપ તારા ચરસાને. તું માર,
તારી છુટી લાગણીના પેલગોપર સવાર થા
માને જુરા જુરસાઓ દાખી નાખ છવને કમ-
ની તો તું વાતજ ના કરતો. ફેઈ તે વગેરે
તો પછી જેરાતા, તારા દુઃખમનો દુઃખમન કરી

થતો ના! ફેઈ તને એક સલેપ પછી જુરી
કાપે તો ઉશકેરાતો ના પછી ધીરજ અને
શાંતીથી તારો ખીજો ગાળતે મરનાર અગળ
ખરજે ને ખીજ સલેપ મારવાની તેને એલતે
મારા કરજ; અને ખાત્રી રાખજે, અપ મરદ,
કે તે આમનાર પોતાની ચાલથી શરમીંદા
ખની પરીમાન થઈ મારી ચાલી ચાલી જશે”

ગાય સલાહ મને સુના મોહર જેવી
લાગી ને તે પર અમળ કરવાનો તમારા સેવ-
કે દરાવ દીધો.

તેજ દહાડે મારો ફેંદરતું પાંપ મને રસ્તામાં
મડ્યોને દુમેશની મામાણુ (?) ચાલ મુજબ
મને એક ફેંદાપર દારમ જાસ આપ્યું હવે
મને શીખામણપર અમલ કરવાનો વિચાર
આયો, પછી ખીજું માથું કાંપી લાઉં એ
વિચારથી અસમખારા કરી ગયો.

ચોડા દહાડાની વાતપર આલતી ત્રામપર
થી ઉતરના એક પાછ દેખાપના અંગ્રેજ સાથ
અડી પડ્યો તે નખખોદગીયાનો મીઠાજ
આપી હા ફડી ગયો, અને માફ માગવા છતાં
કમખખને કહડાવીને એક સલેપ જોડી કાપી.

આ વખતે પેલી વાંચિકી જે મુળ શી-
ખામણ મને પાછી વાદ આત્રી મેં પેલા ઇ-
ગડા અંગ્રેજને ખીજો ગાળ રેખડાતી ‘દુસરા
ખી લગાવ, સાખ, દુસરાખી લગાવ’ કરી કનું
અને એ અગલખી ન-શરમીંદા ખની પરીમાન
થઈ ત્યાંથી મારી માંગી ચાલી જવાને બદલે,
તેને તો ઉચતુ વધુ ઉશકેરજ ગમે ગપને
દ્યોદ્ય મારા પાસરામાં મુખી રીધી ને હું તો
જમીન માપવા લાગો.

હવે તમેજ વિચાર કરો કે દાનાવેની
શીખામણપર અમલ કરી મેં મું મુખના
સાખ્યા તોડ્યા?

હજીમી બધા હોરતો તથા સમાવાદલાઓ
મને પગવે-છે; શીખામણપર અમલ કરવાનો
ખ્યાલ મેં સરા માટે અમરમ પરમેશીજાંચો
છે ફોઈ વાંચનાર મદેરગાની કરી નહિ મુખ-
વશે કે હું છું કર? !

તમે વેપારી હો અથવા કારીગર હો અને કોઈ નવી વસ્તુ બનાવી હોય, અથવા તમે ભેખક હો અને તમેએ કોઈ નવો અથવા વસ્તુ હોય, તો તમારા મનમાં કે વસ્તુ કે લેખનું મુદ્દ્ય તમારા મનમાં કદિ પશુ ઓછું ધારણ નહિ. તે ઉત્તમ પકિનો છે, એવા વિચારનો પ્રવાહ નિરંતર ખીલ અગળ દેખાડ્યા રજો. તમારા વિચારના ગળી ખીલના મન પર અસર થશે, અને તેઓ તમારા માલ ગિરેનો તમારી પેટેન મહત્વવાળો અથવા મુશ્કેલી ગણાશે.

પોતાને, પોતાની શક્તિઓને, અને પોતાની કૃતિને જેઓ પોતાના ગનથી નિરંતર વખોડ્યા કરે છે; અને પોતાને, પોતાની શક્તિઓને અને પોતાની કૃતિને, જેઓ ગોરવાળાં ગણવા ભાગે છે, કારણકે વખોડનાર અથવા મહત્વવાળાં ગણનાર મનુષ્યોના વિચારોના મોજાં,

જગતના જે જે મનુષ્યોના તન સાથે અથગાય છે, તેમના ઉપર તેઓ પોતાનો કાચુ થોડા કે થયા પ્રમાણમાં પાડ્યા વિના રહેતાજ નથી.

તમને કોઈ કામમાં આરંભ આપતો નહોત્ય, પશુ જે તમે તેને કરવા માંડો છો, અને ગમે તેવી કદિના જાણ તોપણ તેથી ન કરતાં ફરી ફરીનેજ કર્યાજ કરો છો, તો અંતે તે કામ તમેને અવડ્યા વિના રહેતુંજ નથી.

કોઈ પશુ સારી અથવા નકારી વસ્તુ ઉપર તમારા મને દ્રઢપણે અને પૂર્વેકત નિયમ પ્રમાણે તે વસ્તુને તમે તમારા તરફ આકર્ષવાના, અથવા ન વસ્તુ જેવી હશે ત્યાં તમે તેના તરફ ખેંચાઈ જવાના જે વસ્તુની તમે તેને પ્રાપ્ત થવાની વાટ જોવા કરો છો, જે વસ્તુનોજ તમે વિચાર કરો છો, અને જે વસ્તુને તમે તમારા મનમાં ગોળી રાખો છો, તે વસ્તુને તમે તમારા તરફ ખેંચી લેઓ છો.

મુગાં બોલતા થાય છે.

મહેરબાન સરકાર તથા મ્યુનિસિપાલિટી દર વર્ષે રૂ. ૧૫૬૦ ગ્રાંટ આપે છે.

મેઈસર દાતેની મુગાંઓને બોલતાં કરવાની નીશાળ મુંગદમાં સને ૧૯૦૮માં થાપન કરેલી છે. આમાં કોઈ પણ મુગાં તથા બેરો માણસ આવે તો ખાત્રી પુવક રીતે બોલતાં રશે. ગરીબ મુગા બાળકો મફત શીક્ષણ મળે છે. હાલ નીશાળમાં ૪૦ છોકરાઓ અને ૭ શીક્ષકો છે.

Prof: DATE'S DEAF & MUTE INSTITUTE.

મેઈસર દાતેની મુગાં બેરો નીશાળ

નારાયણના નદિર સામે,

દામબાદેવી રોડ—મુંબઈ.

FROM MY PORTRIT GALLERY.

Specially written for **Gulshan** by-

MANHORAI HAKUMATRAI DESAI B. A.

The belief in anything like a spiritual agency in the affairs of men appears as morally superstitious in the eyes of penny philosophers and pretty jugglers with life whose brains have shallow waters and no deep depth. Let the pessimistic croakers croak as they may. The world is wide. To me it looks well-designed. To me the belief in a spiritual agency is palpable, is palatable, is acceptable. Let me be stamped morally superstitious, what cares a dreaming soul for the buffets of inconsistent, foolish, fatuous mob with scanty grains of common sense and sheer absence of reason. The Lord Circumstance too must be done justice. It too plays a part unmistakable in the moulding of creature, man.

• One happy day dawns and and sees a crisis in my life. One happy day dawns and I am revealed mines of treasure. One happy day dawns and I am fronted with momentous question -

to be or not to be. And that happy day I am brought into contact unknowingly, innocently with persons who were to exercise powerful influence on my making. Did I then know that, that happy day was to be my life's Elysium, to be the memory and delight and joy of youth, to be the paradise of then and ever? One passes faces everyday unnoticed. Some are indifferent to him, some interesting but some appeal to him and claim his interest and the Lord Instinct asks him to be interested in them, but the silly, vain creature man does not heed to the higher voices which are ever ready to direct him to his good. If, by good luck, circumstance brings them together and thus be, the producer of beneficial influence, how we wonder at the inner voices that predicted of some relation to come. By some such circumstances and some such direction and by the grace of some such supernatural agency, I got ac-

quainted with the friends I have now. Their company is my life's blessing, life's paradise. Hell, I know not for what is hell?

"Hell hath no limits,
nor is circumscrib'd
In one self place; for
where we are, is hell
And where hell is,
there must we ever be;
And to conclude, when
all the world dissolves
And every creature
shall be purified
All places shall be hell
that are not heaven."

Yes, that is so. Hell and heaven are of our own making and when such company to which I intend to introduce is there, can hell even be dreamt of. Mine is the company of friends.

"Where Love and Friendship o'er the heart at rest
Watch through the flowing hours and we
are blest!"

"It is not my intention to introduce all my friends. They are too busy to be bothered. None of us is born with silver spoons in the mouth. But each one is a man of sterling worth, each one has some fall or fancy of his. Each one is original, is

eccentric, fantastic but sympathetic, jovial but reasoning. This you may call us. We are fantasy-real men. But our ideals are high. We are not a shallow-minded people. For character-study we form a unique group. Merry men are we all. It is the harmony within, the music that has its dwelling-place in its own rich soul that keeps us together. Though different bodies, we are one soul. Oneness is our motto and attribute and we are the merry inseparables. When ever we are together, we feel each coming hour, new consciousness of power. Oh happy, happy time above all praise! When together,

"Thoughts on thoughts
and crowding fancies spring
And find a language
in unhidden lays."

Ours is a motley company. A jolly company and fantastic-variegated. My friends are not mere Phantasmagories and loud-gibbering spectral realities only. They are true men. Fraternity, equality stand for our motto.

My friend Mr. X. Y. Z. is a rattling, rattle-headed, obstreperous fellow. I don't think I shall be able to draw those Shadran lights and shades that make up his story. The pen

of Yoric would he required for that purpose. In matters of guidance and advice, my friend never feels inclined to "wave any of the prerogatives which primogeniture confers." He is an youth of extraordinary spirit and boldness and has an irresistible personality. He is of a medium height, with bright and animating eyes and a lovely little beard nicely trimmed. He is a "genuine child of impulse, at times a frigid philosopher of prudence" and has always some new project or other in his brain. His brain is crammed full of ethereal substance ready to ignite at the slightest spark. My friend is highly sanguine and I am afraid at times too romantic and at times too optimistic. His is a very great, poetic brain. Of imagination vivid, every hour a hundred fine notions chase one another in his fancy of a sanguine temperament and impetuous nature, he is often carried away beyond himself. He cannot, as we say, contain himself. His youth is fiery, glowing, tempestuous and there is no sign, as Lamb says, of cooling. I admire very much his impulsive, boisterous, but generous and kind nature and his eloquence and his oratorical powers. "Nature never in her

haste ran up a more restless piece of workmanship than when she moulded this my impetuous friend, and Art never turned out a more elaborate orator than he can display himself to be on his favourite topics." His presence inspires any assembly with a cheerfulness and buoyancy, the most animating. The bane of my friend's life is his restlessness. It is always pleasant to meet him with his shining, sanguine face. At times he is an idealist, at times sentimental, at times dead against paltry sentimentalists, at times buoyant, at times dejected. He is a wonderful character. "Ah, I could have done this. I had the chance, but look now where I am. Ah, I have been the finest cricketer but you see I never could score a century, somehow or other the ball hitting off the wickets. Ah, I'd have obtained a first-class in every examination, but that nasty second-language was a stumbling-block in my way. What could I not have done, had I tried! Never mind, I'll see." Whenever he sees a poor helpless peasant harassed by some scoundrel, money extorting, press-screw-like policeman, he always becomes his advocate, at once and readily. Water over flowing the bridge, want of light in tide streets, hust

on the roads—all these rouse his virtuous indignation and his pen pours forth many a brilliant gem of literature in the shape of eloquent lectures, when, compared to him, even the smoke-and-fire writer Carlyle is naught. For purposes demanding co-operation, he is but very imperfectly formed, for he cannot wait. His amelioration plans must be ripened in a day. He is always impatient and being of a too sanguine temperament, often times in danger of being ridiculed. When in his mood, he says some of the best things in the world. It is not my desire to laugh at thee, my impulsive, uncontrollable friend. I mean no offence to thee. I love thee so much that I cannot but be happy at thy thought. Thou art among the best of my friends. "Marry, heaven and all good manners and the understanding that should be between friends "forbid!" As Lamb says, I'll not have thee in one jot or tittle other than what thou art. And neither will I "barter or exchange" my impetuous friend for the most exact, regular, grave, systematic, sober and "every way consistent friend breathing." Remember that a sensible man learns in

everyday life; to abstain from praising and blaming character by wholesale. He becomes content to say of this it is good and of that act that it was bad. A clever, subtle character is always difficult to sketch. When seeming to come the most within our grasp, he eludes us and mocks our attempt with a broad laughter. Turn to the screen and have a look at one more of my friends. My friend Mr. D. in doodle-doo is a strong figure. Sincerity is his marked virtue. None is of so sanguine a temperament in our company except my friend XYZ. His brain is ethereal, requiring only a slight spark to fire up a project. His fads and fancies are distinct and individual. His heart changes colour like a Kaleidoscope. At one time comic, at another tragic, at times serious, at times light-hearted, at times gushing with warm feelings, at another boiling with heat, he has a wonderful knack of creating pathos. By appealing to his feelings and emotions, we are sure to bring out his good parts in display. He is sincere, honest, but feeling is the word peculiar to him. He has a warm heart, a brave resolution and a powerful imagination. He is always the champion

of the weak amongst us. But he is too much prone to look on such weak persons whom he protects, with a patriarchal, patronising air. But better still, to the weak and the miserable amongst us, he plays the mother rather than the father, looking with maternal tenderness and maternal care, showing in every lineament of his face a countenance at the truancy of his disciples. His face then paints on it sympathy, pity, love. And yet he pretends to hate the wavering. This my friend would really have formed a study for Darwin. He is awfully fond of performing antic joys, whenever out of excessive joy, he loses his self-control and forgets himself and that happens not unfrequently. Then he looks to me the truth of Darwinian theory. But let me tell you, he is really a child at heart. He is what the poet calls child-like. But there is the cunning of an innocent, but shrewd, all observant—roguish child marked in his eyes. He has got a powerful imagination. He has the poetic faculty in

him. When in ecstasy, as he was once in my company at the sight of a big vaporous, cloud overhanging a billoch, he breaks forth into many a happy innocent, but bold and poetic metaphor and simile which make me wonder at his child-like simplicity. He is a sight then. He looks innocent as a babe unborn when he is in this self-oblivious mood. But often times he is a puzzling study. Wait and watch, sound him hollow, sound him deep, scrutinise and observe, yet he is a mocking spirit that will like Proteus change shapes every moment and seem to you ever new and different. He is unique amongst our company by his wit. It is a mighty engine of defence in his possession whenever our slighty brains are inclined to level our a week engines of attack against him. Our thousands of canon-shots are rendered useless by a single stroke of his hyper-broiledignagian wit. All our professed intellectuality, all our egoism vanish into air like bubbles of water. We look a show for theatre,

We are non-plussed, funky and laughed at. He will, without doubt, bask some day in the glorious sunshine of his genius.

Human nature is exactly the same everywhere. It is a wonderful study—this, of human nature. Man, with all his failings and virtues, with all his merits and defects, what a compound complexities, what a labyrinthine creature, what a sublime, exalted figure! How tender, how lovable man is with all his faults! How his heart gushes forth towards him! All his acts and actions are the result of either love, religion or power. Let love and religion be your motto and hate the love of power and the fondness for its display with all your heart for it is a sure way of degradation in the eyes both of God and man. But man is a hater of truth, lover of fiction. Universal love must be the doctrine humanity should preach. Yes, it must be the love that God preached upon earth. "To love everything—to love God in

all his manifestations," says Tolstoy "Love is God, love is life. All, all that we understand through love." Why, then vain man, why all these vanities, all these foolish quarrellings, why treachery, why deceit, why hatred, why all these!

If you have tried
everything for Malaria and can not shake it off get a bottle of **Pamala**. It will cure you.

PAIN KILLER IS THE FAMILY MEDICINE

ready at all times to overcome cramps, cold, diarrhoea and other similar bowel complaints. Try it and you will obtain quick relief from pains.

નહીજ માન્યુ.

"નારી સુનદને બહુએ સમજાવી પણ ઉદ્ધા. એ બેસીયું આપડું જરા બીનકાં સમજ્યું. આજરે જ્યારે મારી તેલમી મેથેરવાયી પટકાઈને ડાકડેનું કાંઈ વજ્યું નહી ત્યારે રામસ યઈ અને પ.૧૧૧૧ લાગી. મરિનો દડાડો ધીયારા ધીયાજા ને બોમો બરી પૈયા ખરત્યા તેને બદલે તથુ ભાગમાં મારી તેલમી દુસ્યાર યઈ ગઈ. અજમ રામજાણ ઉવાય દતો. પાંચગાડા હું દમેલાં રાખું છું તમે અમત્યા કે ? જરાર એક ખરતલી રાખજો.

A TRIAL SOLICITED.

ઝગઝગીત મશીન પોલીશ.

છેલ્લામાં છેલ્લી કેશનના ચોખ્ખાં સોનાં ચાંદી અને ઝવેરાતના ઉત્તમ
દાગીના ક્યાં ખનાવશે ?
બધા ત્યારે અત્યાર સુધી શાને વિચાર કરે છે ?

ચોખ્ખાં સોનાં ચાંદી અને ઝવેરાતના નમુનેદાર દાગીના ખરીદવાનું
આ જુનું અને જાણીતું મથક તમે નથી જાણતા ?

હર માસે અમારે ત્યાં હરેક પ્રકારના દાગીનાનાં નવા નવા નમુનાઓ
તૈયાર થાય છે.

એકજ વખત પધારો. બીજી વખત તમને કંઈ જવા ગમશેજ નહિ.
ભેટ આપવા લાયક અકેકથી સરસ ચીજો છે.

ઉત્તમ કામ મધ્યમ દામ એકજ વાચટો.
સોનાંની ગેરંટી

અમારી આ જાહેર સરદીફિક્ટ છે.
સંતોષ જોઈતા હોયતો જરૂર પધારો
તમારી સેવામાં

જી. મેહતાની કુલો તૈયાર છે.

ઝવેરાતો, કારતર પાયધાણી, ખારીયાં બીજાંઈ—મુખર્ઈ.

૨૬૬૧૧ નંબર ૧૨૮૮

મારા બહાસાઓ, હવે તમારે હળમત કરવાની. અથવા હળમ બાળતની કડાકુટમાં હેવાની જરૂર નથી. આ દવા હળમનો કટો શત્રુ છે એક વખત બાલને પલાળે, બાલ એક મીનીટમાં બાલ જતા રહેશે. આવો સુગંધી અંક કોઈએ આજ સુધી કહાડ્યો નથી. હળમતના હથીઆર ફેંકી દો અને આ સરસ અંકનો ઉપયોગ કરો. એનાથી ચામડી બળતી કે કાળી પડતી નથી. અને ફરીથી જરૂરી બાલ ઉગતા નથી. માથુ પલારી હળમને હળમત, કરતાં જેટલી વાર લાગે છે તેનાથી ઘણી ઘોડી વારમાં આ અંકથી બાલ જતી રહે છે કીમતી શીશી એકના આના ચાર- પાંચ મંઘવનારને પોસ્ટેજ માફ. વેપારીઓને સારે કમીશન આપવામાં આવશે.

પ્રેતાવાહન યંત્ર.

સ્પીરીટુઅલિ જમ ના પ્રયોગોને આધારે બનાવેલું એમ. વી. પરેલ. કૃત આ યંત્ર બુત ભવિષ્ય અને વર્તમાન હકીકત કહી આપે છે. અમુક કામ થશે કે કેમ ? સ્ત્રી, પુત્ર, બાળ અને નોકરી વીગેરે હરકેષ પ્રશ્નના જવાબ ઝડપથી મલી આવે છે. સદરકુ પ્રશ્નોના જવાબ આ યંત્ર લખીને આપે છે. નાના મોટા સ્ત્રી, પુરુષો અને બાલકો વૃદ્ધો તેમજ વિદ્યાર્થીઓ તેને છુટ્ટી ઉપયોગ કરી શકે છે. વાપરવાની રીત ઘણી સારી છે. યંત્રની કીમત પોસ્ટ અને પેકિંગ સંધે રૂ. ૩-૩-૧-૦ હિંદુસ્તાન બહારના આંકડોએ બે શીર્ડીંગ વધારે મોકલવી.

ત્રીકાળ દર્શી આપના. ?

જો તમારે બુત, ભવિષ્ય, વર્તમાન જાણવું હોય તો આ જાહેર ખંખર વાંચી પુસ્તક ઓરડર મોકલો. આ આપના જેવું ત્રીકાળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું સાધન દુનીઆમાં એક પથ નથી તેને માટે હજારો સરડીશીકટો મલી ગયાં છે. શ્રદાળુ બાળકો, સ્ત્રીઓ, અને પુરુષો પોતાના વિચારો અને તેનું પરીણામ જોઈ શકે. માત્ર પરગામ દુર દેશાવર અને છેટેના મિત્રો આ સર્ગાવહાલાંની ખંખર તમે સહેલાઈથી મેળવી શકશો. અમુક કામ થશે કે કેમ, કલાણી બાળકું પરિણામ શું આવશે, વેપારમાં નફો ટોટો, અમુક વસ્તુના ભાવથી વધઘટ, પરીક્ષાનું પરીણાં નોકરી વીગેરે જે જે તમારા મનના ખુલાસા કરવા સાથે, તે સપના થઈ શકશે.

કીમત:-સાદા કાચના આપનાની રૂ. ૨-૯-૦.

બીસ્ત્રાર કાચના મજબૂત આપનાની

પોસ્ટેજ પેકિંગ સાથે.

બાલ મોટા બીસ્ત્રારના મજબૂત આપનાની

હિંદુસ્તાનની બહારના આંકડોએ રૂ. ૨ વધુ મોકલવા.

આશાભાઈ વાગલભાઈ પરેલ.

મુ. કરમસ

લક્ષ્મી બેઠા.

ઘરડાંઓને જીવાન થવાનો

જમાનો તે વળો શું ?

ખીજળે કુસુતુન તુર્નીયા.

“અસલ ઇસ્તમખોલમાં બનેલો”

યાને ઇસ્તમખોલી કશ્ક કે નેથી શોખીન મહસુસે
સફેદ બાલને કાળા કરી શકેછે. આ કશ્કથી બાલનો રંગ
કાળો બનર બનેછે, એટલુંજ નહિ પણ ખરી ગવસા
બાલની જગાએ નવા બાલ ઉગેછે. એ એક તુસખો
છે, અને જગતભરે ચપડો છે. એની ખરી ખુશીઓમાં
એક નો એ છે કે માથાંની ચામડી ઉપર કાષ પડતા નથી
તેમજ બાલ વાસ મારતા નથી વાપરીને ખાત્રી કરે.

કીમત ૩ પીઆ જે, પોસ્ટજ જુદું.

બોમ્બે ટાઈલ માર્ટ.

મળવાનું ઠેકાણું—

૨૧, બેંક ઓફ કોલ મુંબઈ.

લેક, શુલામઅલી શુલામહુસેન, રાઈલસ તથા સ્વીલની શીલીગના વેપારી.

તૈયાર છે !

તૈયાર છે ! !

તૈયાર છે ! ! !

સચિત્ર સાક્ષરમાળા.

એક નવ નવાઈ

આજ સુધી બહાર ન પડેલો ગ્રંથ.

સાહિત્યના સાગરમાં આ પુસ્તક નવીન અજવાળું નાંખનાર છે.

રેક સુનંદા પારસી, હિંદુ લેખકોને તેમની છબી સહિત જોશે.

કિંમત રૂ . ૨-૦-૦

મળવાનું ઠેકાણું—

પુરુષોત્તમ વૃજલાલ.

આર્ટિસ્ટ.

ઠેકાણું કોમ્પોઝ, વડોદરા.

“ દરેક સ્ત્રીઓ માટે ”

જાણીતો કુમારી આસવ

પેટનાં દરેક દરદા માટે સમજાણુ ઇલાજ છે. નીચમસર અટકાવ લાવી
ગર્ભશય સાફ રાખે છે.

કીંમત ૪ ઓસ. બાટલીના રૂ. ૨-૦-૦

વાઘની ચરખી—સંધી વા માટે જગપ્રસીધ તાલકાલીક ઇલાજ છે કીંમત

ઓસ ૧ ના રૂ. ૫-૦-૦

મલવાનું ઠેકાનું ડાકટર ડી. એચ. ભટ.

નં. ૩૮ જામલી ત્રાહસો મુંબઈ.

વિલાયતમાં નવો શોધ.

લાલા કન્હૈયાલાલ એન્ડ સન્સે શોધી કાઢેલા

અખંડ તાળાં અને ત્રીજરીની અખંડ કળો કે નેતું આખા વિલાયતમાં અને
હિન્દુસ્તાન માટે ગવર્નમેન્ટ પાસેથી પેટન્ટ મેળવવામાં આવ્યું છે.

કામ જોવાને અને ઇજનેરી તપાસ માટે ખુદશાં મુકામામાં આવ્યો છે

આ શોધથી ત્રીજરીઆ અને તાળાં એટલા બધાં મજબુત થાય છે કે નવ
મજબુતી અત્યાર મુધી હિન્દુસ્તાન અને વિલાયતમાં થઈ નથી.

આખા વિલાયત અને હિન્દુસ્તાન માટે પેટન્ટ મેળવનાર.

લાલા કન્હૈયાલાલ એન્ડ સન્સ.

કારખાનું

ભાયખામી મુંબઈ.

ફાકાન

બંગાડી બજાર-મુંબઈ.

વીજસનની

ચાહ તથા કોંડી

ની નોંધ કરી

તમારા બજાર માશ્તરને ખરીદી

લાવવાનો ઓરડર આપશો.

દરેક ઢેકાણે વાચ્ય છે.

ડેપો—૬૦, ૬૧. પારસીબજારજી, ૩૦૨, મુંબાઈ.

નિરાશ થયેલાઓને આશા આપનારો સ દસો વાચા.

કમળેરી અને નાકઢતી એ એક જુદગીનાં જીવનમાં દુઃખરૂપ છે.

કેટલાંક કારણથી શક્તિ તથા તાકાત ઓછી થવા લાગે અથવા ઓછી થઈ ગઈ હોય ત્યારે નિરાશ થવું નહીં.

ખાસ અમારા ત્રીન કરતાં વધારે વર્ષના વૈદક ધંધાના જાતી અનુભવથી મિદ કરેલી

ધાતુપૌષ્ટિક અને તાકાતને માટે

રાજ રાજેશ્રી

શુદ્ધ તાજ અને વૈદકશાસ્ત્રમાં અત્યુત્તમ ગણવામાં આવેલી કીમતી ચીજો વપરાય છે અને કોઈપણ તુકસાનકારક જેરી ચીજો કોતી નથી.

દરેક ઢેકામાં નેમલ દરેક રૂતમાં અરખી રીને લાખુ પડે છે, પહેલે દિવસથીજ ફાયદો આપે છે અને કાલ તાકાત તથા શક્તિને ટાળી રાખે છે.

રાજ રાજેશ્રી ખાનારના રુરીરના માર્ગોની નસોને અત્યંત તાકાત આપે છે અને કોઈપણ જાતની લગાડવાની દવાની જરૂર રહેતી નથી. કોઈમત ગેરખી ૩૦ ની બાટલીના રૂ. ૨૫.

એકજ ડબ્બી ખરીદનારને જેરેટી આપવામાં આવે છે અને એક ડબ્બી પુરેપુરી આવાથી ફાયદો ન થાય તો એક પણ સવાસ પુછવા વિના પૈમા પાછા આપવામાં આવે છે અને પૈસા પાછા નથી આપતા એવો એક પણ પુરાવો આપનારને રૂ. ૧૦૦ ધનામ. બીજી દવા માટે ફરમાવો વાંચો.

વૈદક કલ્યાણજી હરીકૃષ્ણ ઠાકર.

નં ૧, જામ રોડ, કાકોબ. ૬૩ મુંબઈ, કુલખારેનો રોડ વીજસનની નાઈ.

એક ખરો ઈલાજ

ખાદશાહી ચાકુતી.

ખરી “ખાદશાહી ચાકુતી” નો રજીસ્ટર નં. ૨૨૦ છે

અવિચારથી કે બીજા ગમે તેવા કારણથી થયેલા ધાતુ સખાંધીના દરેક જાતના રોગો દૂર કરી નામરદાઇનો જડ મુળથી નાશ કરી જીવાનીમાંજ થયેલા ધડપણના ચિન્હો દૂર કરી સંસારનું સુખ ભોગવવાને પુરતા લાયક બનાવનાર જાણીતી ડોક્ટર ચાંદનીઆ કૃત “ખાદશાહી ચાકુતી” છે. જીવાનીનો ખરો જુરસો ઉત્પન્ન કરી જાણીતી ડોક્ટર ચાંદનીઆ રાખનાર અને સ્વો પુરોગામી દરેક રૂતુમાં પરેદજ વગર લાઇ શકાય તેવા આ રોગો મંદ ચાકુતી છે. કિંગ્ડમ ૪૦ જોખીની ડી. ૧ ના રૂ. ૧૦.

કમજોર નસો માટે ચાકુતી “પુરુષાર્થ લેખ” ડી. ૩. ૨૫
ગરબી માટે રજીસ્ટર્ડ “પ્રમેહાંતક”

પીસાખમાં અગત, રસી, ચક્રા અને દુખાવા સાથેનું જીવન યા નવું દરેક તરતજ સાર કરવું હોય તો જે દવાથી લગતો દરદીકો સાર થયા છે. તે દવા અરેર પાપરો. ડી. ૩ ર દરેક દવાનું પોરટેજ જુદું.

ચાંદનીઆની કું

હાલખાદેવી રોડ, પોપટવાડીને નાકે, મુંબઇ.

૩. ૧૦૦ ઇનામ

તાવની રાગબાળ દવા.

દવાથી કોઇ પણ જાનના તાવ ના ઉતરે તો લીધેલા પછલા પાણ આપીશું. આ દવાથી બીધીઓ તાવ નથી ઉતરતો એક સાખીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપીશું. જોણી ૪૨ ની ડી. ૧. રૂ. ૧-૦-૦. ખાસ પરેજ નથી.

શકતીની દવા.

સકતી સજવનમાં શકિત લાવવાનો શુભ નથી એક સાખીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ મળશે. દરેક જાનની નબળાઇ દૂર કરી પુરુષત્વ વધારે છે. જીવનમાંથી અગર બીજા કારણથી કમી થયેલી શકિત વધારે છે. નામરદાઇના દરદો અને નસોની નબળાઇ દૂર કરે છે. જોણી ૭૫ ની ડી. ૧ ની કિ. રૂ. ૨-૮-૦.

ધાતુ વિકાર—નામનું પુરુષ એક કાડ લખનારને મહત્ત્વ મોકલવામાં આવશે.

ચેદ શા. ગીરધરલાલ કાંદાનજી.

ગીરધર આપાધામ

હેડ એડીસ-ધેન્કા, શુવશન.
ચાંગ એડીસ-મુંબઇ, મારબીટ જી. ૧ સાથે બી.
વજારમીલામની કું.

હાજી પવનો ૦૪૬૬૨ ટુડ એડીમે કરવો.

શું ઉ ?

સલા માણસ બજારમાંથી એવો એજરો શુ કરવા
ઉચ્છીલાવે છે? હાથે કરોને કાં હેરાન થાય છે?

ફાટક કંપનીનાં

બાલનાં

વાપર્યાં છે? એકજ વાર અજમાવો અને તમારા
રો. તમારી સેવા બતાવવા હમો તૈયાર છાંએ.

જરા નીચે નજર ફેંકશોજી

કેશરંજન	બાલી એકનો	શો ૧- ૦-૦
જાબા કુસુમ ૧- ૦-૦
મોક્ષરૂપ ૧- ૦-૦
કીશોર માત્રતી ૧- ૦-૦
કાગીનીઆ.. ૧- ૦-૦
દીક્ષાબાર ૧- ૦-૦
બુધબુધ ૦-૧૨-૦
જેસમીન ૦-૧૨-૦
પુષ્પ માત્રતી ૦-૧૨-૦
નવિ નવાઈ ૦-૧૨-૦
દાદિહ દરબાર ૧- ૦-૦

આ ઉપરાંત દરેક જાતનાં અતરો; દવા; ચાહ; કાફી,
હરરાજન બિપયોગી ચીજો હમારે ત્યાંથી મળશે.

એકજ વખત ખાત્રી કરશો.

કેં આરં ફાટક.

જનરલ માર્કેટ એન્ડ

કાકોરદાર રોડ, મુંબઈ

આખાં હિંદુસ્તાનમાં પ્રખ્યાત થયેલું

હિંદુસ્તાની દવાખાના

હિંદુસ્તાનમાં ખાસ ખાત્રી પૂર્વક યુનાની તેમજ વૈદક દવા

ખનાવવાનું મોટામાં મોટું કારખાનું.

હાલના ચક્રતા-એ ઝમાનાના મહાન િમકહ

“ હાઝાક-ઉલ-મુલક ” હકીમ હાફીઝ મહમદ

અજલખાં સાહેબના

ખાસ સરપરસ્તી હેઠળ ખનાવેલી તમામ યુનાની તેમજ વૈદક દવાઓ, તેમજ હજારો જાતની સુક્ષ્મ દેશી દવાઓ હરદમ સ્ટોક માં રહે છે.

આ દવાખાનાની કુલ આમદાની મદદરેસા તખ્ખીયા ઝમાના તેમજ ફીમેલ હોસ્પીટલમાં આપો દવામાં આવે છે. સવાખનો સવાખ અને વળી સોજ ખાત્રી પૂર્વક દવા વાપરી જલદી તનદરેસ્તી મેળવવા માટે આ એકજ ખાતું છે.

હાકટરોની દવાના ધીચારાથી કંટાળેલા આસામીઓ માટે આ

દવાખાનું એક આશાવાદ જેવું છે.

ખીમારનો વીમતવાર હાલ લખવે મહાન હકીમ આદેખની સદાક લર્ધ (નુરુલ લખાવીને) દવા વી. પી. ધી મોકલવામાં આવશે.

પારસી મેનેજમેન્ટથી આ દવાખાનાનો તમામ કારોબાર ફતેહમંદ રીતે ચલાવવામાં આવે છે.

પત્રવ્યવહાર નીચલાં સરનામે કરવો:—

ખડલીમારાન ઓટ, દીલ્હી

રહીમાલી એરમ — “ મેડીસીન્સ ” દીલ્હી

એવીજ અદેખાપ્ર-એવીજ લાગણી યાચ છે ને
નણુંદ સાધનાં અધડનો એદની જાંજ છે.”

“ અને હવે જુલોજ, જલોજ કે તમારી
પેડે, તમારાં મનને ગમતી રીતે, મેં એની
ખાતરને મદારત નથી કરી, એનું સુખ સમ
વડ તમારા સંતોષ પ્રમાણે નથી આવરી શકી,
તે છતાં બી તમે મારી દયા ખાઓ? મારી
એક પરાધ છોકરીની કદર ખાઓ?”

આકાં ચીનાઈનું હંપું બરાધ આપ્યું
હતું. તેણીની આંખમાંથી ટપટપ આંસુઓ પહેનાં
હતાં.

“તે જોની દીકરી, જોની ઉપર પડે તેજ
મળે. દર્દની ગતી દર્દજ મળે. એનાં બાપ-
તોખી એવેજ સ્વસાય હતો. ને તેથી મેં જે
ખચું છે, સોચું છે, અનુભવું છે તેની
ઉપરથી તારાં કુખની કદર કીમત જુલું અને
તેથીજ મને તારી દયા આવે છે. મને તારી
કદર આવેજ કે ખીયારી છોકરીને કેટલું
દુખ ખમવું પડતું હશે. પણ હવે આજે,
વાતમનિ વાતમાંતો પેલા કહે તેમ બચમા
પ્રમે ભરમ સુખાચું ! હવે તો કાંઈ ઉપાય
કરવો જોઈએ. જો મારું કહ્યું તું
માનશે ! મારી સલાહ પ્રમાણે તું ચાલશે !
મારી તો એજ સલાહ છે કે જેમ એ તારીસાથે
ચાલે છે, તેમ તું બી એની સાથે ચાલ, જે
મ તારી એ પરવા નથી કરતો, તને ગણકાર
તો નથી, વટારતો નથી તેમ તું બી એને
તારી બેપરવાઈ જણાડ, તું બી એને જરા
“ડોન-કેર” કર ! ને પછી જો કે એની સુ
ધ્ય ઉધડેજ કે નહીં.”

આકાં ચીનાઈ તો પેતાની સાસનું કાકું
જ જોની રહી. સાસુ ગમ કેળા કામીને જોવા
લાગી,—“એ માયરે, એવણ મારા બેપરવાઈ
જોઈ શકે ? સાંખી શકે ? એવણ તો મને
વાપતી કાંની આપ્રમ ભવ ! મારી ઉપર આ
તોડા પડે, જરાગી એચુને આકું પડ્યું, એ
વચુને અણગમતું થયું, તો પછી જોઈજ શકે !”

“અરામર, હું સારી પેટે જલુંજ, મને
સારી પેટે ખમર છે કે એની સાથે મેં કહ્યું
તેમ ચાવનાથી, છેડાશે, એનો મિજાજ તપી
આવશે, ને એનાંથી લાભોસ નહીંજ થશે અને
એમ જલુંજ તેથીજ તો તને એવી સલાહ
આપુંજ કે જેવાની સાથે તેજાયા ત્યારેજ ખોડ
લાગે ! એને બી ત્યારેજ ખમર પડે એને બી
ત્યારેજ જાન આવે, એનીંમી ત્યારેજ સુધ્ય
ઉધડે, કે જેમ મને દુખ ઉપજ્યું, તેમ, મને
જેમ લાગ્યું તેમ, બીજાનેબી દુખ થતું હશે,
બીજાનેબી લાગતું હશે ! ગરમ અને તેજ
મિજાજનાં માણસો જેમ જલદી ગરમ થઈ
ભવ છે જેમ જલદી મિજાજ ખોઈ દેવ છે,
તેમ તેવાજ જલદી કાંખી પડી ભવ છે.
અને કહે પડ્યા પછી, જરા શાંત થયા પછી
તને પુછતો આવશે કે આજે એમ કાંઈ કાકું ?
એમ કરવાતું કારણ શું ? કરીને.”

“પણ એમતો મેં ધણીવાર, નહીં તોખી
દગ્ગર વખત સમજાવ્યા હશે ! આશંકિ કહ્યું.

“હા હશે, ના નથી કહેતી પણ તું શું
કહેજ. ને શું બોલેજ તે તે બ્યાનપર લે
ત્યારે કેની ! તેનું સમજાવતું કક બ્યાન નહીં,
ને તે વખતે તું ગમે એટલું બોલે, ગમે
એટલા કાકાવાતોને અણુજ કરે, તે આવ કાને
સમજેને પેડે કાને નીકળી ભવ ? આ તો
જયારે એ પોતેજ પુછતો આવે ત્યારેજ પૂરે
પૂરું સમજે, ને તે ઉપર બ્યાન આપે ને તે તારાં
બોલવાની અસર થાય ! માટે પહેલાં તો એની
ખોડ જુલાય, એને નીચો પાડ અને પછીજ,
તારે જે કહેવું હોય, કહ્યુંજાવતું હોય, તે કર.”

“પણ એમ મારેથી થાય કે !
મારેથી બને કે !

“હા, કાંઈ નહીં ! કાંઈ નહીં બને !
જે તું એટલું યાદ રાખે કે, એટલું બ્યાનમા
રાખે કે, એની ઉપર,—જેમ કરવા ઉપરજ—
તારા સંસારનું સુખ સમાયજું છે, ને તેમ
સમજીને, અને જરા સમજાદારી વાપરીને
કામ લેશે, તો બની શકશે તેવું છે. અંક ૧

પેલા બીધેન, કુત્રાની પેડે એ પગની વચ્ચે પુછી કરીને—કુમદગાવીને, બેસય. " (જરા આરીમાંથી બહાર કોઢ્યું કરીને)—"એ સાથ હવે તો હું જાઉં છું. ધરોજી વાર થઈ ગયો. " એમ કહી રૂખસદ લીધી.

આત્રાં ચીનાઈ હવે એકસી પડી. તે બિચારવા લાગી કે હવે શું ઉપાય કરવો, અને શું કરવું તેનાં વમાસણમાં પડી—“ અરે, મારી જાળી ચાલે, મારી દીંમન ગાયે ! ને હું એમની સામે ઘઈ શકું ? તો કેવો મામલો સુધરી જાય ? પણ એવજી મારો મીજજ સાંખી, જરા કે ? મારો મીજજગયો છેકરીને સમજીને જરા કે ? અખાડ કરશે કે ? નાંખની કરશે કે ? આહ ! એવજીને શું ખમર કે મેં કેટલી કેટલી વાર નાંખની કરી છે ! કેટલી કેટલી વાર અખાડા કીધા છે ! અને કેટલી કેટલી વાર લોકીનો ગોર મળાને બેઠી છું ! પણ, હવે તો નાકે દમ આવ્યો કાંઈ બીજાકેકાકડા કરવા ચગર છુટક નથી. અદમોસ અદમોસ, મને શું ખમર કે એવજી એક એમ અતેર કરશે. નહીં તો પડેવે ધરથીજ, એવજી નાં એવાં લખખતપર ફાગ આંકોસ રાખ્યો હોત. મેં તો જાણ્યું કે એમ, જાણે જાણતાં નહીં, કરીને અખાડા કરીને, કોઈ કેયું કરીને બેસયું તો પોતાની મેજે ડેકણે આરશે પણ તેને ખદલેતો દહાડે દહાડે જગડનાજ આવ્યા. તેમા આ ઉજ્જા જ મકીનામાં તેજાનું ખાસરું આપ્યું, તેણીએ પડીયાત્રપર નજર કરી “ હવે આવવાનો વખત થયો. દીવાનની થઈ ગઈ સાત યાગ્યા આવ્યા. સમીસાંજનું રાંધી સીધીને તૈયાર તો થઈ ગયું છે. આત્રાંએ મેરી (આપાને બોલાવીને કહ્યું) કે સાડાસાતનો ટોરો પડે ત્યાં સુધી ખાવાનું ગરમ કરવા નામુકતી કારણ એવજી આવ્યા પછી કપડાં અપડાં ઉતારી, જરા આસાપસ લઈને અર્ધા કલાક પછી ખાવાનું માંગશે અને તેટલાં તો જ આવીથી લાગીશ. હું જરા બહાર જઈને હમણાં પાછી આવું છું.”

આત્રાં બહાર ગઈ. પા કલાક ગયો નહીં એટલાં આત્રાંનો થગી, તેકમુરસ આરીસેથી ઘેર આવી પુગ્યો. તેવજીનો સાદ, દલાડી થેમીઆ વિનાનો ચેહેરો દેખાડતો દનો કે પોતે કોઈનો હુકમ બળ લાવવાનાં કરતાં બીજાંઓ ઉપર હુકમ ચલાવવાનું હાકમી ભોગવવાનું વધારે પસંદ કરતા હતા. તેવજીનો કેસ પણ અપદુરેટ અને ખામી રહીત હતો.

“ હસો ? તેવજી ઘેરમાં આવી, આસ પાસ નજર કરીને બોલ્યા “ કેમ બધાં કાંઈ ગયાં ? ”

તેવજી જરાવાર થોડા—જાણકયાં, આત્રાં હમણાં ટોડી આજી.

“ આમાં ? ” તેવજી ફરીથી પુછ્યું “ કેમ ક્યાં ગયાં ? ”

આ વખતે આત્રાં ધરમાં પાછી ફાપમ થઈ અને તેકમુરપનાં ચહેરાપર થડે કશ્વેને નજર કરી. તેણીનાં હાથમાં તરતનું આવેલું “ શુદેશન ” લેખાનું હતું “ આહ, નમો આત્રાં કે ! સાહેબજી ” તેણીએ કારમાં મેંદવી પોતાનાં બજીને હાંમેસ મારફ આવકાર આપ્યો.

“ હું તો તમોને અધે બધે શોધતો ફરજી ! ”

“ હું તો હયાંજ છું ” એમ કહીને તેણી એક પુરસોપર બેસી વાંચવાનું શરૂ કર્યું. તેક મુરસે તેણી તરફ થોડાવાર નિહાળીને જોયું પણ કાંઈ બેલી શક્યો નહીં.

“ વેલો ! ” આખરે તેનું પાછી આવ્યું તેથી બોલી ઉઠ્યો. આત્રાંનો જાણે સાંભળ્યુંજ ન હોય તેમ વાંચરામાં મચ્છપ દેખાઈ.

“ કેમ શું છે ? આજે એમ કેમ ? મને કહેશો ? ”

એ સાંભળીને જાણે અજાણ થઈ હોય તેમ આત્રાંએ જવાબ આપ્યો— “ હોય શું ? કાંઈ બી નહીં. ”

“ કાંઈ બી નથી, ત્યારે આજે, એમ, આવી રીતે કેમ વર્તો ? ખાવાનું કાંઈ છે ? ”

“ કાંઈ હોય વળી રાંધીમાં ! ”

“શું ઉઠાવે?” કરતો કે તેડમુરસે તરા રો કીધો. આમાં બે વાંચવાનું ચાલુજ રાખ્યું. તેડમુરસે હવે પેતાની બોલવાની ઢપ ખડકી ને જરા ટકારમાંજ પુછ્યું—“કેમ આજે શું છે, ડીયર? એ કાંઈ સમજ પડે?”

“તમેને શું લેખમેજ ને મોકલેથી કહે તો ખુશાસેથી તમેને જણાવતી આવી શકું!”

“મને બોલું—ખાવાનું લેખમેજ!”

“પારં, મગશે. સાધા સાત વાગે ને પાર થશે.”

“પણ હું ને તમેને કહી મથે હતો કે હું છ વાગે આવીશ.”

“ને તેથીજ તો મેં સાધા સાત વાગે તંપાર રાખવા કહ્યું છે.”

ચીરદાદને મારે તેડમુરસે પોતાનો કાઠ ને ફેટા ઉઠારીને પાસેની ખુરશી પર ફેંક્યો, ને તે પોને બીજી ખુરશી પર જઈને બેઠો. તેણે આમાં ગમ ટગર ટગર લેવા માંડ્યું. આમાંએ કાઠ અને ફેંટા તરફ નજર કરી, અને પાછું વાંચવાનું શરૂ કર્યું.

“એકેરખાતી કરી મને જણાવશે—કહે શિ કે આ બધાંની મનજાય શું?” તેડમુરસ ને કાંઈ ધારણ સમજ નહીં પડતું ત્યારે પુછ્યું

“હેય શું? કાંઈથી તો નથી આજે.”

“એ એમજ આજે બોલપર જાર મુ ઝીને બોલવાનું કારણ?”

તે રોજ ખાવાનું ચુલાપર ધંગારે પડ્યું પડ્યું તનરીને સુકકું થઇ જ્યાર-પડ્યું ખરું ખુબરાઇ બી જાય.”

“તેમાં વાંક કાણુમે?”

“કાણુમે વરી? તમારો.”

“હેએએ? શું મારો?” તેડ મુરસની “કસીમ અવ.” કાંઈ બીજો.

“હા, તમારો વાંક, કારણ છ વાગે આવડ કરીને કહી મથ્યો, ને આવે ત્યારે તો સાત વાગે!”

“રસ્તે મને બોલી યતું પડેછ, તેને માટે બેઠોછ?”

“હું શું જાણું કે તમેને રસ્તામાં જાને માટે બોલી યતું પડેછ?”

તેડમુરસનું આજે પાછા ગયું હતું, તેથી તે ઉઠ્યો. તો પણ ચુરસો નહીં દેખાડનાં હંડા અવાજે બોલ્યો—“હું ધારું આજે મારાં માવજ પાસે જઈને બોલુંબી હું ત્યાંજ ખાઈશ.”

આમાં ચીનખતો હવે છેડાઈને ઉભી થઈ—“એમ કાંઈ બનશે નહીં! હું કાંઈ તમેને ત્યાં જવા દેનાર નથી!”

તેડમુરસતો તેણીનું કાઠું જોતોજ ઉભો. તેને હજી શુધી કાંઈજ સમજ પડી નહીં કે આજે શું બીના બની છે. આજે એને (આજની) રાત્રી ‘ભુન જરાપોછ’—“ત્યારે કે તેવજુને હયાં બોલાવી મંગાવું છું!”

આમાંએબી પોતાનો રંગ દેખાડવા માંડ્યો તેણીનીએકેરજાચુરસાથી લાજ થઈ આવ્યો. આંખો લાલ લાલ થઈ આવી હતી.—“ખબરદાર! હું તમેને કહુંછ સાદાતમારાં માથેને મારાંધેરમાં આવવાનું કાંઈ કામ નથી! મારા કામની વચ્ચે આવવાનું કાંઈ કારણ નથી?”

હવે તેડમુરસની મશ મથાની વારી આવી—“અને તુબી કહુંછ કે ખબરદાર, મારાં માથેને માટે કાંઈથી વાંકુસુકું બોલીછ તો! મારાં માથે કાંઈ કાંઈનાં કામમાં કે કાંઈની ધેરમાં ખાણું મારે તેવાં નથી!”

“ત્યારે તેવજુને હયાં બોલાવવાનું શું કારણ?”

તેડમુરસ બોલવા જતો હતો, પણ અચાચ અટકી ગયો. તે સુધ થઈ, ખુરશીપર પાછો બેઠો. અને જરા થરામથા સાટે કહ્યું—“આમાં, હાં આવ.”

પોતાનું મોંક જરા ફેરવી આમાં તાણે થઈ. તેડમુરસ પાસે ગઈ. તેડમુરસનો તોર હજી વુટા ન હતો. તે બોલ્યો—“હું ખુશી થયો કે તારી અફક્સ પાછી ફેકાણે આવી. આટલું બધું કરવાનું શું કારણ છે, તે મને ખબર પાતી નથી.

આને કાંઈ તકડામાં કેવે બદાર કરવા
થી ગઈને ?”

“નહી” હુંકમાંજ જવાબ મળ્યો.

“ત્યારે તું આને શું કરતી હતી ?”

“શું કરે ? રોજનું કામ ! રોજનું વહી
તરે ! પણ કાંઈ પુછવાનું કારણ ?”

“કારણ કે મને લાગેજ, આને તારી
તબક્કા કીક નથી. આને તારો મિલન હાથમાં
નથી !”

“રોજનાં કરતાં તો હું આને ઘણી
સારી પેઠે છું ! આજના જેવી મારી તબક્કા
આગળ નહીં હતી. પરણ્યા અગાઉની પેઠે
હમણાં હું ખુશી છું—સુખી છું !”

“અહ—અઅઅ !” જાણે કાંઈ સમજ
પડી હોય તેમ તેહમુરસ બોલ્યો—“એટલે ? એટલે ?”
“એટલે એજ, કે જ્યારથી આપણે પરણ્યાં,
નહીં, આપણાં લગનને મદીનો એક યજ્ઞ થયો
ત્યાર પછીથી, મારી ઉપર જુલમ પડેજ કે
તમે મને દામતા નાઓજ ? હવે મારી
શુધ્ધ ખુધ્ધ, ખુશીજ ? એજ !”

“કાણે જુલમ કર્યો ? કે કાણ તને દબાવતું
દબાવતું ચાલ્યું ?”

“અલબત્ત, બીજું કાણ હોય ? તંગાજ
વળી !”

“હું હું હું હું ! તારો ઘણી યજ્ઞને ?”
કાંઈક અન્યથાથી તેહમુરસ બોલ્યો.

તેહમુરસના આ બોલવાની દષ્ટ, તેમજ
તેના અર્થ ઉપરથી કોઈ હોય તો અમલ
જાય, કોઈ હોય તો પીગડી ગાય, દયા ખાન !
પણ ના, તેહમુરસનાં દીનમાં કાંઈ પુરું ન
હતું પણ આમાં તો તે સમગ્ર વચારે ગોરકામ.

“હા, ઘણી ચાલેજ ! તોએ મારો હાથ
મથો, મને દરેક રીતે ખુશીને મુખી બનાવવાનો
કામ આપ્યો ! તે કાલને, તે વચનનો અંત
કર્યો ! તમેએ મારી તરફ બેઠકારી બનાવી !
મારી તમને જરાબી અદર કર નથી આત્મી !
એક દહાડો, બે દહાડા હોય તો જાણે સદમ—

જ્યાં પણ નહીં, રોજ ઉડીને, ઘેરમાં આવ
વાનું મેલું કરીને સુનાં જેવું રાંધેલું સીધેલું
જમડે ! તમારા વાંકથી બગડે ! ને પછી સાર
નહીં થયું, માલું થયું, તનરી થયું, બગરી થયું,
પુખ્ત થયું કરીને મને બદનામી આપે !
ખાવાનું અંદાર કુટે ખામસ થયું કે, આપ્યા
હોલમાં જઈને પેતે ચોપડા લઈને બેસે ! ને
ઘણીઆશીને ઘખાતી મુકે ! વાર એમથી સહ
મજબા કે ખાધા પછી કસાક અર્પો કસાક
વાંચવા રોજનો કાઢડેતો, પણ વખતસર
સરે સકારે સુઝા આવવાનું પણ નહીં ?
ચાલેલી, ‘ઉઠાલી’, પોહડી જાઓલી ! કરીને
ધોક ધોક કરો ! પોતે ઉભાગરો કરે તેની
સાથે બીજાંબી જંગો. તમારી મોટી
સંભાળ કરે, ને જમરદનીએ ઉઠાડે ત્યારે,
કેવા ધીમે રડીને માઠાઅગાર ખારને કેટ
લીક વારસો મથે વાંચે શેક પોહા આવે !
અર્થાં રાત મુખી ઉભાગરો થાય, આંખનાં
નેત્ર બેંચાય ! ત્યારે પછી સકારનાં સકારે
તે કહાંથી ઉઠા ? ગોડે ઉઠા ? જાંબી ઉભાગ
રને લીધે માલું પુમે ! અંધ ધરમર ધુન્ને !
બોલવા ચાલવા ગમે નહીં પણ આલે નાસ્તો
યો કે ન્યુસપેર હાથમાં પકડેલુંજ છે !
ન્યુસપેર ! મને તો જોડેને ધપરીને તાય
ચાલેજ ! ધિક્કાર છુટેજ ! છાસ ગાયસ ત્યાં
સુખી એવાં ચીપરાંબોને જોવશ જાણશથી નહીં !
જાણે ન્યુસપેર પરજ અથો અંધ જાન છે
ધક ખાન છે ! જાન કુર્યાન છે ! તો બેરીનું
શું કામ છે ! ને કાંઈક કાંઈક દહાડે સાથે રેનમાં
બદાર નીરજાનો આ બે રસ્તેની તેજ હાથ ! ન્યુપે
ર આ બે રસ્તે ચાલ રાતું ! કોઈ દીરસ હોટલમાં
આર્કીટીમ ખાતા જાએ, ત્યાં પો બેરી સાથે
બેરીને બે ધરી ખુદા મૂકેન્યુ—વાતચીતમાં
વખત કહાડવાને બદલે—‘બીજાં’ આપણા
સોપા આવે તેને દેખાડે કે ઘણી ઘણી બાપીમાં
કેવો સંપ—મેસ છે ! અંકેકને કેવાં ચાલેજ ?
એમ દેખાડવાને બદલે—પાંખી એજ ચીથરું
હાથમાં ! બસ જ્યાં હોય ત્યાં એ ચીથરા—

ચીધર—ચીધર આગળનું આગળ ! જલ્દી
બૈરી સાથે નથી પરણ્યા, પણ ન્યુસપેપર
સાથે પરણ્યાં ! બૈરીની જગ્યાએ ન્યુસપેપર
ચીધર ! એવું ને હતું તો બૈરી કીધી શું
કરવા ? મારી સાથે પરણ્યા શું કરવા ? કુંવારા
જ કાં નહીં રહ્યા ? ને વળી જ્યારે બોલું છું
કર્ણક કરું છું, ત્યારે કહેજો તારોજ વાંકે !”

આટલી લાંબી મુદત સુધી મુઝે મોઢે
ખમેલાં હુખની લાગણીને ઉભરો, આલાંચે
આજે બહાર પડ્યો. તેથી તેની છાતી જરાય
આવી હતી, જીવ થરથર ધ્રુવતો હતો, આંખ-
માં આંસુઓ આવી ગયાં હતાં ! આતું આટલું
લાગણી ભરેલું સાંસળી, તેડમુરસ તો દંબજ
થઈ ગયો. તેણીનાં મહેરા સામે ન બેતાં-
નીચી નજર કરીને સુખચાપ સાંભળતોજ હશે
હતો ! “તેં મને આગળથી તેમ કાંપ
નહીં કહ્યું !”

“કેટલી વખત કહી ચુકી !”

“ક્યારે ?”

“એક હજારને એક વાર કહ્યું હશે !
યુ સમજે કાશું ? ધક-ધ્યાનતો ન્યુસપેપર
ભરેલું !”

“શું ભરવાર-ધણો તરીકે તારી સાથ
સારી રહે નથી આપ્યો ?”

“નહીં !” આત્રાંચે કાંપથી કહ્યું.

“શું ઉંડું ?” તેડમુરસને કાંઈક
હોય લાગ્યો હોય તેમ બોલ્યો.

“હા, હું જાણું છું કે તમે મનમાનતા
પરણીને સુખી થયા ! હા, તમેને તો સુખ
થયું ખરું. લગનથી તમેને તો દરેક વાતનું
સુખ-સગવડ મળે ! પણ તો બી, હું નહીં
ધારતી કે પરણ્યા અગાઉ જે સુખ-સગવડમાં
તમે હતાં તેથી વધારે-તેથી બહેતર-તેથી
ચંદતા પ્રકારનું સુખ તમે ભોગવતા હોય ! તો
બી તમારે મનથી તમે તો સુખી, ને સંતોષી
છો. જ્યારે મારાજ શુરા દાસ યાચ છે ! અરે,
એમ મારી સાથે બેઠેને મને ડરાવો-બીવરાવો

નાં મારી કુંવારી જીંદગી હજી સારી હતી. અને
હવે ? આપ ઘેરનું-વહીતરું કરવાનું, ને મારી
સહી મીતીઓ પોતાના ધણી સાથે સુખ
ચેનમાં ફરે ફરે-વાતચીત કરે તે બેઠે બેઠે
ને જળવા-ખજવાનું ! મારા વિચાર પ્રમાણે
તો તમે એ લગન કરીને, શુદ્ધ માયને બદલે
બદલે, તમારી ખાતર કરવા તમારું સુખ-
સગવડ સાચવવા, જીવાન છોડી ને બૈરી કરીને
લાંબા માયને રાહત આપી, બૈરીને મણિ જવાનું
દારી નાંખી ! માયનું ઘેર છેડી, પોતાનું ઘેર
માંડ્યું, કે જેથી મારું પોતાનું ઘેર છે, એવો
અતોષ લેવાનું બને ! રાતનાં ઘેર આવે ત્યારે
રોકે માટે ખાવા પીવાનું તૈયાર રાખીને બૈરી
ડેખા તાણતી વાટ બેતી બેસે !”

“પણ, આજે તો હું તેમ નથી બેતો.”
તેડમુરસે કડવાસથી કહ્યું.

“સહવાર પડ્યું કે, વરી ચાહે નાસ્તો
તૈયાર કરીને તમારી વાટ બેતાં બેસવાનું !
આશીસે ગયા, કે બૈરી શું ને વાત શું ?
પાંજા ઘેરમાં પગ મુકે ત્યારે, કાંઈક યાદ આવે !
તમે બંને કાંઈ બીજું સમજતા હોય. પણ
હું તો એમ સમજું છું કે એવા લગનથી
બૈરી નહીં, પણ લોડી ગુલામી મનીને
આવી !”

“તને ખબર નથી કે, હું તારે માટે
કેટલા ભોગ આપું છું ?” (વાંચનારે બેઠે લીધું
હશે કે એકવાર કડવાસ ઉત્પન્ન થયો ત્યાં
“તુંતાંપર ઝટ ઉતરી પડાય છે.)

“ને મેં શું નથી ભોગ આપ્યા ! મારું
કેમ ?”

“તારું ? તેં શું ભોગ આપ્યા વળી ?”

આત્રાંચે મિત્તજ વળી હાથથી જતો
જણાયો !—“હજી તો આસતે રૂકીને પુછાજ તે
કે ને શું ભોગ આપ્યા ! મેં મારાં વાહલાં મા
બાપ સગાં વાહલાં, જેઓ મને આદરતાં હતાં.
તેઓને છોડ્યાં ! તમારે સાચું તત્ત્વાં ! મારી
જોગબાણ પીછાણી, ને જીવે જનની સહી
મીતીઓને છોડી ! એક અનુભવી જગા,

અન્યથાં હોડિમાં આવી, એવે મરસે આવી કે મને મારી ધણી મળશે ! ધણીનું સુખ મળશે! ધણીનાં સુખથી આગલાં સુખનું કુખ હુલાશે ધણીનાં સુખ આગળ બીજું બધું રદ થશે !”

“અને મેં તને દુખી કીધી !” તેહમુરસે જરા આણકા કીધા.

“પરણીને તમારે ઘેર-આ ધરમાં આવી ત્યારે મને માલમ પડ્યું કે આખા દહાણનાં ચોલીસ કલાક વચ્ચે ફક્ત ત્રણ ધમ દધને ત્રણ કલાક તમારી હાજરીમાં રહેવાનું ! તમારું સુખ જોવાનું ! અકસોસ આવી રીતનું !-ખીજની ઘેરીની દરકાર ક્યાં વગર, ચોતાનું જ ફાડવાનું ચોતાનું જ સુખ જોવાનું મળી શકશે !”

“વેલ, ત્યારે હવે તું શું કહેવા કરવા મગિછ ? તારી એવી મરછ છે કે તારે મહીરે ન્યાંધી જે સુખમાંથી હયાં દુખમાં આવી, તે સુખ જોવા પાડી જશ મગિછ !” હવે તેહ મુરસે તેણીને “ચેતે-જ કરી”

આમાં ચુપ રહી.

“તારી મરછ હોય, તારી જવાની ખુશી હોય તો જ” તેહમુરસ બોલ્યો.

આમાં શુરસામેર ઉઠી. અને “આહ” કરી એક હાથ મારી.

“જે તને મારી ઉપર ન્યાય-પ્યાર ન હોય, મને માહતાં બધ પડી હોય, તો જખરદસ્તીથી સાથે રહેતું મેવકુશી ભયું છે.” તેહમુરસ ‘ચોગા’ મુક્યાનું માણુ રાખ્યું.

“તમારું જ દીસ મારી ઉપરથી ઉઠી ગયું છે. ! તમેજ મને માહતા બધ પડી ગયા છે ! તમેજ હવે ઘેરીથી ધરાધ ગયા દેખા આ છે !”

“નહીં, હુતો જેમ હમેશ માહતો આવ્યોછ તેમ હજી બી અડું છું.”

“ત્યારે તમે મને મુદલ માહનાજ નહીં ! માહતા હતે તો આવી રીતે નહીં આવતે !”

“માથ, પંચાતી હોડ, ને તારી મરછ પડે તે કરે !”

“ત્યારે તમે કમુલ કરોછ કે મને આ દતાજ નથી ? ત્યારે મારી સાથે પરપવાજ શું કામ ? કહેતી, મારી સાથ સાદી કીધીજ શું કામ !”

“હું પરપવો-મેં શાદી કીધી, તે એ પુંજ માનીને, કે જેવી આવે છે, તેનાં કરતાં જુદીજ કીસમની સ્ત્રી તું નિવડશે !” તેહમુરસે બી ઉરકેરાધને જવાબ આપ્યો.

આતાને જાણે એક દટકો માઝ્યો હોય નેમ “ઝોહ !” નાં નિશાસા સમેત તે ઝોરડો છોડી જયા ઉઠી-“હવે બસ, ધણું ધણું તમારી સાથે-તમારાં ઘેરમાં-એક દહારે બી હું રહેવાની નથી, હવે રાત પડી, ને મોડું થઇ ગયું, તેથી હવે હમણાં તો હું તમારા માથ આગળ જઇને તેવણને ત્યાં રાત તોડી પાડશ, ને સહવારે, હું મારે મહીરે માથી જવરા.” એમ બોલી જુરસામેર જવા ઉઠી.

“થણ, મારાં માથ ધધને, મારી તર ફારી કરશે કે તારો !” તેહમુરસે જરા જોરથી બોલી, તેણીને જતાં જતાં સંભળાવ્યું.

ઝેરમાંમાં ખીસીમ ચીનાછ તેહમુરસના માથજ ત્યાં શું છે ! એ શાનો એમ એકસો અકસો મોરથી બોસતોતો” કરતાં આવી સામ્યાં.

તેહમુરસ ધકકતી જાતીએ, ચોતાનાં માથનો હાથ પકડીને તેવણને સોઢાપર સઈ જઇને બેસાડ્યાં અને પીતેથી તેવણની પાસેજ બેઠો.

“આજે કોણ કમખખતું મોઢું” બેણું છે કે, આવો ખરાબ, ખરગરતે દહારો કાઢ્યો ! આજે માથજ, ધણું નરસ થયું છે ! છુર ધણું છે ! ખરાબ, કમનસીબ જનાવ બન્યો છે !

“થણ શું થયુ બેટા ! શું બનાવ બન્યો તે તો કહ !”

“આજે હમો બેઠ જણે ઝઘડા કીધો છે. એણે મને તરેહવાર કહ્યું! જે ગમે તે બોલી, ને વલી રસાધને ચાલી જાય છે અને આજની રાત તમારે ત્યાં રહેવાનું કહીને ચાલી ગઈ!”

“ઓ, બોદાયજી! એટલું બધું શું થયું? શાને મારે થયું?”

“મનેથી, મને પોતેનેથી ખચર નથી એણે મારી સામે તરેહવાર તોહમત બોલતાન મુક્યાં. હું તો ધારજ કે કોઇ ચીથરાં નેની ચોપડી વાચ્યાંથી એનું બેનું ગયું હશે!”

“અરે, આજકાલ નીકલતાં ચોપાન્યાં એનાં ચીથરાં બરેરે? હું તો ન્યારે જીવાન હતી. ને પરણીને—”

“બસ કરો, માયજી, એ બધું રેહવા દો! ને એનો વિચાર કરો. એનો કાંઈ રસ્તો કરો. એનો કાંઈ તોડ ઉપાય કરો જે કે તમને અમારી વચ્ચેના-ધણી ધણીઆણીનાં ઝઘડાની વચ્ચે લાવવાં નહીં જોઇએ પણ શું કરે? હું તમોને મારાં વાહલાં માવતરને નહીં કહું? એ તો બોલતીતીકે, તમોને સાસુને વચમાં પડવા દેવા નથી માંગતી!”

“મને વચમાં આવવા નથી દેવાની? ઓ, બોદાયજી! કેટલું નયુનાપણું! કેટલા ઉપકારનો બદલો અપકારથી! મેં તો—”

“હા, હા, માયજી હું જાણું છું તમેતો એની સાથે ધણી સારી રીતે વર્ત્યાં. વધુને પોતાની અંગત દીકરી પેટે ચાકી, ને સારીજ સલાહ આપતાં રહ્યાં પણ એનાં માથાંમાં એનાં બેન-માં પેલા જીદાજી વિચારો ભમે જતી? (દાંત કચકચાવીને) પેલી કોઇ ચોપડી આહ, તેનું કાળ ચીથર મારા હાથમાં આવે કેની, તો ચુલલાનેજ સપુરક કરે! હવે જુઓ એણે મારી આગળ શું કહ્યું તે. એ બોલી કે હું એની ઉપર ધણેજ જીલમ પાડું છું છતાં છું! અને કેટલા દહાડા થયાને

ભાગ્યેજ એની સાથે બોલતો વાત કરતો હોઉં! તમે શું પાણું માયજી, હા! તમે શું સમજ્યાં?”

મીસીસ ચીનાઇ જે કે જુદાં થયાં હતાં તો પણ પોતાનો રમુજ સ્વભાવ સદાતર મુકી બેઠાં નહતાં. તેવણે કાંઈક રમુજથી કહ્યું “જોની, દીકરા, હું તો એ કહું કે ન્યારે ‘હું’ તુને કાંઈ પુછતી હતી, ત્યારે તું તેનો તકનેક જવાબ દેતોતો! શું જવાબ આપવો તેનો વિચાર તને કરવો પડતોતો નહીં. એને જવાબ આપ્યોજી હશે!”

“ત્યારે નહીં? શું સુખ બેસું? તેણે કાંઈ થાક કરતી કોપે પોતાનું કપાળે પચવાયું” “હમણાં જરા મારો જીવ કેકાણે નથી માયજી! હું વિચાર કરી શકતો નથી. મને સમજ નહીં પડતી. હું અજાણ થાઉં છું કે એ શું કરતી હશે? તમે ધારોજ કે કાંઈ કાંઈ જીવ પરતો નહીં કરે? મારી સાથે બોલતીતી ત્યારે આજે એનો ચેહેરોજ કાંઈ આર તરાંદને, ને ઝનુની દેખાતો હતો. તમે એમ ધારોજ કે પોતાનાં જીવને હાંની કરશે?”

“નહીં હું ધારું છું કે એણે ગાંડું-ધેણું કાંઈ કરશે નહીં. એક કલાકની વાતપર તો હું એની આગળ આવી ગઈ હતી! ત્યારેતો મનેજ તરેહથી મારી સાથે, સારી રીતે વાત કરી હતી.”

“દે એ? શું તમો એક કલાક ઉપર બાં આવી ગયાં હતાં?”

“હા,—” મીસીસ ચીનાઇએ કાંઈક ધુનતા અવાજે કહ્યું.

“અને તે વખતે મારે સાફ કાંઈ તમારી આગળ બોલીતી?”

“હા. તારે વારતે બોલી ખરી, પણ તેમાં એણે કાંઈ બોલું તો નથી દીધું, અરે કેની?”

“નાર, પણ મારે સાર શું બોલી? મારે સાર શું કહ્યું?”

“તારું બધું કારત્તાન કહી સંભળાવ્યું.”

“અને તે રાતે મારે કહી સમજાવ્યું?”

તમે કાંઈ અંજણા છે? જાણતાં નથી?”

“હું તો ધારણ કે તારે મારે હું શું ધારણ, મારો કેવો વિચાર છે તે જાણ્યા મારે, હું બી

એનાં વિચાર સાથે મક્કતી થાઉં છું કે નહીં તે જોવા મારે?”

“તે શું તમે હા કહ્યું? તમે એનાં

વિચારો સાથે મળતાં થયા?”

“હા, તદ્દન.”

“ત્યારે એણે પોતાનો વિચાર ઝડપથી ફેર

વો હરો.” આમાં જો આંચળેથી બહાર ગઈ હતી

ત્યાં બહારથી, દીકરાં કાંઈક શંકાથી-તજર કરી

કહ્યું આજે એને કાંઈની વધારું હોવાનું જોઈએ.

એ મારી આગળ બોલી નહીં તો શું થયું,

પણ—” તેણે વિચારવનું એ પોતાનાં હોદ્દા પર

આગળથી થઈને—“જાણે જોવા” જોઈએ.”

તેજસુરસ બહાર ગયો, અને થોડીજ વારમાં

આમાં બીજો ફરવાજોથી અંદર દાખલ થયો.

તેણી તૈયાર થઈને બહાર જવાને મારે હાથમાં

‘ફેન્ડ બેગ’ લઈને આવી હતી. અને પોતાની

સાથ ને પાછાં આવેલાં જોઈ—“ઓ! તમે

તમારા ધરમાં તોડી પાડીને સદ્વારમાં જાણ્યા.”

“પણ મારે ઘેર તો હમણું તમે કંઈ

યઈ મળ્યું છે. ધરને યુતો દેવાવું, તે બધો

સામાન વેર વિખેર પડેલો છે! થોડા પિછાતાં

પરતો મળ્યું મળ્યું કયારે એકઠો થયો છે.”

આમાં નિરાશથી તટાર ઉભી રહી થઈ

નહીં. તેણીએ ખુરસી પકડી લીધી. અને જાણે

એણે બેઠું બની જતી હોય તેમ—“આહ!”

કરીને એક સરહ હાથ મારી.

“જો. દીકરી. મારું કહ્યું માનીને, કંઈ

બી કરીને આજની રાત હાજી તોડી પાડ.

પણ અર એ ઠેકાણે આવી જશે! ને તને

સમજાવી દેશે!”

“નહીં” હવે તેમ બનવું મુશ્કેલ છે.”

“શું? ત્યારે અરેઅર હું તારે મહીરે

જવાજ માંગેલ? હું એનાથી છુટી થવાજ

માંગેલ?”

“હા, અરેઅર.”

“પણ તે તો અમથો દમ બરાવવાનું

કહ્યું હઈ.”

“હા, પણ મેં બી મારો મિત્રજ

જોઈ દીધો. હું બી જીવર આવી ગઈ! હું

તો જાણતી હતીજ, કે મારો મિત્રજ હાથથી

ગયો એટલે યઈ મુકયું. અને પછી એવજ

તરહવાર બોલ્યા તે હું સાંખી નથી શક-

વાની, કુમવાની નથી, મારું કરવાની નથી,

અર પુછો તો મને પાખર પકડીનેજ જ-

હાર હદાવાની બાડી રાખી—એવજોજ મોહકે

ચકડીને કહ્યું કે તારે મહીરે જા. ત્યારે મેં

કહ્યું કે હું તમારે ઘેર પહેલાં જવજા. એવજો

ત્યારે મને કહ્યું કે તમે મને રાખશે નહિ,

જોવાવશે નહીં!”

“કરજી. એને ખબર છે કે હમણું

હું ઘેરને યુતો દેવા હું. ત્યારે યુતો દેવાતો

રતો ત્યારે એને ગમતું જ નહીં, અને પોતાની

કસમમાં જાણે સુતોતો.”

“ત્યારે મને સમજ નહીં પડતી કે હું શું કરું. પણ હું હયાં તો રહી શકતી નથી.”

તેઓનાં કાનપર કાંઈનાં ઝડપથી આવવાનાં પગલાં સંભળાયાં. અને બીજી પળે તો તેહમુરસ બહારથીજ પુકારતો આવ્યો. “એતો ચાલી ગઈ! માથા હાથમાં એક બેગ લાઈને બહાર નીકળીજ. ! મને હોડાને ચાલી ગઈ, માથા હાથમાં હવે મરતાં પછી નહીં આવશે. મારોજ વાંક છે. મારા કાંઠે ભોજ લાગ્યા કે મારેથી બોલાઈ ગયું? મેંજ એને ચાલી જવા કહ્યું.” તેહમુરસ જૂરસામેર અંદર બાવ્યો હતો અને પોતાની નિરાશીને લીધે આશ્ચર્યમ પેલીગમં ચારકામાં નજરનહીં કરતાં, પોતાની મા પાસેજ પપડેતો બેસી ગયો અને પોતાનાં જુસ્સો ખાતી કીધો.

“ચાલ, હવે પછું ચલું. ! જસ કર. ! એકા હાકરા ! અને જરા તારું માથું ઉઠું કરીને જો, પેલી શું તારી બેરી, જો તારી સુધ્ધ કેકાણે રાખીને બહારથી આવતાં સાથજ, આશ્ચર્યમ પેલીગમં જોયું હતે તો, એ તારી નજરે પડતેજ. ! તમારાં મોહને આવો હાલ જોઈને નોકર શું વિચારે ? તે લોક શું સમજે ! ને આશ્ચર્યમ નજર કર, એતો ક્યારેની આંખ પાણી ઢરી રહી છે. રહી-મરી રહીજ. ! ને તને પછી મળવા માટે તલપી રહીજ. !”

“આહાં !” તેહમુરસ બેસી ઉઠ્યો.

“તેહમુ !”

તેઓ બેઉ પાછાં એકથયાં-એકકને બેઠ્યાં.

“મેંતો તને અમથું કહું હવું-ખરે તારે નહીં કહું હવું-હું કાંઈ તને આવતાં ખંધ પડયો નથી, આહાં. તને પાછી મહીર મોકલવા નથી ચાહતો. તું લાંબી વય તે જોવા હું રાજ નથી.”

આહાં કાંઈ જોવા નથી હતી. પણ મીસીમ મીનાઈ પડ્યો બેસી ઉઠ્યાં-“ હું જાણુંજ, આહાં, કે તું બી કહેશે કે મારો બી જાણે નહીં યસ તે. ! નહીં, તું તે

જવા તદન તૈયાર થઈને આવી હતી. તું, હીકરા, (તેહમુરસ ગમ કરીને) બહારથી અંદર અંદર આવ્યો, ત્યારે એણે મને કહું કે મહીરે ચાંચી જાણુંજ. અને ખરું પુછો તો એ બધી લાંબગડ મારાથી ઉમી યજ છે. !”

“તમારાથી, માથા ?”

“હા, અને હું ખુશી છું કે એ લાંબગડ મેં શર કરાવી. કદાચ હવે તને એથી નસીકત મલશે. તું કાંઈ શીખ્યો કરો. હું પોતે બીએકે વખત જુવાન હતી. જરા બેવકુફ બી હતી. અને મેં એવી બી જુવાન હાકરાઓને જોઈછે-જાણીછે, કે જેઓએ પોતાના બહી ઉપર, ખારા અને લાકમાં આવી જઈ, પહેલાંથી-પહેલે ધરથીજ, કાણ-દાખ નહીં રાખ્યો. તેથી તેમનાં બહીઓ વિખરાઈ ગયા. તને ખબર છે, બેટા, કે હું બી વિખરાઈ ગયો છે ? હા, હું બી વિખરાયો છે. વગર નાચતાં બજાઈની પેટે, પોતાનીજ મરજ પ્રમાણે વર્તો-પોતાનીજ મરજ પ્રમાણે બીજાં બી આ લે તેમ ચાલું. ! ખરું કહું તો તારી પોતાનીજ મરજ પ્રમાણે-હુકમ. પ્રમાણે બીજાંઓ ચાલે, તારી મરજ, ને હુકમને બીજાંઓ બી માન આપે-તાપે થાય, તેમ આજ સુધી તું ચાલતો આવ્યો છે. કુંવારો હોય ત્યારે તો પોતાના બેટા ઉપરનાં ખાર-બહાસને લીધે, એક માથ તે લાઈ ચલાવી શકે, તેથી વહણાઈ જાય. પણ પગમાં બેડી પડી-પરપયા પછી તો, એ વી ચાલ-એવી વતણુંક, લાખેજ વહણાઈ જાય છે. હા, જો બેરી સમજું-હોય છે, તો બીચારી કેસ્ટો નહીં માથ, તેની બીકને લીધે મુજે જોડકે ખમ્યા કરે. પણ સર્વની હદ હોય છે. ખમાય ત્યાં સુધી તો ચલાવ્યા કરે, પણ જ્યારે તેની હદ આવી ગઈ ત્યારે જેમ છવપર આવેલી બીજા બીજારી પણ વિદાય વાચણ લેવી અને એ જોવાન હાલ તારી આશાને અડે હતો. ખમાય ત્યાં સુધી ખરજ અને હદ વધે ત્યારે જ તારી સામે થઈ તેના બેટા હવે ખમાય. તનેની આજે એક ધંધ-નસીકત મારી છે.

નસ્યાઓથી ચેતજો. પેરી પેલીસનું પેનમીલર સિવાય બીજું કાંઈ નેના ના.

બિરબલ

ચરિત્ર

(ચતુર્થી માણ.)

ગુલશન માટે ખાસ.

જુદાં જુદાં સાધનોપરથી લખનાર—ખાલનજી ખરેખરજી દેશાધ.

બીરબલના રાત્રીએ એકવાર તો પાદ-
ચાદની મેદમદિવાન રાણીને ઉઠકેરીને દિંદુને
બદલે મુસલમાન વછર નેમવાનું છટકું માંડીને
ફળેત થયા હતા—રાણી પોતે તેમાં હાર
પામી હતી, તોપણ હજુ તેઓ ધરાયા નહિ,
અને એજ રાણીને ફરીથી ઉઠકેરીને તેણીનાજ
ભાઈને વછરાત આપવાની પાટી જણાવી પાદ-
ચાદ આગળ મોકલી. અકબર જેવો કસો
અને સમજી પાદચાદ મોગલાધ તખ્ત ઉપર
કાઈ બિરાજ ગયો નથી. તે નામદાર સધજી
સમજતો હતો. રાણીનાં ફેલ અને મજર તે
એક લેહજમાં પામી ગયો. બીરબલને ખસેડવા
માટે દલીલ એ હતી કે તે મુર્તિપૂજક હતો,
અને તેના હાથ તળે કામ કરવાને અઠાઈને
માનનારા મુસલમાનો રાજ નહતા. રાણીને
પુછવામાં આવ્યું કે આ મુર્તિપૂજકની જગ્યા
રાખે એવો કેવો છે? ત્યારે તેણીએ તરત
ઉત્તર દીધો કે તેણીનો ભાઈ અને પાદચાદનો
સાથો અમીર ઉમરોએ શોખ દુસનખાં!

પણ તેનામાં બીરબલ જેટલી અકલ ક્યાં
છે? તે તો બેવકુફ છે. તેને બોલતાં પણ ક્યાં
આવડે છે? મારા વરસોના અનુભવી અને
ખાલોશ વછરને ખામખા તારા આવા એકમક
ભાઈને ઘણું રજા આપીશ નહિ. ” પાદ-
ચાદના આ જવાબથી રાણીને ગુસ્સો ચડ્યો
અને તે રીસાઈને ચાલી ગઈ. ”

પણ એટલેથી વાત અટકી નહિ. રાણીએ
ફરી ફરીથી એની એજ વાત રજુ કર્યા કાઢી,
જેથી આ દહોડ ચતુર સામેજ કેવા જુદિયાળો
છે તે ચોતાની રાણીને દેખાડવાની મતલબથી
અકબરે એકવાર તેને દીવાનગીરી આપવાનો
દરાખ કાઢ્યો. તેણે એક તરફથી રાણીને કજીલત
આપી કે આવની કાલથી તારા ભાઈને વછરાત
મજાશે, જેથી તેણી અને તેનો ભાઈ તથા સર્વ
મુસલમાન દરબારીઓ અને અધિકારીઓ ખુશ
ખુશ થઈ ગયા. બીજી તરફથી પાદચાદે બીર-
બલને ખાનગીમાં કહ્યું કે “ તારે ચોટાક દિવસ

બીજાની સખ બતાવીને ગેરહાજર રહેવું. રાણીના કટાંગાનો ખને એક ઇલાજ મુજબો છે. હું તેને અને સર્વ આસપાસ દેખાડી આપવા માંગુ છું કે માનં રાજ્યને ધરી ખીરખલ સિવાય બીજો એક વજર અનુકૂળ નથી. ”

ખીરખલ બીજો દિને ધર રહ્યો, અને પાદશાહે દરબાર ભરીને પોતાના સાહેબને દીવાન નેમ્યો. મુસલમાનોની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહિ. દીવાનની ખુર્સી ઉપર ચઢી બેસી નવા વજરે ન્યાય ચૂકવવા માંગ્યો, જેમાં ધણી વાર કાચું કપાડું અકબરે તથા દરબારે નજરે નજર નોંધ લીધું.

આ રીતે ચોક્કસ દિવસ જેમ તેમ ગયા બાદ પાદશાહે નવા વજરને બાર દરબાર વચે ફરમાવું કે “ આર બીજેની બહુ જરૂર છે, વાસ્તે એક આગાધિયામાં તે હાજર કરવી. તે બીજે આઁ-૧ લી-સખરસ, ૨ છ-સખરસ, ૩ છ-નિમકહલાસ અને ૪ થી-નિમકહરામ. ”

પાદશાહનો હુકમ થયો એટલે તે બાળવલો તો નોંધ્યો. જો નહિ બાળવી સકાય તો દીવાનગીરી બપ, ફરવાઇ થાય, ફરેતી જોડે ધરબાર તારાજ થાય, એટલુંજ નહિ પણ વળી વખતે છવ પણ બપ. એટલા માટે વજરે આખાં રાજ્યમાં આ ચારે જનસો બાને ગાંધીઓ અને હકીમો તથા વૈદ્ય વગેરેથી તલાસ કરાવી, પણ ચારમાંની એક પણ જનસ મળી શકી નહિ. આસોસ !

એમ કરતાં સાત દિવસ પુરા થયા. બીજો દિને દરબારમાં પાદશાહે જવાબ દેવાનો હતો. વચ્ચે માત્ર એક નાની સગખી રાત રહેલી હતી. હવે કેમ કરવું ? સાચેજ રાણી સાહેબની સલાહ લઇ ચૂક્યા હતા; પોતાની કામવાળા અંધાર ઉમરાવોની સાથે મસ્લેહત કરી પરવાયાં હતા; પણ તેઓ સર્વની સધળી ધાંધળ ધરપચ જતાં મતમળ બર આવી નહિ; પાદશાહે માં-મેડી જનસોનો પતો મળ્યો નહિ. ત્યારે હવે ? પણ રાણી માવડી હતી. તેણીએ એક ઇલાજ

મુજબો અને તે છેલોજ ઇલાજ હતો. અકબર-દિયું અજાસ થયું નહોત તો નવા દીવાનજીને ઇલાજને થોકડે મારત. પણ હવે તે અજમાવવાને એકદમ તૈયાર થયા. બહેનની શિખામણ મળીને તેઓ ખીરખલને પુછવા ગયા.

માછ વજર પોતાનાં મકાનમાંજ હતો નવા વજરને આવતો તપ્પી તે સામે લેવા મયો અને માનઅકામ આવી બેસાડ્યો, પણ બેસવાને અદલે તો દીવાનજી ખીરખલને પામે પડ્યા, અને પોતાની મુસ્કેલી બહાર કરી કર મરીને કહ્યું કે “ રાજજી, આપજીને મને આ મુસીબતમાંથી છુટવાનો ઇલાજ નહિ બતાવો તો કાલે જાન જવાનો. ”

ખીરખલે તેને ખીરખ આપી. ચાત્રી ચલાવીને પોતાની મદદ માંગવા આવેલા શત્રુનો તુચ્છકાર કરવામાં ગેરલાભ છે, પણ તેને રીઝવવામાં બેવડો લાભ છે, તો પછી ખીરખલ અધો હતો. તેણે જોયું કે છટકામાં ઉંદર સપડાયો છે માટે તેને જરા રમાડ્યા પિના છોડવો નહિ. તેણે ઉપરી ચારે જનસો દીવાનને વેચવા માગી અને તેના એક લાખ રૂપિયા કીમત દર્શાવી.

નવો દીવાન તરત ધરે દોડ્યો અને એક લાખ રૂપિયા લાવીને તેજ ખીરખલ આગળ દમશે માયો. એ રકમ મળી લાધને પછી ખીરખલે તેને બે દામડી આપી અને કહ્યું કે “ એમાંની એકમાં ” સખરસ ” અને બીજીમાં ” સખજીવ ” છે. ત્રીજી અને ચોથી જનસ વિશે પાદશાહને અજાન કરવી કે તે ખીરખલ કને છે માટે તેને બોસાવીને સ્વાધીન કરો. ”

બીજો દિને દીવાનજીએ પાદશાહનો જવાબ ના જવાબમાં બે દામડીઓ રજુ કરી, જેમાં ની એકમાંથી મીઠું અને બીજીમાંથી પાણી નિકળ્યું. સર્વ રસોમાં ઉત્તમ નિમક છે; અને સર્વ જીવનું પોષન કરનાર પાણી છે. પાદશાહ મનથી સમજ્યા કે આ વસ્તુઓ ખીરખલની ભૂખિં-વિના બીજો કોઈથી પેદા કરી

શકાય નહિ. અને જ્યારે બાકીની વસ્તુઓ થકી દેવાનહીએ કહ્યું કે તે “ખીરખસ કને છે” ત્યારે અકબરની પૂરે પૂરી ખાતરી થઇ.

જ્યારે ખીરખસને તેડી મંગાવ્યો ત્યારે તે પોતાની જોડે એક કુત્રાને લેતો આવ્યો. પાદશાહે તેને પુછ્યું કે “દીવાનહી કહે છે તે બે છનસો ‘નિમકહરામ’ અને ‘નિમક હરામ’ તારી કને છે તે હાજર કર.” ખીર ખસે તરત પેલા કુત્રાને હાજર કરી કહ્યું કે “આના જેવું નિમકહરામ જન્મમાં કોઇ જન્મનાર નથી.”

અકબર—અને નિમકહરામ?

ખીરખસ—આ તમારી પાસે બેઠા છે તે.

અકબર—કોણ, મારો જમાઇ ? એ નિમકહરામ ?

ખીરખસ—હા ખુદાવંદ, જન્મ અને જમાઇ તે એકજ અને નિમકહરામ. જન્મથી સદા આપણુ ડર રાખિયે છિયે—પરમેશ્વર કરતાં તેનો ડર વધારે કરિયે છીયે—તેછતાં તે આપણો થતો નથી, રહેમ કરતો નથી, ને આપણને ધસડી જાય છે. એ જેવા નિમકહરામ તેવાજ જમાઇ પણ ?

અકબરે દીવાનહીને ધમકાવીને પુછ્યાથી તેઓએ કબલ કીધું કે આ સર્વ જવાબો તેને ખીરખસજ શિખવ્યા હતા. પાદશાહે સર્વ દર-ખારીઓ તરફ ફરીને કહ્યું કે “હવે તમારી ખાતરી થઇ હશે કે વછરાત અજાવવા માટે વધારે બુધ્ધવાન કોણ છે. આજથી ખીરખસને હું પાછો તેના અસહ્ય ઓપધા ઉપર મુકરૂર કરું છું, અને હવે ફરીથી જેની ધણી મદમ-દિયાન દીવાનને નેમવાનો સમુન કદાચ તેને બારી સમન હરમાલ્યા વિના રહીશ નહિ.”

ખીરખસ દીવાનની ખુરશી ઉપર બિરાજ્યો એટલે પાદશાહે તેને કહ્યું કે “તુ કહે છે કે જમાઇ નામે નિમકહરામ છે ત્યારે સહેરના સર્વ જમાઇઓને મુજીએ મદાય ?”

ખીરખસે મોટા ખર્ચ થવાનું બહાનું બતાવ્યું પણ ગમે એટલો ખર્ચ કરવાની જગ્યાએ પરવાનગી મળી ત્યારે તેણે ફાંસીનાં સાકડાં તૈયાર કરાવા માંડ્યાં. દરખારીઓ, અમીર ઉમરાઓ અને વછરોના જમાઇઓ હવે ખીધા. તેઓ સમજ્યા કે હવે મુઆ છુટા. કાંઈખી ફરીને ખીરખસને સમજાવવી લેવા અને તેની સાથે દોસ્તી કરી નાંખવાને આગુર થયા. જેને જે મદ્યું તે લાવીને જડા વછર આગળ લાવી મેલ્યું ખીરખસને ત્યાં તો હવે દંકસાળ આવી-રૂપિયાના ઢગલા થવા માંડ્યા કેંઈખી તકખીરથી ક્યવ બચાવવાની સર્વએ અરજ ગુનરી અને ખીરખસે તેમને છાતી એ હાથ આપી રવાના કીધા.

વછરને ગમે એટલો ખર્ચ કરવાની છૂટ હતી માટે તેણે ધણી ખરી સુળીઓ જગ્યાએ લાકડાની બનવાની, ત્યારે થોડીક લોખંડની, થોડીક પિત્તળની, એક રૂપાની અને એક સોનાની પણ ઘડાવી તૈયાર રાખી. પછી તે સર્વ જોયા માટે પાદશાહને તેડી ગયો. અકબરે જાતજાતની ફાંસીઓ ઉભી કરાવવાનું કારણ પુછ્યું ત્યારે ખીરખસે આ મુજબનો જોશારો કર્યો:—“જેહાંપનાહ, આ લાકડાંની સુળીઓ ગરીબ લોકના જમાઇઓને માટે છે; લોખંડની રોક સાવકારોના જમાઇઓ માટે, ત્રાંખાની સરે દારોના જમાઇઓ માટે અને પિત્તળની અમીર ઉમરાઓના જમાઇઓને લટકાવવા માટે છે.”

પાદશાહ—ત્યારે આ બે, રૂપાની અને સોનાની કોને માટે ?

ખીરખસ—રૂપાની મારે માટે, જોદાવંદ. અને સોનાની આપને માટે ?

પાદશાહે—ત્યારે અને મારે માટે કોંપ ?

ખીરખસ—હું મારા સસરાનો જમાઇ છું, અને તેમ આપ પણ આપના સસરાના જમાઇજ છે કે ની, મદારાજ ?

અકબર દસી પડ્યો, અને મુજીની જાત માંડી વળાઇ.

(અધૂરું)

गुलशान.

Gulshan.

अधिपति—भाजराय.

Head office —NAVSANI.
Bombay office—s/o Manek Pralim Press
Grant Road.

London agent—Messrs L. W. Harwood &
Co; 21 Warwick Lane,
London, E. C.

डेड ऑफीस —नवसारी
मुंबई —केर आर्क भाष्यक
प्रिंटिंग प्रेस आर्ट रोड
लंडन ऑफ्ट —मेसर्स ए. डब्ल्यु
हारवुड अन्ड को २१, वारविक लेन,
लंडन, ए. सी.

(युस्तक पञ्च) अस्मिन् दिनेष्वग्नये १८१३ त्रिंशत् अङ्क १२.

विषय.	संकेत.	पान.
१ रावेनशाह अक्षर...	दा. अ. तारापेरवाणा...	१०-१४
२ दु-माना नामांकित अयो...	दा० अ० तारापेरवाणा...	१५
३ अ. पादशाहीनी हरीनाथ...	इषांवाध हो. रयाडी...	१७
४ सु सस...	येभा...	२१
५ Buddhist Remains...	Neroom...	३४
६ A peep...		३७
७ धार जलवन के देसा...	सोवन...	३८
८ धार १ अंगण अंग...	डोवन...	४३
९ निरमल अरि...	पा. ज. देसाध...	४५
१० अजलनो शिखरी...	हरणी...	५१
११ मेहुषुमनी मूर्ति...	कवि भवानीशंकर...	५१
१२ वं अने डु...	अ० ही० तारापेरवाणा...	५१
१३ जमानांनी तासीर...	मे० म० जनाथ...	५२
१४ धार रोड ससरो के सेवक के रोड...	घ. अ. तारापेरवाणा...	५५
१५ भावती...	दा. प्रियमती-सुध...	५५
१६ सजीने शीषामधु...	दा. सो. गीली...	५८
१७ अने उदासी आ लोकथी...	कवि भवानीशंकर नरसीहराम...	७०
१८ प्रभुनो आभार...	जी. आर. जोशी...	७१
१९ नरथुमो लोक शा भाटे...		७२

શેહેનશાહ અકબર

[હિંદુસ્તાનનો નૌશીરવાન—આદીલ.]

ગુલશન માટે ખાસ,

લખનાર—દાદી એ. તારાપોરવાળા.

(દાહર.)

અકબરશા' દિલ્હીપતી, ગુલિયત ગરિબનવાજ;
દુશ્મન યા નર દુષ્ટકા, સમ્યેકા સરતાજ.
અપની રૈયતકે સિયે, અનહદ રંગ ઉડાઈ;
માઝ નર યા એક તુ', સમગી કિર્તિ બદાઈ.
ધનસાધી દેખા નહીં, અયસા કોઈ મદાન;
અમર બના ઇતિહાસમે, હિંદી નૌશિવાન ।

(એક ગુજાર લેખક.)

દિલ્હીના મોગલ વંશનાં મહા પ્રતાપી
શેહેનશાહ અકબરનાં બાપતું નામ હુમાયુન
અને દાદતું નામ બાબર હતું.

અકબરશાહનો જન્મ હુમાયુન બાદશાહની
એક માનીતી રાણી બેગમ મરિયમ બકાનીને
પેટે તા. ૧૫ મી અક્ટોબર ૧૫૪૨ ને દીને
અમરકોટનાં કિલ્લામાં થયો હતો.

આ વખતે હુમાયુન બાદશાહની પાછળ
તેના શત્રુઓ લાગેલા હોવાથી તે ન્દાસબંધમાં
પડેલો હતો. આ ન્દાસમાગ-દરમ્યાન જન્મ
થવાથી તેની મુરકેલી બેગમી વધી પડી, પણ
પોતાની બેગમે એક રાજવંશજ નજીકે વળી
તે ધણે દરબાદ મથો અને પોતા કને એક
કસ્તુરીનો ગોટા હતો તે ફાદી પોતાના યોગ્ય
વિશ્વાસુ સાધીએને વધાવણી આપતાં તેણે

હુઆ માહી કે “જેવી આ કસ્તુરી પમરે છે
તેવા આ બેટા પમરજો.” સમોઘડિયે માહુલી
બાપની આ હુઆ બેટાને ફળ્યા વિના રહી
નહીં.

અકબર બચપણથીજ હિંમતવાન, સખી
અને બાહોષ જણાવા લાગ્યો. બાદશાહ હુમા-
યુનનાં સરદારોનાં પોતાની ભૂરનાં છોકરાઓ
નેડે બચપણમાં ખેલતાં તે હમેશાં તેઓની
સરદારી લેતો અને આ નાનકડો સીપેહસાહાર
તેઓ નેડે એવાં માંખાણુંપણુંથી વરતેતો. કે
દરેક જણ તેના દુકમને તાબે રહી તેની મ-
રજી મુજબની રમતો ખેલતાહતા.

એની શિક્ષાકી નેઘ ૧૧ વર્ષની ઉંમરે
હુમાયુને એને પોતાનાં એક વિશ્વાસુ સરદાર
નેડે લકરનો વડો હસની લગણમાં મોકલ્યો,
જે લગણ અકબર છતી આગ્યો અને લગણ-
માં છીમતી લૂટ લાવીને પોતાનાં બાપનાં
પગ આમળ મુકી.

તા. ૨૪ મી જાન્યુઆરી ૧૫૫૬ને દીને
અકબર ઉપરથી એક અચંચુચ આદન આદી
પડી. હુમાયુન બાદશાહ પોતાના રાજ મદદનાં
સાર ઉપરથી હિંતરનાં આવાનક પગથિજીં મુક
વાથી પડી ગયો અને માથામાં મજબુત વામ્બા
થી અકસ્માતિક મરણ પામ્યો, જેથી માત્ર ૧૪

વર્ષની વચે અકબરને તખ્ત ઉપર આવવું પડ્યું.

તેણે રાજ્યનો સમગ્ર કારભાર પોતાના આ પનાં વિશ્વાસ વજીર અમીર બેહેરામ ખાનનાં હાથમાં આપ્યો. થોડુંક સુધી બેહેરામે પોતાનો અમલ ફીટ રીતે ચલાવ્યો, પણ તે પછી તેણે આપણું સત્તા વાપરવા માંડી. તે એટલે સુધી કે બાદશાહ અકબરની રૂબ વગર રાજ્યના કેટલાંક નામકિત અમીરોનાં ડોકાં વડીક છટકાવી નાંખાવવાને તે રૂથો નહીં.

એવો ગંભીર મામલો જોઇ બેહેરામને વશરાત ઉપરથી બરતરફ કરી અકબરે રાજ્યની સમાજ પોતાના હાથમાં લીધી આ ઉપરથી બેહેરામે બંધ ઉઠાવ્યું. તેણે ધાર્યું કે આ ૧૩ વર્ષના છોકરાને હું અપાઝમાં જીવી લઇશ પણ અકબરનું નસીબ કેટલું બુદ્ધિદં હવું તેનું તે બેહેરામે ભાન ક્યાં હતું? તેણે ઉઠાવેલાં બંધમાં તેની હાર ચલાવી બેહેરામને અકબરની સમક્ષ પંકડી લાવવામાં આવ્યો.

ફરેજી બાગ્દાદી હતું કે બાદશાહ તેને ફારસીને લોકો લગાવવાને હુકમ આપ્યો, પણ નહિ. તે ક્યાણુ શેહેનશાહે બેહેરામની આગલી કીમતી વશદાર નોકરી ધ્યાનમાં લઇ સર્વે કોઇની બારે અજાણી વચ્ચે તેને “મારી” બહી! અકબર શાહાની “દયાનો” આ સઉથી પહેલો “પાયો” નખાવ્યો હતો, જે સંગીન પાયા ઉપર તેનો લાગો રાજ અમલ ધનસાધી અને ઉદાર ની વડેથી હતો.

અકબરે બેહેરામખાનને મોકલે હજ કરવા જવાનો હુકમ કીધો, જે હુકમને તાબે ચઇ હજ કરવા અને એકાન્ત જંગલી ભોગવરા ગયો, પણ તેની મુસાફરી દરમ્યાન શુભરાતની અધવચમાં કોઈ અકબાન ઉમરાવે પોતાનાં બાંધને મારી નાખવાનાં આગ્રહાં વેરમાં તેને દાર કીધો.

અકબર બાદશાહે માત્રીપર આવતાં વાર જાહેર કીધું કે “મારો રાજ-અમલ અદના

કે આલા માટે એક સરખો રહેશે, મારી કાંઈકિંમતો નાત-ખાનનો તફાવત રહેશે નહીં.” તેનાં ઉદ્દેશ વાગ્યોએ તેને એક તડાકે પોતાની હિંદુ પ્રજામાં શેકપ્રીય બનાવ્યો. શરઆતમાં આપણું આ કીમતી વચન બાદશાહે પોતાની જાંગી સૂધી પૂર પ્રમાણિતપણે પાળ્યું હતું.

તેણે રાજ-સત્તા હાથમાં લીધા બરાબર જે પહેરેશો હુકમ છોડ્યો તે હિંદુઓ ઉપરનો “જરખા વેરો” કાઢી નાખવાનો હતો. એમ કરી તેણે તેમને મુસલમાનોની એક પંક્તિનાં ગણ્યા તેનું આ પહેર્યું જ પગણું રૂપતનાં દીક જીતી લેવામાં ભારે ફતેહમંદ નીવડ્યું. અકબરે પોતાની મુસલમાન પ્રજાની માફકજ હિંદુ રૂપને એક પંક્તિની ગણવાથી એની રૂપને એને બહુ ચાહવા લાગી.

જ્યાં ઘટે ત્યાં કરાવણું અને જ્યાં ઘટે ત્યાં દયા, ધનસાદ અને નરમાસ વાપરી એણે પોતાની શરઆતની મુશકેલીઓ ફાળી દીધી અને સર્વ કોઇને વશ કરી લીધા. ૪૦ સ. ૧૫૬૧ માં એણે મારવાડ ઉપર લડકર મોકલી મીરતનો કિસ્સો તાબે કીધો. આ કિસ્સો તાબે ચલા પછી અકબરનો સેનારો વધુ ને વધુ ચમત્કા લાગ્યો.

એની હાકમીનાં ૧૦માં વર્ષમાં અલીકુટ અને ખાનજાન વગેરે ઉઝબેક સરદારોએ બંધ ઉઠાવ્યાં જેમને તેણે મજબુત હાથે હાખી દઇ તાબેદાર બનાવ્યા. એવાજ હાથ ખીન્ને વર્ષ આસરખાનનાં ચલા, ૪૦ સ. ૧૫૬૬ માં કાણુલનાં મીરજા હાકીમ લાહોર પર ચડાઇ લાવ્યો, પણ તેમાં તેનો પુષ્કળ પરાજય થયો.

૪૦ સ. ૧૫૬૭માં અકબરે લાહુરનાં રાણા ઉપસિંગ ઉપર પંડે ચડાઇ લઇ જઇ પોતાના હાથે તેનાં બહાદુર સેનાધિપતિ જયમલ ને કિસ્તાના કંચુરા પર ગોળીથી દાર, મારી ચીતોક ગદ તાબે કર્યો, આ. “ચીતોકગદ” જીવવાનું કામ તે વખતમાં બહુ મુશ્કેલ ગણાતું

તા જતા માટ રોક હતો, આ જતાના આગમન બીજા રજપુત રાજ્યો મોગલ અમલના તાબા તથા કંધારનાં બાંતી ચુક્યાં હતાં

૪૦ સં ૧૫૭૨-૭૩માં અકબર પાદશાહે ગુજરાત જીત્યું, ૧૫૭૬માં બંગાળ પ્રાંત કબજે કરી પોતાના રાજ્ય સાથે જોડી દીધો અને તે પછીના ૧૦ વર્ષના દાહિકામાં તેણે કાશ્મીર અને તેની આસપાસનાં સુલકા તથા કોષા, ...

૪૦ સં ૧૫૮૨માં તે સિંધનો અને ૧૫૯૪ માં કંધારનો માલિક થયો. આ સુલકા મળવાથી તેની કોઈ ધણી વધી ગઈ. ઉત્તરે વિધ્યાયજ્ઞ પર્વતથી તે કાપુલ અને કંધાર સુધી દિલ્લિસ્તાન માલિકા સર્વ સુલકા એના અમલ તથા આજ્યા.

૪૦ સં ૧૬૦૧માં અકબરે આનંદેશ ખાલસા કર્યું અને જ્યાં જ્યાં હાય નાખ્યા ત્યાં કૃતેહ પામ્યા વિના રહ્યો નહીં. એનો તારો એટલો. પુત્રકંદ હોતો કે એવું લશ્કર ત્યાં જતું ત્યાં ગમે એવી મુરકેલીઓ હોય તે પણ મેળે આસાન થઈ જતી હતી.

૪૦ સં ૧૬૦૫ માં ૬૩ વર્ષની ઉંમરે, હવે સુધી ભારે જાડાજાણી બધું રાજ્ય મોગલી પાદશાહ અકબર મરણ પામ્યો.

દિલ્લિસ્તાનનાં સુસંઘમીન પાદશાહતાનાં અમલમાં અકબરને જેવું ન્યાયી રાજ્ય કોઈએ કર્યું નથી. એની દરબારમાં એકેકથી સરસ એવી વિદ્વાન પુરો હતાં, જેઓમાં રાજ્ય ભગવાનકાંસ, રાજ્ય માનસિંગ, રાજ્ય તોડરમલ, વડો વજીર અબ્દુલ ફઝલ, તેનો બાઈ સુલ્તાં ફઝલ, કવિ અલ્લમદાસ, (રાજ્ય બીરબલ), કવિ ગુલ, પંડિત જમનાધર, મહાન સંગીત શાસ્ત્રી મિયાં તાનસેન [કરે તાલ મહારાજ], આતખાતાન આદિ ઉત્તમ રત્નો હતાં.

અકબરશાહનાં વડા તરુર અબ્દુલ ફઝલે રચેલી "આગ્રને-અકબરી"માં એ નામાંકિત

જાડાજાણીનાં તમામ હકીકતો બહુ સ્તીલી ભાષામાં લખેલી છે. આ ગ્રંથે અકબરની કીર્તિ દુનિયામાં અમરકાળ સુધી જાળવેલી છે.

અકબરશાહે પોતાના ૪૯ વર્ષના સમય અમલ દરમ્યાન શું શું કીધું તેની રીપ કરીએ તો પોતાનાં પોતા લશ્કર એટલી છે, પણ પણ તેનાં મહાન કામેમાંથી, યોદ્ધા સુખ્ય કામેની એક ન્હાની, યાદી અને ઉપજાવેલી નાજુના જોગ થઈ પડશે:-

૧. જજ્યા. વેરો માફ કીધા,
૨. શુલામ બનાવવાની મનાઈ કીધી.
૩. દિલ્લિસ્તાનમાં ધણીની પાછળે રજ્યાત બળી મરીને "સતી" થવાનો નાતખંક રવાજ હતો તે એકદમ બંધ પાડ્યો.
૪. વિધ્યા તથા દુનર-કળાને ઉત્તેજન આપ્યું.

૫. કવિઓ, પંડિતો તથા વિદ્વાનોની કદર કરી આપણ વધારી તેમને ઉત્તેજન આપ્યું.

૬. નામાંકિત ગ્રંથ રચાવ્યા તથા પ્રાચીન પુસ્તકોનાં બાયાનતરો કરાવ્યાં.

૭. દિલ્લિસ્તાનની પડતર જમીનો ખેડાવી તેનાં મેહેસુલની બાંધણી કામગીરી મુકરર કરી આપી.

૮. ન્હાનાં કે મોટાંને એક સરખો ધનસાક આપ્યો.

૯. પોતાની તમામ રૈયતને એક સરખાં દકકો બક્ષી બધી પ્રજાને દરજ્જે એક ગણ્યો, ધર્યાદિ.

એણે સઘળા ધર્મેની ચર્ચા કરી "એસા હી ધર્મ" નામે એક નવો ધર્મ રચાવવાની ભારે ખાઉંચ રાખી હતી, પણ તેમાં તેને જય મળ્યો નહીં. તેની આખી રાજ કાર્કિદિમાં તેને એટલી એક જ નિશાચા મળી હતી.

એનાં આખાં રાજ્યની વાર્ષિક ઉપજ ૩૦૦૦૦૦૦૦૦ (ત્રીસ કરોડ) રૂપીયાની હતી. ને એણે આપું હોત તો પ્રજાને પોડીને આ

વાર્ષિક મહેસુલ તે બેવડી વધારી શકત, પણ એ ઇનસારી અને દયાળુ બાદશાહે તેમ કરવું નામુનાસેય ગણ્યું. એણે પોતાના રાજ્યમાં “સલામ આમેકુમ” (તમે શાંતિમાં રહો!) એમ બોલાવું હતું, તે બંધ પડ્યાથી તેને બદલે “અલ્લાહુ અકબર” (પુણ મોટો) એમ બોલાવતો ચાલ પાડ્યો અને એ રીતે સલામ કરનાર એણે તેનાં જવાબમાં “જલ્લ જલાલ હું” (તેનો પ્રકાશ પ્રકટ થાયો!) એમ ઉત્તર આપવા દરમાન્યું. સલામ કરવાની આ નવી રીતથી “જલાલુદ્દીન અકબર” એણે આદેશાહનું પોતાનું નામ ઉત્પન્ન થઈ શક્યું હતું. અકબર શરીરે પુષ્ટ, રૂપાળો અને પ્રુથ-નુંબા મોહેરાવાળો હતો. તેની વાણી ઘણી મધુર અને નરમાસ બારેલી હતી. તેની આગ-ડી, ઘણી ગોરી હતી. તે કદાચ જ સુરસે થતો હતો. અપ્રાધિ તરફ ખાની શકતી દયા બતાવવાને તે હમેશાં ઇનતેજર રહેલો હતો. જનતા સુધી પોતાને માટે કોઈ કંઈક બુર્ર એણે નહોતો તેની તો પ્રણી સંભાળ રાખતો હતો અને આ સંભાળ રાખ્યાથી તેનો રાજ અમલ બલો, નિકલકી, ઇનસારી અને કીર્તિવંત નીવડવા પામ્યો હતો. તેની પ્રુધિ વિશાળ હતી. દરેક કામ હાથ ધરવા આગમજ તે ઉપ રૂંતે પુરતી ધીરજથી તયાર કરતો અને તે ની તરફથી તેમજ નિરૂપ્પમાં જતી વાનોનું પ્રથમ મનમાં તોડ કરીને પછીજ ઘટતા હુક-મા આપતો હતો. આ હુકોની તે જનમધ્યજ પોતા જોડે લઈને જનમ્યો હતો. તે એક વિર ધુરજ હતો. પોતાનું અંગજળ ટકારી રાખવા સાર કરત, ધોડેસ્વારી અને ખીજ નરહાનગી બરેલી રમત ગમતેનો તે મોટી ઉમર સુધી રોકીને જણાવો હતો. જુવનીમાં તે મદિશાપાન અને અનેક પ્રકારનાં ગમ્યાં તથા, રવાદિષ્ટ બોજનનો જગરો ચોખી હતો. પણ એ શોખ યોધાં વરસ પછી તેણે છોડી દઈ મહુ પરેઝગાર જીંદગી ગુજારી હતી. તેને જનાના કરતાં વિદ્વાનોની સેવન ઘણી બાવતી હતી. સાહિત્ય સંબંધી ચર્ચાનો વખાણુનર હ તો. મોટા મોટા વિદ્વાનો વગે મનદેરી ઉઠી કરી તેમની વચ્ચે ચાલતા સંવાદમાંથી તત્ત્વ-પી સર એમી લેવાની તેની બાહોરી નકમ ક રવા ભોગ હતી. તેને તત્ત્વજ્ઞાન પર ઘણી રચી

ત હતી, માટે ઉંધવનો વખત થોડો રાખી તે ઘણીવર આખી આખી રાત વિદ્વાનોના સંવાદ સંભળવા બેસતો અને દરરોજ કંઈને કંઈ નવું જાન મેળવવાની જગ્યરી હોંસ રાખતો. વહીવટમાં કોઈએ એના જેટલા સુધારા વધારા કર્યો નથી. આજસાધમાં વખત ગાળવાનું તેને ખીલકુલ પસંદ પડતું નહોતું હતું. પોતે જાતે બાહોશ અને વિદ્વાન હોવાથી વિદ્વાન પુરોશ ની પરીક્ષા કરવામાં એકો હતો. વરસમા એ નેક દિવસે ઉપર તે કદી માંસાહાર કરતો ન હો. એવા દિવસોનો સરવાળો કરતાં વરસ દહાડો ખાસસા ત્રણ માસની રાસ આવતી હતી. હાથે ધરવું કામ ચતુરા-ધથી ઝડ ખજાસ કરવાની અને કામ ખજાસ થવે તેને અમકમાં મુકવાની તેની ખંત મેંધ લેવા લાયક હતી. તેણે પોતાના વખતની વં-હેંચણી કલાકબંધી ઉપર સુકર કરેલી હતી. અમુક વખતેજ અમુક કામ કરવું, અમુક વખતેજ દરબારમાં દાગર થવું, અમુક વખ-તેજ મોજશોખની મીઠાલસ મેળવવી, અને અમુક વખતેજ ધોડેસ્વારી કસરત કે રમત-ગમતમાં સામેલ થવું એવો તેણે નિયમ રા-ખ્યો હતો. પોતાની પ્રજાનો એક અલ્દનામાં અલ્દના આદમી ઇનસારને માટે ટવળવા પામે નહોતો તે બાબેની તેની પોતાના પ્રધાનમંજને હમેશની તાકીદ તાણને તાણ રહેલી હતી. વખતની વહેંચણી તેણે સંભાળથી કરેલી હોવાથી દરેક બાબ જાતે એવા તથા તથાસ-વામાં પુલજ આવકાર મગી શકતો હતો. તેને સાકારી, અંગ બળની કસરતો અને ચતુરાધ બરેસ એસે જોરાનો બહુ શોખ હતો. પરંતુ સર્વથી વધારે આનંદ તેને રોકરખાજ-માં લાગતો. તેમાં વિશેષ કરીને વાધ મારવાની અને હાથીનાં રાંણી પકડવાની તેને ઘણી હોંસ હતી. એને પગે ચાલવાનું બહુ ભાવનું હતું. તે એક દિવસમાં ત્રીસથી ચાલીસ મેલ સંધી વગર યાકે ચાલી શકતો હતો. વળી તે એક અગ્રેય ધોડેસ્વાર હતો. એકવાર ધોડેસ્વાર થઈ તેણે આજમેરથી આગ્રા સુધીના ૨૨૦ મેલ લાંબા અંતર માત્ર બે દિવસમાં કાપ્યો હતો! નામદાર ઉમેજ સરકાર સિવાય હિંદુસ્તાનના તમામ રાજ બાદશાહોમાં શહેનશાહ અકબર જેવો મહોજગાલ અને ઇનસારી રાજઅમલ ખીજે કોઈ બોગવી ગયો નથી.

નામાંકિત પ્રાચીન ગ્રંથો.

(ગુલશન માટે ખાસ)

(સખનાર—મી દા. એ તારાપોરવાળા.)

અમૃતાનુભવ—આ એક અધ્યાત્મિક ગ્રંથ છે. તે બહુ પ્રાચીન કાળમાં રચાયેલો છે. એમાં યોગ-યોગાસન, સંત-સમાધી અને આત્મજ્ઞાન વિવેચન સંપૂર્ણ વિસ્તારમાં કરેલું છે. એક ખરો સન્યાસી કદી કહેશે નહીં કે “મેં અમૃતાનુભવ” ગ્રંથ વાંચ્યો નથી !” એ ટલી બધી આ ગ્રંથની ખ્યાતિ છે. એનો લેખક કોણ હતો તે આજ સુધી જાહેર થયું નથી.

* * *

અમૃતસાગર—આ એક ઉત્તમ સંસ્કૃત ગ્રંથ છે. ભરતખંડના મહાન ખગોળવેત્તા ભાષ્કરાચાર્યે “લીલાવતિ” નામે ગણિતનો જે સુપ્રસિધ્ધ ગ્રંથ રચેલો છે, તે ઉપર ગંગાધર નામના પંડિતે દરેલી ટીકા આ નામે જોળી ખાધ છે. ગંગાધર પંડિત જંજીસરનો રહીશ હતો અને જયોતિષ વિધ્યામાં ધણે કુશળ હતો. ભાષ્કરાચાર્યનાં “લીલાવતી ગ્રંથ ઉપર રંગનાથ, સુર્યદાસ, ગણેશ તથા ઘનેશ્વર નામે પંડિતોએ લુદી લુદી ટીકાઓ લખેલી છે, પરંતુ તે સર્વમાં પંડિત ગંગાધરકૃત “અમૃતસાગર” ગ્રંથ સર્વોપરી લેખાય છે.

* * *

અશ્વમેધ પર્વ—મહાત્મા વેદવ્યાસનાં સુપ્રસિધ્ધ શિષ્ય દૈમિનિ ર્ષિનું નામ યાજ્ઞમાં અમર કરનારો ગ્રંથ આ “અશ્વમેધ પર્વ” છે, જે હિંદુઓના જગત વિખ્યાત ગ્રંથ “મહાભારત”ના પેઠાખાનામાં એક ઐતિહાસિક

કહાણી રૂપે સચવાઈ રહેલ છે. એ વિશે એ નોંધ જડે છે કે મહાત્મા વ્યાસે ૧૦૦૦૦૦ શ્લોકનાં પ્રમાણવાળો “મહાભારત” નામે અતિ રસિક ઐતિહાસિક ગ્રંથ પોતે રચ્યો. તે જોઈ તેમનાં માનીતા અને વિદ્વાન શિષ્ય દૈમિનિ ર્ષિએ પણ તેડલાંજ પર્વોવાળું એક ખીન્નું નવું “મહાભારત” બનાવી શુરને બતાવ્યું. વેદવ્યાસે પોતાનાં અને શિષ્યનાં બનાવેલા ગ્રંથની સરખામણી કરતાં શિષ્યનાં ગ્રંથની ઉંચકતા જોઈ અન્નપળીની આંગળી દાંતમાં પકડી ! શુર જેવા શુરને પણ પોતાના શિષ્યની ચરતી જોષ્ઠી ઉત્પન્ન થઈને આ “નવું મહાભારત” હસ્તીમાં રહે તે પોતાના ગ્રંથની કીર્તિ જોષ્ઠી થશે એમ વિચારી વેદવ્યાસે એ ગ્રંથનો નાશ કરવા ફરમાવ્યું. શિષ્ય દૈમિનિએ શુરની આજ્ઞા તાત્કાલ માનપૂર્વક સ્વિકારી અને ત્યાં ત્યાં સગરી સળગતી જરા-એ ખેડે ન પામતાં તે આખો ગ્રંથ અગ્નિમાં હોમવા માડ્યો લગભગ પોણા ઉપર ગ્રંથ બળી ગયા પછી વેદવ્યાસને શિષ્યની મહેનત સાવ બરખાંદ જાય છે એમ જોઈ એ ઉપ-જ્યો માટે તેનાં નમુના તરિકે “અશ્વમેધ પર્વ” શુરરાજે ઉંચકી લીધું અને તેને પોતાના ગ્રંથમાં દાખલ કીધું, જે અધ્યાય સધી “મહાભારત”માં “દૈમિનિકૃત અશ્વમેધ પર્વ” નામે પ્રસિધ્ધ છે. જ્યારે પણ સાહિત્યની કહાણીઓના ગ્રંથ રચારો, ત્યારે આ

જેમિનિકૃત “અશ્વમેધ પર”ની કહાણી તેમાં સોનેરી હરફોથી સચવાઈ રહ્યા વિના રહેશે નહીં !

અષ્ટાધ્યાયિ—સંસ્કૃત ભાષાનું સર્વોપરિ વ્યાકરણ આ નામે જોળખાય છે. આ વ્યાકરણ ‘પાણિની’ નામે મહા વિદ્વાન રૂપિએ રચ્યું હતું. આપિને “વ્યાકરણાર્થ”નો એકલાખ મળેલો છે, કારણ કે તેણે (૧) અષ્ટાધ્યાયિ સૂત્રપાઠ, (૨) ગણપાઠ, (૩) ધાતુ પાઠ, (૪) સિંગતુશાસન અને (૫) શિક્ષા ઉણાદિસૂત્ર, એ નામના પાંચ વ્યાકરણ શાસનાં ગ્રંથો રચ્યા છે. આ સર્વ ગ્રંથો રચીને તેમણે પોતાના ગુરુ “ઉપતરૂ” પાસે મુક્યા, જે જોઈ ગુરૂને પ્રસન્ન થઈ શિષ્યનો ઘણી પ્રકારે સત્કાર કરી તેના ગ્રંથોને પ્રસિધ્ધમાં મુક્યા. “અષ્ટાધ્યાયિ” ગ્રંથમાં ચાર ચાર પાઠ છે. મહાત્મા પર્તજ્ઞસિએ “મહાત્મા” નામનું વ્યાખ્યાન જોગ્ય સૂત્રોપર કરેલું છે. વ્યાકરણ વિદ્વ, ચંદ્ર, કાશ્યાપ અને સંપ્રદ આદિ ધણુ છે, પણ વેદ પરત્વે તો પાણિનીની “અષ્ટાધ્યાયિ” વપરાય છે. મહાત્મા પાણિનીની મુતિમાં તેના કોઈ શિષ્યે નિમ્મલ્લા બે શ્લોક કરેલા છે, જે “અષ્ટાધ્યાયિ”નાં આરંભમાં દાલ પદન-પાદનમાં પ્રસિધ્ધ છે:—

યેનાક્ષર સમામેત થિગમ્ય મહેધરાત !
કૃત્સ્નેઃ વ્યાકરણ્ય પ્રાકતં તસ્મૈ પાણિ નપૈ

નમઃ ॥૧॥

યેનૈત્તાગિરઃ પુરસાંચિમસૈ શબ્દવારિનઃ
તમૈત્તા જ્ઞાન જલિન્નતં તસ્મૈ પાણિનયે

નમઃ ॥૨॥

ભાવાર્થ:—જે પાણિની રૂપિએ મહેધર

રથી ‘શબ્દ-અતરૂ’ અક્ષર સમામ્નાય જોળવી સમગ્ર એટલે કોઈપણ પ્રકારની ખામીથી રહિત વ્યાકરણ પ્રગટ કર્યું તે પાણિને હું પ્રણામ કરું છું—(૧) રવચ્છ શબ્દરૂપી પાણિની જેણે મનુષ્યોની વાણી નિર્માણ કરી અને અત્તાનથી પેદા થયેલા અધકારનો નાશ કર્યો, તે પાણિની રૂપિને હું પ્રણામ કરું છું—(૨)

* * *

આર્યવિદ્યા મુધારક—પરોક્ષ મટ રૂપ આ સંસ્કૃત ગ્રંથ બહુ વપરાય છે. એમાં કસિયુગ આવતાં વેદધર્મ ઉપરથી રાજ્યો તથા બ્રાહ્મણોની આસ્થા કમી થઇને જાન્ય ધર્મની રૂપિ કેવી રીતે થતી ચાલી તેનું વર્ણન છે. અદ્યંત અને બૌદ્ધશાસ્ત્ર વચ્ચે આ લેલો સંવાદ તેમાં અગ્રહી રીતે દર્શાવ્યો છે. મજ્જકર ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે “આરંભમાં દેહ એજ આત્મા છે, એવો મત પ્રતિપાદન કરનાર ‘આર્વાક’ ઉત્પન્ન થયો. તેણે વેદ ધર્મ ખંડન કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો. ત્યાર પછી ‘સુધ’ ઉત્પન્ન થયો અને સુધ પછી ‘દિગંજર’ અને ‘શ્વેતાંબર’ એવા બે જોડથી પશુ પ્રકારના જાન્ય ઉત્પન્ન થયા. એ સર્વ ધર્મ પરલોકને માનતા નથી. બૌદ્ધ આર્વાક નો મત ખંડન કરી પોતાનો મત સ્થાપ્યો. તેજ પ્રમાણે અદ્યંતે બૌદ્ધ મત માહેલા સિધાંત સર્વ ક્ષણિક ક્ષણિક (સર્વ જગત ક્ષણિક છે.) તેનું ખંડન કરી ‘જગત અનાદિ છે, અને તેનો કત્તા કોઈ નથી’ એવો પોતાનો મત સ્થાપ્યો.”

* * *

“તે કુતરાને સાવવા ગયો છે,—” મિસ એમરીએ કહ્યું આંધો આવો—તમારી ધણી આજીવિને ઉંચકીને મને આપો. તેણીને હું પેલા કોદારમાં લઈ જઈશ. તમે અમારી પાછળ આવજો અને પેલા કુતરાને નજીક આવવા ના દેતા.”

તે રખડેલ ચુપચુપ તાંબે થયો. મિસ એમરી પોતાના બોળ સહીત અર્ધે રસ્તે પહોંચી, જેટલામાં યુડના મકાનમાંથી ફાનસ લઈ તે પાછો બાહર નિસર્યો.

“પેલા લોહાની ઉપર, દીકરા !—” ખુશાલ હવે યુડન પોકાર્યો. “મારી ધાસની ગંછ ને આગ લગાડનારાઓ ક્યાં છે ? શોધી કાઢ દીકરા—તે લોકોને શોધી કાઢ. હેવાન ! આઠ તો ! હાથા નેકરો !”

લીંચકા ખાના ફાનસના અજવાળાંથી તે, મોને સોધી કાઢ્યા હતા. તે કુતરા એક કુદકો મારી સીધો ફરવાન તરફ ધર્યો હતો. મગર હવે તે જોડી પાછળ ધર્યો. મિસ એમરીનાં પહેાળા, ખભાની આસપાસ તે ઝોરત નોકાથ વિરળાઈ વળ્યો હતો, અને તેણીએ તે તરફ પોતાનું ડાકું ફરવું નહીં તે રખડેલ ને તે જોડી પાછળ ચોડીના તરીકે ચાલતો હતો, તે પોતાનું બનવું કરશે એમ તેઓ વિશ્વાસથી માનતા હતા. તેણે પોતાના હાથ અછી ઝીને ભજવ્યો. તે કુતરા, કે ને એક મોટા કદવું વિકાળ પ્રાણી હતું, તે દોડતો તેઓ તરફ આવ્યો, અને તે રખડેલે તેની સામે જઈ તેને એવી તો સજડ એક લાત મારી, કે જેથી તે હેવાન પોતાના ધણીના પગ આગળ તરફથી આવું જઈ પડ્યું. “હરામખોર—” ઉછળતા યુડને ચિસ પાડી. “એને માટે હું તને બંદીબાને પુરાવીશ !”

“પેલા બીજા કુતરાને પણ છોડો—” તે રખડેલે કહ્યું,—“અને તેના પણ છ એવોજ હાથ કરીશ, અને પછી તમને પણ હું સવાહ ચખાડીશ !”

“આંધો !”—મિસ. એમરીએ હ્રસ્વ ક્યો.

“છ હા, બાઈ,—ને રખડેલે ઉત્તર ક્યો અને તાંબે થયો.

“પેલા કોદારનું બારણું ઉઘાડો,—” મિસ એમરીએ ફરમાવ્યું, જ્યાં સુધી યુડન આપણા કામની આડે આવે નહીં ત્યાં સુધી તેને છોડના ના, મગર જો તે વચ્ચે પડે, તો તેને ઠેકી કાઢજો.”

“વાર બાઈ,—તે રખડેલે કહ્યું, જ્યારે યુડને તેઓની આસપાસ ભમતાં બારે ગ્રહ નથી તેઓને શ્રાપ દીધા.

“તમે શું એમ.ધારો છો કે, હું તમને મારા કોદારમાં રહેવા દઈશ—”જેવાં તેઓ તે અધારાં કોદારમાં દાખલ થયા કે તેણે ખરાબ મારી. “શું તમે લોકો એમ માનો છો કે બામરાઓને અને મારાં ધાસની ગંછઓમાં આગ લગાડનારાઓને હું આશરો આપીશ ? હું તમને દેખાડીશ, ગદાઓ !”

“અમને બતી દેખાડો,—”મિસ એમરીએ સુચના કરી, “જો તેમ તમે નહીં કરશો તો આ સગળાં ધાસની વચ્ચે અમને દીવાસળી સળગાવવી પડશે.”

આ સાંભળતાં તે દીગમુદ બની ગયો; અને તેના શ્રાપો અને ધમકીઓ તેનાં ગળામાં ખુરી બેઠી. તેથી ઉલટીજ રીતે આ ધમકીથી સામે તે ધ્રુજવા લાગ્યો, અને તે પોતાનું ફાનસ લઈને કોણના બારણા આગળ ગયો, અને પોતાના હોઠ કરડતો ત્યાં ઉભો, ત્યારે તેઓએ ધાસની એક પથારી બનાવી. તે ઉપર તે ઝોરતને સુવાડી. એક નિશાસા સાથે ત્યાં લેડતાં તેણીએ પોતાની આંખો અંધ કરી.

“હવે તમે જઈને એક તખીબને બોલાવી લાવો.” મિસ એમરીએ તે રખડલને કહ્યું. “એક ડોકટર તમને ક્યાં મળશે. તે તમે જાણો ?”

“છ હા, તે લાંબાંગ રખડેલે ઉત્તર

કર્થો. “અદાથી ત્રણ મહલના છેડા ઉપર એક તળીય રહે છે. મગર આ અળખાનું કેમ તે બારણામાં ઉમેલા યુગનના આકાર તરફ દેખાડનાં તેજી કર્યું.”

“વેલ, તેને શું છે ?” મિસ ગ્રેગરીએ જાણવા માંગ્યું.

“જ્યાં સુધી હું અહીં છું ત્યાં સુધી તમને હાથ લગાડવાની હોમત એ કરી શકવાનો નથી.” તે રખડેલે ખુલ્લો કર્યો “એ જાણુ છે કે હું એને પુરો પેકુ તેવો છું. મગર મારા ગયા પછી.—”

“ઓ તેની કાંઈએ ચીંતા કરતી નહીં.” મીસ. ગ્રેગરીએ ખુશ મિલજે કર્યું. “મારી ખાતરી છે કે મીંડ યુગન અમને એક આંગળી વડીક લગાડશે નહીં.”

યુગનના દીકરા જે લાગણી થતી હતી તે દરશાવવા કાળે તેની પાસ શબ્દો ન હતા, જ્યારે તેજી જેમ તેમ શોહીનો તે શોટ પોતાના ગળામાં ઉતાર્યો.

“કાઠણ કે,” મીસ ગ્રેગરીએ આગળ આજ્ઞાપ્યું, “તેને માટે હું કેટલીક નાપસંદ અન્યથાઓ ધરાઈ છું, અને જે તે મને હેરા ન કરવાના પાત કરશે તો જાહેર કરી દઉંશ. અને હવે તમે જાને તે આગમજ પેકું દાત રહું છે તે મને આપતા જાવો.”

“હા હા,” તે રખડેલે કર્યું, અને તે દાતરડું તેણીને આપ્યું.

“ઉપકાર થયો,” મીસ ગ્રેગરીએ કર્યું “અને તમારી પાસે દીવાસળી છે કે ? ત્યારે તે પણ મારે લેવી જોઈશે. હવે હું અહીં સલામત રહીશ. તમારે હવે જે કરવાનું છે તે તમારેથી અને એટલી ઉતાવળે તે તખીજને ત્યાં જઈ તેને અરે લાવવાનું છે. તેને તમારી ધણીઆણી માટે કહેજો, અને માર નામ મીસ ગ્રેગરી કરી દેજો. અને હા મીંડ યુગનનું નામ પણ દેજો.”

“તેમ ફરવાની હું હિમત તો કરી.”

યુગને બરાડ મારી.

“જલતા ના,” મીસ ગ્રેગરીએ કર્યું,

“આશો, હવે તમે ઉતાવળે જાઓ.”

તે લાંબા તાડ જેવા મદને રસ્તા આપવા કાળે યુગન બાજુ યદ્ય ગયો; તેનાં હોડતા પગલાંનો સાદ તેઓએ સાંભળ્યો, તે પછી બાગનો દરવાજો બંધ થતો તેઓએ સાંભળ્યો. અને પછી તે ધંગધાર જેવા મોટા કેદારમાં તે બે ઝોરતો એકસી પડી. તે રખડેલ લાંબે છેટે જાય ત્યાં સુધી પોતાના હાથમાં કાનસ લઈ યુગન ચોખ્ખો હોય એમ જાણતું હતું. તે રખડેલનાં પગલાંનો સાદ સાંભળી તો બંધ પડતાં કાંઈક સંતોષથી યુગન બેઠ્યો, —હવે.”

“હા,” મિસ ગ્રેગરીએ કર્યું, —“મગર આ જલતા ના !” આમ બોલતાં તેણી એ તે દાતરડું દેખાડ્યું. પોતાના બાઈના બગીચામાં દાનરાંનો ઉપયોગ થતો તેણીએ ધણી વખત દીકો હતો.

“તમે એનો ઉપયોગ કરી શકશો કે ?” યુગને કર્યું.

“હા, ખચીત.” —મિસ ગ્રેગરીએ ઉતર કર્યો, —“જે તમે જમ પણ નજીક આવશે તો હું તમને દેખાડીશ.”

“આહ !” —યુગસાથી યુગને કર્યું. “અને તમે પોતાને એક બાતુંમાં ખપાવો છોની ? મગર એક મિનિટમાં મારા માથુંએને લઈને હું અહીં આવું છું, અને ત્યારે આ દાતરડું તમને શું લાગ કરે છે, તે આપણે જોઈશું.” તેણીનો ઉતર સાંભળવાને તે ચોખ્ખો નહીં, મગર તુરંતજ આસી ગયો, અને હવે તે કાન સના અજવાળાને બદલે તે મોટા કેદારમાં અધકાર વ્યાપી રહ્યો.

મિસ ગ્રેગરી ટટોસીને તે ધાસના ઢગલા આગળ ગઈ, કે જેની ઉપર તે ઝોરત સુત્રેલી હતી, અને તેની પાસે બેઠી. તેણીને એ પળો આવકાશ માર્યો દત્તો, જેટલામાં તેણી કેટલી બધી યાદી ગઈ હતી. તે તેણીએ જોઈ લીધું. જેવારે તેણી પેલા માણસ સ્ટેશન ઉપર

બેડી હતી ત્યારેજ તેણી યાંત્રીને હુંસ થઈ ગયેલી હતી, અને ત્યાર પછી તેણીએ પોતાના નેર અને જોમને બારે ઉપયોગ કર્યો હતો. તે ઝોરતની પાસે આરામ કરી લે આસાએસ લેવાનું તેણીનું મન થયું, મંગર, તેણી જાણતી હતી કે, યુગ્મ તેણીને તેમ કરવા દે તેમ ન હતું. તેણી તે ઝોરતની પાસે બેસી તેણીને આસ લેતી સાંભળતી હતી, અને મનથી વિચાર કરતી કે કેશ સંજોગમાં તેણી પોતાના બાઈના મકાનમાંથી બહાર નિસરી હતી. છં-ગલાંડ એક વિચિત્ર ભુમી છે, તે પોતાના ખુશાલ પેટામાં સઘળી જાતના મરદો, અને છં-ગી અને મોતને એક બીજા સાથે અદ્વિતીય સમાવી રાખે છે. માત્ર આપણો હંમેશનો શાંત ત્રાગ છોડી આડે રસ્તે જવાનોજ ખોટી છે કે જ્યાં એક નવીજ દુન્યા આપણી નજરે પડે છે. યુગ્મ જેલવે ત્યાં પાછો ફરેના હતો તેનો ખોખરો સાદ સાંભળતાં તેણી પાછી ઉઠી હતી થઈ.

"તેણી પશુ વિથ હાથ દેખાવતી એક ઝોરત છે," તે કોઈને કહીને સંભળાવો. "તેઓ અહીં બરાખા છે. એક વેળાએ તે બારા ધાસની ગંજ તેઓએ સળગાવી મેલી હતી. હવે ફરીને તેમ થયા હું નથી દેખાનો માટે કોઈપણ રીતે તેઓને અહીંથી બહાર કાઢો!" તે કોઠારનું બારણું ઉપડ્યું. અને એકવાર ફરીને પોતાના શનસ સાથે યુગ્મને ત્યાં દેખાત દીધો. તેની પાછળ તેના ઉપજીરી જેવા બે મંજુરો ઉભા હતા. જેઓ મીસ ગ્રેગરીને જોતા હતા, કે જેણી પોતાના હાથમાં દાતરડું પકડીને જે કોઈ મહિ દાખલ થાય તેના પગ તે દાતરડાં વતી કાપી નાંખવાને તૈયાર બની ને હતી હતી.

"આજેજ તે ઝોરત છે," યુગ્મને કહ્યું.

તેના સાથીઓમાં જે ઉમરે મોટા હતા, તેણે શંકાથી પોતાના હોઠ ફરડાયા, તે સુધાં સોરઠ્યાં સરખો એક મદ હતો, અને સુર્યાના

તકકથી તેની આમડીને રંગ કળો મારી ગયો હતો. "તેણીને દેખાંચ કાંઈ રખડેલ જેવો લાગતો નથી," તેણે ધીમેથી કહ્યું.

"અરબર છે," મીસ ગ્રેગરીએ કહ્યું, "તમારા માથેના જેવા મુખી તમે નથી. હવેણાં આ દાતરડાથી તમારા પગ કપાવી નાખવા અને આવતી કાલે દુરંગમાં તે જવા માગે છે."

"તેણીના બોલવા ઉપર ધ્યાન આપો" યુગ્મને બરાડ પાડી, "તેણીનો બકવો ક્યાંજ કરશે. બિલ અહીં આર, અને તેણીના હાથ માંથી પેશુ દાતરડું જુદાવી લે."

પેશુ બીજા મંજુરનું નામ મિલ હતું. તે જવાન અને કઠાર બાંધીનો એક મદ હતો.

"હા," તેણે કહ્યું, અને તે પોતાના કામ ઉપર ગયો.

"તેણી કાંઈ રખડેલ બીખારી નથી" વિચારવંત અકાથી પોતાનો હોઠ ફરડતાં તે ઉમરે ખુલેલ મંજુરે કહ્યું, "તું એ શું કરે છે, તેનો બરાબર સ્વાર કરીનેજ કરજે!"

"મારાં ધાસની ગંજોએ તેણી સળગાવી નહોં મળે તેનોજ હું તે વિચાર કરીશ, 'યુગ્મને શરસાથી કહ્યું. "આહ, મિલ અહીં આવ! હવે તું શું કરી શકે છે તે અમને દેખાડ."

મિલે પોતાની આંખો ઉપરથી બાલ લંચાક્યાં અને એક માટી ડાંગ સાથે તે કોઠારના ઉપર ઉપર જઈ ઉભો, તે જમરજસ્ત કતો એક જનાવર હતો, અને તેની આંખોમાં એકાદન-વરની ખારથત અમકારા મારી રહી હતી. હુમમો કરવાને તે તૈયાર થયો હતો. મિસ ગ્રેગરીએ દાતરડું ઉગામ્યું. "સંભાળજો!" —એતવણી આપતા તેણી પુકારી. મિલે પુકારો માર્યો, અને આડાતીડો થઈને યોગક પગમાં આગળ વધ્યો. તેણીના હાથમાંના દાતરડાં ઉપર એક ફટકો લગાવી તે નીચે તોડી પાડવાની, યા તો તેણીના પગમાં એક જખરી આંડી મારી તેણીને પાંડી નાખવાની હંમેશા ને હતો. ફરથી ઉભા રહ્યો!"

દાતરડાંથી હાથોહાથ લડવા હું નથી માગતી-હું
તો છુટું ફેંકવા મરજી છે !”

“શું ?” મિસે વિશ પાડી.

“હા,”-મિસ ઝેગરીએ કહ્યું અને ગોપા
તે દાતરડું છુટું ફેંકતી હોય એવો તેણીએ દે-
ખાવ કર્યો એક કુદકો મારી મિસ પાછળ
હઠ્યો, અને તેની પછવાડે ઝુડન અને પેસે
બીજો મજબૂર ઉભા હતો, તેઓ પણ પાછળ
હસી ગયા.

“ડાકણ !”-ઝુડન પુકાર્યો. “તેણીની
ઉપર ફરીને દુમતો કર, મિસ તેણીના માથા-
ની ઉપર એક ફટકો લગાવ. તેણીના જેવી ડાક-
ણથી શું આપણે હારી ખાતાના હતા કે ?
તેણીના હાથમાના દાતરડાં ઉપર તારી નગર
રાખી, એકદમ તું માંહે દાખલ થા ! મિસમા
અને એક તામેદાર હેવાનમાં બોલો તકાવન ન
હતો તેણે કાંઈએ ઉતર કર્યો નહીં; મગર પોતાના
રોકનો દુકમ સોંપળ માંજ તેણે તે ડાંગ ઉતારી
અને એકવાર ફરીને દુમતો કરવા તૈયાર થયો.

તે જ્ઞાનસના અન્યવળાથી મિસ ઝેગરીની
આસપાસ મોટા ઓગાઓ પડતા હતા; અને
ત્યાં બોમ્બી છટ થઇને પડેલી પેટી ઓરત
માત્ર ખાસ લેતી હતી, તે સ્ત્રીયાય બીજી કાંઈ
પણ લક્ષ્યાલ કરી શકિત નહતી. ખારણામાં
ઉમેશા ત્રણ મઠો અર્થે નગના હાલતમાં હતા,
અને તેઓની પાછળ ઝુડનનું મકાન આવેલું
હતું, જેના ઉપજા મજલાની બારીમાંથી હજી
પણ અજવાળું દેખાતું હતું. એ સપજો દેખાવ
કાંઈક બપ મમારે એવો લાગતો હતો.

હજી પણ મિસ ખારણાની વચ્ચેજ ઉમેશો
હતો, જ્યારે તેણીએ તે દાતરડું જમીન ઉપર
નાખી દીધું. “વજ,”-ઝુડને બરાડ મારી--
“હે તમારી ખાતર જમા થઇ કે ?”

મિસ ઝેગરીએ પોતાના મજબામથી દાંઢ
કાઠ્યું, અને તે પોતાના હાથોમાં લઇ તપાસવા
લાગી.

“જો તમે એમ ધારતા હોવો કે હું આ

જુલ છે,”-તેણીએ ટુંકમાં ઉત્તર કર્યો. “આ
મારી પાસે શું છે, તે જુઓ ! આ દીવાસળીનો
એક જથો છે, અત આ તેની પેટી છે, જે
મિસ એક પણ ડગલું આગળ વધશે તો હું
એ દીવાસળી સળગાવીને તે સપજી આ ધાસમાં
નાંખીશ. તમને સમજ પડે છે કે ?”

“તેમ કરવાની તમારી હિંમત નહિ આ
લશે !”-ઝુડને પુકાર માર્યો. “તેણીને ફટકો
લગાડ મિસ. નહિ તેણીને ફટકો ના લગાડતો !
મુખા પાછો આવ ! એનો સ્વાદ હું તેણીને
ચખાડીશ !”

મિસ ઝેગરીએ મોંઢ મલકાવ્યું. આ તો
દેખાઈતુંજ હતું કે આગને નામે ઝુડનને મોટી
કાળ પડતી હતી, કદાચને વિશે ઉતરાવવાની
તેણે બખીલાઇ કરી હોય, તે કારણે તેમહોય,
તે કાઠાર લાકડાંનો બાંધેલા હતો, અને તેમાં સ-
હેલાઇથી સળગી ઉઠે એવી સપજી બીજો. બ-
રેલી હતી, ઝુડનને તામે કરવા કાજે મિસ ઝે-
ગરીએ એથી સરસ ઉપાય બીજો બાગેજ
અજમાવ્યો હતો.

“બચીતજ તમને સ્વાદ આપવો પડશે,”
મિસ ઝેગરીએ કહ્યું, “તમને ઘણો ભારે દંડ બ-
રેજો પડશે, ઝુડન. તમારા મકાનનો માલિક કો
ણ છે, તે હું હજી જાણતી નથી, મગર તે
હું જલદીજ જાણી. લઇશ, અને મારી ખા-
તરી છે કે, તમારા જેવા હેવાનોને પોતાના મ-
કાનમાં રાખવાને તે બાગેજ દરકાર કરશે. એ
ક જુન કરતાં તમારી મરજી વિરુદ્ધ તમને બ-
ચારી લેવામાં આવ્યા છે; મગર તમને શિક્ષા
તો કરવામાંજ આવશે.”

“તેણી કાંઈ રખડેલ બીખારી તો નથી
જ,”-તે ઉમરે પુગેલો મજબૂર બડબડ્યો.

“રરતે રખડતા બીખારીઓ વરીક તમા-
રી વાખવાળીથી માનીત છે,”-મિસ ઝેગરી
એ આમળ ચલાવ્યું. “તમારી ધાસની મજાઓ
બખી મઇ તેથી હું કાંઈ અજાણ થતી નથી.
બખીલાઇ અને ફરનાથી તમારી એવી દસા

મિલની પરણેતરને જગાડી, અને પોતાને મદદ કરવાની તેણીને ફરજ પાડી, તે પછી તે પેલાં કામ હાઉસમાં દાખલ થયો, મિસ ગ્રેગરી માટે દુધ તથા પેલા રખડેલ માટે વીરકી લાવવાનો હુકમ કર્યો. અને તે પછી જાહેગી અને મોતના રાજ્યમાંના એક એક ચી અને સજાહકાર તરીકે તે કોદારમાં તે દાખલ થયો અને બારણું બંધ કર્યું, અને તે કોદારની બાહરની જગ્યા ખાલી અને ઉજડ થઇ ગઇ.

તે ડોગકોર્ટ, કે જેમાં મિસ ગ્રેગરી બેઠેલી હતી, તેની આગળ જઇ તે રખડેલ ચોખ્ખો, અને ચિંતાથી તેણીની તરફ જોવા લાગ્યો, તેના હવલામાં સઘળું પાર ઉતરવું નોંધ્યું, “તેણે કરગરીને કહ્યું.”

“પાર ઉતરવું જોઇએ?”—મિસ ગ્રેગરીએ કહ્યું. “અલબત્તે, તે પાર ઉતરશેજ. સઘળું સારું જ થશે.”

તેણે નિસાસો નાંખ્યો. “તેણી અને હું” તેણે કહ્યું, “અમેએ ચાહીને ધણાક માઇલની મુસાફરી કરી છે. તેનેથી તેણીને ધણું ખમવું પડ્યું છે. તેણીની આના એક ગૃહસ્થનાં કુટુંબમાં બાવરચણ હતી—ધણીજ આ બંદાર તેણીએ આવી હજગારી કદી વેદી નથી.”

“મગર હવે તો સઘળું વધન વિતી ગયું છે,”—મિસ ગ્રેગરીએ સધાવે આપ્યો. “એડિંગટન ખાતે હું તમને રોજીએ લગાડીશ.”

“ઉપકાર થયો, બાઈ,”—તે મદદ વગર ઉઘટે બેઠો. “હું” તેની કોષમાં હતો. પછી—પછી જો તેણીને કાંઈ થયે તો—“તે એકાએક અટકી ગયો, અને ખોટા ફેરા ખાવા લાગ્યો.

સહારતું પહોર પડ્યું હતું અને માનસાહ જાહેગીના એક નવાં તખ્તમાં આ પુસ્ત્રીને તૈયાર કરવા કાળે તે ઉપર સુર પોતાને પ્રકાશ પાંધરી રહ્યો હતો. સુર ઉગતાં સંધ્યે તે તખ્તી પોતાના ચર્ટ ઉપર તે કોદારમાંથી

બાહર નિસર્થો, તે ચંડીથી ધૂનતો હતો.

“ત્યાં અંદર તમારી ધણી-ધણી સાથે એક આસામી છે,”—તેણે તે રખડેલને કહ્યું. “માલે જવો, અને તેને જુઓ.”

તે રખડેલ કાંઈ સમજ્યો નહિ. “તે કાણ છે?”—તેણે કાણ વકાસીને જોતાં પુછ્યું.

“ઓ—તેણીના એક નવો મિત્ર”—તે તખ્તીએ ઉતર કર્યો. “તમે તેણી આગળ જાવો.”

તેણી તંદરત તો છે કેની?”—મિસ ગ્રેગરીએ પુછ્યું.

“તદન તંદરત,”—તે ડોક્ટરે કહ્યું.

“એ સઘણા તમારી મેદનનના પ્રતાપ છે, મિસ ગ્રેગરી તેઓને પાંચ મિનિટ એક્સાં મળવા દેવો, અને તે પછી, એ તમારી મરજી હોય, તો તમે તે નવા પરાણને જોઈ શકશો.”

“ઉપકાર થયો,”—મિસ ગ્રેગરીએ કહ્યું. તેમાંના ચાલકાલ કરવાને શક્તિવાન થાય તેટલાં તેઓ ત્રણેની સંભાળ લેવાની આપણે કાંઈ ગાંધણ કર્યું તો કેમ?”

“તે સઘણાંની હું ગાંધણ કરીશ,”—તે તખ્તીએ કહ્યું. “તે સઘણું મને સોંપો, મિસ ગ્રેગરી અને બ્યારે આપણું અહીંનું કામ પૂરું થશે, ત્યારે તમને મારી ગાડીમાં તમારે મકાને પોંદા ચાલવાનું માન મને લેવા દેજો.”

મિસિસ બિલ પોતાના ભરથારથી જુદાંજ રવખવ ધરાવતી હતી જેથી બ્યારે મિસિસ ગ્રેગરી પેલા કોદારમાં દાખલ થઇ, ત્યારે તે સ્ત્રીએ તેણીને નમીને આવકાર દીધો. તે રખડેલ પોતાની પ્રીતિ-આગળ સુણ મરડી બેઠો હતો. તે ચારતને આરામ થયે હતો, જેથી તેણી પોતાના ધાસના બીજાનામાં એક ચાદર ઝોડી સુતી સુતી મોંઢ મલકાવતી હતી, તેણી શીકી પડી ગઇ નહતી; સામી તેણી કાંધક-ચાતી થઇ હતી, ગોથા તેણીએ જે જેહમત ઉઠાવી હતી. તેમા ફતેહમંદ ઉતર્યાથી આનંદ પામી હોય તેમ તેણી કાંધએ બોલી નહો, મગર બ્યારે મિસ ગ્રેગરી તેણીની ઉપર વાકી વળી, ત્યારે તેણી સેજ દાલી, ગોથા તે અગત્યનીઓનું ફળ

જે તેણીના હાથમાં પકડેલું હતું. તે દેખાડવા કાઢે હોય. નરમ સુંવાળા વાળેથી બરાલયું, નાનુક, ગોળ આકાર એક માથું તેણીની છાતી ઉપર સુકપયું હતું; નવોજ છપાયેલા એક ચેહરો શાંત હાથમાં ત્યાં પોટેસો હતો; પોતાના નાના કદને લીધે દીલ જખમી કરનારું એક બરડડું ખભુ આ પૃથ્વી ઉપર બલિખ્યામાં ટકકર ઝીંકવા કાઢે આ જગતમાં પેદા પડ્યું હતું. તે રખડેલ જોરતે એકવાર ફરીને મોઢ મલકાવ્યું, કે નેમાં એક માતા તરીકેની મગરૂરી, વિશ્વાસ, મોટાઈ અને માયાનો ભેળ જણાતો હતો.

બારે ઉઘટથી મિસ ગ્રેગરીએ તે ઓરત માટેની ગોઠવણો તપાસી. મગર તેણી કાંઈએ બોલી નહીં. તેણી કાંઈ પણ બોલી શકે તેવું કાંઈજ હતું નહીં— એક અતુલની કહેવતો હક ધરાવે એવું કાંઈજ ન હતું મિસ ગ્રેગરી ને કે ચોપડીઓ લખવા માટે ધણીજ સુસાધરી આ વિગેરે કરીને મોટા અતુલજ મેળવી સુકી હતી, છતાં એક ઓરત તરીકે કુદરતે જે મક્કસદથી તેણીને આ પૃથ્વી ઉપર મેળી હતી અને તેણીથી જે લાભો મેળવવાની ગણતરી કરી હતી. અને તેમાં તેણી ખીન અતુલથી અને કાચીજ રહી હતી.

તેણીને મક્કને જવાનો માર્ગ ધણે લાંબો હતો. ધણે ખરો વખતતો તેણી પોતાની બેઠક માં અડેલી ને બેસી રહી, અને ગેલા નવી રાંકા આથી તેણીનું મગજ ચાલકમ ચાલ ગયું હોય તેમ વિચારવત અદાથી પોતાની સામેજ ટીકવા કહ્યું. ત્યારે ઍડીંગટન હોલમાં તેઓ દાખલ થયાં ત્યારે ટપાલતો સીપાઈ લાંથી બાહર નીકળતો હતો, અને તેણીના બાહનો નારતો લેવાનો વખત થયેલો હતો.

“તમારે માટે એક પારસલ લાંબો છું, મિસ,—” તે સીપાઈ એ પોતાની ટોપીને હાથ લગાડતા વાંકેટીકા ચામને કહ્યું, અને તે જોવાને મિસ ગ્રેગરી દીવાનખાનામાંજ ચોળી ગઇ. તેણી ની સાથે આવનાર તખીબ લાં નારતો લેવાને

હેબનાર હતા, તથા ખુશાલનાં એક પુકાર સોબજો. અને ફરીને જોતાં મિસ ગ્રેગરીએ પેટું પારસલ ઉખેડતાં તેણે દીઠી. તેણીએ આંખો ઉંચકી તેની તરફ જોયું.

તે તખીબ પોતાના ધંધાની રૂએ લીજ-જી લાગણીઓ ઉપર કાચુ ધરાવવામાં કુસળ અનેલો હતો, તેણે કાંઈકે લાગણીથી મિસ ગ્રેગરી બણી નજર કરી, અને મનથી વમાર્યો:— “મારા બોદા, શુડનના કોદારમાંની પેલી માતા જેવોજ મગરર અને આનંદી એ પણ જણાય છે.” પછી તેણે મોટેથી પુછ્યું:—“શું છે, કાંઈ નવું જુનું બનવા પામ્યું છે. કે?”

“કાંઈ નવું જુનું !”—મિસ ગ્રેગરીએ કહયું; “નહી. મગર—” આમ કહેતાં તે પારસલ ઉપરનું કાગળનું પડ તેણીએ વધુ ઉખેડ્યું, અને તેની માહેથી સોનેરો ગીલીટના લાલ પુદામાં બાંધેલી એક સુંદર ચોપડી બાહરે કાઢી. “આ—આ મારી ચોપડી છે,—” તેણીએ કહયું. મારી પોતાની લખેલી ચોપડી” ત્યારે પાંચનાર, આ બેમાથી વધુ મગરર તું કોણને ગણશે ? એક મત ફોતે એક અંધારતો.

If you have tried everything for Malaria and can not shake it off just get a bottle of **Pamala. It will cure you.**

રામબાણુ ઉપાય.

“અરરર ! શું થયું પડી—ગયો નરતી પડી ગયો બહુ લાગ્યું રાંધે બહુજ લાગ્યું ને !” કરતો મોઢોલો તણે ઉપર થઇ ગયો કેમકે નરતી ઓટલાપરથી હેડળ પટકાયો હતો. પણ ઘુરત પાસેના પેસુબાએ કબાટમાંથી પેરી-ડેલીસનું પેનડીલર ચોપડ્યું તે અંધારાકસાકમા નરતી રમતો દોડ્યો તમે સમજ્યા કે ?

પેસુબ,

ANCIENT BUDDHIST REMAINS IN MAHARASHTRA.

Specially written for **Gulshan** by
NEROOM.

It is a world-known fact that the fate propagated by the great Budhaspread through many countries, soon after its birth, and was on the height of its eminence in the time of King Asoka, the grandson of the famous Sandracottus or more properly Chandragupta.

King Asoka's conversion to the fate took place about the year 260, B. C. Buddhism was no longer, at the time the religion only of the poor and humble, but was openly professed by a great King and propagated far and wide by the help of all the resources at his disposal. This fact makes King Asoka stand to Buddhism in the same relation as that in which Darius the great stood to Mazdaism, and Constantine to Christianity.

At this epoch of time,—about two thousand years ago—the Buddhist monks and devotees, zealous,

and vigorous as they were entered the Saiādhri hills of Maharashtra, and considering the magnificent aspect of Dame Nature there, cut dwellings and places of prayer and refuge, out of the solid rocks which now go by the names of Bhaja, Karla, and other caves.

The caves finished as they are without a due amount of artistic skill, still make the chance travellers, who visit them dumb with wonder and amazement when they reflect upon the gigantic structures, and the hard labours, which the Buddhist emigrants were put to.

Well knowing that many gentlemen from Bombay and Poona are wont to visit the caves of Karli, I shall endeavour to describe something about Bhaja, and the surrounding scenery.

On the Southern side of the station of Karla and immediate

ly behind it there is a chain of hills,—a part of the circular chain, which is supposed to be the crater of a Volcanic.

The caves of Bhaja are just on the backward slope of this particular hill. Immediately beneath it, is placed the pretty little village of Bhaja surrounded with groups of tall green trees; this village is given as an Inām to a respectable and educated Brahmin gentleman of Poona, who is commonly called Bhajedar.

It takes at least ten or fifteen minutes to reach the main entrance of the caves. They are situated just on the brink of the hill, the slope of which leaving behind it a foot-wide space from the entrance, rapidly declines down hill. To Guard against dangers the present Government has barricaded the entrance with iron-railings.

The main cave is something like an oblong church with a nave and side-aisles. It is about fifty feet long by about twenty feet broad, also has a circular apse, on the farthest extremity. The roof is circular resting on pillars hewn out of rock; each of these having a carved capital. The interior is not so spacious as that of the Karli caves.

On either side of the main cavity there are cells above and

below, scooped out of the solid rock. These cells are very rightly supposed to have been occupied in by gone times by either the pilgrims or the monks of the Buddhist faith.

There is a large number of these square-shaped cells some six or seven feet high and as many feet broad. There is a small entrance of about two feet wide to each of these pegeon-holes. Inside the cell is a raised seat cut out of the same stone, for the monks to sit on the Eastern side of the main cave are two others, small, but carved out in like fashion. There are more finer and look more picturesque than the principal one. On the right side of the entrance to these small caves are relieved out of the rock, two chariots with spoked wheels, driven apparently by two warrior princes. Two watchmen in Indian garb, and turboned-heads guard the entrances of these little structures.

Inside the caves there are some four or five drum-like structures of solid rock but not so big as to rival that of the main cave. The diameter near the base of each of these solid cupolas must have been not less than three feet.

Leaving these behind, we

come across, a number of cells again, above and below, each containing a raised seat in side and a fine little arch above its door-way. There are a couple of lines, in no perfect and skilled hand, inscribed in some unknown-more probably Pali-language on the wall out side the cave. Outside, and on the Eastern side of hill with its caves, rise at right-angles the two street and almost perpendicular peaks, bearing on the summits two ancient forts in good order, of the time of Shivaji. These two ancient and historically important forts—Lohogad and Visapur—of the Maratha fame lift their heads majestically over the caves. If the interior of Lohogad fort is more minutely examined, it is ntonce discerned that formerly there ought to have been cells for Buddha worshippers, which cells are turned in to prisons, where the Peshwas used the send in their enemies, who scarcely came out alive from these dungeons. The antiquity of the said fortress is descrbed by Professor Michael Macmillan, —Principal of the Elphinstone College Bombay in his novel, "In wild Maratha Battle," who says, "It was not long before he saw, sticking up in the sky before him, the out work of Lohagad called the scorpions

string, and knew that he was near that famous fortress, which is old enough to be mentioned by Ptolemy, and is one of the strongest of the hill forts in the Deccan." At the same time, the Professor goes on picturing the exquisite scenery out side the fortress, "They conversed on wind-swept top of Lohagad, as they walked at the witching hour of sunset round its battlements, and looked down on the table-land of the Dekkan and the many mountains that rise from its surface. On the North they saw the Tudrayani flowing to Khadkda; the Eastern view was blocked by the mountain of Visapura, with its embattled summit; on the South rose the tapering cave of the fort of Tongi, and a little further away the sister peak of Tikona. "On the West the sun was setting over the high mountains on the edge of the Ghants," and which disclosed to view the tiled-houses of Khandalla and Lanola.

In putting before the public, this short, but illustrative and interesting description of these Remains of the Ancient Buddists,—which more or less were turned some centuries ngo in to Maratha hill-forts,—my chief aim and object is to point out the grand works of Art and Nature on the road between Bomoay and Poona.

A PEEP.

Hunger, cold, rage, hard-work, contempt, suspicion, unjust reproches, are disagreeable; but debt is infinitely worse than them all. If you have fifty cents and can get no more a week, buy a peck of corn, parch it and live on it, rather than owe any man a dollar:—Horatio Greely.

* * *

Who goes a-borrowing goes a-sorrowing.

* * *

What keeps one vice would bring up two children:—Franklin.

* * *

High interest mean had security.

Duke of Wellington

* * *

Knowledge is like the mystic ladder in the Patriarch's dream. Its base rests on the primeval earth—its crest is lost in the shadowy splendour of the empyrean; while the great authors who for traditionary ages have held the chain of science and philosophy, of poetry and erudition are the angles ascending and descending the sacred scale and maintaining as it were the communi-

cation between earth and heaven.

Lord Beaconsfield.

* * *

Books are to mankind what Memory is to the Individual.

Lord Avebury.

* * *

The wise, (Minstrels or sages) out of their books are clay and in their books as from their graves they rise Angels—that side by side, upon our way Walk with and warn us.

We call some books immortal. Do thy live?

If so, believe me, time hath made them pure,

In books, the veriest wicked rest in peace—

God wills that nothing evil should endure:

The grosser parts fly off and leave the whole,

As the dust leaves the disembodied soul.

Bulwer Lytton.

* * *

PAIN KILLER IS THE FAMILY MEDICINE

ready at all times to overcome cramps, cold, diarrhoea and other similar bowel complaints. Try it and you will obtain quick relief from pains.

એકું નેરાવર વીજળીક બતી લઇને
તે કાચ આગળ ધરી અંદર શું હવે
તે એક પળ સુધી જેમી નેઈ શક્યો નહિ !
નજર દરાવતાજ તેને જે દેખાવ લેયો તેથી
તે હેલતથી બે ડગલા પાછળ હઠ્યો. તે નાના
ઝોરડાની વચ્ચે વચમાં એક મોટો કાબર
નાગ હતો. બતીનો ઉગ્મશ પડતાંજ તેને પો
તાની ભયંકર ફેન ઉચ્છરી જે નેતાંજ
જેમીના હાંત ગગડી ગયાં.

“જેયો કે આંચ નાગ ? પેસ્તનજીએ
વધાઇ લેતાં પુછ્યું, કેમ બચ્યા છાતી ધપ
કેજ કે ? એરે એ એવો છે કે જરાક ને
કરડે કેની તો માણસ પાણી પીવા નહી ઉભું
રહે; એ આંચ ઝોરડામાં છુટો થઈ ગયોજ !”

“પછી” જેમી બીહતાં બીહતાં બોલ્યો,
“તેલ, તું હમણાંજ વધાઈ લેતો તો
કેની કે હું મારે ખાતર બીજનજી આ
ગળ હાથ નેડું તેના કરતાં મરવાનું પસંદ
કરું, તો નેહિજ તો આ ઝોરડામાં દાખલ
થા, ને તું મરી જશે તો હું તારી બઈરીનું
ખૂણુ પોશણુ કરશ.”

ગમે તેટલું કરવા છતો જેમીનાં મોઢાંમાંથી
ધાસ્તીની એક ચીસ પડાઇ ગઇ.

“તારે આપ નાગને દરેક ચાનસ આપવો,”
તેણે આગળ ચલાવ્યું, “આંચ ઝોરડામાં તારે
એની સાથે એક કલાક રેહવું. ને ને એક
કલાક પછી તું છવતો માલમ પડ્યો, તો
એની કબુલાત આપુંજ કે મારે તારી બઈરીની
સાથે, તારાંબી ચુનરાણુ કરવું હવે નેહિજ
તો તારી હીમતની કીમત તારે નશીબ તારી
સાથે કેવું આવેજ તે ને તું મારે કેહવું ના
પાડતો હાથ તો આંચ ધડીએ તમારે બેઠ
જને મારે ઘેર છોડી જવું.”

હીક છે તે હું ના પાડતો નથી.” જેમી
એ હાંક કચકચારી જરાય વાળ્યો.

“એમ છે તો, જલદીકર, નહી તો
પછી મેહરાં સુધીમાં આવશે.”

“તમે તમારે સાડું બરાગર બંજાવજો.
કે મી. પેસ્તનજી હું મારાંબી બરાગર બંજાવજો.”

એટલું બોલીને એક ધસારામાં તેણે તે
બારણુ બોલ્યું, અને પેસ્તનજી હલુંતો કંઈ

બોલે તેટલાં તો તે પેલા ઝોરડામાં ગયો.
અને બારણુ રોકી દીધું.

“બાવાજી !”
મેહરાં હવે સુધીમાં આવી આંકપર બેઠી

પેસ્તનજીને હાંક મારતાંજ એક યુનેગારની
માફક તે ચોક્યો.

“દીકરી ?” શું છે ? જરાક સુધી રહે.”
“તેને એવો ગભરાપણો નેતાંજ મેહરાંએ

ધાધું કે કાંઈબી બન્યું હોવું નેહિજ. તેણી
તુરત આંકપરથી ઉભી થઇ.

“બાવાજી, મારો જેમી કાંઈ છે ?” તેણી.
એ પુછ્યું. મેં એને સાડું રાખવા તમને

કેહતાં સાંભળ્યો બોલો, બાવાજી તમે મારેથી
કંઈબી છુપાવોજ મારે એકદમ તે બહુનું

“નેહિજ તમે એને શું કીધું ?”
“શું કરે ? કંઈ નહી ! કંઈ લેલી બેલી

તો નથી થઇ ?” પેસ્તનજીએ અત્રાનપણ
બતાવ્યું.

બોલોનાં, એમ, શું કરોજ ? જેમી, જેમી
તમે કાંઈ છે ? હવે તેણીએ મોટેથી જેમીને

હાંક મારી.
“હુર રહે મેહરાં એને હુર રાખો. મીં

પેસ્તનજી તમારી સરત ચાલ રાખો.” જેમીએ
અંદરથી છુમ પાડી.

એક ચીચવારી સમેત મેહરાં પોતાનાંબાપ
આગળથી ધસારાપાંધ. દોડી ગઇ. પેલા દરવાજા

ખોલી નાંખ્યો અને તુરતજ ઝોરડામાં ધસી ગઇ.
“એ લોક એક બીજને ખરેખર આ

હેજ. ખરેખર હું બુઝ્યો,” પેસ્તનજી મનમાં
બડાડ્યો.

તે હવે પોતે પેલા ઝોરડામાં ગયો. મે
હરાં પોતાના વરને વળગીને ઉભી હતી. ઝો

રડાને એક નાકે પેલા મરી નાગ પોતાની ફેન
બહાર કઢાડી હલાવતો હતો. પેસ્તનજીએ તેને

તુરતજ ફેનમાંથી પકડ્યો અને એક ખાંલી બોલ
માં નાંખ્યો.

“આંચ નાગ જરાક કરડ્યો કેની તો
માણસનું તરતજ મોત નીપજેજ.” તે મોટે

ધી બોલ્યો, “પણ એની એરની કાણળી ગઈ
કાળજ કંઠાડી લેવામાં આવીતી.” જેમી તુને

એ વાતની ખર નહી હતી અને તે છતાં
તું અંદર ગયો જેથી તે તારા કબાલો બરા

ગર રીતે પાછોજ. હુંબી મારી સરત શરો
સરમથી પાળશ.”

તે દીવસથી પેસ્તનજીએ પોતાનો બોલ
બરાગર પાળ્યો. જેમીને તેવને એક સારી જેમી

નોકરી અપાવી અને તેઓને પોતાને ત્યાંજ રાખ્યાં.

પ્યાર!—અજબ ચીજ!!

(શુકશન માટે)

લખનાર—Kolan.

હા પ્યાર! એ એક નિર્મળ વહેના પાણીનો ઝરો છે કે જેના પાણી લાકડીએ માર્યા કરી પી. છુટાં પડતાં નથી. પ્યારને ખાતર માણસો શું શું કરે છે તેના યોગક દાખાઓ નીચે ટાંકું છું.

શેરીડન નામનો વિખ્યાત લેખક પ્યારને ખાતર પોતાની પુતળીને ઘેર એક યોગાલા તરીકે નોકરી કરી હતી. તે દરરોજ સાંજે જ્યારે પોતાના શેક ને પોતાની પુતળીને લઇને ગાડી હાંકારી જતો ત્યારે તે તેણીને આંખના છુપા ઇસારાઓ કરતો કે જેનો જવાબ તેણી તેજ રીતે આપતી હતી. આખરે તેઓ પરબી ગયાં હતાં.

કોઇ એક “એનયુડ” પોતાની પ્યારીને ઘેર ૨૦) વરસ ઘેર નોકર તરીકે રહ્યો હતો અને પેલી બાઇ કે. જે પરણેલી હતી તેનો ધણી મુલા પડી પરબી ગયો હતો.

કોઇ એક જરમન એરને (ઉમરાવે) પોતાનો “હાય કાપી નં”આઓ હતો કારણ કે તેના હાથની એક આંગળી ભુલથી તેની પુતળી ના ગાલ ઉપર મરાઇ મઇ હતી.

એક ઉમરાવ પોતાની પુતળી અગમ એ પ્રેનસીસ તરીકે રહેલો હતો ને પછી તેને પરણી ગયો હતો.

એક ઓહીયોનો માલેકે જે પોતાના ખાતામાં ની એક જીવાન હેડી- ટાઇપીસ્ટ સાથે પ્યારમાં પડેલો હતો તે તેને દરરોજ એકની એક પ્યા રની વાર્તા પોતાનાં ને તેનાં નામ સાથે આપતો

હતો. આખરે તેણી માહત થઇ તે તેની સાથે પરણી ગઇ.

એક જીવાન અમીર કાઉન્ટ ક્રીસ્ટીસ અરમેક કે જે એક એકુનની હોકરી સાથે પ્યારમાં પડેલો હતો તેણે પોતાની મરણ પોતાના બાપને જીવ્યાની આ ઉપરથી તેનો બાપ ધબોળ ગરસે થયો ને તે કામ નહિ કરવાને તેને કહ્યું જેને તું મારી મરણ વિરૂધ્ધ ચાલશે તો મારી અધક ને દોઝલ ઉપર તારો જરાબી લક રહેશે નહિ. પણ તેણે પેલી દોઝલ કરતાં તેણીને પશુવાનું દરરોજ ધારણ ને ૨૦૦,૦૦૦ પૌંડની વરસ દહારેની આવક બોઇ બોઇ તે ત્યારે પોતાનો હક બોઈ બોઇ ત્યારે બોલ્યો કે “મેં આ મારા લીધેલા પગલાં માટે” એક ઘડી પણ પરતાવો કરીશ નહિ ને કરતો પી નથી પણ બચકે હું વધારે મુખી છું.

ગ્રીન્સ એમરસીન-મુ બેનથીમ રચીનફો

કે જે હોલડની રાણીનો કઝીન થાય છે તે એક વેપારીની હોકરી સાથે પ્યારમાં પડેલો હતો ને તેને તેની સાથે પરણવા માંગ્યું. જરમનનો શહેનશાહ પણ આ સંબંધની સામે હતો. તેનું પણ કશું વચનું નહિ. અને તે આખરે પરણી ગયાથી તેના નાનામાઇને ૨૫૦,૦૦૦ વારસીક આવકવાસી બાદશાની જગીર મળી અને ત્યારે તેને એમ તેના હકમાંથી બાતલ કરવામાં આવ્યો ત્યારે તે બોલ્યો કે “મને કહેવાની જરૂર નથી કે હું પહેલાં કરતાં વધારે મુખી છેક. હું ત્યાં મુખી જીવસ ત્યાં મુખી એટલાં માટે

હું ખુશી થઈશ કે મેં મારાં ને મારી બેરીનાં સુખને ખાતર મારી બાદશાહી મીલકતને આ- વડે ખોલી બેરવાનું મકકમપણું બતાવ્યું છે, ને મેં મારાં ને મારી બેરીનાં સુખને મારા બાદશાહી મેહતના સુખ કરતાં ચક્રવાતું ગણવાનું મકકમપણું બતાવ્યું છે.

ડયુક ઓફ રહોનસ્ટોકનો વારસ ડયુક ઓફ હોકખને નામનો હતો તે એક દુકાનદારની ઊકરા સાથે ધ્યારમાં પડ્યો હતો. તેણે જ્યારે પોતાના બાપ આગળ આ કહ્યું ત્યારે તેના બાપે જો તે આ પગલું લેવ તો પોતાના સંબંધ વારસામાંથી દુર કરવા કહ્યું તોપણ પરપચો ને પોતાનો બાદશાહી વારસો ખોલ્યો. તે બોલ્યો હતો કે "હું એક શાફર તરીકે મારું ને મારી બેરીનું ગુજરાન કરવા માંથું છું હું એક સ્ત્રી કે જેને હું મારા ખરા દિલથી ચાહું તેની સાથે આખરશરથી ગુજ-

રાનકરી તેના પ્યારથી જોટલું સુખ ભોગવશ તેટલું સુખ હું તેણી વગર મારા પાહદશાઈ મેહલમાં કદીપણ મેલવી શકતો નહિ" તેના બાપની વારસીક આવક રૂ. ૧૦૦,૦૦૦ પૌંડ હતી. એક ઇલાશ્વન અમીરે ધ્યારને ખાતર હાનમનો ધધો કીધો હતો. મારકવીસ તે કેસર ઓફ નેપ્પરના દોકરાએ પણ ધ્યારને ખાતર પોતાનું સર્વસ્વ ખોલ્યું હતું.

આર્ચ ડયુક ઓફ ઓસ્ટ્રીયા કે જે ઓસ્ટ્રીયાના એમચરનો ભત્રીજો થાય છે તેને પણ ધ્યારને ખાતર સર્વસ્વ ખોલ્યું હતું. ધ્યારને માટે યુનાહો પણ કરવામાં આવ્યા છે એક જે-એ-એ કમ્પાઈ ૩૪,૦૦૦ પૌંડની રકમ ચોરી હતી જ્યારે તેને પુછવામાં આવ્યું ત્યારે તે બોલ્યો કે "મારી પુતલીને પરદેશમાં લઈ જઈને રાખવાને લાં એક સુખી ઘેર વસાવવાને તેણે આ કીધું હતું.

સંમાસ.

સાચી સલાહ.

કબજાત અને અરૂચી મટાડવાના, લોહી સુધારવાના, વિર્યવિકારના ગમે તે દાંધ કુર કરવાના, ગમે તે જાતની અને ગમે તવી કમજોરી નાશુદ્ધ કરવાના, અને સ્મરણ શક્તિને સ-તેજ કરવાના દેવી ગુણો અમારા

મદન મંજરી ગોળીઓ

ધરાવે છે. એવી સાચી સલાહ તમામ વિદ્વાન વધદા અને બહોરા ડોક્ટરો પોતાના દરદીઓને આપે છે.

વધુ વિગત માટે અમારું તદન મક્ત મળતું 'વેદ વિદ્યા' નામનું ૧૨૯ પાનાનું વર્ધકીય પુસ્તક મંગાવો. સર્વવૈદ્ય નારાયણજી કેશવજી ભનમનર-કાકીવાલા-આંચ એરીસ-નં. ૧૮૭ કાલબાદેવી-સુબર્ષ.

બિરબલ ચરિત્ર.

(ગદ્યકથા ચાલુ)

શુભરાત માટે ખાસ

જુદાં જુદાં સાધનોપરથી લખનાર—પાકનજી બરબરજી કેશાઈ.

પાદશાહનો બોલ નીચે-બીરબલનો ઉપર !

બીરબલની ફતેહ ન્યારીજ હતી. દરીફોને તે તે માલુમાલુ બોલાવતો ગમે એટલા પુક લાગતા. પણ અંતે હારખાતા તેઓજ અને પાછા પડતા તેઓની તકલીફો લાગત અકબર તે તરત ચેતી જતો અને તેમનાં મેલાં દિવસું કપડે પણ પામી જતો બીરબલ તે મુજબાં જ દસતો, અને લાગ આગે ત્યારે એવો ફટકો મારતો કે તેમની મુજબાં ઉંચા નીચા આંકડા આપોઆપ નીચા વળી જતા.

પણ આવી સરસાઈ શત્રુઓઉપરજ તે ચલાવતો હતો એમ નથી અકબર દાનાશનો નમુનો હતો, તેને પણ બીરબલનાં ચાતુર્ય આશ્ચર્ય ગોચા હાય એકવા પડતા ધણીવાર એવા સન્મેગો બનતા કે અકબરની હાતો બીરબલની નાઃ અને છેવટે બીરબલ ફારતો એજ રીતે પાદશાહની ના અને બીરબલની હા હોય

તો અંતે હા તે હાજ થતી ! એ રીતે ફાલી જવાનાં કાળ શોખાં નથી. શત્રુઓ તે નાશ થાયા કરતા અને પાદશાહ પોતે બહુ ચીકમાં આવતોઃ પણ ચતુરાઈ કાઢતા બ.પની છે ! બીરબલની પાદશાહ ઉપરની ફતેહના થોડા દાખલા આ રહ્યા.

x 1 x

શત્રુઓનો સમુગો પરાજય કરી બીરબલ વજરાત ઉપર પાછો આવી બેઠા પછી પાદશાહ એક દિને પોતાના બગીચામાં ફરતો ફરતો ત્યાંજ આશ્ચર્ય જઈ ચડ્યો. સાથે થોડાક ખાસ દરબારી અમીરો હતા દિવસ કંકડતી થંડીના હતા, અને શિયાળાનો મઘીમા કેવો ભારી હતો તે પદશાહને પાણીમાં હાથ બોળી જોતાં માલુમ પડી ગયું તરત તેને ગમત કરવાનો શેક થયો.

“આ શિયાળાના દિવસમાં આ તળાવમાં આખી રાત ગુળરે એવો કોઈ છે ? તેજે સવાય ઉઝાગો” ને ગાહ દિમતથી બહાર

આવે અને આ કામ ખાતરીપૂર્ક બતાવાવે તો તેને હું પચાસ હજાર રૂપિયા - ધનામના આપું ! છે હિમત ?”

પણ પોઆ દરબારીઓમાં હિમત ન હતી પાંદશાહે આ ધનામ રહ્યેલમનો કાઢખી ધણી તળાવમાં બેસે તેને આપનાની ખુશી દેખાડી આ વેળા થોડેક છેટેથી બેગા મળેલાં લોકોમાં એક મુકલેસ બાલણ પંથુ હતો, જેનાં શરીર ઉપર પુરાં પાંધરાં વસ્ત્રો પથુ નહતાં. તેણે ગરીબીને ખાતર ઉપલી શરત કબુલ રાખી, અને તે આખી રાત તળાવમાં બેસી રહે છે કે નહિ તે તપાસવા માટે અકબરે ખાસ ચોકીદારો મુકર કીધા.

બાલણ કપડાં મુઠાં તળાવમાં બેઠો. રાત ચુલ્લી અને દિવસ ઉઘ્યો. બાલણને કપડે પેલા ગરીબ ચોકીદારો બેઠે દરબારમાં હાજર થયો અને ધનામની નસબ કીધી. ચોકીદારોએ ખાતરી આપી કે બાલણે બેલે બેલ શરત બાંધી હતી જે ઉપરથી પાંદશાહે તેને ધનામ આપવા ફરમાવ્યું. પણ કેટલાક અદેખા દરબારીઓથી દેખી ખમાયું નહિ. તેઓએ ક’ઈક તદખીરથી આ ધનામ આપાનું અટકાવ્યું. તેમના ડિખવ્યાથી ચોકીદારે ફેરવી તોલ્યું કે ખુદાવંદ, આ બાલણે જે સરી રાત સામેના ડુંગર ઉપર બેગાએ દવ બેગા કીધો ન. હોત તો તે જીવતા પામત નહિ.

“દવ બેગો માટે ધનામ મળે નહિ,” આમ કહીને બાપડા ગરીબ બાલણને દરબારમાંથી હાંકી કઢાવવામાં આવ્યો. ગરીબનો બેસી બેઠો. તે રહતો રહતો આગળ આવ્યો એટલે માર્ગમાં બીરબલની સવારી મળી તેણે માંડીને સવં વાતો કહી બીરબલે તેને બીરબલ આપી થેર મોકલ્યો અને બેચાર દિવસ પછી પાછો મળતા ફરમાવ્યું.

બીજે દિને બીરબલ કચેરીમાં ગયો નહિ. પોતાના સમય આગમન તેણે નહીં કાંડે એક ઉઘ્યો વાંસ દરાવ્યો અને તે ઉપર એક વાસણ તટકાવ્યું, જે ચોખા, દાળ, અને પાણી

હતાં પછી વાંસ નીચે થોડુંક ઘાસ બેગું કરી ને પોતે તે સળગાવવા લાગ્યો.

દરબારમાં બ્યારે બીરબલનો વખત થય ગયો તે છતાં તે આવ્યો નહિ. સારે પાંદશાહે તેને તેડું મોકલ્યું. ઘરમાં તે નહતો. જમાદારને ખબર મળી કે તે તો નહીં કાંડે છે, માટે ત્યાં તપાસ કરતાં બીરબલ જણાયો. પાંદશાહ ઉપર જવાબ મોકલાવ્યો કે “ચોકીદારમાં આવીશ.”

જમાદાર—એ તમે શું કરો છો ?

બીરબલ—જેતા નથી! બીચડી રાંધું છું.

જમાદાર મુઠમાં હસી, બીરબલની મુઠાંથી પાંદશાહને વાંકે કરવા દેડણે આ પછી અનેક તેડાં મોકલ્યાં તોપણ બીરબલે એકનો એક જવાબ આપ્યો. બે ત્રણ કલાક નીકળી ગયા તો પથુ તેમની બીચડી રંધાઈ રહી નહી. પાંદશાહને ચટપટ થઈ. તે પોતે બીરબલની ખુશી ખરી ગઈ છે કે શું તે તપાસવા ગયો તેણે ગુજ્યું કે “દીવાના એ તું શું કરે છે ?”

બીરબલ—જેલાં પનાહ ! બીચડી રાંધું છું.

અકબર—અરે મુંખે, તારી બીચડી તપાસણ ક્યાં અને અતસ ક્યાં ! આમ તે કાંઈ બીચડી રંધાતી હશે ?

બીરબલ—કેમ નહીં, રંધાય ? સારે પેલા તળાવમાં બેઠેલા બાલણને બે ગાઉ ઉપર ના ડુંગર ઉપર લાગેલી આગથી ગરમી કેમ મળી હતી ?

અકબર ચેતી ગયો. તાતો તો જ્યારે મર્યો. તરત બાલણને બોલાવી તેનું ધનામ ગણી આપ્યું, અને બીરબલને સામાથી સાથ દરબારમાં લઈ ગયા. એ તે ચાતુર્ય !

૨

પથુ પાંદશાહને તાના મારીને શુધ્ધ ટુકાણે લાવવાની આ દિમન તો કુન્ન નથી. એક દિને દરબાર બરખાસ્ત થઈ બ્યારે પાંદશાહે સવને પાન બીડાં, અતર, ગજરા વગેરે આપવાં ફરમાવ્યું આ દિવા દરબાન

પાદશાહના કુલના તુરા ઉપર નહિ દરતાં
ખતરનું એક જુદું ગાંધીયા ઉપર પડ્યું. એક
પરે તરત તે પાણુ કુલ ઉપર લેવાની ઉતાવળ
નીધી, પણ તે દીપુ ગાંધીયા પર પડતાંજ
સરી ગયું. આ બનાવ ખીરખસે આગાદ
જોયો. તેની નજર પાદશાહ સાથે એક યજ્ઞ
મંડપર સમગ્ર્યો કે ખીરખસ આ બાબતમાં
ગ્રામ પશુ દિવસે તાનો માર્યા વિના રહેશે નહિ;
માટે તેને કુંકરીજ તોડવાનો કરદ કીધો. તે
વામદારે પાણીનો હોજ ખાલી કરાવી તે અ
તરથી ભરાયો, અને પોતાની રમતોને આ
જગા જેમ ગમે તેમ વાપરવાની છુટ કીધી.
આ વેળા આલેલી લૂટ જોવાની બહુ મગ્નહ
પડી. એ મગ્નહ જોવા પાદશાહે ખીરખસને
બોલાવ્યો અને અનરથી જારેલો હોજ દેખાડ્યો
પાદશાહની મતલબ જુદીજ હતી. તે તો
ખીરખસે કાસે જતપસો બનાવ દેખાડી શાખાથી
બોલાવા મુંઝા તો હતા. પણ ખીરખસ
ચકાર હતો. તે સર્વ મનલબ ચેતી મયો.

પાદશાહે બે દરકારીથી પુછ્યું કે “ કેમ
ખીરખસ, અતરની છુટ જોઇ ? કેવી મગ્નહ
પડે છે ? ”

ખીરખસ જ ને હાથ જોડી બેઠો—“જેહ
પનાહ, બેઅદબીની તકરાર માફ કરો તો
કહું: જે જુદી મઠ તે હોજથી કેમ આવે?”

પાદશાહ પાણી ઉતાર થયો. તેને બહુ
લાગ્યું, પણ ખીરખસ આગળ તેના ગૂસ્સા
કે ધમકીનું કશું ગતર્યુ નહિ.

૩

પાદશાહે ખીરખસને વચન આપ્યું હતું
કે તેનો જે વાંક પડશે તો તેનો ઇનસાફ
તે કહે તેની પાસેજ કરવામાં આવશે. એ તે
હાક બન્યો એવો કે એક વાર ખીરખસ ખરેખર
વાંકમાં સપડાયો, અને હજારો રૂપિયાના દંડ
વિના તે છુટે એ મન હતું. પાદશાહે તેને
જે હતું તે કહી ઠિપુ અને ખીરખસ વાંક
કબુલ કરીને દંડ આપવાને રાજી થયો, પણ
પાદશાહે પોતે દંડની રકમ મુકકર કરવી નહિ

એમ વિનંતી કધી.

પાદશાહ—કાં નહિ ? ત્યારે પંચ કરો
અને તું કહે એ અમીરો જે મુકકર કરીએ.

ખીરખસ—જેહાંપનાહે મને કબુલત
આવેલી છે કે હું કહું તે મણીઓ કને મારો
ઇનસાફ કરાવવો. મારે દરખાસ્તો કે અ
મીરો મને પસંદ નથી. હું પાંચ દેડાઓ જે
દરાને તે આપવા તૈયાર છું.

પાદશાહ—દેડા જેવા નીચ લોક આગળ
તે તારો ઇનસાફ હોય ? કેજી ઉચ વર્ણના
શેક સાબુકારોને બોલાવ.

પણ નહિ. ખીરખસ પંસાની બાબતમાં
બહુ નીચો દેખાય આવ્યો. તેણે તે દેડાઓ
કનેજ ઇનસાફ મંગાવવાની ખુશી ખતાવી જે
ઉપરથી નાચાર ધઇ પાદશાહે પાંચેક દેડાઓને
બોલાવી મંગાવ્યા, તેમને સર્વ ખીનાથી વાંક
કીધા, અને પછી ફરમાવ્યું કે સારી પેઢે
વિચર કરીને ખીરખસને તેના વાંક મુજબનો
તમારેથી યાવ એટલો દંડ કરજો. ”

દેડાઓની ખુશીનો શો પાર ! ખીરખસ
જેવા વજરનો ન્યાય તેઓએ તોલે ! શાખા !
તેઓ તો મુઠપર હાથ મુકી, લાંબા હુકા
હાથ કરી, ઉંચા નીચા ડોકાં કરી, પોતપોતા
માં જુદી સાચી મરજત કરવા મંડ્યા.

એક કહે—“ આજ કીક સામ આવ્યો
છે, હાં ! ”

ખીરખસે—“ એને એવો દંડ કરવો
કે મરતાં એ જુવે નહિં ! ”

ત્રીજો ભરો—“ વીરા વખત દરા તે
કેટલા ? ને તેની ઉપર ખીજ દરા. એટલો ભા
રી દંડ દોષ તો શું ખોટું ? ”

“ જરો દરા ! બાપ ! બાપ ! બાપ ! મારી
લાખ્યા ! એવડો દંડ તે કેણુ કરવું હશે ? ”
“ એના બાપથી એ અપાપ ખરો કે ? ”—
“ ના, ના, ના ! શું મારીમારી નાખવો
છે ? ”—“ છાકરા બોકરાં દરો તેને જુબે
મારી બીમારી કરવાં છે ? ” આ રીતે બાપી
નાઓ એક પછી એક બેસી ઉઠ્યા.

“વાર ત્યારે એકશોની ઉપર પચાસ ક રિયે તો કીક ને? એમાં તો એક પાંચ ઓ છી ન જોઈયે!” પહેલાએ પાછું સુચર્યું.

“પણ સાવે કીધી કાકાને ઘેરથી?” બીજાએ કહ્યું.

“કરજ કરે ત્યારેજ તો!” ત્રીજાએ ઉમેર્યું.

આ રીતે તકરાર કરતાં કરતાં તેઓ પચાસ રૂપિયા ઉપર આવ્યા, અતે તેમાં વડા ટેડાએ પોતાની તરફથી એક વધારીને એકાવ મેનો આંક નકી કીધો. પછી પાદશાહ આગળ જઈ હાથ જોડી, વાંકા વળી તે બોલ્યો કે “મહારાજ! બે પીસા, એક દસ, ને ઉપર ચોટલીનો એક, એવડો ત્રણ ઘણો દંડ અમે એને ફરમાવિયે છિયે. અમે બહુ વચાર કરીને આ કરાવ ઉપર આવ્યા છિયે. અને ફરીથી એવી તસ્મી બિરબલ કદિએ ન કરે એમ આ ફરીથી માનિયે છિયે.”

પાદશાહ અને દરબાર ટેડાઓ રિચાર કરીને આવ્યા ત્યારે બહુ ઉલટમાં હતી. તેઓ ને એવું થમાન હતું કે લાખ બે લાખનો દંડ વગર સમજે તેઓએ ઝાટકી નાખ્યો હશે, પણ ન્યારે ચોખી એકાવન રૂપડી ઉપર વાન આવી ત્યારે પાદશાહથી હસી પડાયું. તે હવે સમજ્યે કે બીરબલ ગતમાં રમ્યો હતો, અને મોટા દંડમાંથી છટકી જવા ચકીજ તેણે આ ટેડાઓના ન્યાયની બાજુ રચી હતી. એકાવન રૂપિયાનો બી દંડ નહિ કરતાં તેણે તકરીર વારનો. ચુનાહ માફ કરી છોડી મુક્યો.

એક દહાડો પાદશાહે બીરબલની ચતુરાઈની પરીક્ષા લેવાનો કસ્દ કીધો. પોતે તેના હાથ ઉપર વખતે વખત માંચત ચતો હતો માટે એકવાર તેને ખાન માંચત કરવાની મતલબથી પાદશાહે એક તદખીર સોધી કહી તેણે ગંબીરાઇનું દોળ ધાકીને કહ્યું કે “રાણીને એક એવી જાતનું દર્દ થયું છે કે તે ઉપર ચોપડવાના અને દવામાં નાખવા ચકી બળદનું દુધ જોઈયે છે; માટે સત્તર મે-

ળવી આપવું.”

બીરબલ ગભરાયો! જાત જાતની યુક્તિ ઓ સહજમાં તેનાં મગજમાં ઉત્પન્ન થતી હતી, પણ આ બળદનાં દુધને ચકીથી યુક્તિ લડાવવી તેની તેને સમજ પડી નહિ. પણ તેની દીકરી હુશિયાર હતી. પોતાના બુધ્ધિવાન પિતાનું બાળક એટલે તે પણ હુદિયાળી હોયજ હોય. તેણીએ બીરબલના બેદની સર્વ વાતો જાણી લઈ આંક દિવસમાં બળદનું દુધ આણી આપવાનું માથે લીધું. છું.

આ પછી મેલાં વરતો ભેગાં કરી આ ચતુર છોડી એક મધરાતે ઘરમાંથી નિકળી નદીને કાંઠે ત્યાં પાદશાહનો મેહેલ હતો તેની બરાબર સામે જઈ ઉભી, અને કપડાં ધોવા મંડી એક તો બીજાવડાં કપડાંનો આવાજ થતો, અને બીજો તો ધોનારી સુખથી ખજાતી વેળા દાંત પીસીને ચોકસ શબ્દ કહાડતી તેનો આવાજ; આ બંને મધરાતને સામે પોતા ને કાને ઓચિંતા પડપાયા પાદશાહની ઉંઘ ગઈ. તે ગુરસે થયા, અને કપડાં કોણે હુએ છે તેની ખબર કહાડવા માણસો દોડાવ્યા. તે ઓ જઈને જુએ છે તો કાંઈ ધોખી નહિ પણ એક નવ જવાન છોડી કપડાં ધોતી જણાઈ તેઓ તેણીને બહુ આગ્રહથી પાદશાહ પાસે લઈ ગયા.

બીરબલની છોડીએ પ્રથમ પોતાનું કામ છોડીને મેહેલમાં ચાલી આવવાની સાફ ના પાડી પણ ન્યારે પોતાની જખર જદસ્તીથી લઈ જવામાં આવશેન એમ તેણીએ જોયું ત્યારે જાણે બહુજ આનાકાનીથી રાજ ચઈ હોય તેમ ગઈ. મેહેલમાં તેણીએ પાદશાહને કોધાય માન દીધો, જેણે તેણી ઉપર પોતાની ઉંઘ ઉડાવી દેવાનો મોટો વાંક મુક્યો. બાપડી છોડી લંટરપટર ચઈ ગઈ, તેમ વળી અકબરે તેને વગર એળખવે બહુ ગભરાવી, અને મધરાતે આવી ગાખડ પોતાના મેહેલ આગળ કરવાનું ખરેખર કાંઈ પુછ્યું.

(અધૂરું)

તે છોડી કાંઈ ખરેખર ખીધી ન હતી. જો તે ખીધી હોત તો મધરાતે એકલી કપડાં ધોવા આવત નહિ: વળી જો તે ખીધી હોત તો બળદનું દુધ આપણી આપણની પોતાના આપને કંઈમાત્ર સેવી આવત ના, તે ખીધી ન હતી; તે તો અકબર જેવા પાદશાહની હજુરમાં એકરત જતે હાજર થતી વેળા ખીનું જોઇએ, એવા અપાર્ણખી ખીધી હતી; વળી તેણી જે બિના તરત પાદશાહ આગળ જાહેર કરનાર હતી તે નહિ માન્યામાં આવે એવા બિના હતી તેથી પાદશાહ યધારે ગુસ્સે થશે એમ માની લઇને ખીધી હતી. પણ એ ખીધવાના સર્વ દોષ હતા.

“બદે નવાજ ૧” તેણી સફાઈદાર જગ્યા નથી સંર નમાવી, હાથ જોડીને બોલી, “બહુ અગત્યનાં કારણસર હું આવી અધાર રાત્રે અહીં ધોવા આવી છું. બાકી શું સહવારે ધોવાનું નહવું?”

પાદશાહ—તે:શું કારણ ? જે હાલ તે ઝટપટે કહીતે.

છોકરી—બુદાવંદ ! તે કહેતાં મારી જગ્યાં પુરું છે. મારાથી તે બોલાય એમ નથી. તે કહેવા જેવું પણ નથી.

પાદશાહ—કહેવુંજ પડશે ! કેમ નહિ ! બોલ તે શું છે ?

છોકરી (બહુ પુનઃતી)—મહારાજ, તકરીર માફ કરશો. આજ રાત્રે મારા પિતાજીએ એક હાકરાને જન્મ આપ્યો છે, તેને લગતાં કપડાં ધોવાં મને મધરાતે આવવું પડ્યું છે.

આમ બોલીને તે છોકરી જાણે રાત્રી અને પુનઃતી હોય એવો દેખાવ કરવા લાગી.

પાદશાહ—એ તું:શું બોલે છે ? કાંઈ માંડી થઈ છે ? એમ તે:કાંઈ હોય ? શું નર બચાં જાય ? ત્યારે માહાનું શું કામ ! આવી વાત તો આપણી દીડી નથી તેમ સાંભળે પણ નથી.

છોકરી (પુનઃતી તદન નરમ પડી ગયો

હોય તેમ ધીમેથી પણ મળ્યુનીથી)—કેમ, બુદાવંદ ? ત્યારે બળદો દુધ આપે ત્યારે મહાને બાળકનો પ્રસવ કાં નહિ ? અકબરને તીર વાળો, તેને બળદ દુધની વાન ચાદ આવી ગઈ. ખીરબલની રાઇ તેણે જોઇ લીધી થોડાવાર આમોસ ને પછી તેણે પુછ્યું—

“તું કેણુ છે ? ખીરબલની પુત્રી કે

“હા, નામવર ! હું તેજ. આપને બહુ દુધ મળ્યું ?”

“વાદ વાદ, શાખાશ, બેરી ! હા, મળ્યું; અને તે મારેનું દામ આ તું દે ના.” આમ કહી પાદશાહ પોતાનાં ગળાંમ મોતીનો દાર વગેરે ઝવેરાત હાથે તે તેણી આખી પાદશાહી મિપાનાયાં બેસાડી તે આપને ઘર મોકલી આપી. ખીરબલને સરોપાય આપ્યો તે તો જુનું

* * *

એક દિને સાંજે ખીરબલ જમી ખાત પોતાના મકાનના આટલા ઉપર બેઠો કે એટલામાં મહેલમાંના એક નોકરને ઝડપથી લી જતો તેણે દોડા. બેસાડીને પુછતાં તે બેસાડો દ.ધોતે “જેહાંપનાહને પાણીમાં પાંચેમો યુનો બશેર જોઇએ છે, અને તે તાકીદે મારી પાસે મંગાળ્યો છે ને જે જાઉં છું.”

ખીરબલ—કારણ શું ? એ આતા ત આપી તે આગમન શું બન્યું હતું ?

નોંદ—કારણ તો વતે જનર નવદિ સ્થ જોગન લીધા પછી મેં જેહાંપનાહને પાનન પડી રકાળીમાં નગર કીધી, જે મેંમાં ભુકમ પડી તેઓએ યુનો સાવવા મને કરમાવ્યું.

ખીરબલ સમજ ગયો કે આમાં કાંઈ ખત છે. પાનને બાસ્તી યુનો લાગેલો હોવાથી પાદશાહ ગુસ્સે થયો છે, અને આ નોકર કાટકું કહાણા મળે છે. આટલા માટે તેણે સમગ્રી ખીનાથી નોકરને વધિક કરીને કહ્યું “જન્મા તારાં વરસ કરતી વૃક્ષાં ! આ

શેર યુનો તે ખાધો એટલે, જીવતો રહેતાર નથી. વાસ્તે એક કામ કર. બશેરને બદલે યુ નો એકજ શેર લેજે, અને એક શેર માખણ લખતે તે આ ચૂનામાં મેળવી પાદશાહ આગળ લખ જજે. માખણ સાથે યુનો ખાધાથી તને ધનિ થશે નહિ.

તોફરે તેમજ કીધું, પાદશાહે પેલો યુ નો તેને ખવાડ્યો, અને રાત્રે તેની પોટલી સ ણી જવાની વકકી રાખી, પણ જુઝાગમાં સધ લો યુનો નીકળી ગયો અને તોફર તો સહવા રમાં પાછો. પોતાના કામ ઉપર મુસ્તાદ રહેલો જણાયો. અકબર અચરત થયો, અને પેલા તોફર ઉપર તેને એટલો તો ક્રોધ હતો કે તે તે: જાન લેવાની ખીજ તદખીર રચી. તેણે એક લોખંડની ભડીવાળાને ખાતશીમાં દુકમ આપ્યો કે આવની કામે મારી તરફથી જે મા ખસ આવે તેને તારે ભડીમાં યાહોમ હોમાવી દેવો.

ખીજ સહવારે પેલાજ કમેતાલેના તોફ રને જોલાવી કહ્યું કે “ફલાના ચીના લોખં ડની ભડીવાળાને કારખાને જા, અને તેની ક નેથી પાંચશેર યુનો લખ આવ.”

સોખનાર જોલા તેને મારનાર નાચાર છે ! એતેશદ એવો બન્યો કે ભડીવાળા ત રફ જતાં માર્ગમાં તોફરને ખીરબલ સામે મળી ગયો. પરચુક કરતાં સધળી વાતોથી ખા તરી થઇ કે પાદશાહ તેનો જાન લેવાની કાંઇ નંતી તદખીર રચે છે.

“તું થોડો વખત મારી નેંડે આવ” ખીરબલે તેને રોડીને કહ્યું. “ અને પછી પાદશાહને કામે જજે.”

અનાદર થયો નહિ. તે વંછર નેંડે ગયો અને જ્યારે ભડીવાળા તરફથી કામ સરનગમ હતું રવાનો પેનામ મળ્યો નહિ સારે પાદશાહ વી ચારમાં પડ્યો. તેણે એક શીખ માણસને ફ રમ વ્યું કે ભડીવાળા કને જઇ શું બંધુ તે નો ખેલામે લાવે. જ્યારે આ ખીજને માણસ ભડીવાળા પાસે ગયો સારે પાદશાહ તરફથી આવનારો પહેલો તોફર તેજ હતો, માટે તેણે તે જાપડાને હાલી ભડીમાં હોમાવી દીધો. એ પછી પેલો ખીરબલ સાથે ગયલો તોફર આવી ચડ્યો. જે પાદશાહના ફરમાન મુજબનો યુ નો ખરીદી મહેલમાં પાછો ફર્યો.

પણ તેને જોઇને તો અકબરની અચરતી તો પાર રહ્યો નહિ. “કેમ તું પાછો ફર્યો ?” પાદશાહે તેને ધમકીથી પૂછ્યું. “શું રસ્તામાં ઉભા રહ્યો હતો કે ?”

તોફર યરથર ધુનતો જોડ્યો કે: “ખુદા વંત ! માર્ગમાં ખીરબલજીનું ધર આવ્યું, તે જોએમને જોલાવી પુછ્યું કે ‘જેહાપનાહ શું કરે છે ? સારી પેંડે છે કે ?’ મેં ઉત્તર દીધો કે હા, ખુદાવંદ ખુશમાં છે. એ પ છી હું લોખંડની ભડીએ ગયો અને આ યુ નો લાવ્યો છું.”

આ જોલાસો પાદશાહને ખાતરી પુવંક જણાયો નહિ, અને જ્યારે ભડીવાળાએ ભલતા જે તોફરને હોમાવી દીધેલો જણાયો સારે તો પાદશાહની રીઝમોરીની પાર રહ્યો નહિ. તે સમજી ગયો કે ખીરબલ વચે છે, માટે તે નીજ કારમાઇથી આ તોફર અમેવાર મોતથી બચી ગયો. કીજવારે પણ કં નહિ જીવતો રહી શકે એમ સમજીને અકબરે પેલા કમ તા

તોફરે પાદશાહના કામની ઉતાવળ દે

“અજલનોફીરેસતો.”

યાને

“મોતનો દૈત્ય.”

અખતાર—“હરમીઝ”

અજલનો શીરેસતો ડરામણો છે કાંય ?
પક્ષક પરની માટે ખદન કાં તપાસે ?

સાને અગાધી, તન આ કુચે

મમ યોર થાને, ન કાંઈ સુન્ને.

પોતાના પેરને બસ એકસો પુન્ને.

જરા તો ધર ખીર એ “જમરાય” ?

હમેશ રેસી તું ઉઘરો મસકાય. !

ન ધરડો, જવાન, —સપુન કે કપુન

બેરહેમ સારી અથાને છે હુડ.

રતન કરતી માતાની, કદર ખી તો કર

જરા કીસ રાખી, સમર ખી તો ધર

કેવાં બાક બેતો, રડનાં ફરે છે

કેવાં દીના તાલી-દુખમાં મરે છે !

શુ રિયતી પુન્ને પર છે દાકેમી !

યા બીન હુકમે કરેછ, તું જલગી !

એમજ ને છે, તો હું નમાતું સર

એવીજ હાય મરજ-તો બર લાય પરવ-

મહેબુબની મૂર્તિ.

ગાઝલ.

મહેબુબ તારી મૂર્તિ, નિહાગતા યેકો થયો.

મહેબુબ (૨૩)

તકષ્ટી, તનું જે તન્યાં, તનના સુખમાં તન્યાં

મનથી મહેબુબને નિહાગતા યેકો થયો—૧

જમતું ના ગમે જરા, લમતું બેમાનમાં

અજબ તારી આંખડી. નિહાગતા યેકો થયો—૨

પ્રહિ ! પ્રહિ ! તાનમાં, એવું છું જોવાનમાં.

માશુક તારું મુખડું, નિહાગતા યેકો થયો—૩

સરીર સુકાયને ! મનડું જુઝાય છે !

માશુકના મેગાપને, નિહાગતા યેકો થયો—૪

લવાનીશકંપ નરસિંહરામ કવિ.

“તું અને હું.”

ગાઝલ.

ગુલશન માટે ખાસ.

દશા નોંધે જશ્ન હય ઓર મંય હું

દિલે દરદ-આરાના હય ઓર મંય હું ૧

જમાના હીજરે કા હય ઓર મંય હું

ગજબ કા શામના હય ઓર મંય હું ૨

નહીં મનઝમ મુઝે અગ કુછ ખીજરશે

મેરા દિલ રાહનુમા હય ઓર મંય હું ૩

નહીં દયરો દરમશે કાઠ યતજગ

બશ અખતો દર તેરા હય ઓર મંય હું ૪

અદા કરતી હય દિશકા કામ પુરા.

કન્ન બી રોશના હય ઓર મંય હું ૫

ન કયું દરદે જુદાઈ અગ હો .તપકત”

તેરા દરદે રાક્ષા હય ઓર મંય હું ૬

નહીં હોતા અદાર કિરા તરાદ દેખે !

મેરી ખાહે-રશા હય ઓર મંય હું ૭

ખીજરકા કામ અગ લેતાં હું દિમશે

યે તુરફા કાહનુમા હય ઓર મંય હું ૮

“મોહબત” કે જખાંપર હય યે ખીશરા ૧૧

ખુદા કાં આશરા હય ઓર મંય હું ૯

એકલજ હીરજ તારાપોરવાલા.

(૧) જુબન-શીતમ (૨) તકલીફ અને
વેદના ઉદાહરણો. (૩) જુદાઈ (૪) એક પેગ-
બરતું નામ જે રાહનુમા કેળવાય છે. (૫)
દેવતા અને કાળા (૬) આશક (૭) કમી થયું
(૮) તંદરસ્તી બક્ષનારો હાય (૯) કલેહમંદ
(૧૦) અજબ-નાદીર (૧૧) ભેટ.

જમાનાની તાસીર !!!

(ગુલશન માટે ખાસ)

મખનાર:—મી० મેહરવાનજી મ. ખનાર

તે “સુધારણું શીખર” “છલાદીના કતી.

કપીર ગાઇ ગયો છે કે—

“જ્યાં દેખો જ્યાં દુખ્યા બાગા મુખ્યા કાઇ
નહીં રે”

આ કહેવતની સમ્બાધ દીન પ્રતીદીન વધુ મીઠ્ઠી થતી જાય છે. લોક કહે છે કે ઝાક ટરેલા વધવા સાથે નવાં દરદો પેદા થતાં જાય છે ! લોકને કું પુછું કે આમ કાં નહીં હોય કે નવા ઝાકટરો જાણુમાં ન આવેલાં દરદો આવેલાં જાણુમાં લાવે છે ! જે દરદના છલાકો આવેલાં ન સુઝતા હતા તે આવેલાં ને તેઓ હાલ સુઝે છે. આ તકરારને સમજીએ એવી શક્તિથી તોડે છે કે દરદીએની સમ્બાધ આગળ કરતાં બહુ વધુ પ્રમાણમાં વધી ગઇ છે, અને લોકો વધુ મોટી સમ્બાધમાં કાચી હાથે મરણ પામે છે. આપણા વીલાયતી ઝાકટરો જ્યારે વીલાયત સીધાવાના હોય છે ત્યારે તેઓ વાહકાપતી પુછમાં વીરેશ પુછુ બને છે ! “કાપ મારા બાપ” બોલી તેઓ કમરે કસી બકરાં મુઆફક માણુસો રહે સવા માટે છે. આ તેઓની પુછને “એપેન્ડી સાઇટસ” નામનાં નવાં દરદો વીરેશ સવળતા કરી આપી છે ! માંમાં એક બહા અંગ્રેજી શીખતી બાળકોને પેટ બાધી સદા વીલાયત

સીધારતા એક ઇંગ્લેન્ડ મોટા ઝાકટરે “એપેન્ડી સાઇટસ” નો પુકાર કરી મોટું જીવું “પેપ્ટો” મુકવા માંગ્યું. સતુર ભરવાર એતી ગયો, બાપડોને મોટા દીવસ સખત પહરેજ કરાવી અને ખરીજીમમાં “એપેન્ડી સાઇટસ” સદાનું વીલાયત થયું. આ સતુર ઇંગ્લેન્ડ મહત્ત્વ પુછુ જાહેર કરે છે કે વીલાયતી ઝાકટર સાહેબ વીલાયત જવાનો ખરચ તેની બાપડોના બીન્તરનાં ભેગો કાઢી લેવા માગતા હતા !

અધીપતીરાજ, આ નવો ઘોંધાર શું છે ? કહે છે કે જીવાન વધે ઘડપણ લાવવાનો પવન હાલ કાટી નીકળ્યો છે ! આ નવા પવનું નામ મહોભરી નામે તેવું ચોખાળ છે ! “Pyorrhca Alveolaris” !! કહે છે કે દાંતમાં પેશની પીડા થાય છે, તે પીડાથી બાજન શક્તી બીગે છે, માણસ નખાંડું જાય છે, અને એ વેળાસર દાંત કાઢી નાખવામાં ન આવે તો મોતને ચરણ ચાય છે. શીડીશ્યો નેનાં આ મતથી દાંતવંદોને તગકા પડવા માગ્યા છે. આપણો સુરુણવાળો રસ્તો રસ્તો પુકાર કરે છે કે ને માફ સુરુણ ખાય તે છતાં જીવાન ચાય ! આપણા દાંતવંદો પુકાર કરે છે

યધ પડ્યો અને મોટા પગાર ઉપરાંત બે આ નાનો ભાગ શેડોએ કરી આપ્યો. સરવાળે શેડોએ ઉંઝાણુ દરીઆ દોઢઝ્યા અને ધમાનને નળગી રહી દીવાળાં ફૂંકવાને બદલે પોતાની તાપમાણી કરી સ્વમાન બાળવ્યું. શેડોનાં શુભ મવા સાથે મારી વેપાર બુધ્ધી શુભ યધ નહિ અને આજે તમારી પગની પુનઃપ્રતિ પાંચ પધ સાની પુછું ધરાવું છું.” આ પાંચ પધસાં તે કેટલાં તે સવામનો જવાબ શું મલ્યો તે આ પ બાણો દો ? “આ ઓલા કસ્ટાણું જેટલા નહીં, એની પાંચે મારાં કરતાં ચાર ઘણાં, અને ત્રીમોર્ચન કેને દશ ઘણાં બ્યારે દામોદરભાઈનો તો વાતજ ના કરશે...” આ બાઈદાસને બદલે પારસો હતો તો ૧) લાખના ૧૦) લાખ બતાવતે !! કેમ સાહેબ હવે શું ધાર્યું ? નામ ઉકેલી બાણુનાર વેપારી થયું છે કેળવાયલા બીજાં રહેવું છે. કે બજેશા બીખરી બનવું છે ?

* * *

આ સાત મેટ્રીકની પરીક્ષામાં હાજર થનારી પારસી પ્રતિજ્ઞાઓનાં નામોની ટીપ તમે એ વાંચી કે ? તે માંહેલી કેટલીઓને તમે પીછાની ? મેહરાં મેહરનોચણ—ધીરીને એમ. ફરામણ, —તેહમી તેહમુરજી, લાડકવાયાં નાંમ બાપની બના, પણ અટકની ન પીછાન ! લાડકવાયાં નામે ધરમાં શોમે, પણ જાપાદારે સાર્યક સાંધે નહિ. આપ મહેા મટમટારજો નહી કે મુંબઈ નગરીએજ આ વાય વાંધે છે. અને પરદેશમાં આ પવન ફૂકતો નથી ! મેટ્રીકની ટીપ ઉપર નીગાહ કરશો તો પરદેશી પારસી પુત્રીઓ આ બાપદમાં ચાર ચાસણી વધુ અવધી કરતી જણાશે. એજ લગભગી અટકોનો ફાંડીમાયતી નથી અને તે વીંતે

મારા “-મુધારાનું” શીખર”માં મેં પેટલરી પુકાર કર્યો છે. પણ સાંભળે કોણ ? હાંતની વ્યાધી સાથે પારસી કાન પણ સુંઢન મોરતા બન્ય છે ! બેલેને જંગલમાં પુકાર કર્યાં કેશો ! આપણામાં રહેતે રહેતે કયાની નામોનો પ્રચાર થતો બન્ય છે પણ ઓક આવે તેવી અટકો ને હકાતી મારવાની હાંમ બીડવામાં આવતી નથી. જે અટકોથી બાપો લજવાતા નથી તેનેથી મેટ્રીકોએ શરમાવાને શરૂ કર્યું છે. ત્યાં સુધી “અંચરદસા” અટકોની જગ્યા સુધ્યાણી અટકો લે નહીં ત્યાં સુધી gilly-willy, મરજી ના મરજી છતાં માહી, અટકો ઓળખ આપણા કાજે કામે લંગાડવી જોઈએ. આમ કરવામાં છવ જેવી મુશ્કેલી નડશે નહીં. નવસારીમાં વસતા એક પારસી કુટુંબના નંગીશ જેઓ મારા મીત્ર થાય છે અને મુંબઈમાં નોકરી બજાવે છે તેઓની એક હસવા સરીખી અટક હતી; આ થી તેઓ બહુ મુંઝાતા; નેઓએ લીખત મીટ્રીક અંચરમેંટ જેમંટમાં અને જાપાદારે જાહેર નાંમુ કરી પોતાની અટક અંદલી અને આજ (૫) થી ૬) ધરસનાં અંચરસામાં તેઓની પેલી પુરાણી હસવા સરીખી અટક સર-અ-સર શુ મ થઇ છે. મહીના દીઃ ૫૦) પારસીઓ આ મ અટક બદલે તો પછી મુધરેસા જમાનાના મુધરેસાં બાળકોને શરમાવાને અને તાણા બાળી સાંભળવાને કારણ મુજે નહીં. જેમ અપટ અટકોનો ફાંડ અણુપડ લીમાયતી નથી તેમ જાપાદારે લાડકવાયાં નામે જાપી મારવાનો ફાંડ તરફેણી નથી, પછી બસેને બીજા ગમે તે વીચારે.

હતી તેનાં વડીલની ચલતી મોટી, પણ આજે તે નીસતીમાં ચઢતી ખોટી !
 ન્હાના એક પગાર-પર-પકડી સખર ધરડી એક માં જોડે કરતો ગુજર,
 જરનાં લગન પછી વરસ પગાર— થયું. પણ શુભ નથી કરતી વિચાર
 પાર માસની લાંબી આ મુદત દરમ્યાન માગતો શું હતો ત્યાં આપણે કંઈ ધ્યાન,
 દાવર શેઠ ઓશીસે દરરોજ જતા, ને દીકરીનાજ સેવકને કાસદ થતા !
 બુદ્ધાણની પાધડીનાં ગાલા અંદર, તે આશક ને માથુકને ચાલતાં પતર !
 પખાણ સધાવતા ઓશીસ જ્યારે, લાવી આપતી શુભ તેમને પાધડી ત્યારે !
 ને ઓશીસમાં નવલ આવતાને વાર, નવલ રહેતો પાધડી તે લેવા તૈયાર !
 દાવર શેઠ નવલ પર રાખતા બહુ પ્યાર કારણ કે તે હતો બહુ પકાદાર !
 ઓશીસનાં કામ સાર નવલ કોઈ ચાર, બંગલે બી આપતો કે દેખે દિલદાર
 પણ તક તેમને વાતચીતની મળે ક્યાંથી ? જીગરની ઉમેદ એમ ફળે ક્યાંથી ?
 એક દહાડો ઓશીસમાં આવતાને વાર કુદરતે દેખાડ્યો એક સમકાર !
 નખખોદ ગીયો માકડ એક પાધડી અંદર પડ્યો બુદ્ધાણને ચાલતો નજર !
 કમકમ્યાબુદ્ધાણ બહુ તેને જોઈ, “કમખખત એજ મારું રોજ પીએ છે લોહી !”
 હશે એનાં બાપ-કાકા બીજા એમાં !” એમ બોલી હાથ નાખ્યો નર નેમાં !—
 તો ગળ્ય ! કે માકડનો બદલે; આભાષ ! કાગલની કાપડી એક તેમાં દેખાઈ !
 “એ શું છે કોતક ?” એમ મનમાં બોલી, બુદ્ધાણએ તરતજ તેને ખોટી !—
 તો નખખોદ ! કે ખ્યાલ ગીયો કાણનીતરફ ! “ઓ ! એ તો છે મહરી શુભનાં દરક !”
 શેકારીને જોતાં જેમ ચમકે પાધણ, મહારીને જોઈને જેમ મડકે નાગણ,
 બડક્યા મહાણ કાપડી તે જોઈ, કે બચુજ યા દેખું છું સ્વપન આ કોઈ !”
 લખ્યું તું તેમાં કે ” મારા નવલ ! એક દહાડે બંગલે તું આવીને મલ !
 જહુંજ તારી બુદ્ધાણમાં દહાડો ને રાત, કાણ પાસે કેડું મારાં હાથ્યાની વાંત !
 બુદ્ધાણને જોઈયે કોઈ માતખર જમાઈ, નથી તારી એવી કંઈ ધરંખમ કમાઈ
 તો આપણા આ પ્યારનો શું રસતો આખર ? નથી મને જોઈતાં તુંજ દોલત : કે જર
 પણ ફળશે આ જીગરની ઉમેદ ક્યારે ? ફરવો બસ કરવો છે એનો મોરે
 વાસ્તે આ અરજ તું કરજે કણ, ને આવજો-હું રાંઠ જોવસ પ્યારી તુંજ શુભ !”
 સઘળી તે બુદ્ધાણે આગ ને અગન, ગુસ્સાથી બન્ધો તે ઘેસો તંદન
 મારી ત્યાં એવી એક મોટી ડ્યાર કે તડખાવા સીપાઈ કે રામેસરી, ચાર !
 “નાપાક તે નવલને મોડેલો અંદર !” આ શબ્દોને સાંભળીને ધૂન્યો તે નર !
 તો પણ તે હીમતથી અંદર ગયો કે “બાપરે ! આ ફરતો શું આજે થયો !”
 “કેમ આજે આયો નહી પાધડી લેવા કે સીપાઈને કેમ આવતું ? પડ્યું કેલેવા ?
 શુભ તને બોલાવેજ બંગલે નવલ ! લે તેની આ ચોટી આપ આપુ” અસલ
 રોજ તો તું પાધડીનાં ગાલા અંદર, મેદનન લઈ કર ” તો બારીક, નજર :
 પણ બચાવીજ આજે તે મેદનતને મે ! એ કાદર ! તું બોલ કે આવ કાણું શું તે ન
 તું મારી દીકરીનો આશક કે-કગાલ ! શી રીતની આપ્યો તું મુજ સાથે ચાલ ?
 તું દહાડા-વીજરડો તે મારો જમાઈ, કે કેમ હવે સાંખું આવ તારી ઠગાઈ
 સાંભળ ! એ નવલ ! એ બુરા બદકાર ! કે મરતાંબી નહીં યશે શુભને ભરધાર !
 ને હેણ તારી જીગરની તું ને દરકાર, તો બલોટી આજેજ અપમુખ શુભજર !

ચીનથી કોઈ આવ્યો છે નોશીર ચીનાઈ, ઈચ્છુ છે એને કરવાં હું મારો જમાઈ !
 બે હોય તારી મરણ તો કોશિય કું ને રાજ તું હોય તો હું પીછડો ધર. " નહિ કોઈ ગૃહમંદન ગૃહે દરકાર બેઠતો તો તેને તો નવલનોજ પ્યાર !
 ગઈ હતી આપણી તે ગમથી ગળાઈ ને " પપ્પાની મરણ " ને શરણ ન થાઈ !
 તો પંથુ તે ધરડને આવી અકલ કે ગુલાં છે નવલના પ્યારમાં બેકલ
 એજ રીતે મામલો બે રહેશે ચાલુ, તો ખોઈ બેસશે કોઈ દહાડે દરજદ બહાલું
 વારતે બે માને આ નોશીર ચીનાઈ તો શુભ સાથે બેડું હું બહાદુર બસ થાઈ
 એક દોસ્તદારને તેડીને કાલું કલ બ્યાન ને આપી તે જવાનની મુંડતી નિશાન
 ને મોકલ્યો શુભ કાળે પરપુછ કરવા આ ચીનાઈ કોઈ કોશ્યાનો પીછા ધરવા,
 પથુ શું ધારોઈ આવ્યો શું ત્યાંથી જવાજ? શું દીરામત? બી ધનસાનથી છડેછે હિસાબો
 તે નોશીરવાન ચીનાઈએ કહેવાયું એમ—કે કયુંલ હોય શરત—હું ઇચ્છુ છું જેમ;
 તો દાવરની દીકરી છે મુજને કયુલ લલે હોય નામ તેનું નામો કે શુભા
 શરત બસ એટલી કે સસરાની સાથ નજર નહીં પંડતો લંછ લગનમાં હોય
 પથુવાની આગળ નહિં કોઈને દેખાડે, ને પરણીને પર્ણીજ બસ જમાઈ કહેવાડો!
 સાંભળી આ કાંડાખાજ વિચિત્ર વાત, દાવરશેઠે ખોટ્યા કે તેની સંગાર—
 નથી મારે પરણવું—પરણું બેટી તો શા સાર હતી બાઈ બોલો એથી !
 કયુલ છે નોશીરની મુજને શરત, નહીં જેવરા પ્રથમ હું તેની શરત !
 જ્યાં લાંબી બેટીનો ઉદય બસ થાય તે, અકળાયલા ઇવને મુજ, નિરાંતી પાગ
 ખાનગીમાં નોશીર શુભની ઉપર મોકલી એક ચીટી કે " બહાલો છગર !
 દશ વર્ષે આવ્યો છે તારો નવલ મારે ન કરીશ તું એમાં બલક
 છુટાછ મુજને કોઈ બુંદો ધોરેછ, પથુ કોકરાછ ગપલુમાં આગે હારછે !
 મારે આ માગણી તું કરને કયુલ ને છેડને તું ગમતીની આવથી બીજકુલ !
 આફતની વાદળી કુલ ચક છે પંસારે, ને આપણાપર ઉનચોઈ કુદરતનોપ્યાર !
 વરસ દયનો દાંડેકો કુલ ગમમાં ગમે પથુ તકદીરનો ખુશીદ છે તલુ થયો.
 નોશીર છે નામ માડું નકલો, મુજ—ગાતિનમાં નવલ છું નંધુને જિગર !
 વારતે બે દાવર શેઠ પુછે તને, તો આંખ મીચી કયુલને, બહાલી મને !
 વાંચી આ ચીટીને શુભે ત્યારે દરબથી ઇલકયું છગર ભારે,
 તેટલામાં દાવરશેઠે ખોટ્યા આવી; " દીકરી ! તે ચાલુ, મુખનીને આવી—
 જરીક મને આગે—બસ કરતું કયુલ ! ને માડું મને કંઈ મોટી આગલી કલકુલ.
 સાંભળીછે તે જનમમાં એવી નવાઈ કે સસરાથી શરમાય છે તેનો જમાઈ !
 બેટી બાપ કરે છે એક શરત એવી કે જનમમાં સાંભળી ન કોઈએ તેવી !
 પથુવાની આગમજ ન કોઈને ગમતું ! (ને પરણીને સસરાનું પાર ગળું !)
 પંસાની રેલ છેડનાં કાંટાં છે સડે શા મારે નું તેનું વપમાન લઈ લડે !
 કયુલ છે મુજને એ શરત તેની, બેટી ! કર માંચળી તું મંજુર એની !
 લગન બી ખાનગીમાં કરવા મ્મંછેછ, હાય તારો ગુપ્તગુપ્ત ધરવા મ્મંછેછ !
 માલ તારો આગ મને મીઠા જવાબ, કે પરણાવી બેટીને મેળવવું સવાબ "
 શુભ ભણે લગનમાં નરકાવ ત્યાં બાઈ : ને ગમતો દેખાડું કે કાઈ છે ગઈ !

પણ તે પછી નીકળતી હતીને મુખે, બોલી કે તારા પાસે કરતી મુખે !
મુરદ મારાં મનની તો નથી જ દુઃખી, પણ ક્યાં મુખી પરી રહું એમ હું બોલી ?
અદગાવું છું દેશના મંથિ મુખના, ખુશી છું નોસીરથી કરવા લગન
નથી તેને નગરથી દીડા, બાવા ! પણ કાગેજ તે અત્યંત કષ્ટ મીડા, બાવા !
જે મારી-સરગતમાં લખ્યું દસે તેજ મારા ખાદિ-દને ધણી યંશે !
એમ બોલી પડ્યાને કાંઈ કીધી, ને મતજગથી બાળને હાથમાં લીધી !

* * *

વાતચાઓ લાગત અને લીલા—ગીતા—થી ગોમે છે એક દહાડે “ દાંવર વીલા ”
ખાનગી એક મીઠાવસની દાગરીદત્તુર નોસીર નેમૂત કેરાં લગન મંજુર—
ધ્યાં ને પરણીને ઉંઘાં નયને જમાઈજ સમગ્ર પાસ ગયાં ત્યારે !
ઓ ! તું મારો દામાદ ? ઓ ! તું તે નવન ? એમ બોલી ડામણ બાંધી અવલ—
મુરતજ મન કરી મોટું કહ્યું. કે કિમ્મતનું ધાણું તે આતે યસું !
બેટી, બાપ ! સસરાને હજો કે એમ ? પુસમુડીયાં થયાંથી સમ્યો કે એમ ?
ચાલ મારા દીકરા ! તું સુખી થજે ! મુલામ જેવી દીકરીને લઈને જાજે !
જ્યાં કુદરતની મરજ છે એવી ત્યાં હું, જોલ વહાલા નરત છું કરી રાકું !
બદાસાંએ ! આખાદ ને મુખી થજે ! ને ‘ગીરી’ ને ‘પાપડી’ને ભુજી જાજે !
કાકડ મેં કીધી એક રાહદાની વે ! (દાવરશોક સસરા કે સેવક કે શોક !)

(સમાપ્ત)

નક્કર સોનાનું ઘડયાલ સુકત.

સુકત પોર્સ | RAS

એક સફર પેડીની ખાસ માંગણી અનુભવવામાં તમને કશો ખર્ચ થનાર નહોતો.
ચિત્રમાં જણાવેલાં દિવનો આ બે રાદેશનાં ખર્ચ નામો ‘નેઓ’ બેન્ક
મોકલશે અને દુમારી શરતો ક્યુલરી તેમને હસો બેટ તરીકે કરતું. કલાસ સરમાર
છાપ સલાયતું નક્કર સોનાનું ટપ રૂપ્યાનું આનુઓનું ઘડયાલ સુકત આપીશ
મદરશીને રૂપાનું ઘડયાલ મળશે.

એક કામળ પર તમે લખ્યાં નામો લખી તમારાં સરનામાં વાળુ પરખીદ
એ આનાનાં દીકરા સલાયતું બીડી મેસસ ફેલોઝ એન્ડ કો. ૧૦, ગ્રોસવેનાર
બીડીંગ્સ, સ્ટીમ હાઉસ લેકન, બર્મિંગહામ. કંગ્રાડ તરફ મોકલજો. ધડીયાળ સાથે
પહેરવા ધનામ છતનારે સાંઝી ખરીદવી પડશે. કામળ લખતી વખતે “ ગુલશીન ”
નું નામ ખાસ જણાવશે. ગઈ વખતે ધનામ છતનારના નામો—

મી. સી. એસ. આયર, વકીલને ત્યાં નંદવાર

મી. એ. એચ. રાવ મહાસીપદજી.

કપીનીનના ધીચારા યા માટે લેખાઉં— પામખાલા વાપરશે.

એક ખરો ઈલાજ

બાદશાહી ચાકુતી.

ખરી "બાદશાહી ચાકુતી" નો રજીસ્ટર નં. ૨૨૦ છે

અવિચારથી કે ખીજ ગમે તેવાં કારણથી થયેલા ધાતુ સળધીના દરેક ભતના રોગો દૂર કરી નામરદાનનો જડ ચુળથી નાશ કરી જીવાનીમાંજ થયેલા ઘડપણના ચિન્હો દૂર કરી સંસારતું સુખ ભોગવવાને પૂરતાં લાઘવ જનાવનાર અણ્ણીતી ડોક્ટર આંદલીઆ કૃત "બાદશાહી ચાકુતી" છે. જીવાનીનો ખરો જીવરસો ઉત્પન્ન કરી, અધુરો માટે ટકાવી રાખનાર અને સો પુરોથી દરેક રૂતુમાં પદેદણ વગર લઘુ કામચ તેવી આ કૃતિ મંદિરોમાં કિંમત ૪૦ ગોળીની કી ૧ના રૂ. ૧૦.

કમળેર નસો માટે અકસીર "પ્રકારી લેખ" કી. રૂ. ૨૫
ગરમી માટે રજીસ્ટર "પ્રમેહાંતક"

પીસાળમાં અગન, રસી, ચરકા અને દુખાવા સાથેનું જીવું મા નુનું દરદ, તરતજ સાર કરતું હોય તે જે દવાથી કમળેર દરદિકો સાર થયા છે. તે દવા જરૂર પાપેરો, કી. રૂ. ૨ દરેક દવાનું પોરટેજ જીવું.

આંદલીઆની કું. કાલખાદેવી રોડ, પોપટવાહીને નાકે, મુંબઈ.

રૂ. ૧૦૦ ઇનામ

તાવતી રામબાણ દયા.

આ દવાથી કોઈ પણ ભતનો તાવ ના ઉતરે તે લીધેલા પછસા પાણ આપીશું. આ દવાથી ચોથીએ તાર નથી ઉતરતો એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ નું ઇનામ આપીશું જોણી ૪૨ ની કીની કી. રૂ. ૧-૦-૦. ખાસ પરજ નથી.

રાકતીની દયા.

ચકતી સજવનમાં સકિત લાવવાનો ચુલુ નથી એમ સાબીત કરનારને રૂ. ૧૦૦ ઇનામ મળી. દરેક ભતની નબળાઈ દૂર કરી પુરજત વધારે. જઠાવરમાંથી અગર ખીજાં કારણથી કમી થયેલી સકિત વધારે. નામરદાન દરદો અને નસોની નબળાઈ દૂર કરે. જોણી ૭૫ ની કીની ૧ ની કી. રૂ. ૨-૮-૦.

ધાતુ વિકાર—નામનું પુરતક એક કાઠ લખનારને મફત મોલકામાં આવશે.
વેદ શા. ગીરધરલાલ કુદાનજી. } દેડ ઓશીસ—ધોળકા, ચુમરાત.
ગીરધર આપમાલય } આંચ ઓશીસ—મુંબઈ, મારકીટ હીપી આલ. બી.
વજારીદાસની કું.
કામળ પવનો બપવદાર દેડ ઓશીસે કરવો.